

**Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės
plėtros finansavimo 2014–2020 metų
Europos Sąjungos struktūrinių
fondų lėšomis išankstinis vertinimas**

2020 m.

Turinys

Lentelių sąrašas.....	4
Paveikslų sąrašas	5
Santrumpų sąrašas	7
1 Įvadas	9
1.1 Pastebėjimas	9
1.2 Vertinimo tikslas ir pagrindas.....	9
1.3 Vertinimo apimtis ir metodika.....	11
1.4 FP naudojimas 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu	13
1.5 2014–2020 m. programavimo laikotarpio strateginiai prioritetai bei politikos kryptys	14
2 Demografinės ir ekonominės situacijos Lietuvoje apžvalga	20
2.1 Demografinė situacija Lietuvoje.....	21
2.2 Ekonominė situacija Lietuvoje	21
2.3 Verslo aplinka Lietuvoje.....	22
2.4 Lietuvos įmonių inovacinė veikla.....	25
2.5 Darbo rinka	28
2.6 Mokslo ir studijų sistema Lietuvoje	29
3 Išorinio verslo finansavimo pasiūla ir paklausa.....	32
3.1 MTEPI veiklos rezultatų komercinimo finansavimo pasiūla	34
3.1.1 Viešasis finansavimas	34
3.1.2 Privatus finansavimas	40
3.2 MTEPI veiklos rezultatų komercinimo finansavimo poreikis.....	44
3.2.1 MTEPI veiklą vykdančių įmonių apklausa.....	44
3.2.2 MSI apklausa	51
3.3 Rinkos problemų ir trūkumų identifikavimas.....	55
3.4 Teisinė aplinka.....	56
3.4.1 Bendra mokslo ir studijų institucijų teisinio reglamentavimo apžvalga.....	56
3.4.2 Valstybinių universitetų teisinės formos sąlygoti ūkinės veiklos vykdymo ypatumai.....	59
3.4.3 Valstybinių universitetų turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo bendrosios sąlygos ir reikalavimai	61
3.4.4 Universitetų intelektualinės veiklos rezultato, kaip specifinio nuosavybės objekto, valdymo ir naudojimo ypatumai	64
3.4.5 Atžalinių įmonių steigimo proceso ir valdymo ypatumai.....	68
3.5 Mokestinė aplinka.....	74
3.5.1 Mokslo ir studijų institucijos apmokestinimas atžalinės įmonės steigimo metu	74
3.5.2 Mokslo ir studijų institucijos apmokestinimas atžalinės įmonės veiklos periodu	75
3.5.3 Mokslo ir studijų institucijos apmokestinimas parduodant atžalinės įmonės akcijas.....	77
3.5.4 Su valdymo įmone susijusios mokestinės pasekmės iš MSI perspektyvos	78
3.5.5 Atžalinės (valdymo) įmonės apmokestinimas	78
4 FP pridėtinės vertės vertinimas.....	84
4.1 Kiekybinės FP naudos vertinimas	85
4.2 Kokybinis FP naudos vertinimas	85
4.3 FP suderinamumas su kitomis intervencijos priemonėmis.....	86
4.3.1 Planuojamos FP suderinamumas su kitomis FP	87
4.3.2 Planuojamos FP suderinamumas su kitomis nacionalinėmis ir ES programų priemonėmis .	87

4.4	Valstybės pagalbos įvertinimas	91
4.4.1	Ekonominė (ūkinė-komercinė) veikla ir ūkio subjektas	92
4.4.2	Universitetas, kaip ūkio subjektas	93
4.4.3	Universiteto atžalinė įmonė, kaip ūkio subjektas	94
4.4.4	Vieno ekonominio vieneto sąvoka.....	95
4.4.5	<i>De minimis</i> reglamentas.....	96
4.4.6	Bendrosios išimties reglamentas.....	98
4.5	Standartinės FP	99
5	Papildomų viešųjų ir privačių lėšų šaltinių pritraukimas	104
6	Išmoktos pamokos	105
6.1	Lietuvos patirtis įgyvendinant rizikos kapitalo FP	106
6.2	Užsienio šalių patirtis finansuojant MTEPI veiklos rezultatus komercinančias atžalines įmones	107
7	Investavimo strategija	115
7.1	Išorinio verslo finansavimo trūkumo padengimas.....	115
7.2	FP įgyvendinimo struktūra	115
7.3	FP įgyvendinimo teritorija	122
7.4	FP aprašymas	122
8	Tikėtini rezultatai ir stebėsenos sistema	124
8.1	Kiekybinių rezultatų nustatymas	124
8.2	Stebėsenos sistema.....	125
9	Vertinimo tikslinimas	126
10	Santrauka ir išvados.....	128
11	Interviu sąrašas	130

Paveikslų ir lentelių sąrašas

Lentelių sąrašas

1 lentelė. BVP pokytis 2008–2016 metais	21
2 lentelė. Prognozuojamas BVP pokytis Lietuvoje 2017–2020 metais.....	22
3 lentelė. MTEPI programoje nustatyti prioritetinių MTEPI prioritetai	27
4 lentelė. Laisvų ir užimtų darbo vietų santykis.....	28
5 lentelė. VP 1 prioriteto „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“ negražinamųjų subsidijų priemonės, kuriomis gali būti finansuojamas MTEPI veiklos rezultatų komercinimas	35
6 lentelė. Interviu su rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojais ar jų organizacijomis.....	36
7 lentelė. Lietuvoje veikiantys ir planuojami steigti privataus ir rizikos kapitalo fondai, finansuojami ES SF ir iš ES investicijų grįžusiomis ir (ar) grįžiančiomis lėšomis	37
8 lentelė. Privačiomis lėšomis finansuojami Lietuvoje veikiantys ir steigiami privataus ir rizikos kapitalo fondai	43
9 lentelė. Su universitetų atstovais vykdyti interviu.....	51
10 lentelė. Su universitetu susijusių pradedančiųjų įmonių* skaičius 2014–2017 m.	52
11 lentelė. Licencijų skaičius universitetuose 2014–2017 m.	53
12 lentelė. Pajamos iš IN (licencijų, prekės ženklų) 2014–2017 m., EUR	53
13 lentelė. Pagrindinių teisės aktų, nustatančių intelektinės veiklos rezultatų komercinimo sąlygas ir reikalavimus mokslo ir studijų institucijose, reglamentavimo srities apžvalga	57
14 lentelė. Valstybinių universitetų valdomo turto paskirstymas pagal turto grupes.....	62
15 lentelė. Valstybinių universitetų turto valdymo, naudojimo ir disponavimo principai.....	63
16 lentelė. Priemonių „Kompetencijos centrų ir inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimas“, „MTEP rezultatų komercinimo ir tarptautiškumo skatinimas“ ir „Inopatentas“ finansavimo tikslai, finansuojamos veiklos ir galimi pareiškėjai.....	88
17 lentelė. Programos Horizontas 2020 struktūra	89
18 lentelė. MVĮ instrumento minimalios dalyvavimo sąlygos.....	90
19 lentelė. Pagrindinės bendro investavimo standartinės FP sąlygos ir jų palyginimas su kitomis bendro investavimo FP	100
20 lentelė. 2007 m. analizėje numatytos rizikos kapitalo FP – planas ir faktas	106
21 lentelė. „PreSeed“ programos pagrindiniai rodikliai 2013–2016 m.....	109
22 lentelė. „Seedfinancing“ programos pagrindiniai rodikliai 2013–2016 m.	111
23 lentelė. Oksfordo universiteto tiesiogiai ir netiesiogiai valdomi fondai, skirti MTEPI komercinimo veikloms finansuoti	113
24 lentelė. FP įgyvendinimas pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 str. 1 dalį	116
25 lentelė. Alternatyvų įgyvendinti FP pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 str. 3 dalį vertinimas	116
26 lentelė. Fondų fondo valdytojo paskyrimo alternatyvų analizė.....	119
27 lentelė. Siūloma rizikos kapitalo FP	123
28 lentelė. FP „Ko-investicinis fondas MTEPI“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės	124

Paveikslų sąrašas

1 pav. Grįžtančių lėšų efektas pagal FP	10
2 pav. Veiksmų seka atliekant vertinimą, pagal Reglamento Nr. 1303/2013 37 str.	13
3 pav. 2014–2020 m. programavimo laikotarpio strateginiai dokumentai.....	15
4 pav. 2014–2020 m. programavimo laikotarpį reglamentuojantys teisės aktai	15
5 pav. FP įgyvendinimo galimybės pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 str.	17
6 pav. FP įgyvendinimo struktūra pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 str.	18
7 pav. Įsteigtų ir veikiančių mažųjų bendrijų skaičius per metus.....	23
8 pav. Įregistruotų ir išregistruotų JA skaičius per metus	24
9 pav. Lietuvos rezultatai „Doing Business“ ataskaitose tarp 190 valstybių	25
10 pav. Užimtumo lygis pagal amžiaus grupę ir kvalifikaciją 2015 m.	29
11 pav. Universitetų lėšų ir pajamų kaita pagal finansavimo šaltinius 2004–2014 m.	30
12 pav. Valstybės biudžeto maksimalūs asignavimai MSI MTEPI ir meno veiklai 2013–2017 m.	34
13 pav. Finansų įstaigų išduotos paskolos Lietuvos rezidentams 2013–2017 m.	41
14 pav. Lizingo bendrovių lizingo portfelis ir naujos lizingo sutartys 2010–2016 m.....	42
15 pav. Ar per paskutinius dvejus metus vykdėte MTEPI veiklas, siekdami komercinti (t. y. į rinką įvesti MTEPI veiklos rezultatų pagrindu sukurtus produktus (paslaugas) procesus) šios veiklos rezultatus?	44
16 pav. Su kokiais sunkumais susidūrėte komercindami MTEPI veiklos rezultatus?	45
17 pav. Ar kreipėtės į finansuotojus (finansines institucijas, rizikos kapitalo fondus, privačius investuotojus, ES SF (nacionalinio biudžeto programas)) siekdami gauti papildomą finansavimą MTEPI veiklos rezultatų komercinimui?	46
18 pav. Kokiomis lėšomis finansavote MTEPI veiklos rezultatų komercinimą?	46
19 pav. Ar vykdant MTEPI veiklą dalyvavo (dalyvavimas suprantamas kaip tiriamosios bazės, žinių, tyrimų paslaugų, žmogiškųjų išteklių ir kitų paslaugų suteikimas) MSI (universitetai, neuniversitetinės aukštosios mokyklos, tyrimų centrai, mokslo institutai)?	47
20 pav. Ar komercinant MTEPI veiklos rezultatus dalyvavo MSI (universitetai, neuniversitetinės aukštosios mokyklos, tyrimų centrai, institutai)?	47
21 pav. Kokios priežastys lėmė, kad MTEPI veiklos rezultatai buvo komercinti be MSI dalyvavimo?	48
22 pav. Ko reikėtų, kad komercinant MTEPI veiklos rezultatus dalyvautų MSI?	48
23 pav. Koks MSI indėlis komercinant MTEPI veiklos rezultatus būtų naudingiausias?	49
24 pav. Kaip mokslo institucijos prisidėjo prie MTEPI veiklos komercinimo?	49
25 pav. Kokioms MTEPI veiklos rezultatų komercinimo veikloms finansavimas būtų labiausiai reikalingas?	50
26 pav. Ar MSI suteikiama investicija į įmonės kapitalą, būtų patraukli finansavimo alternatyva komercinant MTEPI veiklos rezultatus?	51
27 pav. Gauti patentai 2014–2017 m.....	53
28 pav. Užsakomųjų darbų pajamos 2014–2017 m.....	54
29 pav. Principinė atžalinių įmonių steigimo ir valdymo FP kontekste schema.....	69
30 Pav. Subsidinių priemonių, kuriomis gali būti finansuojamas MTEPI veiklos rezultatų komercinimas, detalizavimas pagal MTEPI veiklos etapus	88
31 pav. Lietuvos dalyvių dalyvavimų skaičius pagal institucijos tipą	91
32 pav. 2007 m. analizėje numatytų rizikos kapitalo FP investicijų pasiskirstymas pagal jų stadijas (mln. EUR)	107

33 pav. University Bridge fondo valdymo struktūra	108
34 pav. PreSeed finansavimo programos schema	109
35 pav. Seedfinancing finansavimo programos schema.....	110
36 pav. UMIP Premier fondo valdymo struktūra	112
37 pav. UOIF investicijos į atžalines įmones	114
38 pav. Stebėsenos sistema ir ataskaitų tiekimo VI periodiškumas	125

Santrumpų sąrašas

BVP	Bendrasis vidaus produktas
EAVP	2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programa
EBPO	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
EBRD	Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas
EIB	Europos investicinis bankas
EIF	Europos investicinis fondas
EIM	LR ekonomikos ir inovacijų ministerija
EK	Europos Komisija
ERPF	Europos regioninės plėtros fondas
ES	Europos Sąjunga
ESF	Europos socialinis fondas
ES SF	Europos Sąjungos struktūriniai fondai (2007–2013 m. programavimo laikotarpio kontekste) arba Europos Sąjungos struktūriniai ir investiciniai fondai (2014–2020 m. programavimo laikotarpio kontekste)
ES SP	Europos Sąjungos struktūrinė parama
EŽŪFKP	Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai
FM	LR finansų ministerija
Garfondas	UAB Žemės ūkio paskolų ir garantijų fondas
IN	Intelektinė nuosavybė
INVEGA	UAB „Investicijų ir verslo garantijos“
FĮ	Finansų įmonė
FP	Finansų inžinerijos priemonė (2007–2013 m. programavimo laikotarpio kontekste) arba finansinė priemonė (2014–2020 m. programavimo laikotarpio kontekste)
FT	Finansų tarpininkas
JA	Juridinis asmuo
JEREMIE	Bendri Europos ištekliai labai mažoms, mažoms ir vidutinėms įmonėms (angl. <i>Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises</i>)
KTU	Kauno technologijos universitetas
KĮ	Kredito įstaiga
KU	Kredito unijos
LB	Lietuvos bankas
LBA	Lietuvos bankų asociacija
LE	AB „Lietuvos energija“
LSD	Lietuvos statistikos departamentas prie LR Vyriausybės
LSMU	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas
Lizingo bendrovė	Finansinės nuomos (lizingo) bendrovė
LR	Lietuvos Respublika
LT VCA	Lietuvos rizikos ir privataus kapitalo asociacija
LRV	LR Vyriausybė
LVPA	VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūra

MĮ	Labai maža ir maža įmonė
MSI	Mokslo ir studijų institucija
MTEP	Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra
MTEPI	Moksliniai tyrimai, eksperimentinė plėtra ir inovacijos
MTTP	Moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra
MVĮ	Labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės
RKF	Rizikos kapitalo fondas
SADM	LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija
SF	Sanglaudos fondas
SFMIS	Struktūrinių fondų priežiūros informacinė sistema
SVV	Smulkusis ir vidutinis verslas
ŠMSM	LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija
MSI paramos fondas	Labdaros ir paramos fondas, sudaręs bendradarbiavimo sutartį su MSI ir (ar) jos steigėjais dėl fondo veiklos MSI naudai ir gauto pelno reinvestavimo į su MSI veikla susijusią veiklą arba MSI naudai
VG TU	Vilniaus Gedimino technikos universitetas
VI	Vadovaujančioji institucija
VU	Vilniaus universitetas
VP	Lietuvos 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programa
VšĮ	Viešoji įstaiga
Reglamentas Nr. 1303/2013 (Bendrasis reglamentas)	Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui, Europos žemės ūkio fondui kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui, Europos žemės ūkio fondui kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006
Reglamentas Nr. 1301/2013	Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1301/2013 dėl Europos regioninės plėtros fondo ir dėl konkrečių investicijų į ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą tikslu susijusių nuostatų, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1080/2006
Reglamentas Nr. 1304/2013	Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1304/2013 dėl Europos socialinio fondo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1081/2006

1 Įvadas

Prieš skiriant lėšas konkrečiai VP prioriteto įgyvendinimo priemonei, įgyvendinant FP, vadovaujantis Reglamento Nr. 1303/2013 37 straipsnio reikalavimais, būtina atlikti išankstinį vertinimą (angl. „*ex ante assessment*“) (toliau – vertinimas). Atliekant šį vertinimą turi būti nustatomi rinkos trūkumai arba nepakankamos investavimo apimtys ir apskaičiuojamas viešųjų investicijų poreikio mastas bei apimtis, įskaitant finansuotinos FP tipą.

1.1 Pastebėjimas

Šio dokumento turinys yra skirtas ŠMSM, EIM, VI, MSI ir kitoms atsakingoms institucijoms, siekiant įgyvendinti finansiškai gyvybingas investicijas per FP, skirtą MSI sukurtų MTEPI veiklų rezultatų komercinimui skatinti.

1.2 Vertinimo tikslas ir pagrindas

Vienas iš svarbiausių šalies ūkio konkurencingumo prioritetų yra inovacijos. Sėkmingas mokslo ir verslo visuomenės bendradarbiavimas sąlygoja inovacijų sklaidą ir įsitvirtinimą visose visuomenės gyvenimo srityse, o efektyvus inovacijų versle panaudojimas skatina ūkio plėtrą, eksportą, didina darbo efektyvumą bei šalies ūkio konkurencingumą.

ES strategija „Europa 2020“ MTEPI srityje išklė bendrą tikslą ES lygiu – 2020 m. investicijos į MTEPI turėtų siekti 3 proc. BVP. Lietuvai nustatyta investicijų į MTEPI dalis mažesnė – 1,9 proc. Nacionaliniai teisės aktai, pvz., 2014–2020 m. Nacionalinė pažangos programa, nurodo ir tikslą privačioms MTEP investicijoms (0,9 proc. iki 2020 m.). Tuo tarpu Lietuvos inovacijų strategija 2010–2020 kelia tikslą 2020 m. pagal suminį inovacijų indeksą pasiekti ES vidurkį.

Vienas iš pagrindinių iššūkių MTEPI srityje yra žemas viešojo sektoriaus MTEP rezultatų komercinimo lygis. Lietuvai būdingas žemas mokslo ir verslo bendradarbiavimas, ką rodo mažas bendrų mokslo – verslo publikacijų skaičius, o intelektinės nuosavybės sistema taip pat neskatina komercinti MTEP rezultatų¹. Nepaisant to, kad mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimui 2007–2016 m. laikotarpiu išleista 628 mln. EUR², tačiau, kaip rodo LSD atliktas Inovacinės veiklos plėtros tyrimas, technologines inovacijas diegiančios įmonės su MSI bendradarbiauja retai. Taigi, viešosios investicijos į MTEP kol kas neduoda akivaizdžių apčiuopiamų komercinių rezultatų.

Šalies mastu vis dar nėra aiškaus ir sistemingo MTEP rezultatų komercializavimo proceso, todėl mokslo sukurti produktai (prototipai, technologijos) ne visuomet tampa inovacijomis ir sukuria pridėtinę vertę mokslo institucijai ir valstybei³. Siekiant paskatinti MSI, įvertinus ankstyvos stadijos rizikingų MTEPI grįstų idėjų ir technologijų praktinį pritaikymą ir komercinį potencialą, išvystyti jas iki MTEPI rezultatų licencijavimo arba atžalinių įmonių sukūrimo stadijos taip įrodant komercinę jų vertę ir pritraukiant galimus verslo partnerius bei privačius investuotojus, planuojama įgyvendinti FP MTEPI veikloms.

¹ Veiksmų programos uždavinių, skirtų mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijoms skatinti, įgyvendinimo pažangos vertinimas, UAB „Visionary Analytics“, 2017 m.

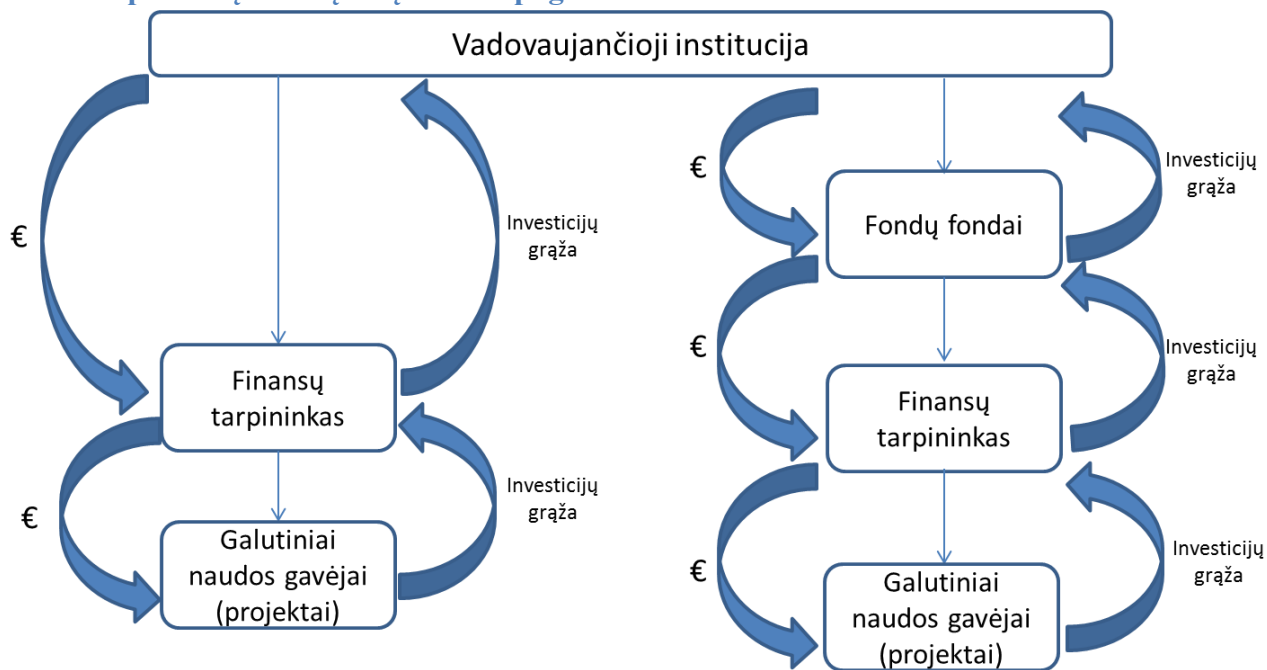
² Valstybinio audito ataskaita „Valstybės investicijos į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą siekiant inovacijų augimo“, 2017 m. balandžio 10 d. Nr. VA-P-50-1-7

³ Valstybinio audito ataskaita „Valstybės investicijos į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą siekiant inovacijų augimo“, 2017 m. balandžio 10 d. Nr. VA-P-50-1-7

Pagrindinis vertinimo tikslas – pateikti įrodymus, kad planuojama FP bus nukreipta nustatytam rinkos nepakankamumui (efektyvios priemonės, skirtos MSI sukurtų MTEPI rezultatų komercinimui, trūkumui) išspręsti ir užtikrins, kad FP prisidės prie VP ir ES SF tikslų įgyvendinimo.

Finansinės priemonės – tai būdas panaudoti ribotus valstybės biudžeto išteklius, teikiant ne vienkartinės negrąžinamas subsidijas įmonėms, o skolinant lėšas, investuojant jas į įmonių kapitalą, teikiant garantijas. FP privalumas – „atsinaujinančios“ lėšos, t. y. paskolinus ar investavus FP skirtas lėšas, dalis jų sugrįžta ir gali būti dar kartą panaudojamos tiems patiems tikslams, tokiu būdu naudojant tas pačias lėšas didesniai subjektų skaičiui suteikti finansavimą.

1 pav. Grįžtančių lėšų efektas pagal FP

Šaltinis: metodologija

2014–2020 m. nacionalinės pažangos programos 1 priede pateiktoje Lietuvos aplinkos analizėje teigiama, kad 2007–2013 m. ES SP programavimo periodu (toliau – 2007–2013 m. programavimo laikotarpis) įvestos FP, kurios leidžia santykinai sumažinti investicijų kainą ir netiesiogiai skatina didesnes privačias investicijas, sukuria papildomą impulsą tiek realiojo BVP augimui, tiek didesnei nominalaus BVP grąžai. Šioje analizėje taip pat atkreipiamas dėmesys į FP naudą, palyginti su subsidijomis. Analizėje teigiama, kad „(...) finansų inžinerijos priemonės yra efektyvesnės nei subsidijos. Nors rimti ir metodologiškai teisingai sudaryti palyginamieji paramos verslui finansinės inžinerijos priemonių ir subsidijų efektyvumo vertinimai gana reti net ir ES, turimi duomenys rodo, kad finansų inžinerijos priemonių sąnaudos naujoms darbo vietoms kurti yra perpus mažesnės nei subsidijų atveju, o poveikis investicijoms – net 5 kartus didesnis⁴.

⁴ Žr. Associazione per lo Sviluppo della Valutazione e l'Analisi delle Politiche Pubbliche (2012), *Counterfactual impact evaluation of cohesion policy: impact and cost-effectiveness of investment subsidies in Italy*, http://ec.europa.eu/regional_policy/information/evaluations/impact_evaluation_en.cfm#1, taip pat „Lyderis LT“ priemonės poveikio vertinimo studiją (BGI Consulting (2011) *ŪM kompetencijai priskirtų bendrai finansuojamų iš ES SF lėšų ekonomikos sektorių būklės pokyčių vertinimas*, http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2009MVP/UM_Ekonomikos_sektoriu_vertinimo_ataskaita.pdf)

FP naudojimo svarbą taip pat pabrėžia 2012 m. spalio 26 d. EK parengta Komisijos tarnybų pozicija dėl 2014–2020 m. Lietuvos partnerystės susitarimo ir programų rengimo (toliau – EK tarnybų pozicija). EK tarnybų pozicijoje teigiama, kad, „nepaisant investicijų 2007–2013 m. laikotarpiu, reikia toliau vystyti labai mažoms, mažoms ir vidutinėms įmonėms skirtas finansines priemones, o ne dotacijas. Gali būti taikomos įvairios finansinės priemonės, įskaitant paskolas, garantijas, kapitalą, parengiamojo etapo kapitalo labai mažas paskolas ir t. t. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas jauniems verslininkams“.

EK tarnybų pozicijoje ne tik pabrėžiama FP nauda lyginant su dotacijomis, bet ir išskiriama jų svarba siekiant įgyvendinti ES politikos tikslus, sudarant lankstesnio ir tvaresnio finansavimo galimybes bei pritraukiant privataus sektoriaus investuotojus, darančius didelį svarto poveikį valstybės ištekliais. Viešosios politikos finansavimas dėl šių priemonių tampa efektyvesnis ir tvaresnis.

EK tarnybų pozicijoje ES valstybės narės raginamos 2014–2020 m. ES SP programavimo periodu (toliau – 2014–2020 m. programavimo laikotarpis) FP naudoti ne tik SVV subjektų paramai, bet ir kitoms investicijoms į projektus, kuriuose galimas visiškas ar dalinis ES SF lėšų susigrąžinimas, pvz., mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų srities paramai, investicijoms į miestų vystymąsi, energijos vartojimo efektyvumo skatinimą ir pan. FP gali būti naudojama kaip intervencija, kai rinka tinkamai neveikia, taip pat, siekiant užtikrinti ES paramos pridėtinę vertę.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu planuojama įgyvendinti ES mastu numatytas FP ir nacionaliniu (regioniniu, tarptautiniu, kelių kaimyninių šalių) lygiu numatytas FP, už kurių valdymą atsakinga vadovaujančioji institucija. Pastarųjų priemonių atveju Reglamentas Nr. 1303/2013 suteikia galimybę finansuoti FP, atitinkančias EK deleguotuose aktuose nustatytas sąlygas (standartizuotas FP) (angl. „*off-the-shelf*“) arba finansuoti jau egzistuojančias ar naujai kuriamas FP, kurios yra skirtos numatomiems tikslams pasiekti (angl. „*Tailor made*“).

1.3 Vertinimo apimtis ir metodika

Šis vertinimas atliktas vadovaujantis EK ir EIB užsakymu PriceWaterHouse Coopers (toliau – PwC) parengta „Išankstinio vertinimo metodologija finansinėms priemonėms 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu“ metodologijos I ir II tomis (toliau – metodologija).

Vertinimo proceso koordinavimui ir vertinimo atlikimui FM 2014 m. birželio 26 d. įsakymu 1K-195 „Dėl darbo grupės sudarymo“ sudarė išankstinio vertinimo darbo grupę (toliau – darbo grupę). Darbo grupę sudaro FM, EIM, SADM, ŠMSM ir INVEGOS atstovai, taip pat darbo grupės posėdžiuose kviečiami dalyvauti ir socialinių–ekonominių partnerių (LBA, LT VCA, LB, Lietuvos inovacijų centro, Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro, LVPA, asociacijos „Žinių ekonomikos forumas“, Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros (toliau – MITA), Lietuvos pramonininkų konfederacijos, Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos, Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos bei Lietuvos verslo konfederacijos, KTU, VU, Valstybinio mokslinių tyrimų instituto Fizinių ir technologijos mokslų centro atstovai), kurių pasiūlymai buvo panaudoti atliekant vertinimą.

Atliekant vertinimą, buvo remtasi išsamia ekonomikos, FP, skirtų MVĮ, analize, taip pat MVĮ, universitetų ir FT apklausa. MVĮ lūkesčiams ir problemoms, su kuriomis jie susiduria ieškodami finansavimo savo verslui, išsiaiškinti buvo atliktas kiekybinis tyrimas. FT ir universitetų apklausa buvo atlikta kokybiniu metodu, kad būtų nustatyta, kokios priežastys nulemia, kad FT nėra linkę investuoti į MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektus ir kaip turėtų atrodyti planuojama FP, siekiant išspręsti tokį rinkos trūkumą. Taip pat, atliekant vertinimą, buvo pasinaudota 2017 m.

sausio 13 d. FM užsakymu PwC atliktos ŠMSM 2014–2020 m. planuojamos įgyvendinti finansinės priemonės mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų veikloms analizės ataskaitos (toliau – PwC ataskaita) duomenimis.

Vertinimas apėmė šiuos pagrindinius etapus (2 pav.):

1. Siekiant nustatyti, ar MSI gimusios verslo idėjos, išradimai yra komercinami, kokios komercinimo formos pasirenkamos, kodėl MSI netampa verslo, kuris susikūrė iš MSI atsiradusių verslo idėjų, dalininkais, taip pat, siekiant sužinoti MSI nuomonę apie planuojamą FP, skirtą paskatinti MSI tapti naujai kuriamo verslo dalininkais, atlikta keturių didžiausių Lietuvos universitetų apklausa taikant pusiau struktūruoto interviu metodą (atlikta 2017 m. vasario–kovo mėn.).

2. Interviu su rizikos kapitalo atstovais (atlikti 2017 m. I ketv.), kuriais siekta nustatyti jiems patrauklią administruoti FP ir apžvelgti priežastis, dėl kurių iki šiol rizikos kapitalo fondų valdytojai nėra linkę investuoti į MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektus.

3. 2017 m. kovo 9 d.–balandžio 6 d. buvo atlikta elektroninė Lietuvoje veikiančių pradedančiųjų įmonių, kurios vykdo MTEPI veiklas, apklausa. Respondentų sąrašas buvo sudarytas iš įmonių, įrašytų į VŠĮ „Versli Lietuva“ iniciatyva sukurtą startuolių duomenų bazę ir įmonių, pateikusių paraiškas finansavimui pagal priemonę „Intelektas. Bendri mokslo – verslo projektai“, įmonių, į kurias investavo „LitCapital“, „Practica Seed Capital“ ir „Verslo Angelų Fondas I“ fondai, bei kitų įmonių, kurių, remiantis viešai prieinamos informacijos analize, veiklos pagrindas yra MTEPI veiklos rezultatų komercinimas. Buvo analizuota viešai prieinama informacija apie visas į respondentų sąrašą traukiamas įmones, siekiant nustatyti, ar jų veikla pagrįsta MTEPI veiklos rezultatų komercinimu. Be to, į anketą buvo įtrauktas kontrolinis klausimas, siekiant patikrinti, ar įmonės vykdo MTEPI veiklą ir komercina šios veiklos rezultatus. Naudojant „Qualtrics“ apklausų vykdymo įrankį anketa el. paštu buvo išsiųsta 234 respondentams – pradedančiosioms įmonėms, kurios vykdo MTEPI veiklas. Į anketos klausimus atsakė 46 respondentai. Atsakiusių respondentų dalis sudarė 19,7 proc. visų respondentų. Siekiant padidinti apklausoje dalyvavusių respondentų skaičių kelis kartus el. paštu buvo siųsti raginimai dalyvauti apklausoje, VŠĮ „Versli Lietuva“ pradedančiosioms įmonėms siunčiame naujienlaiškyje buvo išplatinta žinutė, kurioje informuojama apie vykdomą apklausą ir raginama joje sudalyvauti.

4. Verslo aplinkos, FĮ (įskaitant bankus ir lizingo bendroves) ir rizikos kapitalo sektoriaus analizė.

5. Teisinio reglamentavimo ir mokestinių klausimų, susijusių su planuojamos FP įgyvendinimu, nagrinėjimas.

6. Papildomų viešųjų ir privačių lėšų pritraukimo šaltinių identifikavimas. Remiantis visomis atliktomis apklausomis, nustatyti galimi privačių lėšų šaltiniai ir sąlygos bei paskatos, kurios padėtų šias lėšas pritraukti.

7. Išmokyti pamokų ir užsienio šalių patirties analizė.

8. Investavimo strategijos aprašymas. Vertinime aprašyta ir išanalizuota planuojama įgyvendinti FP iš 2014–2020 m. programavimo laikotarpio ES SF, skirta MTEPI veiklų komercinimui, taip pat galima šios FP įgyvendinimo forma.

9. Pateikiami laukiami rezultatai ir informacija apie tai, kaip pasitelkiant atitinkamą FP, tikimasi prisidėti prie atitinkamų VP prioritetų įgyvendinimo bei nuostatos dėl stebėsenos ir vertinimo tikslinimo.

2 pav. Veiksmų seka atliekant vertinimą, pagal Reglamento Nr. 1303/2013 37 str.

Šaltinis: metodologija

Pagrindiniai vertinime nagrinėti Lietuvos finansų rinkos dalyviai ir atsakingos institucijos, įtrauktos į vertinimą, yra: MSI, bankai, INVEGA, Lizingo bendrovės, LT VCA, RKF valdytojai, ŠMSM, EIM.

Papildomai, atsižvelgiant į rinkos dalyvių nuomonę, pasikeitusią rinkos situaciją, iškilus poreikiui, 2020 m. vertinimas buvo papildytas, atliekant papildomą vertinimą (toliau – 2020 m. vertinimas), kuriuo siekiama pakoreguoti rizikos kapitalo FP „Ko-investicinis fondas MTEPI“, siekiant paskatinti rinkos dalyvius naudotis šios priemonės teikiamomis galimybėmis.

2019 m. rugsėjo-gruodžio mėn. buvo atlikti šie su 2020 m. vertinimu susiję veiksmai:

- surengti susitikimai su universitetų atstovais, kurių metu skirtingų universitetų atstovai pasidalijo savo įžvalgomis apie galimą rizikos kapitalo FP „Ko-investicinis fondas MTEPI“ sąlygų keitimą, universitetų lūkesčius ir svarbiausius tokios FP įgyvendinimo aspektus;
- surengti susitikimai su mokslo centrų ir institutų atstovais, kurių metu buvo diskutuojama dėl šių institucijų galimybių investuoti į įmones. Susitikimai taip pat vyko ir su Paramos fondu Vilniaus universiteto fondas, jo valdytojo ir potencialių privačių investuotojų į įmones atstovais.

2020 m. vertinimas buvo rengiamas vadovaujantis metodologija, t. y. išnagrinėta, kodėl reikia keisti FP „Ko-investicinis fondas MTEPI“ sąlygas.

2020 m. vertinimo metu nebuvo atnaujinti statistiniai duomenys, kadangi šio vertinimo tikslas buvo ne išsiaiškinti konkrečios priemonės poreikį, o patikslinti jos reikalavimus, siekiant atsižvelgti į rinkoje esančias MSI galimybes investuoti ar tapti kitų JA dalyviais.

1.4 FP naudojimas 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu

2007–2013 m. programavimo laikotarpiu Lietuvoje pirmą kartą FP įgyvendinti buvo panaudotos ES SF lėšos.

2007–2013 m. programavimo laikotarpiu Lietuvoje iš ERPF ir ESF finansuojamos FP, įgyvendinamos pagal EAVP 2 prioriteto „Verslo produktyvumo didinimas ir aplinkos verslui gerinimas“ 3 uždavinį „Pagerinti smulkiojo ir vidutinio verslo subjektų priejimą prie finansavimo šaltinių“ ir pagal ŽIVP 1 prioriteto „Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis“ 1 uždavinį „Didinti darbuotojų ir įmonių prisitaikymą prie rinkos poreikių“. 2007–2013 m. laikotarpiu FP ir su

jomis susijusiai dalinio palūkanų kompensavimo priemonei buvo skiriama apie 9,3 proc. ERPF lėšų ir 1,5 proc. ESF lėšų.

1.5 2014–2020 m. programavimo laikotarpio strateginiai prioritetai bei politikos kryptys

EK 2014 m. birželio 20 d. patvirtinta LR Partnerystės sutartis (toliau – Partnerystės sutartis) apibrėžia ES SF naudojimą 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu. Pagal Partnerystės sutartį Lietuvai skirta 8,351 mlrd. EUR ekonomikos augimui skatinti, darbo vietoms kurti, kaimo plėtrai ir žuvininkystei.

Partnerystės sutartis apima ES fondų veiksmingo ir efektyvaus panaudojimo strategiją, jungiančią vienuolikai teminių tikslų skiriamą finansavimą iš ERPF (3,501 mlrd. EUR), ESF (1,127 mlrd. EUR), SF (2,049 mlrd. EUR), taip pat EŽŪFKP (1,613 mlrd. EUR) bei Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo (63 mln. EUR). Dar 31,8 mln. EUR numatyta skirti pagal Jaunimo užimtumo iniciatyvą.

Partnerystės sutarties pagrindu parengta VP, kuri atliepia esminius šalies plėtros iššūkius ir remiasi investicijų sutelkimu į ES bendrajame strateginiame dokumente nustatytus, tarpusavyje glaudžiai susijusius ir papildančius vienas kitą, 11 teminių tikslų ir jų konkrečius investicinius prioritetus. Ją sudaro trys pagrindinės kryptys: pažangus ūkio augimas ilguoju laikotarpiu, tausių išteklių naudojimu paremtas augimas ir auganti socialinė sanglauda. VP EK patvirtinta 2014 m. rugsėjo 8 d.

Rinkoje esant poreikiui kuo daugiau MSI generuojamų idėjų komercinti ir pritaikyti versle, MSI ir jų atžalinėms įmonėms būtų verta pasiūlyti FP, kuri padėtų pasiekti šiuos tikslus.

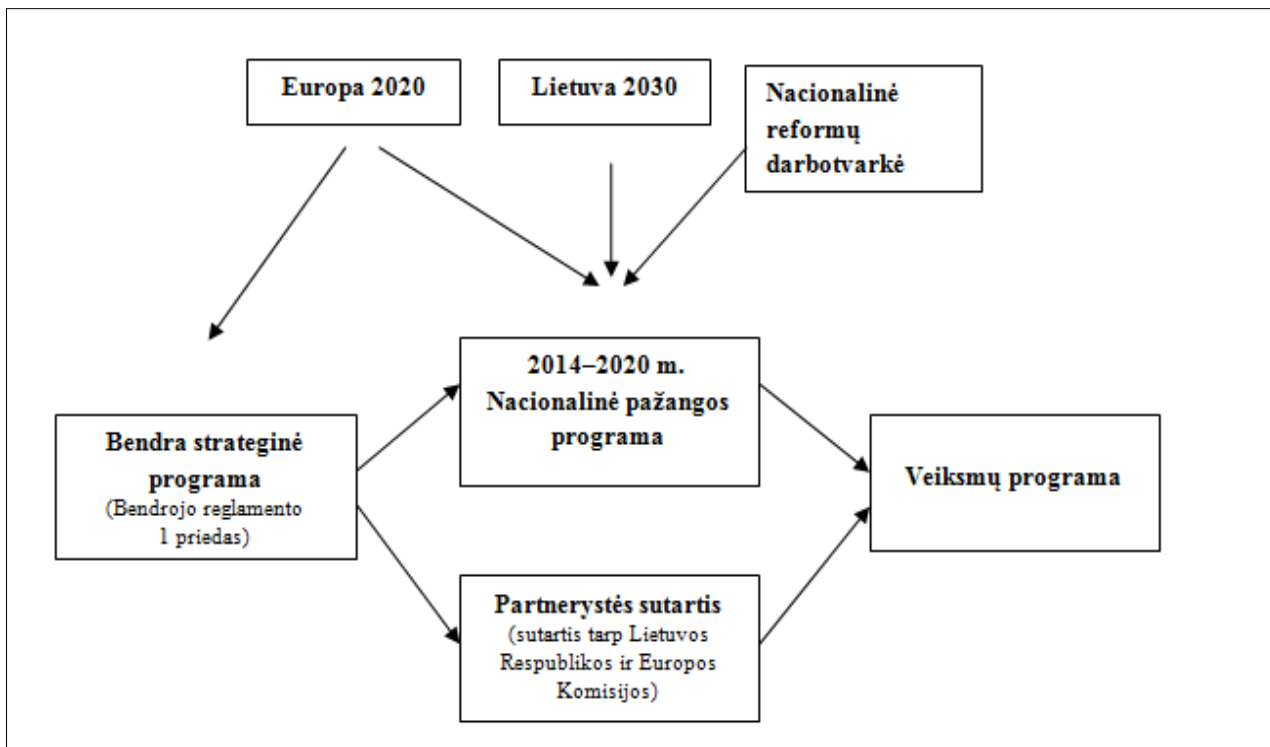
VP nustatyta, kad nepaisant pastaruoju metu padarytos pažangos, MTEPI vis dar nėra veiksnys, darantis esminę įtaką šalies ūkio raidai. Pagrindinė menko ekonominio inovacijų proveržio priežastis – silpnai išvystyti ryšiai tarp mokslo ir verslo sektorių. Aktyvaus tarpsektorinio bendradarbiavimo patirties stokojančios įmonės dažnai apsiriboja bendradarbiavimu su kitomis įmonėmis ir nėra motyvuotos investuoti į MTEPI, o MSI neturi galimybių skleisti žinias ir technologijas, kurių pritaikymas galėtų paskatinti proveržį atskiruose sektoriuose (srityse) bei darytų žymią įtaką bendram šalies ūkio vystymuisi. Pagal VP 1 prioriteto 1 teminio tikslo „Mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų skatinimas“ 2 investicinio prioriteto „Verslo investicijų į MTI skatinimas, įmonių, MTI centrų ir aukštojo mokslo sektoriaus ryšių bei sąveikos plėtojimas, visų pirma skatinant investicijas į produktų ir paslaugų plėtrą, technologijas, socialines ir viešosioms paslaugoms teikti skirtas inovacijas; taip pat paklausos, jungimosi į tinklus, grupių ir atvirų inovacijų skatinimas pagal pažangiosios specializacijos strategiją remiant technologinius ir taikomųjų mokslų tyrimus, bandomųjų linijų diegimą, išankstinio produktų patvirtinimo veiksmus ir didelio poveikio technologijų pažangiosios gamybos pajėgumus, pirminės gamybos bei bendrosios paskirties technologijų sklaidą“ numatyta įgyvendinti 2 uždavinį „Padidinti žinių komercinimo ir technologijų perdavimo mastą“. Šiuo uždaviniu siekiama kompleksiskai skatinti efektyvų naujų produktų kūrimui aktualių žinių perdavimą ir MTEPI rezultatų komercinimą verslo–mokslo partnerystėse. Be to, atsižvelgiant į santykinai menką inovacijoms imlaus Lietuvos verslo dalį, remiamas aktyvesnis mokslo sektoriaus potencialo (žinių, žmogiškųjų išteklių, turimos MTEPI infrastruktūros) išnaudojimas, skatinant MSI aktyviau užsiimti vykdomų MTEPI veiklų rezultatų komercinimu.

Pagal 1.2 investicinį prioritetą dalį finansavimo numatoma paskirstyti naudojant FP, kuri bus numatyta atsižvelgiant į išankstinio (ex ante) vertinimo rezultatus. Atsižvelgiant į pagal šį

investicinį prioritetą numatomas įgyvendinti veiklas, labiausiai tikėtina FP įgyvendinimo forma būtų rizikos kapitalo į ankstyvos stadijos įmones, t. y. pradinio kapitalo, investavimas.

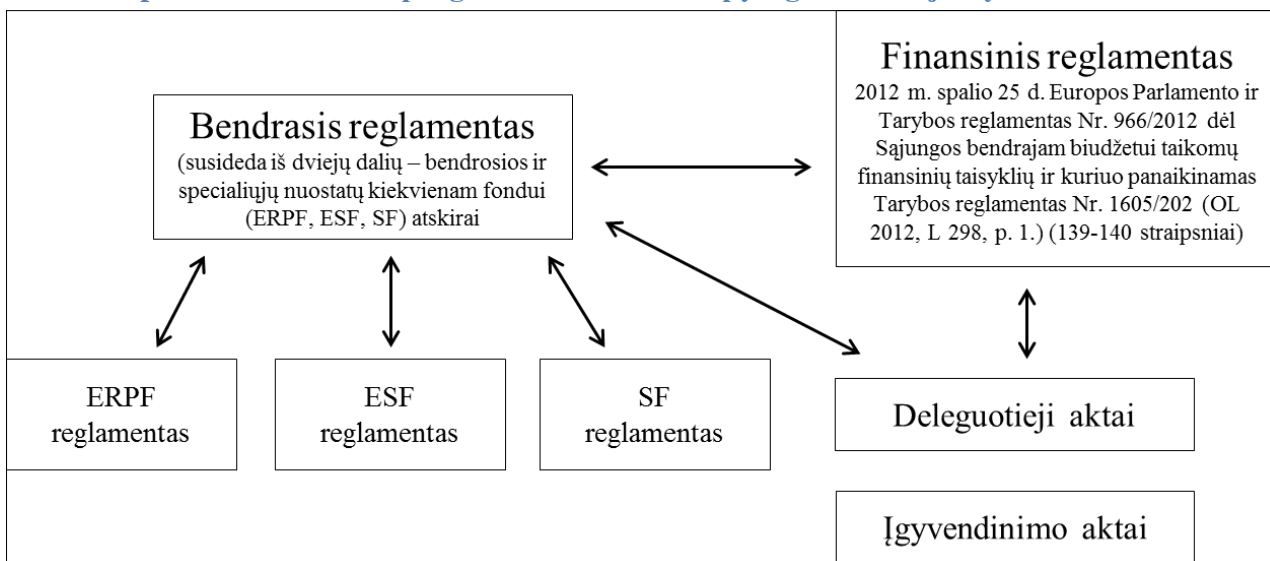
Šiuo metu parengti 2014–2020 m. programavimo laikotarpį reglamentuojantys strateginiai dokumentai pateikiami 3 pav., o teisės aktai, kuriais privaloma vadovautis įgyvendinant FP 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu, pateikiami 4 pav.

3 pav. 2014–2020 m. programavimo laikotarpio strateginiai dokumentai

Šaltinis: INVEGA 2013 m. spalio mėn. atlikta Valstybės intervencijos poreikio finansų inžinerijos priemonių verslui forma Lietuvoje studija

4 pav. 2014–2020 m. programavimo laikotarpį reglamentuojantys teisės aktai

Šaltinis: INVEGA 2013 m. spalio mėn. atlikta Valstybės intervencijos poreikio finansų inžinerijos priemonių verslui forma Lietuvoje studija

Bendrasis reglamentas

Pagrindinės FP įgyvendinimo 2014–2020 m. laikotarpio nuostatos apibrėžtos Reglamento Nr. 1303/2013 37–46 straipsniuose. Reglamente Nr. 1303/2013 vartojama FP sąvoka nustatyta 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES, Eurotomas) Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių ir kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB, Eurotomas) Nr. 1605/2002 (OL, L 298, p. 1) (toliau – Finansinis reglamentas) 2 straipsnyje.

Finansinės priemonės – tai ES finansinės paramos priemonės, papildomumo pagrindu teikiamos iš biudžeto, siekiant vieno ar kelių konkrečių ES politikos tikslų. Tokios priemonės gali būti investicijos į nuosavą kapitalą ar į kvazinuosavą kapitalą, paskolos ar garantijos, arba kitos rizikos pasidalijimo priemonės, kurios prireikus gali būti derinamos su subsidijomis.

Pagrindinės Reglamento Nr. 1303/2013 nuostatos, reglamentuojančios FP investicijas:

- 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu naudota „kontroliuojančiųjų fondų“ sąvoka Reglamente Nr. 1303/2013 pakeista nauja „fondų fondo“ sąvoka;

- visos FP turi būti pagrįstos išankstiniu vertinimu (*ex ante*) ir atitikti rinkos poreikius;
- FP galima naudoti visose VP, jos gali būti finansuojamos iš visų fondų (ERPF, ESF, SF). FP iš ES SF lėšų gali būti įgyvendinamos pagal vieną ar kelias veiksmų programas, įskaitant ir per fondų fondus;

- FP gali būti derinamos su subsidijomis, palūkanų normos subsidijomis, techninės pagalbos subsidijomis arba garantijos mokesčio subsidijomis. Šių priemonių derinimo atveju turi būti užtikrintas dokumentų atsekamumas. Tais atvejais, kai FP, įgyvendinama iš ES SF lėšų ir kai ji, vykdant vieną veiksmą, derinama su kitų formų parama, tiesiogiai susieta su FP, skirtomis tiems patiems galutiniams naudos gavėjams, įskaitant techninę pagalbą, palūkanų normų subsidijas ir garantijos mokesčio subsidijas, FP taikomos nuostatos turi būti taikomos visų rūšių paramai, teikiamai tam veiksmui (angl. „*operation*“). FP gali būti derinamos su subsidijomis ir gali būti skirtos toms pačioms ar susijusioms galutinių naudos gavėjų veikloms bendrai finansuoti, užtikrinant, kad bendra visų rūšių paramos suma neviršytų bendros išlaidų sumos ir nebūtų dvigubų tų pačių išlaidų finansavimo. Subsidijos negali būti naudojamos padengti išlaidas, susijusias su FP įgyvendinimu (pvz., padengti paskolą ir pan.). FP negali būti naudojamos subsidijų išankstiniam finansavimui;

- investicijos, kurioms turi būti skiriamas FP finansavimas, nėra fiziškai užbaigtos arba visiškai įgyvendintos sprendimo dėl investavimo priėmimo dieną;

- tais atvejais, kai FP, skirtos finansuoti įmones, įskaitant MVĮ, tokia parama skiriama naujoms įmonėms steigti, ankstyvosios stadijos kapitalui, t. y. parengiamosios stadijos kapitalui ir veiklos pradžios kapitalui, plėtos kapitalui, įmonės bendros veiklos stiprinimo kapitalui užtikrinti arba naujiems projektams įgyvendinti, patekimui į naujas rinkas arba jau įsteigtų įmonių naujai veiklai vykdyti, nedarant poveikio taikytinoms ES valstybės pagalbos taisyklėms ir laikantis konkrečiam fondui taikytinų taisyklių. Finansavimas gali apimti investicijas į materialųjį ir nematerialųjį turtą, taip pat apyvartinį kapitalą, neviršijant taikytinomis ES valstybės pagalbos taisyklėmis nustatytų ribų ir siekiant skatinti privatųjį sektorių įmonėms teikti finansavimą. Be to, finansavimas gali būti teikiamas dengiant nuosavybės teisių perdavimo įmonėse išlaidas, jei toks perdavimas vyksta tarp nepriklausomų investuotojų;

- nepiniginis įnašas (angl. „*contributions in kind*“) nėra laikomos tinkamomis išlaidomis, išskyrus įnašus žeme ir nekilnojamuoju turtu tais atvejais, kai investicijų tikslas yra

remti kaimo ir miesto vystymąsi arba miestų atkūrimą, kai žemė ar nekilnojamasis turtas yra investicijos dalis.

Reglamente Nr. 1303/2013 yra nustatyti du FP įgyvendinimo būdai, t. y. ES mastu nustatytos FP, kurios yra tiesiogiai ar netiesiogiai valdomos EK ir nacionaliniu (regioniniu, tarptautiniu, kelių kaimyninių šalių) lygiu nustatytos FP, už kurių valdymą atsakinga VI. Pastarųjų priemonių atveju Reglamentas Nr. 1303/2013 suteikia galimybę finansuoti FP, atitinkančias EK deleguotuose aktuose nustatytas sąlygas (standartizuotas FP), arba finansuoti jau egzistuojančias ar naujai kuriamas FP, kurios yra skirtos numatomiems tikslams pasiekti.

Reglamente Nr. 1303/2013 nustatyta, kad VI, skirdama lėšas FP, įgyvendinamoms regioniniu, nacionaliniu, tarptautiniu arba tarp kelių kaimyninių šalių lygiu gali:

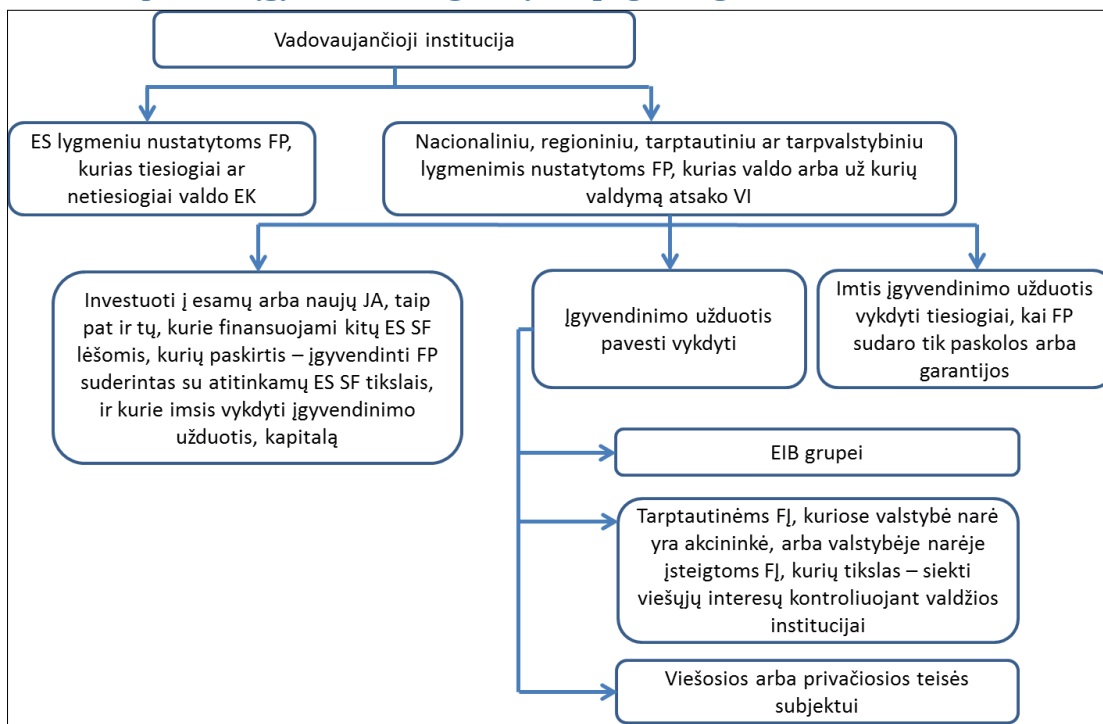
1. Investuoti į egzistuojančios ar naujai kuriamos įmonės kapitalą. Tai gali būti ir įmonė, finansuojama iš ES SF lėšų, kurios tikslas įgyvendinti FP, ir kuri išsipareigos vykdyti įgyvendinimo užduotis (angl. „*implementation tasks*“). Tokio finansavimo dydis turi būti ne didesnis nei reikalinga įgyvendinti naujas investicijas.

2. Patikėti FP įgyvendinimą EIB, tarptautinėms finansų įstaigoms, kuriose valstybė narė yra akcininkė, arba valstybėje narėje įsteigtoms finansų įstaigoms, kurių tikslas – siekti viešųjų interesų kontroliuojant valdžios institucijai arba institucijai, kuri savo veikloje vadovaujasi viešąja arba private teise.

3. Įgyvendinti FP tiesiogiai paskolų ir garantijų atveju. Tokiu atveju VI laikoma naudos gavėja.

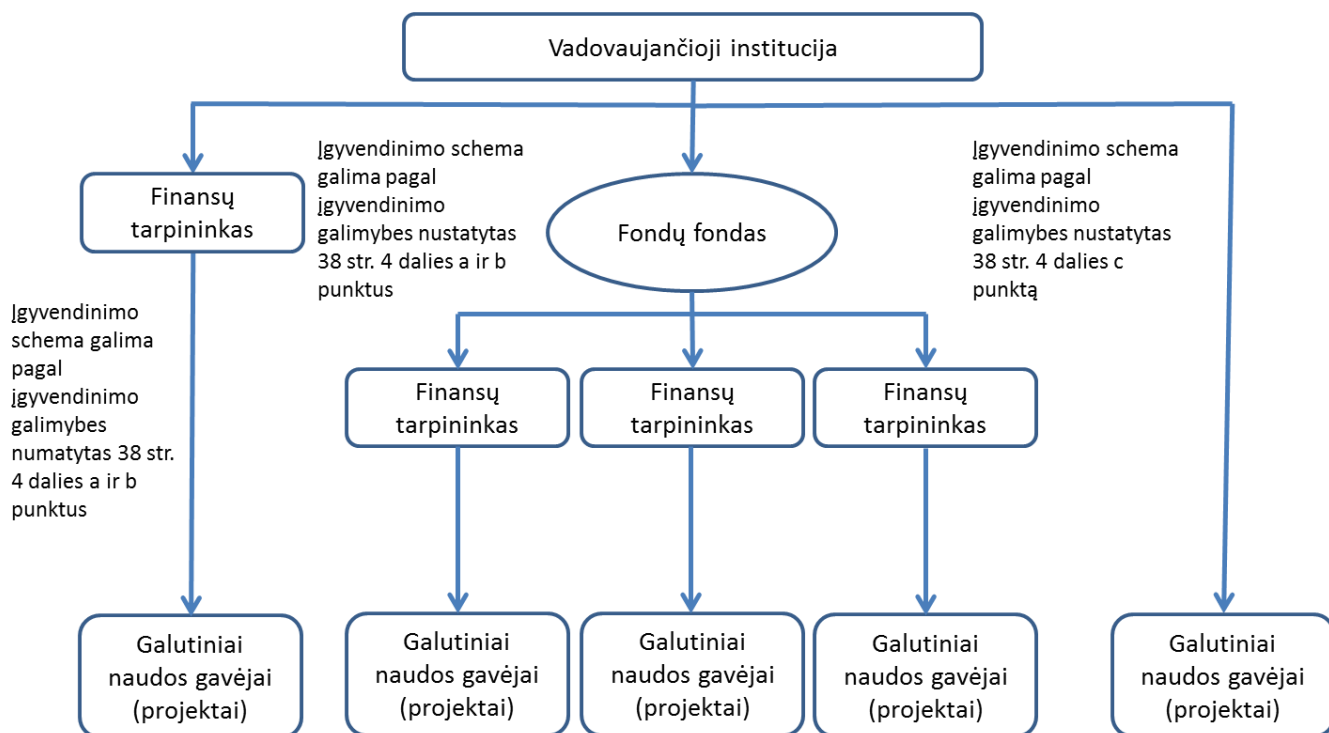
FP įgyvendinimo galimybės ir struktūra pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnį pavaizduotos 5 pav. ir 6 pav.

5 pav. FP įgyvendinimo galimybės pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 str.

Šaltinis: metodologija

6 pav. FP įgyvendinimo struktūra pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 str.

Šaltinis: metodologija

FP tinkamų išlaidų reglamentavimas Reglamente Nr. 1303/2013 iš esmės nesiskiria nuo 2007–2013 m. programavimo laikotarpio reglamentavimo, tačiau įvestos ir kelios naujos. Bendra taisyklė – FP tinkamomis finansuoti išlaidomis yra laikoma FP išlaidų suma, tinkamumo laikotarpiu:

- išmokėta galutiniams naudos gavėjams;
- įsipareigota skirti garantijų išmokoms. Lėšų suma, skirta garantijų išmokoms, apskaičiuojama atsižvelgiant į protingą išankstinį rizikos vertinimą;
- išmokėta kaip FP valdymo išlaidos arba valdymo mokesčiai.

Reglamente Nr. 1303/2013 taip pat nustatytos išlaidos, kurios laikomos tinkamomis finansuoti po tinkamumo laikotarpio pabaigos, ir jų apmokėjimo tvarka, taip pat detalizuotas palūkanų ir kito pelno, gauto iš FP, naudojimas, bei lėšų, atsiradusių įgyvendinant FP ir priskirtinų ES SF, panaudojimas. Vadovaujantis minėtu Reglamentu Nr. 1303/2013, ES SF finansavimui priskirtinos lėšos, kurios FP sugrąžinamos iš investicijų, arba nepanaudotos, garantijų sutartims skirtos, lėšos, įskaitant sugrąžintą kapitalą ir pelną bei kitas pajamas ar uždarbį, pavyzdžiui, palūkanas, garantijų mokesčius, dividendus, kapitalo prieaugį ar visas kitas pajamas iš investicijų, pakartotinai naudojamos tolesnėms investicijoms pagal tas pačias ar kitas FP, vadovaujantis konkrečiais pagal prioritetą nustatytais tikslais ar atitinkamais atvejais paskatinti investuotojus dėl privačių lėšų pritraukimo bei patirtoms valdymo išlaidoms atlyginti ir FP valdymo mokesčiams sumokėti.

Dar viena Reglamento Nr. 1303/2013 naujovė – nustatytas 8 metų laikotarpis, per kurį grįžusios lėšos, turi būti naudojamos laikantis VP tikslų toje pačioje FP, arba, nutraukus FP, kitose FP su sąlyga, kad abiem atvejais rinkos sąlygų vertinimo rezultatai rodo, jog toliau reikia tokių investicijų ar kitų formų paramos.

Reglamentas Nr. 1303/2013 ir Finansinis reglamentas nustato, kad papildomos taisyklės,

susijusios su FP įgyvendinimu, t. y. institucijų, kurioms patikėta atlikti įgyvendinimo užduotis, atranka, tokių institucijų atsakomybė ir įsipareigojimai, valdymo išlaidos ir mokesčiai ir pan. yra nustatyti EK priimtuose deleguotuose aktuose. Vienas jų – 2014 m. kovo 3 d. Komisijos deleguotas reglamentas (ES) Nr. 480/2014, kuriuo papildomas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniai fondai, Sanglaudos fondai, Europos žemės ūkio fondai kaimo plėtrai ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondai bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniai fondai, Sanglaudos fondai ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondai taikytinos bendrosios nuostatos (toliau – Reglamentas Nr. 480/2014).

Reglamento Nr. 480/2014 II skyriuje yra plačiau aprašomos ir paaiškinamos tam tikros Reglamento Nr. 1303/2013 nuostatos – konkrečios žemės pirkimo, FP teikiamų garantijų, mokėjimų FP anuliavimo bei atitinkamo mokėjimo prašymų koregavimo taisyklės, techninės paramos subsidijų taikymas viename pakete su FP, FP įgyvendinančių subjektų įsipareigojimai ir atsakomybė, FP įgyvendinančių subjektų atrankos kriterijai, konkrečios FP valdymas ir kontrolė, palūkanų normos subsidijų ir garantijos mokesčio subsidijų metinių išmokų kapitalizavimo sistema, valdymo išlaidų ir mokesčių nustatymo, remiantis veiklos rezultatais, kriterijai, valdymo išlaidų ir mokesčių ribiniai dydžiai, nuosavu kapitalu grindžiamų priemonių ir labai mažų paskolų (mikrokreditų) kapitalizuotų valdymo išlaidų ir mokesčių kompensavimas.

Reglamente Nr. 480/2014 paaiškinama, kad iš ERPF ir SF finansuojamomis FP galima remti investicijas, kurios apima neužstatytos ir užstatytos žemės pirkimą už sumą, neviršijančią 10 proc. programos įnašo, sumokėto galutiniam naudos gavėjui. Taip pat paaiškinama Reglamente Nr. 1303/2013 atsiradusi naujovė dėl techninės pagalbos subsidijų taikymo, nurodant, kad FP ir techninės pagalbos subsidijų priemonę galima derinti tik siekiant techniškai parengti perspektyvias investicijas, kurios bus naudingos tuo veiksmu remtinam galutiniam naudos gavėjui. Be to, Reglamento Nr. 480/2014 II skyriaus 8 str. nustato, kad tokiu atveju, kai planuojama įgyvendinti garantijų FP, jai privalo būti atliktas ex ante rizikos vertinimas, atsižvelgiant į specifines rinkos sąlygas, FP strategiją ir ekonomiškumo bei veiksmingumo principus.

Taip pat viena iš didesnių 2014–2020 m. programavimo laikotarpio naujovių yra nustatyti išlaidų ir mokesčių ribiniai dydžiai fondų fondo valdytojui ir FT, kuriems išlaidų ir mokesčių ribiniai dydžiai yra išskirti į bazinį atlygį ir veiklos rezultatais grindžiamą atlygį. Jų dydžiai (atskirai pagal bazinį atlygį ir veiklos rezultatais grindžiamą atlygį) nustatyti Reglamente Nr. 480/2014.

2 Demografinės ir ekonominės situacijos Lietuvoje apžvalga

1992–2015 m. laikotarpiu Lietuvos populiacija krito net 21 proc. (nuo 3,7 mln. iki 2,9 mln. gyventojų). Artimiausiais dešimtmečiais Lietuvoje ryškiausiai mažės darbingo amžiaus gyventojų – darbingo amžiaus gyventojai 2040 m. tesudarys 55 proc. populiacijos.

Po reikšmingo sulėtėjimo 2015 m. Lietuvos ekonomikos plėtra sustiprėjo. Šiuo metu Lietuvos ekonomika yra nuosaikaus augimo stadijoje, tačiau žiūrint į perspektyvą po 2018-ųjų, neigiamos tendencijos, susijusios su eksporto konkurencingumu ir demografinėmis problemomis, tik stiprės, o tai slopins ekonomikos augimą.

Lietuvoje iš daugiau kaip 104 tūkst. įmonių 99 proc. klasifikuojamos kaip MVĮ. Lietuvoje dominuoja įmonės, įdarbinančios iki 50 darbuotojų. Jos sudaro daugiau nei 95 proc. visų Lietuvoje veikiančių įmonių ir įdarbina beveik pusę visų samdomų darbuotojų.

Vertinant administracinę naštą verslui, Pasaulio banko tyrime „Doing Business 2017“ Lietuva užima 21 vietą tarp 190 šalių, o tarp ES valstybių narių – 10 vietą. Geriausiai Lietuva įvertinta turto registravimo ir mokesčių mokėjimo srityse. Blogiausia Lietuvos pozicija yra vertinant smulkiųjų investuotojų apsaugą, prisijungimo prie elektros tinklų indeksą ir sprendžiant įmonių nemokumo problemas.

Lietuvoje SVV yra aktyviai skatinamas teisinių ir mokesčių lengvatų būdu:

- pelno mokesčio lengvatinis tarifas padidintas nuo 144,8 tūkst. EUR iki 289,6 tūkst. EUR;
- riba, kai privaloma registruotis pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju padidinta nuo 29 tūkst. EUR iki 44,9 tūkst. EUR;
- nustatytos mokesčių lengvatos MTEP veiklai vykdyti.

2017 m. Europos inovacijų švieslentėje Lietuva iš 24 vietos 2016 m. pakilo į 16 vietą tarp 28 ES šalių. Lietuvos inovacinės veiklos augimas 2016 m., palyginti su 2010 m., buvo spartus ir sudarė 21 proc.

- 2015 m. verslo įmonių MTEP išlaidos sudarė 0,28 proc. šalies BVP (sumažėjo nuo 0,32 proc. 2014 m.). Vidutinis verslo sektoriaus MTEP išlaidų intensyvumas tarp 28 ES šalių 2014 m. sudarė 1,3 proc.

Lietuvoje MTEPI projektai dažniau yra skirti fundamentaliems tyrimams ir kuria per mažai pridėtinės vertės verslui ir jo problemų sprendimui. Tam spręsti 2014 m. buvo patvirtinta MTEPI programa ir jos prioritetai:

- energetika ir tvari aplinka;
- sveikatos technologijos ir biotechnologijos;
- agroinovacijos ir maisto technologijos;
- nauji gamybos procesai, medžiagos ir technologijos;
- išmanusis, netaršus, susietastransportas;
- informacinės ir ryšių technologijos;
- įtrauki ir kūrybinga visuomenė.

Lietuvos mokslo ir studijų sistemos laukia dideli iššūkiai: valdymo ir finansavimo efektyvumas, studijų kokybė, fragmentacija, tarptautinis konkurencingumas, žinių ir technologijų

perdavimas, inovaciniai gebėjimai ir kt. Valstybės lygiu per pastaruosius vienerius metus kilo daug iniciatyvų ir priimta nemažai sprendimų esamoms problemoms spręsti, tačiau kol kas pagal pagrindinius mokslo ir studijų rodiklius, lyginantis su ES ar žvelgiant į strategijose užsibrėžtus kiekybinius siekius, situacija nėra labai džiuginanti.

2.1 Demografinė situacija Lietuvoje

2017 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 2 849 317 gyventojų. Lietuvoje gyventojų skaičius mažėja labai sparčiai: pagal šį rodiklį mūsų šalis yra tarp sparčiausiai ne tik Europoje, bet ir pasaulyje demografiškai nykstančių šalių. Emigracijos mastas taip pat yra didelis ir kol kas nemažėja, o gimstamumo lygis yra žemas ir gerokai atsilieka nuo lygio, galinčio užtikrinti kartų kaitą. Kita vertus, pagal kai kurių rodiklių pokyčius, pavyzdžiui, kylantį periodinį suminį gimstamumą, situacija palengva gerėja. Mirtingumas taip pat ėmė mažėti, tačiau tarp vyrų jis ir toliau išlieka neadekvačiai didelis, lyginant su kitomis Europos šalimis. Intensyvi jaunimo emigracija, žemi gimstamumo rodikliai labai sparčiai sendina populiaciją: sparčiai mažėja vaikų, jaunimo ir vidutinio amžiaus gyventojų dalys⁵.

2.2 Ekonominė situacija Lietuvoje

2004–2007 m. trukęs ekonomikos augimas, kurį daugiausia lėmė vidaus paklausa ir nekilnojamojo turto bumas, 2008 m. pradėjo mažėti. Lietuvą taip pat pasiekė pasaulinės ekonomikos ir finansų krizės poveikis dėl sumažėjusios išorės paklausos ir pablogėjusių skolinimosi galimybių. Po didelio nuosmukio (2009 m. Lietuvos realiojo BVP smukimas buvo vienas didžiausių ES) Lietuvos ekonomika atsigavo. 2011–2014 m. laikotarpiu realusis BVP vidutiniškai augo 4,1 proc. BVP. Iš pradžių ekonomikos atsigavimą skatino spartus eksporto augimas, vėliau jį vis labiau palaikė vidaus paklausa. Palaikomas didėjančio darbo užmokesčio, mažėjančio nedarbo ir mažos infliacijos, pagrindiniu augimo varikliu nuo 2013 m. tapo privatus vartojimas.

1 lentelė. BVP pokytis 2008–2016 metais

Metai	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Realaus BVP metinis pokytis (proc.)	2,6	-14,6	1,5	6,1	3,5	3,4	3,5	1,7	2,1
Nominalus BVP to meto kainomis (mlrd. EUR)	32,696	26,935	28,028	31,275	33,348	35,002	36,590	37,330	38,631
BVP, tenkantis vienam gyventojui to meto kainomis (tūkst. EUR)	10,223	8,516	9,049	10,328	11,162	11,834	12,478	12,851	13,440

Šaltinis: LSD

⁵ Prof. Stankūnienė V., Baublytė M. (2016, Gruodžio 21). Lietuvos demografinė situacija: galimybės atgimti. [žiūrėta 2017-05-02]. Prieiga per internetą <http://www.vdu.lt/lt/lietuvos-demografine-situacija-galimybes-atgimti/>

2 lentelė. Prognozuojamas BVP pokytis Lietuvoje 2017–2020 metais

Metai	2017	2018	2019	2020
Realaus BVP metinis pokytis (proc.)	2,7	2,6	2,5	2,4

Šaltinis: FM, Lietuvos ūkio 2017–2020 metų perspektyvos⁶

2015 m. vidaus paklausa buvo didesnė nei 2014 m., tačiau bendrą ekonomikos augimą neigiamai paveikė sumažėjęs eksportas į Rusiją. Realiojo BVP augimas 2015 m. siekė 1,7 proc.

Po reikšmingo sulėtėjimo 2015 m. Lietuvos ekonomikos plėtra sustiprėjo. Tiesa, šis sustiprėjimas yra mažesnis nei tikėtasi. Ankstesnį ekonomikos sulėtėjimą daug lėmė ir dabartinį plėtros sustiprėjimą nemažai lemia eksportuojantysis sektorius. Jis sugebėjo dalį veiklos perorientuoti iš ekonominių sunkumų patiriančių Nepriklausomų valstybių sandraugos valstybių į kitus, sparčiau augančius regionus. Dėl darbuotojams palankios darbo rinkos raidos, ypač dėl spartaus darbo užmokesčio augimo, vidaus paklausa tebėra didelė ji toliau išlieka pagrindinis ekonomikos augimo veiksnys⁷.

Šiuo metu Lietuvos ekonomika yra nuosaikaus augimo stadijoje. Prognozuojama, kad Lietuvos BVP vidutiniu laikotarpiu gali augti vidutiniškai 2,5 proc. per metus. Trumpuoju laikotarpiu – 2017 m., padidėjus darbo našumui, Lietuvos BVP gali augti dar sparčiau, t. y. 2,7 proc. Žiūrint į perspektyvą po 2018 m. neigiamos tendencijos, susijusios su eksporto konkurencingumu ir demografinėmis problemomis, tik stiprės, o tai slopins ekonomikos augimą.

2.3 Verslo aplinka Lietuvoje

Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse, MVĮ sudaro daugiau kaip 99 proc. visų šalyje veikiančių įmonių. LSD duomenimis 2017 m. pradžioje Lietuvoje iš viso veikė 82 885 įmonės, kuriose buvo įdarbinta mažiau kaip 250 darbuotojų.

Lietuvoje dominuoja įmonės, įdarbinančios iki 50 darbuotojų. Jos sudaro daugiau nei 95 proc. visų Lietuvoje veikiančių įmonių ir įdarbina beveik pusę visų samdomų darbuotojų. Daugiausia įmonių 2016 m. pradžioje veikė prekyboje (apie 25 proc.) ir kitose paslaugų sektoriaus veiklose, tokiose kaip profesinė, mokslinė ir techninė veikla (apie 10 proc.), transportas ir saugojimas (beveik 8 proc.) ir kitos. Gerokai mažiau įmonių veikė pramonėje (apie 9 proc.) ir statyboje (apie 7 proc.) ir mažiausiai – žemės ūkyje (apie 2 proc.).

Nuo 2011 m. įmonių pagal dydį struktūra šiek tiek keitėsi – pamažu didėjo įmonių dalis, turinčių iki 50 darbuotojų, ir atitinkamai mažėjo įmonių dalis, turinčių daugiau nei 50 darbuotojų, dalis; 2016 m. įmonės, turinčios iki 50 darbuotojų, sudarė 95,4 proc. palyginti su 94,7 proc. 2011 m. Šias tendencijas labiausiai lėmė spartus itin smulkių (turinčių iki 4 darbuotojų) įmonių kūrimasis – jų dalis nuo 2011 m. iki 2016 m. didėjo 2 proc. punktais (nuo 61,2 proc. iki 63,2 proc.). Vis dėlto, įmonių, įdarbinančių iki 250 darbuotojų dalis šalies ūkyje nuo 2011 m. nepakito.

Verslumo indikatoriai Lietuvoje rodo, kad juridinių asmenų skaičius 1000 gyventojų didėjo – nuo 52,9 vnt. 2011 m. iki 68,7 vnt. 2015 m. Panašios tendencijos yra ir su veikiančių įmonių rodiklio 1000 gyventojų ir veikiančių mažų ir vidutinių įmonių rodiklio 1000 gyventojų kaita – pirmasis didėjo nuo 28,5 vnt. 2011 m. iki 34,3 vnt. 2016 m., o antrasis – panašiu tempu – nuo 21,8 vnt. 2011 m. iki 27,5 vnt. 2016 m. Tačiau tokią šių rodiklių kaitą lemia ne tik verslo kūrimas, bet ir gyventojų skaičiaus mažėjimas Lietuvoje.

⁶ https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/ERS%202017-03-20_paskelbtas.pdf

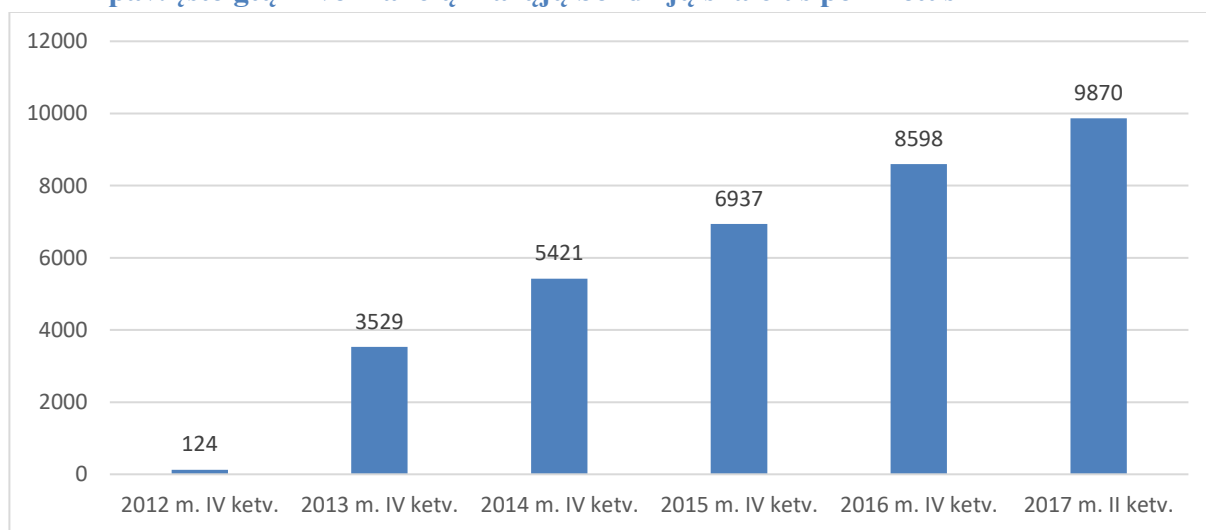
⁷ LB 2016 m. Lietuvos ekonomikos apžvalga

Kitaip yra su keletu kitų verslumo rodiklių. Naujai įregistruotų JA skaičius nuo visų JA, didėjęs iki 2012 m., vėlesniais metais mažėjo, tačiau 2015 m. šio rodiklio kritimas buvo itin didelis; tai rodo, kad 2015 m. naujų įmonių steigimas buvo gerokai sulėtėjęs. Nuo 2011 m. Lietuvoje gerokai didėjo savarankiškai dirbančiųjų asmenų skaičius 1000 gyventojų – 2015 m. šis rodiklis buvo 5,1 asmens 1000 gyventojų. Tai taip pat iš dalies sietina su gyventojų skaičiaus mažėjimo problema, tačiau pastarojo laikotarpio tendencijos rodo, kad ši verslo forma tampa vis svarbesnė Lietuvos ekonomikos raidai.

JA skaičiaus augimo tendencijoms turėjo įtakos įvykę pokyčiai verslo aplinkoje: naujos JA formos – mažosios bendrijos – atsiradimas, verslo priežiūros institucijų reformos įgyvendinimas, įtvirtinta palankesnė mokestinė aplinka verslui, taikomos finansinės verslumo skatinimo priemonės⁸.

Nuo 2012 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojus LR mažųjų bendrijų įstatymui⁹, mažosios bendrijos JA formos, pasižyminčios paprasta steigimo tvarka ir valdymo struktūra, skirtos visų pirma smulkiąjam ir didelių investicijų nereikalaujančiam verslui, įteisinimas leido gausesniai verslininkų ratui realizuoti savo verslo idėjas ir pabandyti pradėti savo nuosavą verslą. VĮ Registrų centro duomenimis iki 2017 m. gegužės 3 d. buvo įsteigtos ir veikė apie 9 870 mažųjų bendrijų (žr. 7 pav.).

7 pav. Įsteigtų ir veikiančių mažųjų bendrijų skaičius per metus

Šaltinis: VĮ Registrų centras

2011 m. lapkričio 22 d. buvo priimti LR pelno mokesčio įstatymo pakeitimai, pagal kuriuos nuo 500 tūkst. Lt (144,8 tūkst. EUR) iki 1 mln. Lt (289,6 tūkst. EUR) padidinta pajamų riba (įmonėje, kuriose vidutinis sąrašuose esančių darbuotojų skaičius neviršija 10 žmonių), iki kurios taikomas 5 proc. pelno mokesčio lengvatinis tarifas.

Be to, gavus EK pritarimą ir 2011 m. gruodžio 20 d. priėmus LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymo¹⁰ pakeitimus, privaloma registruotis pridėtinės vertės mokesčio mokėtojais riba buvo padidinta nuo 100 tūkst. Lt (28,96 tūkst. EUR) iki 155 tūkst. Lt (44,89 tūkst. EUR).

⁸ EIM Verslo aplinkos gerinimo departamento SVV politikos skyriaus pateikti duomenys

⁹ 2012 m. birželio 29 d. LR mažųjų bendrijų įstatymas Nr. XI-2159

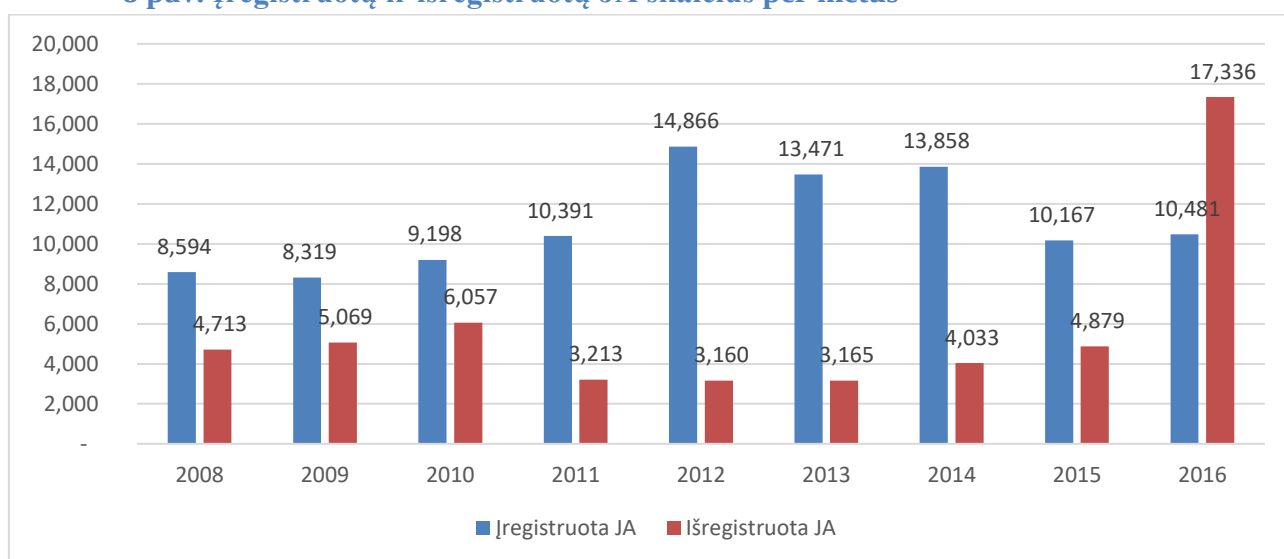
¹⁰ 2002 m. kovo 5 d. LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymas Nr. IX-751

Taip pat nuo 2012 m. sausio 1 d. ir nuo 2012 m. gegužės 1 d. buvo atlikti teisės aktų pasikeitimai, susiję su tam tikromis verslo veiklos rūšimis (nuoma, prekybos veikla, žemės ūkio veikla, statyba), pajamų apmokestinimu, kasos aparatų naudojimo tvarka.

Be to, LR pelno mokesčio įstatyme¹¹ yra nustatytos mokesinės lengvatos MTEP veiklai vykdyti. Remiantis šio įstatymo 17 straipsnio nuostatomis, MTEP darbų sąnaudos šioje srityje veikiančioms įmonėms skaičiuojamos kitaip. Tai padidina sąnaudas ir atitinkamai sumažina įmonių mokamą pelno mokestį:

- apskaičiuojant pelno mokestį, sąnaudos, patirtos MTEP, 3 kartus atskaitomos iš pajamų tuo mokesčiniu laikotarpiu, kurį patiriamos;
- galimas MTEP veikloje naudojamos įrangos maksimalus nusidėvėjimo arba amortizacijos laikotarpis – 2 metai;
- 50 proc. pelno, sukaupto per 3 metus, MTEP veiklą vykdančios įmonės gali panaudoti naujos įrangos įsigijimui.

8 pav. Įregistruotų ir išregistruotų JA skaičius per metus

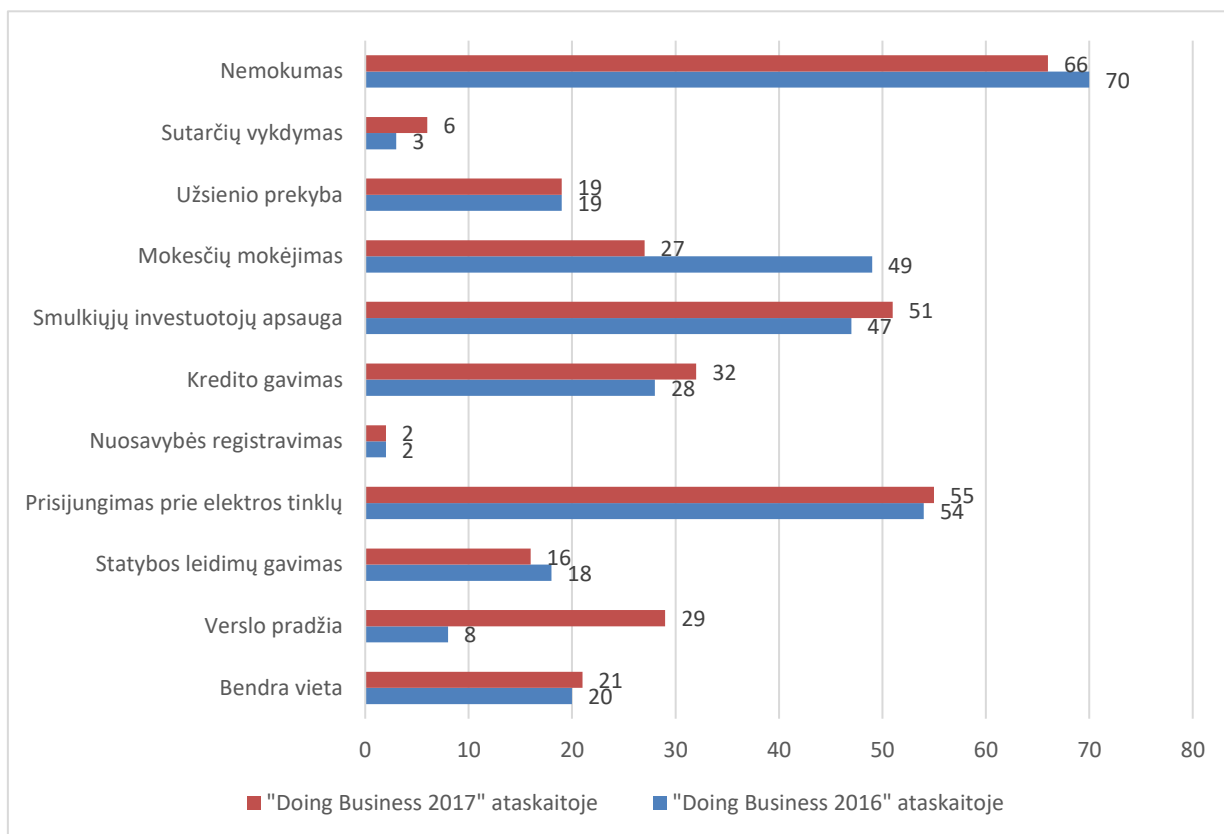
Šaltinis: VĮ Registrų centras

Tuo tarpu JA išregistravimas, didėjęs nuo 2008 m. iki 2010 m., kai per 2010 m. buvo išregistruoti 6 057 JA, 2011 m. gerokai sumažėjo iki 3 213. 2012–2013 m. šis rodiklis išliko panašiam lygyje, o 2014–2015 m. vėl užfiksuotas išregistruojamų JA skaičiaus didėjimas. 2016 m. išregistruota daugiausia, net 17 336. Šį skaičių lėmė tai, kad 2016 m. pabaigoje VĮ Registrų centras pasinaudojo jam suteiktomis galiomis ir išregistravo virš 13 tūkst. neveikiančių juridinių asmenų, taip užtikrindamas skaidresnį ir efektyvesnį Juridinių asmenų registro tvarkymą bei tikslesnius registro duomenis.

Pasaulio banko tyrime „Doing Business 2017“ Lietuva užima 21 vietą tarp 190 šalių, o tarp ES valstybių narių – 10 vietą. Geriausiai Lietuva įvertinta turto registravimo srityje – jos pozicija nepakito: Lietuva yra antra tarp visų vertintų 190 valstybių. Lietuva priskiriama prie pažangiausių šalių, kurios turi aukščiausios kokybės nekilnojamojo turto administravimo sistemą, kadangi Lietuvoje turto registravimas ir perleidimas iš vienos įmonės į kitą yra palyginti paprastas, greitas ir pigus.

¹¹ 2001 m. gruodžio 20 d. LR pelno mokesčio įstatymas Nr. IX-675

9 pav. Lietuvos rezultatai „Doing Business“ ataskaitose tarp 190 valstybių

Šaltinis: Pasaulio banko duomenys

2016 m. didžiausias proveržis – kilimas net 22 pozicijomis – buvo pasiektas mokesčių mokėjimo srityje, kurioje Lietuva pakilo iš 49 į 27 vietą.

Nors dėl 2014–2016 m. įvykdytų pokyčių pagerėjo verslininkų sąlygos pradėti verslą internete, steigti ribotos atsakomybės bendroves neturint minimalaus kapitalo ir pan., Pasaulio banko tyrimo „Doing Business 2017“ duomenimis, Lietuva vis dar atsilieka biurokratinių procedūrų skaičiumi ir jų trukme įmonės (uždarnosios akcinės bendrovės) steigimo srityje, ir pagal šį rodiklį užima 29 vietą pasaulyje. Praktikoje įmonės registravimo procedūrai reikalinga atlikti 7 skirtingus veiksmus (įmonės vardo registraciją, patalpų savininko sutikimą suteikti patalpas įmonės buveinei, steigimo dokumentų parengimą, atsidaryti įmonės sąskaitą ir įnešti bent 2 500 EUR, steigėjo ir akcininkų elektroninių parašų įsigijimą, dokumentų patvirtinimą pas notarą; registraciją Juridinių asmenų registre). Blogiausia Lietuvos pozicija yra vertinant smulkiųjų investuotojų apsaugą, prisijungimo prie elektros tinklų indeksą ir sprendžiant įmonių nemokumo problemas.

2.4 Lietuvos įmonių inovacinė veikla

EK paskelbtoje 2017 m. Europos inovacijų švieslentėje (angl. European Innovation Scoreboard 2017)¹², Lietuva iš 24 vietos 2016 m. pakilo į 16 vietą tarp 28 ES šalių. Lietuva, Malta, Didžioji Britanija, Olandija ir Austrija yra sparčiausiai augančios inovatorės. Lietuvos inovacinės veiklos augimas 2016 m., palyginti su 2010 m., buvo spartus ir sudarė 21 proc.

Tyrime teigiama, kad 2010–2016 m. Lietuvoje sparčiausiai augo verslo išlaidos inovacijų diegimui (išskyrus MTEP išlaidas) (117 proc.), rizikos kapitalo investicijos (1031 proc.),

¹² Inovacijų sąjungos švieslentė 2017 – <http://ec.europa.eu/docsroom/documents/23929>

tarptautinių bendrų mokslinių publikacijų skaičius (145 proc.) ir aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų skaičius (31,6 proc.).

Pagal 2016 m. LSD paskelbtus 2012–2014 m. inovacinės veiklos tyrimo rezultatus, 2012–2014 m., palyginti su 2010–2012 m., Lietuvoje inovacinę veiklą vykdžiusių įmonių dalis padidėjo 6 procentiniais punktais ir sudarė 36 proc. gamybos ir paslaugų įmonių, kuriose dirbo 10 ir daugiau darbuotojų. 29,8 proc. visų įmonių diegė technologines inovacijas (18,4 proc. – produkto, 24,7 proc. – proceso, 15,1 proc. – ir produkto, ir proceso), 21,2 proc. – ne technologines (veiklos organizavimo ir (ar) rinkodaros), 15 proc. – ir technologines, ir ne technologines inovacijas.

Inovatyviausios buvo informacijos ir ryšių įmonės (63,1 proc. visų tos veiklų rūšių įmonių) bei elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo įmonės (53,5 proc.). 2014 m. inovacinėse įmonėse¹³ dirbo 58,7 proc. visų įmonių darbuotojų. Nors inovacijas diegė 36 proc. įmonių, jų apyvarta sudarė daugiau kaip pusę visų įmonių apyvartos (2014 m. – 70,6 proc.).

2012–2014 m. laikotarpiu inovacinę veiklą vykdė 82,5 proc. didelių (250 ir daugiau darbuotojų), 53,1 proc. vidutinių (nuo 50 iki 249 darbuotojų) ir 30,3 proc. mažų (nuo 10 iki 49 darbuotojų) įmonių. Nors didžiosios įmonės sudarė tik 7,4 proc. visų produkto ir (ar) proceso inovacijas diegusių įmonių, jų išlaidos inovacinei veiklai apėmė 43,3 proc. visų inovacijoms skirtų išlaidų; įmonės, turinčios nuo 10 iki 49 darbuotojų, sudarė 64,1 proc., o jų išlaidos inovacinei veiklai – 24 proc.

2014 m. išlaidos inovacinei veiklai sudarė 1,013 mlrd. EUR. Didžiausia inovacinių lėšų dalis (81,8 proc.) buvo skirta mašinoms, įrenginiams ir programinei įrangai įsigyti. MTEP darbams vykdyti inovacinių lėšų dalis sudarė 11,1 proc., o ne įmonėje vykdomiems MTEP darbams – 2 proc. Mažiausia lėšų dalis buvo investuota į žinias (patentų ir nepatentuotų išradimų, licencijų įsigijimą, praktinės patirties įgijimą) – 0,7 proc. visų išlaidų, ir į kitus, su inovacine veikla susijusius, darbus (mokymas, inovacijų rinkodara, dizainas, kita su inovacijomis susijusia veikla) – 4,4 proc.

Pagal rodiklius, susijusius su privataus sektoriaus vykdomomis MTEPI veiklomis, Lietuva atsilieka nuo ES vidurkio. Pagal verslo išlaidas MTEP, lyginant su šalies BVP, 2013 m. Lietuva užėmė 22 vietą ES (0,26 proc., ES28 vidurkis – 1,12 proc.). Nors pastarasis rodiklis Lietuvoje 2014 m. kilo iki 0,32 proc., tačiau 2015 m. jis vėl sumažėjo iki 0,28 proc. BVP¹⁴. Šie rodikliai labai atsilieka nuo nacionalinės politikos dokumentuose iškeltų tikslų (0,9 proc. BVP iki 2020 m.).

Esamą situaciją sąlygoja struktūrinės ūkio problemos. Pirma, didelė dalis šalies ekonomikos remiasi tradiciniais ūkio sektoriais, o augimas grindžiamas sąlyginai pigia darbo jėga. Trūksta paskatų pagrindiniams ekonomikos veikėjams persiorientuoti į inovacijomis grįstą augimą, o jaunoms inovatyvioms įmonėms steigtis. Tiesa, brangstant esminiams gamybos veiksniams (technologijoms, žaliavoms, darbo jėgai), žemais kaštais grįsta konkurencingumo strategija tampa nepatraukli ir rinka pamažu ima spausti verslą restruktūrizuotis. Todėl ir tradiciniuose sektoriuose yra potencialių inovatorių. Antra, Lietuvos inovatoriai yra sąlyginai maži, silpnai bendradarbiaujantys, todėl jų potencialas sukurti didelio poveikio inovacijas yra palyginti žemas dėl kritinės investicijų masės stokos. Todėl svarbu stiprinti inovatorių bendradarbiavimą ir kritinę masę¹⁵.

Taip pat pagal universitetų ir verslo bendradarbiavimo rodiklį 2016–2017 metų Pasaulio konkurencingumo ataskaitos (angl. „*The Global Competitiveness Report 2016–2017*“, duomenimis,

¹³ Inovacinė įmonė – įmonė, savo veikloje diegianti naujus (reikšmingai patobulintus) produktus (prekes ar paslaugas), technologinius ar veiklos organizavimo, rinkodaros procesus

¹⁴ Eurostato duomenys, 2016–11–15

¹⁵ Veiksmų programos uždavinių, skirtų mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijoms skatinti, įgyvendinimo pažangos vertinimas, UAB „Visionary Analytics“, 2017 m.

Lietuva užėmė jau tik 34 vietą iš 138 valstybių, kai 2013–2014 metų duomenimis – 28 vietą iš 148 valstybių.

Verslo subjektų, MSI bendradarbiavimas kol kas neproduktyvus, kadangi dažnai moksliniai tyrimai yra fundamentiniai arba nepakankamai nukreipti į efektyvų konkrečių problemų sprendimą. Verslui pridėtinę vertę kuriantys tyrimai yra tie, kurie orientuoti į rezultatą, t. y. efektyvų problemos sprendimo būdą, o tyrimai orientuoti į procesą verslui yra nepritaikomi ir todėl nesukuria inovacijų ir jais pagrįstų produktų, kurie generuotų galutinę pridėtinę vertę. Kadangi mokslo, verslo ir studijų sistemos dalyviai nepakankamai bendradarbiauja, MSI tyrėjai stokoja gebėjimų įvertinti verslo poreikius, o įmonių nepasiekia žinios, reikalingos naujiems produktams ar inovacijoms plėtoti.

2012–2014 m. dauguma (71,3 proc.) technologines inovacijas diegusių įmonių produkto ir (ar) proceso inovacijoms diegti panaudojo tik nuosavas lėšas, o 28,7 proc. ir valdžios institucijų ar ES lėšas. ES lėšomis pasinaudojo 22,4 proc. produkto ir (ar) proceso inovacijas diegusių įmonių, valstybės biudžeto – 11,7 proc., savivaldybių biudžeto – 3 proc.¹⁶

Atkreiptinas dėmesys, kad viena iš 2014–2020 m. ES SF programavimo laikotarpio reglamentavimo naujovių, siekiant valstybės narėms pasinaudoti MTEPI plėtrai skirtomis lėšomis, – prievolė valstybėms narėms nusistatyti savo „sumanios specializacijos“ prioritetus ir ta linkme planuoti būsimą finansavimą.

Lietuvos prioritetinės MTEPI raidos (sumanios specializacijos) kryptys buvo patvirtintos LRV 2013 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 951 „Dėl Prioritetinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) krypčių patvirtinimo“. Taip pat LRV 2014 m. balandžio 30 d. nutarimu Nr. 411 buvo patvirtinta Prioritetinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) krypčių ir jų prioritetų įgyvendinimo programa (toliau – MTEPI programa), kuri parengta, siekiant nustatyti prioritetinių MTEPI raidos krypčių prioritetus ir jų įgyvendinimo nuostatas, kurių reikia prioritetinėms MTEPI raidos kryptims sklandžiai ir efektyviai plėtoti ir jų prioritetams įgyvendinti, siekiant skatinti šalies ekonomikos transformaciją ir valstybės konkurencingumą.¹⁷

MTEPI programos strateginis tikslas – MTEPI sprendimais didinti didelės pridėtinės vertės, žinioms ir aukštos kvalifikacijos darbo jėgai imlių ekonominių veiklų įtaką šalies BVP ir struktūriniais ūkio pokyčiams, t. y.:

1. kurti inovatyvias technologijas, produktus, procesus ir (arba) metodus ir naudojant šios veiklos rezultatus atliepti globalias tendencijas ir ilgalaikius nacionalinius iššūkius;
2. didinti Lietuvos ūkio subjektų konkurencingumą ir galimybes įsitvirtinti globaliose rinkose.

3 lentelė. MTEPI programoje nustatyti prioritetinių MTEPI prioritetai¹⁸

MTEPI prioritetai	Igyvendinimo tematika
Energetika ir tvari aplinka	Paskirstytojo ir centralizuoto generavimo, tinklų ir efektyvaus energijos vartojimo sistemos sąveikumo stiprinimas
	Esamų ir naujų galutinių vartotojų poreikių tenkinimas, energijos vartojimo efektyvumo, išmanumo stiprinimas
	Atsinaujinančiųjų biomasės ir saulės energijos išteklių panaudojimo ir atliekų perdirbimo energijai gauti plėtra

¹⁶ LSD paskelbti 2012–2014 m. inovacinės veiklos tyrimo rezultatai

¹⁷ Sumani specializacija, http://www.smm.lt/web/lt/mokslas/sumani_spec

¹⁸ Sumani specializacija, <http://sumani2020.lt/>

Sveikatos technologijos ir biotechnologijos	Molekulinės technologijos medicinai ir biofarmacijai
	Pažangios taikomosios technologijos asmens ir visuomenės sveikatai
	Pažangi medicinos inžinerija ankstyvai diagnostikai ir gydymui
Agroinovacijos ir maisto technologijos	Tvarūs agrobiologiniai ištekliai ir saugus maistas
	Beatliekis biožaliavų perdirbimas į vertingus komponentus
Nauji gamybos procesai, medžiagos ir technologijos	Fotoninės ir lazerinės technologijos
	Pažangiosios medžiagos ir konstrukcijos
	Lanksčios produktų kūrimo ir gamybos technologijos
Išmanusis, netaršus, susietas transportas	Išmaniosios transporto sistemos
	Tarptautinių transporto koridorių valdymo ir transporto rūšių integracijos technologijos (modeliai)
Įtrauki ir kūrybinga visuomenė	Modernios ugdymosi technologijos ir procesai
	Dizaino ir audiovizualinių medijų technologijos ir produktai
	Socialinės ir kultūrinės inovacijos visuomenės vystymo produktams ir paslaugoms kurti, novatoriški verslo modeliai
	Lanksčiosios ir taikomosios procesų valdymo technologijos
Informacinės ir ryšių technologijos	Dirbtinis intelektas, didieji ir paskirstytieji duomenys
	Daiktų internetas
	Ivairiarūšė analizė, apdorojimas ir diegimas
	Kibernetinis saugumas
	Finansinės technologijos ir blokų grandinės

Atkreiptinas dėmesys, kad įgyvendinant MTEPI programą, yra parengti ir patvirtinti šios programos prioritetų veiksmų planai, kuriuose yra numatyta priemonė „Rizikos kapitalas MTEPI veikloms“. Šiai priemonei skirta 5 mln. EUR.

2.5 Darbo rinka

Lietuvos darbo rinkos būklė toliau gerėja. Darbo jėgos aktyvumo ir užimtumo lygis nuo krizės nuolat didėja ir abu rodikliai šiuo metu viršija ES vidurkį. 2016 m. nedarbo lygis sudarė 7,9 proc., t. y. gerokai mažiau už ES vidurkį. 2016 m. užfiksuotas didžiausias užimtų darbo vietų skaičius (1,25 mln.) per pastaruosius 8 metus, tačiau, palyginti su 2008 m., šis rodiklis vis dar atsilieka. Šį pagerėjimą nulėmė ekonomikos augimas ir darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimas.

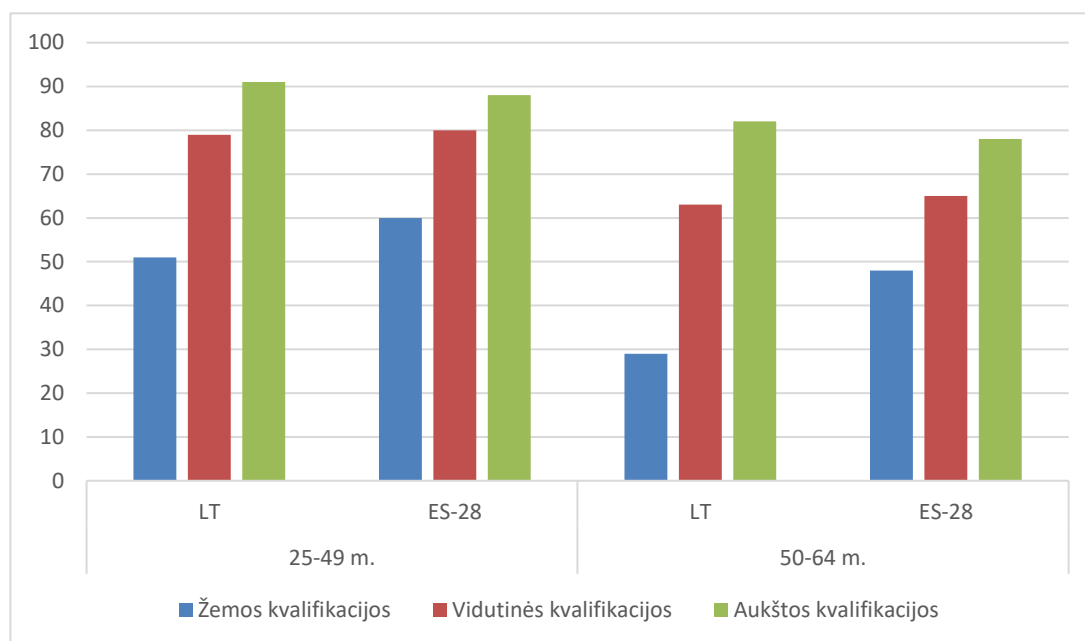
4 lentelė. Laisvų ir užimtų darbo vietų santykis

Laisvų ir užimtų darbo vietų santykis, vnt. / Metai	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Laisvos darbo vietos, tūkst.	22,1	5,8	6,7	9,8	10,5	10,3	11,6	13,2	16,2
Užimtos darbo vietos, tūkst.	1 304,3	1 164	1 091,9	1 135,4	1 161,9	1 185,9	1 214,7	1 240,4	1 252,5

Šaltinis: LSD

Nepaisant gerų darbo jėgos aktyvumo ir užimtumo lygio rodiklių, žmogiškųjų išteklių stygius yra vienas iš didžiausių Lietuvos ekonomikos augimo trukdžių. Darbdaviams Lietuvoje tampa vis sunkiau rasti tinkamą kvalifikaciją turinčių darbuotojų.

10 pav. Užimtumo lygis pagal amžiaus grupę ir kvalifikaciją 2015 m.

Šaltinis: EK

Dideli skirtingos kvalifikacijos asmenų grupių įsitraukimo į darbo rinką rezultatų skirtumai rodo galimą aukštos kvalifikacijos darbuotojų trūkumą Lietuvoje. Ši problema būdinga tokiuose sektoriuose, kaip informacijos ir ryšių technologijos, gamyba, transportas bei logistika ir sveikatos priežiūra, kuriuose gali būti sukurta didelė pridėtinė vertė¹⁹. Tikėtina, kad dėl aukštos kvalifikacijos darbuotojų trūkumo kils tam tikras spaudimas darbo užmokesčiui sektoriuose, kuriuose samdomi tokie darbuotojai.

2.6 Mokslo ir studijų sistema Lietuvoje

Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro (toliau – MOSTA) parengtoje 2017 m. Mokslo ir studijų būklės apžvalgoje pabrėžiama, kad Lietuvos mokslo ir studijų sistema pasižymi uždarmumu, MSI tinklo neefektyvumu ir nepakankama studijų kokybe²⁰. Aukštųjų mokyklų skaičius yra perteklinis. Šiuo metu Lietuvoje yra 46 universitetai ir kolegijos, pagal universitetų skaičių 100 000 gyventojų Europos šalyse Lietuva yra ketvirta (0,7 universiteto, ES vidurkis – 0,4), ją lenkia Lichtenšteinas, Islandija bei Bosnija ir Hercegovina.

2019 m. pab. buvo 17 oficialiai Lietuvoje veikiančių universitetų, kurie dėl studentų skaičiaus ir finansavimo mažėjimo apjungia savo veiklą, tačiau dėl jų per didelio kiekio vis dar diskutuojama. Aukštųjų mokyklų pajamų struktūroje valdžios sektoriaus dalis sudaro didžiausią aukštųjų mokyklų pajamų šaltinį, tačiau nuosekliai mažėja. Per penkerius metus valstybės ir savivaldybių biudžetų išlaidos aukštojo mokslo studijoms, kaip BVP dalis, sumažėjo dvigubai –

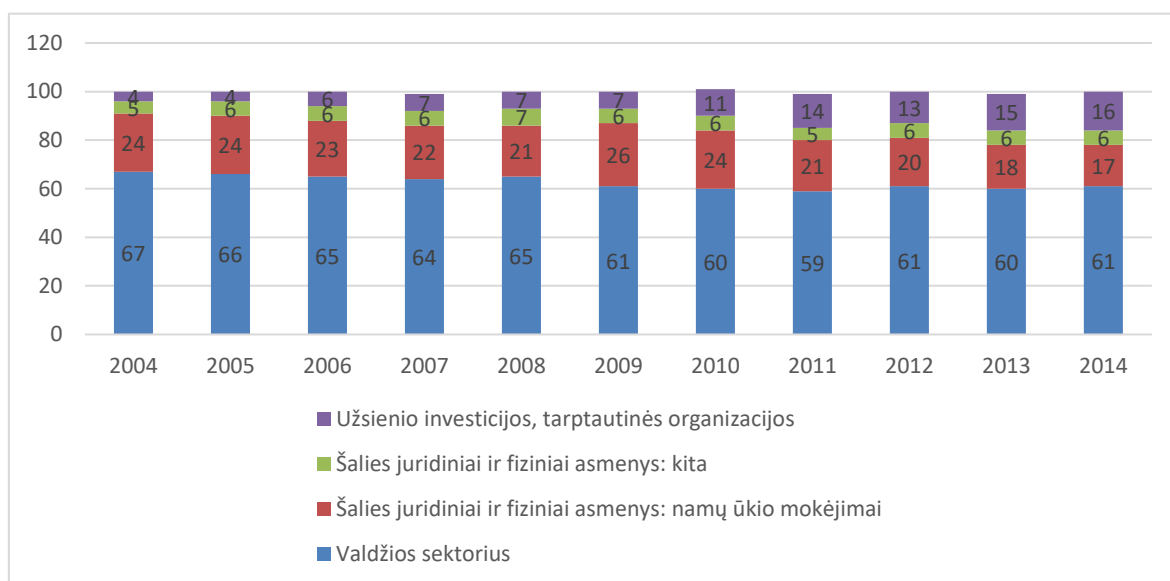
¹⁹ Paliokaitė, A, Gonzalez Verdesoto, E; Mokslinių tyrimų ir inovacijų stebėjimo centro (RIO) 2016 m. šalies ataskaita. Lietuva; EUR 28492 LT

²⁰ „Lietuvos mokslo ir studijų būklės apžvalga“, MOSTA, 2017

nuo 1,2 proc. 2010 m. iki 0,6 proc. 2014 m., o absoliučiomis reikšmėmis – nuo 335,5 mln. EUR iki 226,2 mln. EUR.

Valstybės biudžeto lėšos studijoms skiriamos remiantis indėlio, o ne rezultato rodikliais: valstybės biudžeto lėšos valstybės finansuojamose studijų vietose konkrečioje aukštojoje mokykloje studijuojantiems studentams skiriamos pagal tai, kiek numatytų studijų krepšelių į šią mokyklą atsineša įstojusieji, o ne pagal aukštosios mokyklos studijų veiklos rezultatus, pavyzdžiui, iškritusiųjų skaičių, absolventų įsidarbinimo duomenis ir pan. Ekspertai tokią praktiką sieja su studijų kokybės prastėjimo problema, kai aukštosios mokyklos, esant studentų mažėjimo tendencijoms, priverstos nekelti reikalavimų stojantiejiems, vengdamos potencialių studentų praradimo²¹.

11 pav. Universitetų lėšų ir pajamų kaita pagal finansavimo šaltinius 2004–2014 m.

Šaltinis: LSD; Skaičiavimai: MOSTA

Dėl neveiksmingų aukštojo mokslo viešojo finansavimo sistemų sunku pritraukti užsienio ekspertų ir nukreipti gabius vietas žmones prisijungti prie akademinės bendruomenės. Beveik nenaudojami novatoriški mokymo metodai, o maži atlyginimai ir didelis darbo krūvis daro poveikį mokymo kokybei. Neužtikrinamas sistemingas dėstytojų kompetencijų gerinimas. Tarptautinimas yra nedidelis, nes dauguma mokslinių laipsnių studijų vyksta lietuvių kalba. Be to, mažai bendradarbiaujama su užsienio universitetais ir mokslinių tyrimų centrais²².

Iš kitos pusės, Lietuva turi gerą mokslinių tyrimų infrastruktūrą, perspektyvių doktorantų ir tam tikrų kompetencijos centrų, tačiau jos mokslinių tyrimų sistema yra suskaidyta²³. Tikriausiai, todėl neveiksmingai paskirstyti žmogiškieji ir fiziniai ištekliai ir Lietuva negali pasiekti mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros pajėgumų kritinės masės, kurios reikia, kad būtų greičiau užpildytos šalies novatoriškų žinių spragos²⁴.

²¹ A Review of the R&D and Higher Education Funding in Lithuania and Recommendations for Further Actions. Final Report 2016, p. 10. Mosta užsakymu – Technopolis [group]

²² EK pateiktas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Šalies ataskaita. Lietuva 2016“, Nr. SWD (2016) 83, 2016-02-26

²³ „Research Assessment Exercise“, MOSTA, 2015

²⁴ EK pateiktas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Šalies ataskaita. Lietuva 2016“, Nr. SWD (2016) 83, 2016-02-26

Lietuvos mokslo ir studijų institucijos turi per mažai patirties ir motyvacijos kurti patentuojamus, licencijuojamus ar kitaip komercinamus rinkai tinkamus produktus. Taip pat pastebimai trūksta startuolių ir pumpurinių įmonių²⁵. Norint tyrimų rezultatus paversti produktais, reikia stiprinti mokslo ir studijų institucijose atliekamų MTEP projektų valdymą. Lietuvos mokslo sistema yra fragmentuota, todėl bendradarbiavimo kultūra ne tik tarp mokslininkų ir verslininkų, bet ir tarp skirtingų institucijų mokslininkų yra žema²⁶.

Didieji iššūkiai, tenkantys mokslo ir studijų sistemai, vis dar išlieka. Svarbu siekti efektyvaus valdymo ir finansinių bei žmogiškųjų išteklių paskirstymo esant ribotiems finansiniams resursams bei aukštųjų mokyklų didelei finansinei priklausomybei nuo studentų srautų ir jų mažėjimo keliamų problemų. Tenka ieškoti sprendimų sistemos fragmentaciją mažinančiai aukštųjų mokyklų tinklo pertvarkai; studijų kokybę keliančiam studentų priėmimo procedūrų ir kokybės užtikrinimo sistemos tobulinimui; tarptautinį konkurencingumą didinantiems orientavimosi į tarptautinę rinką veiksams; inovatyvumą didinančiam mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimui.

Per pastaruosius vienerius metus kilo daug iniciatyvų ir priimta nemažai sprendimų esamoms problemoms spręsti. 2016 m. birželio 29 d. LR Seimas priėmė naują LR mokslo ir studijų įstatymą (toliau – MSI). Įstatyme išdėstyti minimalūs priėmimo į visus universitetus reikalavimai ir privalomas profesinis orientavimas prieš stojimą. Be to, įstatyme numatytas geresnis bendradarbiavimas su socialiniais partneriais rengiant mokymo programas ir daugiau mokymosi darbo vietoje galimybių studijuojant aukštosiose mokyklose. Diskutuojama dėl bendrų aukštojo mokslo tinklo pertvarkos principų, kelios aukštosios mokyklos paskelbė jungimosi planus, inicijuotos konkrečios priemonės kelti reikalavimus stojantiejiems į aukštąsias mokyklas, koreguojama studijų programų akreditavimo tvarka, patvirtinti studijų kryptių aprašai, įtvirtinta nuolatinė absolventų karjeros stebėseną, atliktas mokslinės veiklos lyginamasis tyrimas ir vertinimas.

²⁵ Paliokaitė, A, JRC Science and Policy Report (RIO) Country Report Lithuania, EC, 2014

²⁶ „Lietuvos mokslo ir studijų būklės apžvalga“, MOSTA, 2017

3 Išorinio verslo finansavimo pasiūla ir paklausa

Šioje dalyje pateiktos išorinio finansavimo pasiūlos ir paklausos analizės pagrindas yra PwC ataskaitos duomenys.

Viešąjį finansavimą, kuris gali būti skirtas MTEPI veiklos rezultatų komercinimui, sudaro du pagrindiniai finansavimo šaltiniai: valstybės biudžeto asignavimai MSI ir ES SF lėšos. Iš valstybės biudžeto MTEPI veiklos rezultatų komercinimui steigiant atžalines įmones 2015 m. buvo skirta 111 966 EUR. Tai sudaro 0,3 proc. MSI vykdomai MTEPI veiklai 2015 m. skirto finansavimo.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu veikia šešios negrąžinamųjų subsidijų ir šešios finansinės ES lėšomis finansuojamos priemonės, kurios potencialiai gali būti naudojamos finansuojant MTEPI veiklos rezultatų komercinimą. Bendra šių priemonių finansavimo suma sudaro 327,49 mln. EUR, neįtraukiant kai kurioms iš negrąžinamųjų subsidijų priemonių nustatytos kofinansavimo dalies ir rizikos ir privataus kapitalo fondų pritrauktų privačių investuotojų lėšų.

Dėl bendros MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektams skirtos ES SF finansavimo sumos konkuruoja visos pradedančios įmonės – ir tos, kurių akcininkai yra privatūs fiziniai ar JA, ir tos, kurių akcininkai yra MSI. 75 mln. EUR skirti tik MSI ar jų valdomų JA vykdomiems MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektams finansuoti.

LB duomenimis, Lietuvoje 2017 m. kovo pabaigoje finansines paslaugas teikė 6 LB licenciją turintys komerciniai bankai, 8 užsienio bankų filialai, 1 užsienio banko atstovybė, 291 kitų ES valstybių narių bankas, veikiantis neįsteigus filialo Lietuvoje, ir 71 KU.

Nors finansų įstaigų ir lizingo bendrovių įmonėms išduotų paskolų portfeliai auga, MTEPI veiklos rezultatų komercinimas paskolomis iš esmės nefinansuojamas dėl aukštos rizikos, kurią lemia sunkiai prognozuojami pinigų srautai, kredito istorijos, materialaus turto nebuvimas. Tokius projektus dažniau finansuoja rizikos ir privataus kapitalo fondai. Lietuvos rizikos ir privataus kapitalo rinka sukurta ir iš esmės palaikoma ES lėšomis, o rizikos ir privataus kapitalo fondų, finansuojamų vien privačiomis lėšomis, yra vos keletas.

Siekiant identifikuoti rinkos poreikius, buvo atlikta 46 Lietuvoje veikiančių pradedančiųjų įmonių, kurios vykdo MTEPI veiklas, 4 MSI, 2 RKF ir LT VCA atstovų apklausa. Apklausos rezultatai rodo, kad MTEPI veiklos rezultatų komercinimui reikalingas papildomas finansavimas, tačiau jį gauti sudėtinga.

MSI bendradarbiauja su įmonėmis vykdam MTEPI veiklą, tačiau į MTEPI veiklos rezultatų komercinimą įsitraukia tik nedidelė dalis MSI. Pagrindinės priežastys – nežinojimas, kaip MSI gali prisidėti ir kokią pridėtinę vertę sukurti komercinant MTEPI veiklos rezultatus, nuogąstavimas dėl padidėjančios administracinės naštos, sudėtingesnis IN klausimų sprendimas.

Pusei apklausos dalyvių patraukliausia finansavimo forma yra investicija į pradedančiosios įmonės kapitalą.

39 proc. respondentų labai palankiai arba palankiai vertina galimų MSI investicijų į pradedančiąsias įmonės patrauklumą, todėl tikėtina, kad dalis šių įmonių norėtų pasinaudoti planuojama FP.

Universitetai vis labiau įsitraukia į MTEPI veiklos rezultatų komercinimą, tačiau jų veikla dažniausiai apsiriboja patento užregistravimu ir apsaugotos IN licencijavimu. Universitetų įkurti specialūs už MTEPI veiklos rezultatų komercinimą atsakingi padaliniai konsultuoja universitetų bendruomenių narius komercinimo, IN apsaugos klausimais, tačiau nesiima aktyvaus vaidmens siekiant įtraukti universitetus į komercinimo veiklas, daugiausiai, dėl nepakankamos patirties ir kompetencijos technologijų perdavimo ir MTEPI veiklos rezultatų komercinimo srityse bei motyvuojančios paskatų sistemos MSI stokos.

Keturių Lietuvos universitetų, LSMU, KTU, VGTU ir VU, studentai ir darbuotojai per 2014–2016 m. įkūrė 108 naujas įmones ar kitų veiklos formų verslus. 2017 m. balandžio 14 d. buvo įkurta pirmoji atžalinė įmonė, kurios dalininkas yra universitetas.

Įvertinant tai, kad po 2014–2020 m. finansavimo laikotarpio pabaigos ES skiriamas finansavimas labiausiai ekonomiškai išsivysčiusiems Lietuvos regionams gali ženkliai sumažėti, ilguoju laikotarpiu dalies lėšų nukreipimas į planuojamą FP, kuri potencialiai galėtų generuoti sugrįžtantį lėšų srautą, galėtų tapti labiau patrauklia alternatyva.

Pagrindiniai, MSI atžalinių įmonių, orientuotų į MTEPI veiklos rezultatų komercinimą, steigimą ribojantys veiksniai yra informacijos asimetrija, MSI darbuotojų kompetencijų stoka, verslo ir mokslo bendradarbiavimo kultūros trūkumas.

Šioms problemoms spręsti reikalingi kompleksiniai sprendimai, nukreipti į reikalingų kompetencijų didinimą, bendradarbiavimo kultūros skatinimą, biurokratijos mažinimą ir motyvacijos įsitraukti į MTEPI veiklos rezultatų komercinimo procesą didinimą. Planuojama finansinė paskata galėtų netiesiogiai paskatinti teigiamus pokyčius sprendžiant problemas, dėl kurių stringa MTEPI veiklos rezultatų komercinimo steigiant MSI atžalines įmones procesai.

Nėra kokių nors reikšmingų problemų, kodėl MTEPI veikla neturėtų būti vykdoma per atžalines įmones. MTEPI veiklos vystymas per atžalines įmones būtų paprastesnis nei vystant MTEPI veiklą MSI lygmenyje, pavyzdžiui, dėl paprastumo atskiriant sąnaudas, tenkančias MTEPI veiklai.

Jeigu būtų kuriama nauja FP, MSI pageidautų valdyti ne daugiau nei 5–15 proc. nuosavybės teisių į atžalinę įmonę ir būtų labiau linkę prisidėti piniginiu įnašu formuojant minimalų teisės aktais nustatytą įstatinį kapitalą, negu įnešant IN.

Atliekant 2020 m. vertinimą buvo apklaustos 8 MSI, įmonės, privatūs investuotojai bei Paramos fondo Vilniaus universiteto fondo atstovai. 2020 m. vertinimo metu, atsižvelgiant į tai, kad per beveik 2 FP „Ko-investicinis fondas MTEPI“ veikimo metus nei viena MSI nesutiko tiesiogiai investuoti į atžalines įmones, buvo keliamas klausimas, ar MSI būtų palankiau investuoti ne tiesiogiai, o per jų patronuojamąsias įmones (vadinamąsias specialios paskirties įmones) arba MSI paramos fondus. Taip būtų valdoma tiek MSI reputacinė rizika, tiek ir būtų išspręsti klausimai, susiję su MSI investavimo kompetencijų stoka, bendradarbiavimo kultūros skatinimu ir biurokratijos mažinimu.

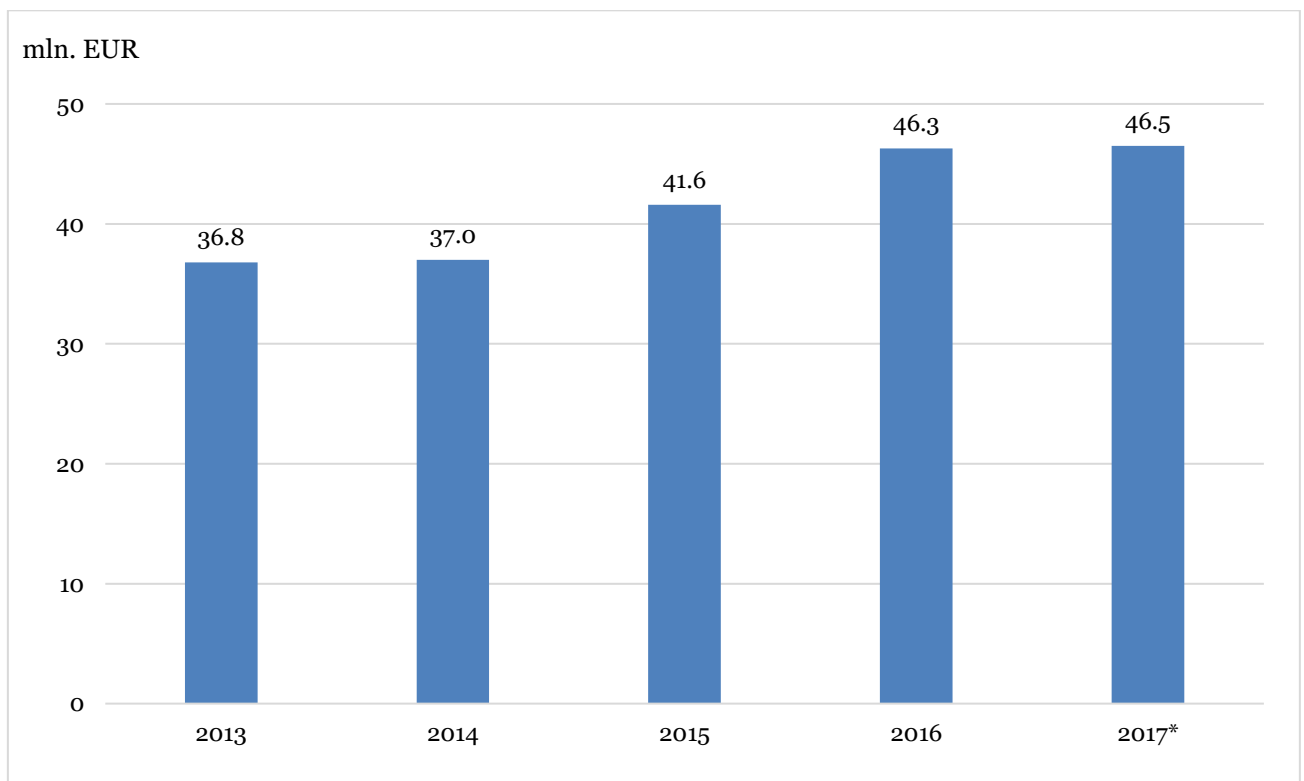
3.1 MTEPI veiklos rezultatų komercinimo finansavimo pasiūla

Išorinio finansavimo pasiūlą, įskaitant ir MTEPI veiklos rezultatų komercinimui skiriamą finansavimą, sudaro du pagrindiniai šaltiniai: viešasis ir privatus finansavimas²⁷.

3.1.1 Viešasis finansavimas

Viešąjį finansavimą, kuris gali būti skirtas MTEPI veiklos rezultatų komercinimui, sudaro ES SF lėšos ir valstybės biudžeto skirtos bei MSI nuosavos lėšos. MSI MTEPI veiklai vykdyti per 2013–2017 m. skirta 208,2 mln. EUR asignavimų. ŠMSM duomenimis, 2015 m. MSI atžalinių įmonių projektinei veiklai skirta 111 966 EUR.²⁸ Tai sudaro apie 0,3 proc. 2015 m. mokslo ir meno veiklai skirtų maksimalių valstybės biudžeto asignavimų. Duomenų apie ankstesniais ir vėlesniais metais MSI atžalinėms įmonėms skirtą finansavimą nepateikiama.

12 pav. Valstybės biudžeto maksimalūs asignavimai MSI MTEPI ir meno veiklai 2013–2017 m.

*planas

Šaltinis: ŠMSM

Įvertinus informaciją apie valstybės biudžeto asignavimus MSI MTEPI veiklai ir MSI atžalinėms įmonėms skirtą šių asignavimų dalį, akivaizdu, kad didžioji dalis valstybės biudžeto asignavimų skiriama mokslininkų ir tyrėjų darbo užmokesčiui bei MTEPI infrastruktūrai kurti ir išlaikyti – MTEPI veiklai, nesusijusiai su MTEPI veiklos rezultatų komercinimu steigiant atžalines įmones. Tęsiant viešojo finansavimo šaltinių analizę, toliau bus aptariama ES SF investicijos, skirtos MTEPI veiklos rezultatų komercinimui finansuoti.

²⁷ Šioje dalyje kaip vertinimo pagrindas naudoti PwC ataskaitos duomenys.

²⁸ ŠMSM 2015 m. veiklos ataskaita

Negražinamųjų subsidijų priemonės

2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu VP 1 prioriteto „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“ uždaviniams įgyvendinti skirta 393,3 mln. EUR, patvirtinta 16 priemonių²⁹. Žemiau esančioje lentelėje pateikiamas priemonių, pagal kurias teikiama parama negražinamųjų subsidijų forma, vertinimas pagal tai, ar šios priemonės gali būti naudojamos finansuoti MTEPI veiklos rezultatų komercinimo veiklas. Vertinant konkrečių priemonių tinkamumą finansuoti MTEPI veiklos rezultatų komercinimą, buvo vertinama, ar pareiškėjais gali būti MSI arba MSI įsteigti JA ir, ar gali būti finansuojamos su MTEPI veiklos rezultatų komercinimu susijusios veiklos.

5 lentelė. VP 1 prioriteto „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“ negražinamųjų subsidijų priemonės, kuriomis gali būti finansuojamas MTEPI veiklos rezultatų komercinimas

Priemonė	Galimi pareiškėjai	Tinkamumas*
MTEP rezultatų komercinimo ir tarptautiškumo skatinimas	MSI, privatūs JA, kurių akcininkai yra MSI	+
Kompetencijos centrų plėtra	MSI	–
Kompetencijos centrų ir inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimas	MSI, universitetų ligoninės	+
Bendri mokslo – verslo projektai	MSI, universitetų ligoninės	+
Tiksliniai moksliniai tyrimai sumanios specializacijos srityje	MSI, universitetų ligoninės	–
Inogeb LT	Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra	–
Smart FDI	Užsienio investuotojo (įmonės) Lietuvos Respublikoje įsteigtas privatus JA, kuriam užsienio investuotojas daro lemiamą įtaką, arba užsienio investuotojas (įmonė), arba užsienio investuotojo (įmonės) įsteigtas filialas Lietuvos Respublikoje	–
Smartinvest LT	VšĮ „Investuok Lietuvoje“	–
Smartinvest LT+	Užsienio investuotojo įsteigtas privatus JA, kuriam užsienio investuotojas daro lemiamą įtaką, arba užsienio investuotojas (įmonė)	–
Smartparkas LT	Savivaldybės įmonės, pramonės parkų ir laisvųjų ekonominių zonų operatoriai, kiti JA	–
Inovaciniai čekiai	JA	+
Intelektas. Bendri mokslo–verslo projektai	Privatieji JA, viešosios įstaigos (išskyrus MSI)	+
Inoklaster LT	JA eksploatuojantys klasterius	–
Ikiprekybiniai pirkimai LT	Perkančiosios organizacijos, gavusios	–

²⁹ 2017 m. gegužės 15 d. duomenys

	koordinuojančiosios organizacijos patvirtinimą, kad inovatyvaus produkto pirkimas gali būti organizuojamas vadovaujantis Ikiprekybinių pirkimų vykdymo tvarkos aprašu	
InoConnect	Privatieji JA, mokslo ir technologijų parkai ir (arba) klasterių koordinatoriai	–
Inopatentas	JA	+
Eksperimentas	Privatieji JA, viešosios įstaigos (išskyrus MSI)	+

*Universiteto arba universiteto atžalinės įmonės galimybė gauti subsidiją MTEPI komercinimui.

Šaltinis: www.esinvesticijos.lt ir PwC ataskaita

Nustatyta, kad šešios priemonės, kurių finansavimo forma yra negrąžinamoji subsidija, gali būti tinkamos su MTEPI veiklos rezultatų komercinimu susijusioms veikloms finansuoti. Bendra šių subsidinių priemonių finansavimo suma 2017 m. sudarė 227,1 mln. EUR, o iš šios sumos 75 mln. EUR buvo skirta tik MSI tiesiogiai arba per jų valdomus JA.

FP

FP, priešingai nei negrąžinamosios subsidijos, yra grąžintinas finansavimas. Pagrindiniai FP tipai yra investicijos į kapitalą, paskolos ir garantijos. Toliau analizuojamos investicijų į kapitalą FP, kadangi, remiantis EBPO atliktu finansavimo prieinamumo MVI ir verslininkams vertinimu³⁰, paskolų ir garantijų FP MTEPI veiklos rezultatų komercinimui finansuoti paprastai nenaudojamos dėl sudėtingo prieinamumo.

Investicijų į kapitalą FP pradėtos kurti 2010 m. jungtinės JEREMIE iniciatyvos pagalba. Pagal JEREMIE iniciatyvą ES lėšos buvo skirtos steigti į įvairias verslo vystymo stadijas investuojančių fondų kūrimą, paskatino rizikos ir privataus kapitalo rinkos plėtrą.

ES lėšomis finansuojamų rizikos ir privataus kapitalo fondų finansavimo pasiūla MTEPI veiklos rezultatų komercinimui vertinta analizuojant viešai prieinamą LT VCA, kituose šaltiniuose pateikiamą ir interviu su rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojų atstovais metu surinktą informaciją.

6 lentelė. Interviu su rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojais ar jų organizacijomis

Organizacija (fondo valdytojas)	2017-03-13	2017-03-23
LT VCA	+	
Verslo angelų fondas I	+	
Practica Capital		+

Šaltinis: PwC ataskaita

Šeši rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojai – UAB „MES INVEST“ ir UAB „Strata“ konsorciumas, valdantys Verslo angelų fondą I, Baltcap, Litcapital, Practica Capital ir Robos Capital – valdo arba yra atrinkti valdyti fondus, į kuriuos buvo investuotos ES arba grįžusios (ar

³⁰ OECD, Financing SMES and Entrepreneurs 2016: An OECD Scoreboard, Highlights, 2016.

grįšiančios finansinių priemonių lėšos. BaltCap, BPM Capital, Karma Ventures ir Livonia Partners valdo Baltijos inovacijų fondo (angl. *Baltic Innovation Fund*) (toliau – BIF), kurį 2012 m. įsteigė Europos investicijų fondas glaudžiai bendradarbiaudamas su trijų Baltijos valstybių – Lietuvos, Latvijos ir Estijos – vyriausybėmis, investuotas lėšas. Nepaisant to, kad ir šie fondai nuo 2010 m. jau investavo beveik 173 mln. EUR į skirtingose verslo kūrimo stadijose esančius verslus, bei to, kad kai kurie rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojai stengiasi palaikyti ryšį su universitetų bendruomenėmis, rizikos ir privataus kapitalo fondų, kurie investuotų į ankstyvos plėtros stadijos verslą, o tuo labiau į MTEPI veiklos pagrindu kuriamą verslą, yra labai mažai. Į labai ankstyvos ir ankstyvos plėtros stadijos verslą, kuriam galėtų būti priskiriami ir MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektai, iki šiol daugiausiai investavo Practica Capital valdomas 8 mln. EUR dydžio Practica Seed Capital fondas. Investavimo laikotarpiu Practica Seed Capital fondas investavo į 21 pradedančiąją įmonę, iš kurių tik kelios gali būti priskiriamos MTEPI veiklos pagrindu kuriamam verslui.

Practica Seed Capital investavimo laikotarpis pasibaigė 2016 m., todėl rinkoje šiuo metu nėra veikiančių ES SF lėšomis finansuojamų fondų, kurių investavimo strategija būtų orientuota į labai ankstyvos ir ankstyvos plėtros stadijos verslą.

Kadangi daugelis esamų Lietuvos rizikos kapitalo rinkos dalyvių valdo fondus, kurių investavimo laikotarpis jau pasibaigęs, toliau apžvelgiami esami ir planuojami steigti privataus ir rizikos kapitalo fondai, kurie dar tik pradės investuoti fondų lėšas. Žemiau lentelėje įvertinti esami ir planuojami privataus ir rizikos kapitalo fondai pagal jų potencialų tinkamumą finansuoti MTEPI veiklos rezultatų komercinimą. Tinkamumas vertintas atsižvelgiant į rizikos ir privataus kapitalo fondų investavimo strategiją, darant prielaidą, kad MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektai priskiriami labai ankstyvos ir ankstyvos plėtros stadijoms.

7 lentelė. Lietuvoje veikiančios ir planuojami steigti privataus ir rizikos kapitalo fondai, finansuojami ES SF ir iš ES investicijų grįžusiomis ir (ar) grįšiančiomis lėšomis³¹

Fondas	Dydis, mln. EUR	Investavimo strategija	Tinkamumas*
Ko-investiciniai fondai	32,6	MVĮ	+
Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas I (Open Circle Capital)	13,8	Ankstyvos, plėtros stadijos MVĮ	+
Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II (Iron Wolf Capital)***	13,76	Ankstyvos, plėtros stadijos MVĮ	+
Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas (Verslo angelų fondas II)	10,23	Parengiamajame ir vėlesniuose etapuose veikiančios MVĮ	+
Plėtros fondas I (Practica Venture Capital II)	14,51	MVĮ plėtra	–
Plėtros fondas II (LcX Opportunity Fund)	16,18	MVĮ plėtra	–
Livonia Partners Fund I	73,5**	Augimo potencialą turinčios įmonės	–
BaltCap Private Equity	81,5**	Augimo potencialą turinčios	–

³¹ 2017 m. gegužės mėn. duomenys

Fund II		įmonės	
Karma Ventures Fund	70,0**	Ankstyvos plėtros stadijos MVI	+
BPM Mezzanine Fund	70,0**	Augimo potencialą turinčios MVI	-
BaltCap Private Equity Fund III	126,37**	Augimo potencialą turinčios įmonės	-
BaltCap Growth Fund	40,8**	Augimo potencialą turinčios įmonės	-
Change Ventures	21,1**	Augimo potencialą turinčios įmonės	+
INVL Baltic Sea Fund	141,9**	Augimo potencialą turinčios įmonės	-
Akceleravimo fondas (70 Ventures)	6,735	Priešparengiamojo ir parengiamojo etapo įmonės	+
Akceleravimo fondas (Startup Wise Guys)	6,735	Priešparengiamojo ir parengiamojo etapo įmonės	+

* Universiteto atžalinės įmonės arba universitete atsiradusios idėjos galimybė gauti finansavimą iš FP

** Lentelėje nurodytas fondo dydis apima iš ES investicijų grįžusias, nacionalines ir privačias lėšas. Fondo lėšos investuojamos Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir kitose valstybėse.

*** Fondo valdytojas įpareigotas ne mažiau nei 80 proc. fondo lėšų investuoti į MTEPI

Šaltinis: INVEGA, www.vz.lt, PwC ataskaita

Didžioji dalis ES SF lėšomis finansuojamų rizikos ir privataus kapitalo fondų potencialiai galėtų skirti finansavimą MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektams, nes jų investavimo strategija nukreipta į labai ankstyvos ir ankstyvos plėtros stadijos verslo finansavimą. Šių rizikos ir privataus kapitalo fondų valdoma investicijų suma siekia 100,39 mln. EUR. Tačiau, nors minėtų rizikos ir privataus kapitalo fondų investavimo strategija atitinka verslo vystymo stadiją, kurioje yra MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektai, praktikoje (kaip aprašyta aukščiau) tokių pavyzdžių yra labai mažai. Šio reiškinių priežastys neįvardytos fondų investavimo strategijose ar kituose dokumentuose, tačiau yra svarbios, norint išsiaiškinti, kodėl mažai investuojama į MTEPI pagrindu kuriamą verslą, ypač tiesiogiai dalyvaujant MSI. Pagrindinės priežastys, dėl kurių rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojai nėra linkę investuoti į MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektus, yra šios:

- **Kompetencijos trūkumas.** Rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojai pripažįsta, kad neturi specifinių mokslo srities žinių, kurios yra reikalingos, norint įvertinti MTEPI veiklos rezultatų komercinimo potencialą. Remiantis gerąja pasauline praktika, mokslui ir verslui susikalbėti padeda tarpininkai, kuriais dažniausiai būna su MSI susiję technologijų perdavimo, komercinimo centrai. Tačiau, nors tokias funkcijas turintys atlikti padaliniai yra įkurti didžiausiuose Lietuvos universitetuose, jie neturi patirties, įgūdžių pristatyti MTEPI veiklos rezultatus rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojams suprantama kalba, o dažnai pasigendama ir komercinimo padalinių iniciatyvos bendraujant su rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojais.
- **Informacijos trūkumas.** Rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojai teigia, kad jie sunkiai prieina prie informacijos apie tai, kokie MTEPI projektai, kurie galėtų būti potencialiai komercinami įkuriant atžalines įmones, vykdomi MSI. Taip pat pastebimas iniciatyvos trūkumas iš MSI pusės. Mokslininkai nesuinteresuoti pradėti verslo, juos dažniausiai labiau domina moksliniai MTEPI projektų aspektai nei verslo. Svarbu paminėti ir tai, kad dažnu atveju MSI komercinimo padaliniuose dirbantys žmonės neturi pakankamos

patirties, kompetencijų ir iniciatyvos. Kita vertus, pastebimi ir teigiami pokyčiai šioje srityje – KTU sudarė visų universitete atliekamų MTEPI projektų duomenų bazę, kuri yra prieinama potencialiems finansuotojams.

- **Aukštas biurokratijos lygis MSI.** Nuogaustaujama, kad tuo atveju, jei naujai kuriamos atžalinės įmonės veikloje dalyvautų MSI, atžalinė įmonė ir kiti investuotojai susidurtų su dideliu MSI biurokratiniu aparatu, apsunkinančiu sprendimų priėmimą, lėtinančiu sprendimų priėmimo greitį.
- **MSI, kaip investuotojo, neaktyvumas.** Remdamiesi turima patirtimi, rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojai baiminasi, kad MSI, kaip investuotojas, bus nepakankamai aktyvus ir su juo bus sudėtinga susitarti dėl papildomų investicijų į atžalinę įmonę pritraukimo, taip pat kitų atžalinės įmonės valdymo klausimų.

Rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojų pastebėjimai dėl planuojamos FP

Siekiant paskatinti rizikos ir privataus kapitalo fondus investuoti į atžalines įmones ir kompetentingai valdyti planuojamos FP sukurtą fondą, turėtų būti sukurtos tam palankios sąlygos. Interviu su rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojais metu buvo išsakytos rekomendacijos, kaip turėtų atrodyti planuojama FP, siekiant padidinti investavimo į MTEPI veiklos rezultatų komercinimą, kai prie šios veiklos prisideda MSI, patrauklumą:

- **Didesnis fondo dydis.** Praktikoje rizikos ir privataus kapitalo fondo valdytojas dažniausiai vienu metu valdo tik vieną fondą. Todėl fondo valdytojas, apsiimantis valdyti pagal planuojamą FP įsteigtą nedidelės apimties pilotinį (pvz., 5 mln. EUR) fondą greičiausiai praras galimybes dalyvauti kitų, didesnių fondų kvietimuose, kuriuose jie galėtų valdyti didesnę kapitalą ir tikėtis didesnės grąžos. Taip pat, norint į fondo valdymą pritraukti MTEPI veiklos rezultatų komercinimo ekspertus, kurie yra būtini investuojant į MTEPI veiklos rezultatais pagrįstą verslą, patiriamos didesnės nei į įprastas pradedančiąsias įmones investuojančių fondų administravimo išlaidos. Todėl, norint pritraukti kompetentingus fondų valdytojus, pagal planuojamą FP steigiamo fondo rekomenduojamas dydis turėtų būti bent 15–20 mln. EUR.
- **Mokamas didesnis valdymo mokestis, jeigu FP dydis – 5 mln. EUR.** Paprastai fondo administravimui (darbo užmokesčiui, patalpoms, technikai ir kitoms administravimo išlaidoms) per metus yra skiriama 1–5 proc. viso fondo dydžio. Esant 5 mln. EUR fondui, 5 proc. sudarytų 250 tūkst. EUR, o tai būtų nepakankamos lėšos, norint surinkti kompetentingų specialistų komandą ilgesniam laikotarpiui.
- **Aiškiai apibrėžtos MSI dalyvavimo sąlygos.** Norint, kad rizikos ir privataus kapitalo fondo valdytojui būtų patrauklu investuoti į atžalinę įmonę, į kurią teisiogiai ar netiesiogiai investuotų ir MSI, jos dalyvavimas atžalinės įmonės veikloje turi būti aiškiai apibrėžtas. Rekomenduojama, kad MSI tenkanti nuosavybės teisių į atžalinę įmonę dalis priklausytų nuo MTEPI veiklos rezultatų komercinio išvystymo stadijos. Jeigu atžalinė įmonė yra ankstyvoje plėtros stadijoje, vykdomi papildomi tyrimai ar kuriamas prototipas, tuomet MSI neturėtų valdyti daugiau negu 5 proc. visų įmonės akcijų. Tais atvejais, kai MSI valdo iki 5 proc. akcijų, ji turėtų dalyvauti kaip pasyvus akcininkas, kuris galėtų dalyvauti valdybos susirinkimuose, gauti veiklos ataskaitas, žinoti apie vykdomą veiklą, tačiau negalėtų priimti esminių sprendimų, susijusių su įmonės veikla ir strategija ar kitaip daryti reikšmingos įtakos organizacijos veiklai ir jos plėtros perspektyvoms. Pagrindinė šių reikalavimų priežastis yra ta, kad, rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojų nuomone, MSI neturi išvystytų verslumo bei komercinimo kompetencijų, todėl jų dalyvavimas sprendimų priėmime neprisidėtų vystant verslą, o būtų labiau administracinė našta tiek pačioms MSI, tiek kitiems investuotojams.
- **Platesnė FP geografinė aprėptis.** Planuojama FP galėtų neapsiriboti Lietuvos MSI ir galėtų būti kuriama bent jau Baltijos šalių regiono lygiu. Turint galimybę investuoti į Baltijos šalių

MSI vykdomos MTEPI veiklos rezultatų komercinimą, investicijų atranka būtų vykdoma turint daugiau idėjų, todėl padėtų sumažinti verslo potencialą turinčių idėjų trūkumo ar nepakankamos idėjų kokybės riziką, nes abejojama, ar Lietuvos MSI sugeneruotų tiek daug gerų idėjų, į kurias būtų verta investuoti.

- **Ilgesnis investavimo laikotarpis.** Paprastai rizikos ir privataus kapitalo fondų veiklos laikotarpis yra 10 metų, iš kurių 5 metus investuojama, kitus 5 metus investicijos realizuojamos. Investuojant į MTEPI veiklos rezultatais pagrįstus verslus investavimo laikotarpis turėtų būti ilgesnis (apie 7 metai investuoti ir apie 7 metai realizuoti investicijas), kadangi MTEPI veiklos rezultatų komercinimo procesas dėl šios veiklos sudėtingumo ir specifiškumo paprastai trunka ilgiau.

Aukščiau aprašytos priemonės, galinčios padidinti planuojamos FP patrauklumą rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojams ir privatiems investuotojams, taikomos investicijų į fondą atžvilgiu. Tuo tarpu investavimo alternatyva, kai rizikos ir privataus kapitalo fondas arba privatus investuotojas kartu su finansinės priemonės sukurtu koinvesticiniu fondu investuoja į konkrečius MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektus, šiuo atveju galėtų būti patrauklesnė ir FP planuotojams, ir privatiems investuotojams. Finansinės priemonės planuotojams ši alternatyva galėtų būti patrauklesnė, jeigu fondą, į kurį būtų investuotos planuojamos finansinės priemonės lėšos, pavyzdžiui, valdytų INVEGOS įsteigta dukterinė bendrovė UAB „Kofinansavimas“, kaip kad yra dabar Ko-investicinių fondų atveju, nes nereikėtų sukurti fondų valdytoją pritraukiančių paskatų, kurios stipriai padidintų fondo veiklos kaštus. Ši planuojamos FP valdymo alternatyva būtų patrauklesnė ir privatiems investuotojams dėl to, kad, prieš investuodami į konkretų MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektą, privatūs investuotojai galėtų atskirai įvertinti kiekvienos galimos verslo idėjos potencialą ir investicijos patrauklumą. Ir, nors pagrindinių priežasčių, dėl kurių neinvestuojama į MTEPI veiklos rezultatų komercinimą – kompetencijos ir informacijos trūkumo, MSI biurokratijos ir neaktyvumo ši finansavimo alternatyva nepašalintų, tačiau planuojama FP galėtų paskatinti teigiamus pokyčius sprendžiant problemas, dėl kurių stringa MTEPI veiklos rezultatų komercinimo procesai.

3.1.2 Privatus finansavimas

Finansų įstaigų sektorius

Finansų įstaigų finansavimo pasiūla MTEPI veiklos rezultatų komercinimui vertinta analizuojant viešai prieinamus LB, Lietuvos bankų asociacijos ir kituose šaltiniuose pateikiamus statistinius duomenis, taip pat apklausiant finansų įstaigų atstovus. Interviu suorganizuoti su AB „Swedbank“ ir AB „Šiaulių bankas“ atstovais, o AB „SEB bankas“ atstovai informaciją pateikė el. paštu.

LB duomenimis, Lietuvoje 2017 m. kovo pabaigoje finansines paslaugas teikė 6 LB licenciją turintys komerciniai bankai, 8 užsienio bankų filialai, 1 užsienio banko atstovybė, 291 kitų ES valstybių narių bankas, veikiantis neįsteigus filialo Lietuvoje, ir 71 KU.

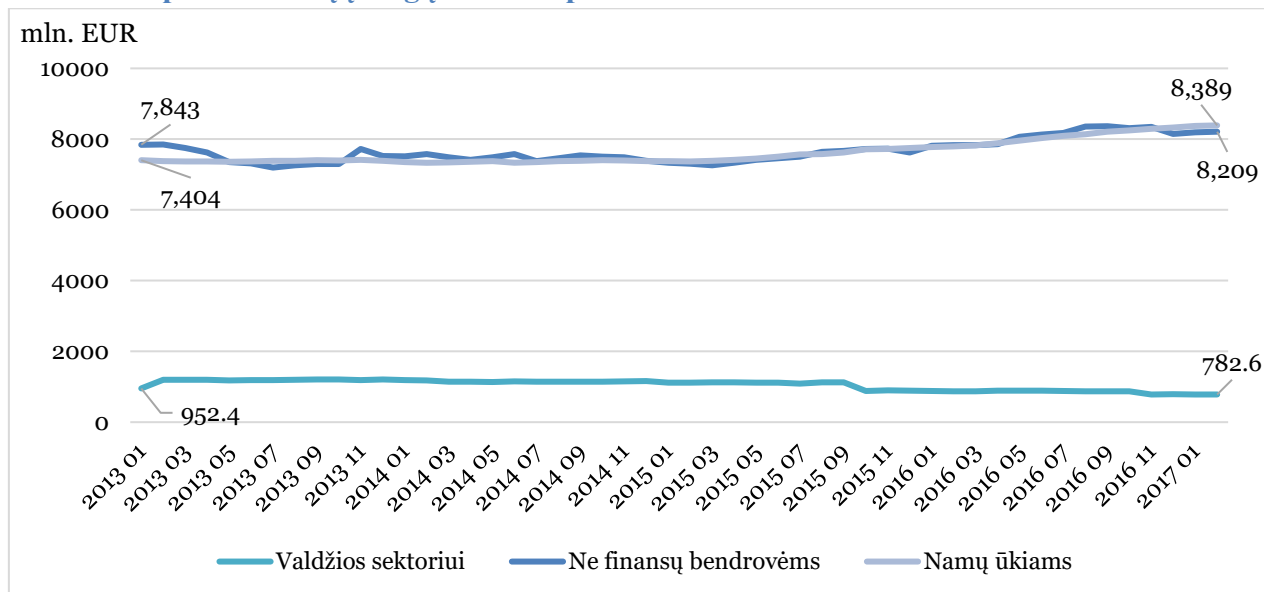
Lietuvoje veikiančios finansų įstaigos dalyvauja finansavimo rinkoje teikdamos paskolas investicijoms ir apyvartiniam kapitalui, lizingo, faktoringo, kredito linijų ir kitas finansavimo paslaugas. Toliau bus aptariamos pagrindinės finansų įstaigų teikiamos finansavimo paslaugos – paskolos ir lizingas.

Paskolos

2017 m. kovo mėn. LB parengtoje bankų apžvalgoje teigiama, kad 2016 m. reikšmingai išaugo paskolų portfelio vertė, tačiau metų pabaigoje ji didėjo mažiau. Bankų klientams suteiktų

paskolų portfelio grynoji vertė per 2016 m. išaugo 1,7 mlrd. EUR (10,6 proc.) – iki 18,1 mlrd. EUR. Paskolų portfelio grynosios vertės metinį pokytį daugiausia lėmė paskolos įmonėms. Įmonių paskolų portfelio vertė per metus išaugo 872 mln. EUR (11,3 proc.), o namų ūkių – 522 mln. EUR (6,9 proc.). Lietuvoje veikiantys bankai įmonėms skolino aktyviau ir ilgesniam terminui nei anksčiau.

13 pav. Finansų įstaigų išduotos paskolos Lietuvos rezidentams 2013–2017 m.

Šaltinis: Lietuvos bankas

LB duomenimis, 2017 m. sausį KU savo nariams buvo suteikusios 342,2 mln. EUR paskolų. Per 2016 m. kredito unijų paskolų portfelis išaugo 60,7 mln. EUR arba daugiau nei penktadaliu. Metinį paskolų augimą lėmė suaktyvėjęs fizinių asmenų kreditavimas – šiems KU nariams suteiktos paskolos nuo metų pradžios padidėjo 59,8 mln. EUR (JA – 0,9 mln. EUR). Aktyviausiai fizinius asmenis, teikdamos paskolas vartojimui, būstui, žemės ūkiui, nekilnojamajam ir kilnojamajam turtui įsigyti ar kitų kreditorių suteiktoms paskoloms refinansuoti, kreditavo 11 KU.

Prieš suteikiant įmonei paskolą vertindama rizikos laipsnį, finansų įstaiga, paprastai atsižvelgia į šiuos įmonės kriterijus:

1. žinomi (prognozuojami) ir stabilūs pinigų srautai;
2. gera kredito istorija;
3. sudarytos sutartys arba ketinimų protokolai su pirkėjais;
4. finansavimo užtikrinimas: garantija, laidavimas.

Bankų atstovai pabrėžė, kad finansuoti MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektus vykdančias MVĮ yra labai rizikinga. MTEPI veiklos rezultatų komercinimo etape pinigų srautai sunkiai prognozuojami, nėra kredito istorijos ir sudarytų preliminarinių sutarčių su pirkėjais, o MTEPI veiklos rezultatų komercinimo iniciatoriai dažniausiai negali užtikrinti finansavimo garantija ar laidavimu. Šiame etape įmonė dar nėra įkurta arba ji yra labai ankstyvos stadijos, todėl neatitinka aukščiau išvardytų reikalavimų. Siekiant finansuoti MTEPI veiklos rezultatų komercinimą, dažniausiai reikia ieškoti kitų finansavimo alternatyvų.

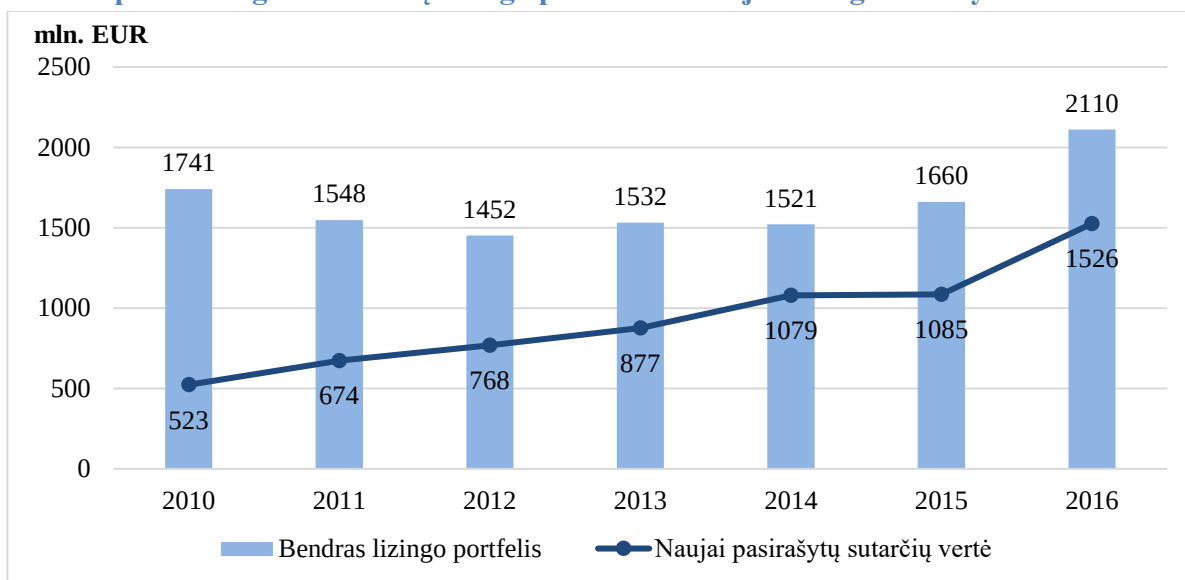
Verta paminėti, kad 2013 m. įgyvendinta JEREMIE iniciatyva padėjo bankams sumažinti riziką finansuojant MVĮ. Įgyvendinant FP per JEREMIE kontroliuojantįjį fondą dalyvavo keturi bankai: AB „Swedbank“, AB „SEB bankas“, AB „Šiaulių bankas“ ir „Nordea Bank Plc“ Lietuvos skyrius, kurie suteikė 184 mln. EUR finansavimą taip sukurdami paskatas naujų MVĮ steigimuisi ir

plėtrai Lietuvoje. Interviu dalyvavę bankų atstovai teigiamai atsiliepė apie JEREMIE iniciatyvą ir teigė, jog būtų finansavę ir daugiau įmonių, jeigu JEREMIE iniciatyvos biudžetas būtų didesnis.

Lizingas

Bendras lizingo bendrovių portfelis 2010–2016 m. kiekvienais metais vidutiniškai augo 3,2 proc., o naujai pasirašytų sutarčių vertė – 19,5 proc. Lizingo sutartimis dažniausiai finansuojamos kelių transporto priemonės, pramonės įranga ar įrenginiai, o lizingo sutarčių laikotarpis – nuo 2 iki 5 metų.

14 pav. Lizingo bendrovių lizingo portfelis ir naujos lizingo sutartys 2010–2016 m.

Šaltinis: LBA

Pasak lizingo paslaugas teikiančių bankų specialistų, pradinėse MTEPI veiklos rezultatų komercinimo stadijose labai dažnai nėra materialaus turto, o tais atvejais, kai materialus turtas yra, šis turtas dažniausiai būna MTEPI veikloje naudojami unikalūs įrenginiai, pritaikomi tik labai specifinėje srityje, todėl toks materialus turtas mažai likvidus, kadangi nemokumo atveju bankas sunkiai rastų pirkėją, kuriam reiktų unikalaus įrenginio. Dėl šios priežasties praktikoje MTEPI veiklos rezultatų komercinimas lizingo būdu nefinansuojamas.

Apibendrinant galima teigti, kad finansų įstaigų sektorius yra orientuotas į paskolų teikimą. Pagrindinė finansų įstaigų strateginė kryptis yra pelningai paskolinti turimus pinigus prisiimant kaip galima mažesnę riziką. Atsižvelgiant į esamą patirtį teikiant finansavimą verslui, galima teigti, kad finansų įstaigos neteikia finansavimo MSI vykdomiems MTEPI veiklos komercinimo projektams dėl aukšto tokių projektų rizikos lygio.

Rizikos ir privataus kapitalo fondai

ES SF lėšomis, įskaitant ir iš ES investicijų grįžusiomis ir (ar) grįžiančiomis lėšomis, finansuojami rizikos ir privataus kapitalo fondai aptarti analizuojant viešojo finansavimo šaltinius, todėl šioje dalyje analizuojami tik privačiomis lėšomis finansuojami rizikos ir privataus kapitalo fondai.

2017 m. kovo mėn. LT VCA, kuri atstovauja visus pagrindinius Lietuvos rizikos ir privataus kapitalo rinkos dalyvius, priklausė aštuoni rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojai – Orion Asset Management, Livonia Partners, Nextury Ventures, Verslo angelų fondas I, jungiantis

partnerius UAB „MES INVEST“ ir UAB „Strata“, INVL Asset Management, Baltcap, Litcapital ir Practica Capital. Iš jų tik trys fondų valdytojai – Orion Asset Management, INVL Asset Management ir Nextury Ventures valdė tik privačiomis lėšomis finansuojamus fondus. Orion Asset Management ir INVL Asset Management fondų investavimo strategija orientuota į investicijas į jau veikiančių įmonių kapitalą, kitus fondus ir nekilnojamąjį turtą.

Verta pastebėti, kad energetikos bendrovės valdanti LE įsteigė inovacijų investicinį fondą ir verslo akceleratorių, kurio valdytoja bendrovė „Contrarian Ventures“. Fondo veikla siekiama plėsti bendradarbiavimą su MSI, todėl šis fondas gali investuoti į energetikos srities MTEPI veiklos rezultatus komercinančias MSI atžalines įmones.

Žemiau lentelėje pateiktas privačiomis lėšomis finansuojamas rizikos kapitalo fondas pagal jo potencialų tinkamumą finansuoti MTEPI veiklos rezultatų komercinimą atsižvelgiant į investavimo strategiją, darant prielaidą, kad MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektai priskiriami labai ankstyvos ir ankstyvos plėtros stadijoms.

8 lentelė. Privačiomis lėšomis finansuojamas Lietuvoje veikiantis rizikos kapitalo fondas³²

Fondas	Dydis, mln. EUR	Investavimo strategija	Tinkamumas*
Lietuvos energijos inovacijų fondas I	5	Ankstyvos plėtros stadijos MVĮ, perspektyvios idėjos	+

*Universiteto atžalinės įmonės arba universitete atsiradusios idėjos galimybė gauti finansavimą iš FP.

Šaltinis: PwC ataskaita, www.vz.lt

Nors privačiomis lėšomis finansuojamų rizikos ir privataus kapitalo fondų Lietuvoje yra dar labai mažai, didelį verslo potencialą turinčios MTEPI veiklos rezultatais paremtos idėjos kartais geba pritraukti reikalingas investicijas. Vienam žinomiausių iš universitete vykdomos MTEPI veiklos rezultatų susiformavusių verslų – įmonei „Vittamed“, vystančiai neinvazinį galvospūdžio matuoklį, kurį sukūrė KTU mokslininkas A. Ragauskas, 2015 m. pavyko pritraukti 10 mln. USD A serijos finansavimo iš Malaizijos rizikos kapitalo fondo „Xeraya Capital“. Kitas MSI vykdomos MTEPI veiklos rezultatų komercinimo pavyzdys yra genų koregavimo technologijos, vystomos VU Biotechnologijos instituto mokslininkų, IN teisių licencijavimas vienai didžiausių pasaulyje žemės ūkio biotechnologijas kuriančių bendrovių „DuPont Pioneer“.

Suprantama, kad pateikti sėkmingi MSI vykdomos MTEPI veiklos rezultatų komercinimo pavyzdžiai yra reti ir išskirtiniai atvejai. Visgi pagrindinės priežastys, dėl kurių Lietuvoje veikiantys rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojai nėra linkę investuoti į MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektus, yra analogiškos ankstesniame vertinimo skyriuje, kuriame aptariamos FP, įvardytoms priežastims: nepakankama kompetencija vertinant MTEPI veikla grįstų idėjų komercinį potencialą, informacijos apie vykdomus MTEPI projektus trūkumas, aukštas MSI biurokratijos lygis ir iniciatyvos stoka vystant verslo ir mokslo bendradarbiavimą.

Sėkmingi MSI sukurtų MTEPI veiklos rezultatų komercinimo pavyzdžiai rodo, kad didelį komercinimo potencialą turinčios idėjos geba pritraukti reikalingą finansavimą, neapsiribojant Lietuvos finansavimo rinkos suteikiamomis galimybėmis. MTEPI veikla grįstų verslų finansavime besispecializuojantiems fondams ar technologijas kuriančioms bendrovėms, turinčioms patyrusių specialistų, buvo lengviau įvertinti MTEPI veiklos rezultatais grįstas verslo idėjas ir pastebėti didelį

³² 2017 m. kovo mėn. duomenys

šių idėjų potencialą. Būtent kompetencijos stoka vertinant idėjos potencialą, o ne finansavimo pasiūlos trūkumas lėmė, kad šie universitetuose atsiradusios verslo idėjos nebuvo finansuotos Lietuvoje veikiančių investuotojų.

Iki šiol Lietuvoje nėra vietinių fondų valdytojų, besispecializuojančių išimtinai MTEPI veikla grįstų verslų finansavime, todėl planuojama FP, tuo atveju, jeigu būtų patraukli fondų valdytojams, galėtų sukurti specializuotų fondų valdytojų paklausą ir galimai paskatintų tokių fondų valdytojų atsiradimą.

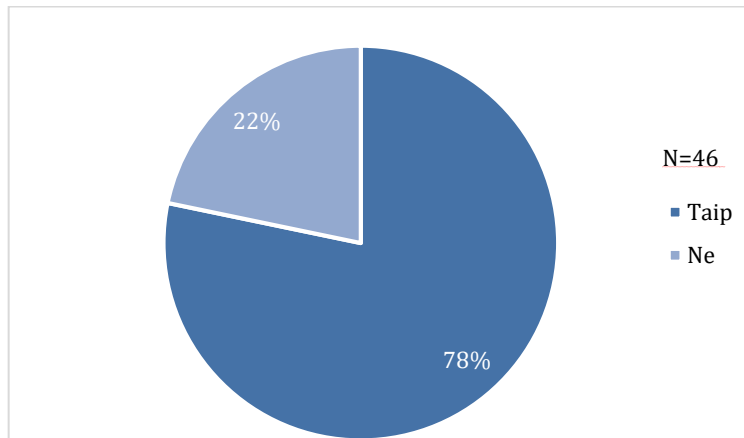
3.2 MTEPI veiklos rezultatų komercinimo finansavimo poreikis

3.2.1 MTEPI veiklą vykdančių įmonių apklausa

2017 m. kovo 9 d.–balandžio 6 d. buvo atlikta elektroninė Lietuvoje veikiančių pradedančiųjų įmonių, kurios vykdo MTEPI veiklas, apklausa. Apklausoje dalyvavę respondentai turėjo užpildyti iš 24 atvirų ir uždarų klausimų sudarytą klausimyną. Respondentų prašyta atsakyti, ar jie vykdo MTEPI veiklas, ar ir kokiais būdais komercina MTEPI veiklos rezultatus, kokiomis priemonėmis finansuoja MTEPI rezultatų komercinimą, ar yra išorinio finansavimo poreikis komercinant MTEPI veiklos rezultatus, taip pat užduoti kiti, tyrimui aktualūs, klausimai.

Didžioji dalis apklausoje dalyvavusių MTEPI veiklas vykdančių pradedančiųjų įmonių teigė, kad per pastaruosius dvejus metus vykdė MTEPI veiklas – iš 46 respondentų 36 atsakė teigiamai.

15 pav. Ar per paskutinius dvejus metus vykdėte MTEPI veiklas, siekdami komercinti (t. y. į rinką įvesti MTEPI veiklos rezultatų pagrindu sukurtus produktus (paslaugas) procesus) šios veiklos rezultatus?

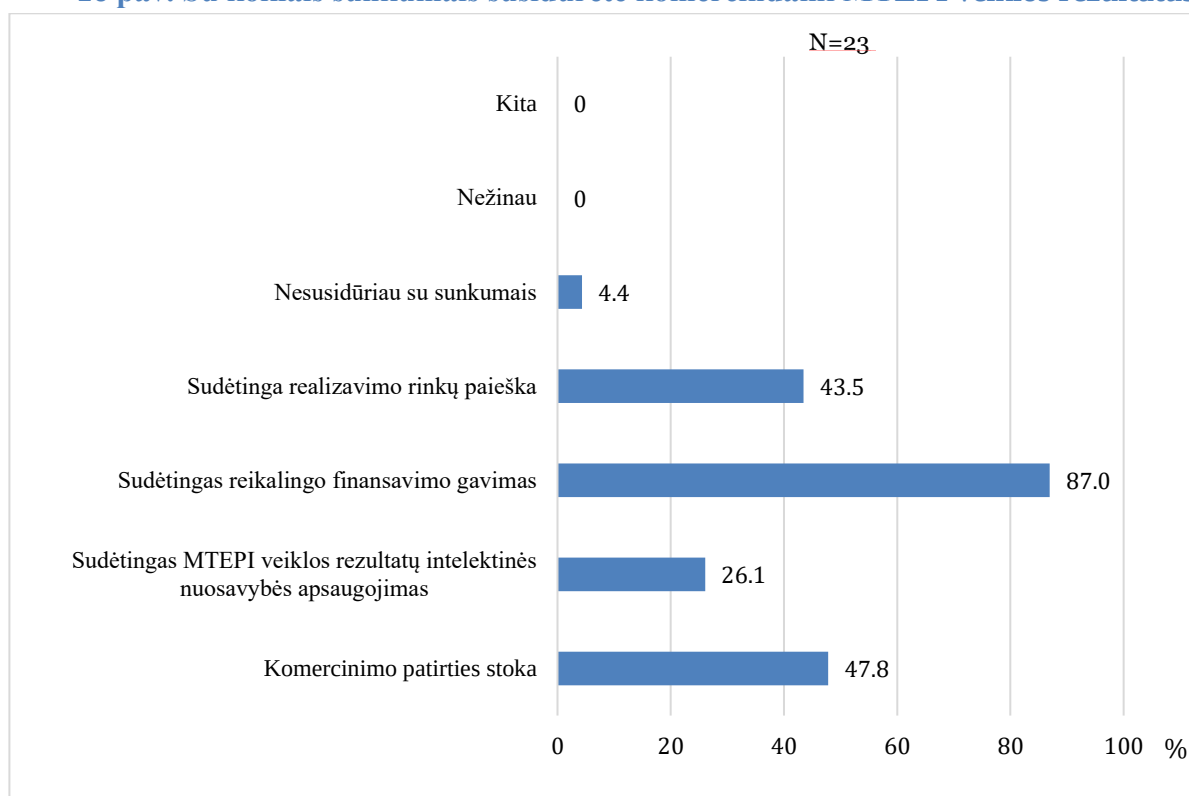

Šaltinis: PwC apklausa

MTEPI veiklos rezultatus komercino 32 iš 35 į klausimą apie MTEPI veiklos rezultatų komercinimą atsakiusių respondentų. Respondentai, kurie nekomercino MTEPI veiklos rezultatų, nenurodė konkrečių priežasčių, kodėl to nedarė. Atsakymai į pirmuosius klausimus parodo, kad pasirinkta tikslinė apklausos dalyvių auditorija – didžioji dalis įmonių, kurios vykdo MTEPI veiklas ir komercina šių veiklų rezultatus.

Tie respondentai, kurie komercino MTEPI rezultatus, dažniausiai susidūrė su sunkumais gaunant finansavimą, taip pat nurodė, kad jiems trūko patirties. Tik 4 proc. respondentų teigė, kad MTEPI rezultatų komercinimas vyko sklandžiai, be jokių sunkumų.

16 pav. Su kokiais sunkumais susidūrėte komercindami MTEPI veiklos rezultatus?

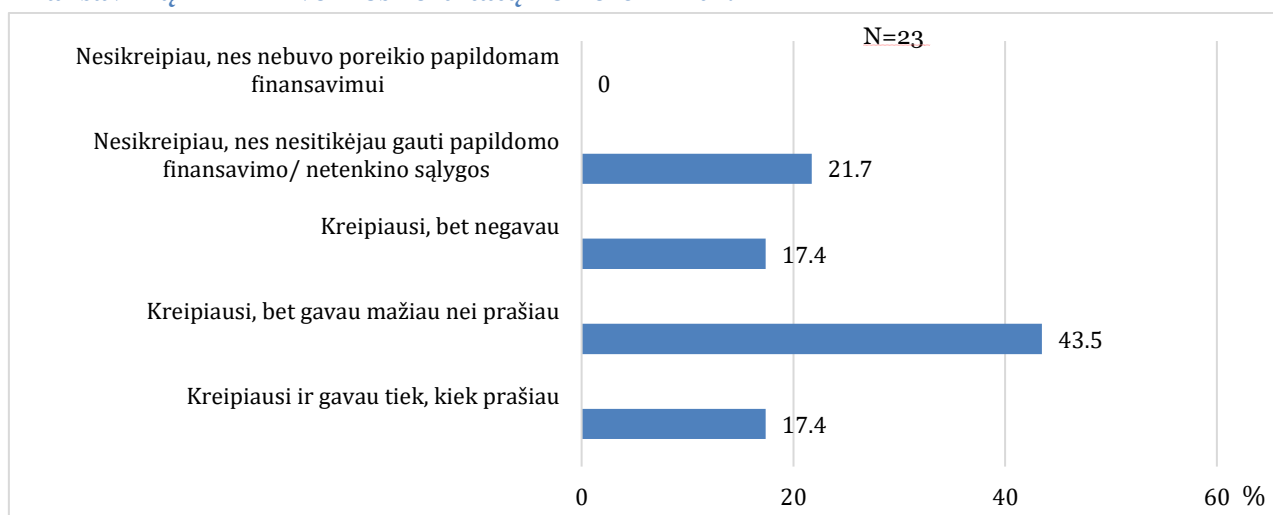

Šaltinis: PwC apklausa

Tarp komercinimo formų populiariausias pradedančiosios įmonės steigimas. Šią komercinimo formą pasirinko 57 proc. respondentų. MTEPI veiklos rezultatų licencijavimą, kaip komercinimo formą, pasirinko 26 proc. respondentų. Beveik trečdalis apklaustųjų (30 proc.) rinkosi kitas komercinimo formas, tačiau jų neįvardijo.

Tik 12 respondentų nurodė apytiksles MTEPI rezultatų komercinimo išlaidas. Vidutiniškai MTEPI veiklos rezultatų komercinimas kainavo apie 480 tūkst. EUR, o išlaidų sumos svyravo nuo 20 tūkst. iki daugiau nei 4 mln. EUR. 78 proc. respondentų kreipėsi į finansuotojus, prašydami finansavimo, tačiau iš besikreipusiųjų 61 proc. negavo arba gavo mažiau finansavimo nei prašė. Penktadalis (22 proc.) apklaustųjų iš viso nesikreipė norėdami gauti papildomo finansavimo, nes nesitikėjo, kad jį gali gauti arba dėl to, kad netenkino finansavimo sąlygos.

17 pav. Ar kreipėtės į finansuotojus (finansines institucijas, rizikos kapitalo fondus, privačius investuotojus, ES SF (nacionalinio biudžeto programas)) siekdami gauti papildomą finansavimą MTEPI veiklos rezultatų komercinimui?

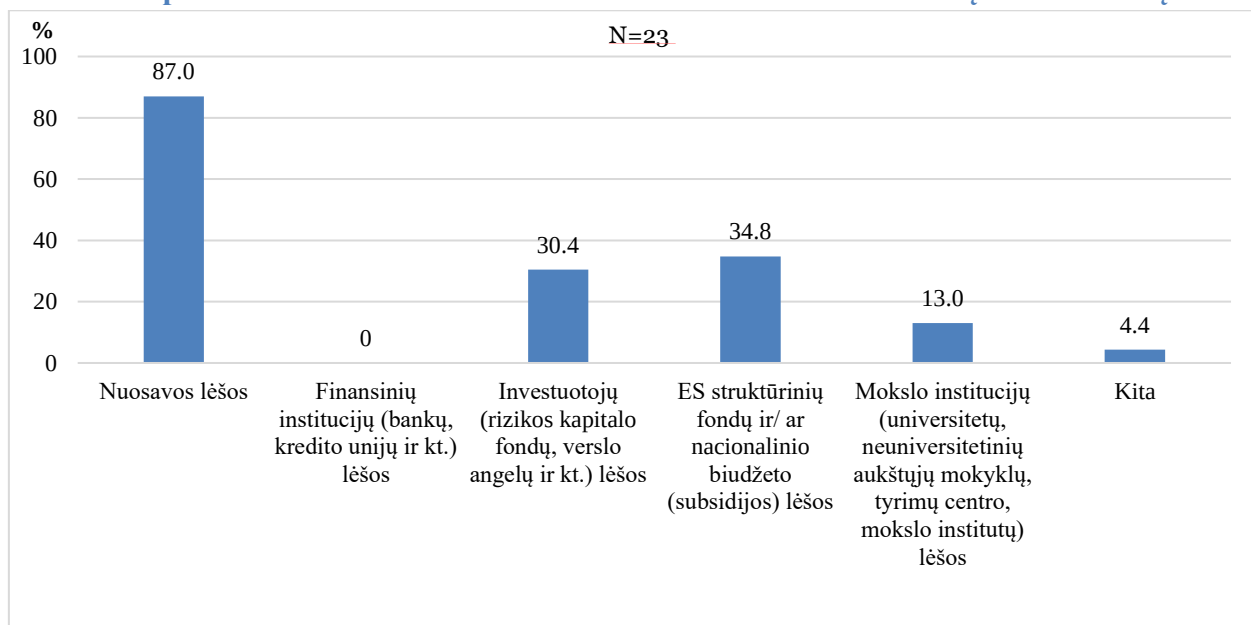

Šaltinis: PwC apklausa

Dauguma respondentų MTEPI rezultatų komercinimą finansavimo iš nuosavų lėšų (87 proc.). Apklausos dalyviai teigia, kad, vykdant MTEPI rezultatų komercinimo projektus, investuotų nuosavų lėšų dalis svyravo nuo 9 proc. iki 100 proc. projektui reikalingo finansavimo. Vidutinė į MTEPI rezultatų komercinimo projektą investuoto nuosavo kapitalo suma – 54 proc. visos projekto vertės. Kita dalis lėšų buvo finansuojama iš išorinio finansavimo šaltinių.

MTEPI veiklos rezultatus komercinančios įmonės naudojo ES SF ir (arba) nacionalinio biudžeto (35 proc.) bei investuotojų (30 proc.) teikiamu finansavimu. Tik 13 proc. respondentų atsakė, kad vienas iš finansavimo šaltinių buvo MSI teikiamos lėšos ir nei vienas respondentas nepasitelkė finansinių institucijų (bankų, KU ir kt.) turimų finansinių išteklių.

18 pav. Kokiomis lėšomis finansavote MTEPI veiklos rezultatų komercinimą?

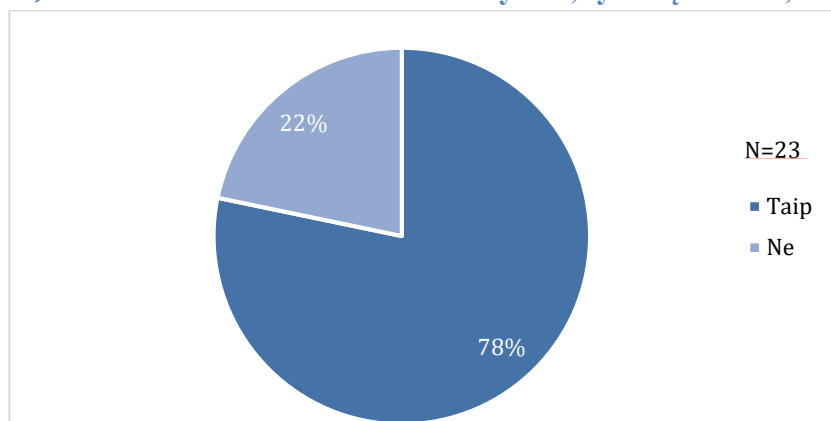
Šaltinis: PwC apklausa

Apskritai, išorinio finansavimo prieinamumą finansuojant MTEPI veiklos rezultatų komercinimą apklausos dalyviai vertina kaip vidutiniškai arba sunkiai prieinamą. Į klausimą apie išorinio finansavimo prieinamumą, į kurį buvo galima pasirinkti vieną atsakymo variantą iš penkių nuo 1 – kai išorinis finansavimas visiškai neprieinamas, iki 5 – kai išorinis finansavimas lengvai prieinamas, apie pusę visų atsakiusių respondentų (49 proc.) rinkosi vidurinę atsakymo variantą, t. y., kad išorinis finansavimas nei labai sunkiai, nei labai lengvai prieinamas. 39 proc. respondentų manė, kad išorinis finansavimas yra sunkiai prieinamas. Tai buvo antras populiariausias į klausimą atsakiusių apklausos dalyvių pasirinkimas. Tik 12 proc. apklausos dalyvių išreiškė nuomonę, kad išorinis finansavimas MTEPI veiklos rezultatų komercinimui yra lengvai arba visiškai lengvai pasiekiamas.

Vertinant MSI įsitraukimą į MTEPI veiklos vykdymą ir šios veiklos rezultatų komercinimą, nustatyta, kad MSI aktyviai dalyvauja pačių MTEPI rezultatų kūrime, tačiau priešinga tendencija stebima tolesniame etape – MTEPI veiklos rezultatų komercinime. 78 proc. apklausoje dalyvavusių MTEPI veiklas vykdančių įmonių teigė, kad, vykdant MTEPI veiklą, dalyvavo MSI, tačiau tik 35 proc. apklaustųjų atsakė, kad MSI dalyvavo komercinant MTEPI veiklos rezultatus.

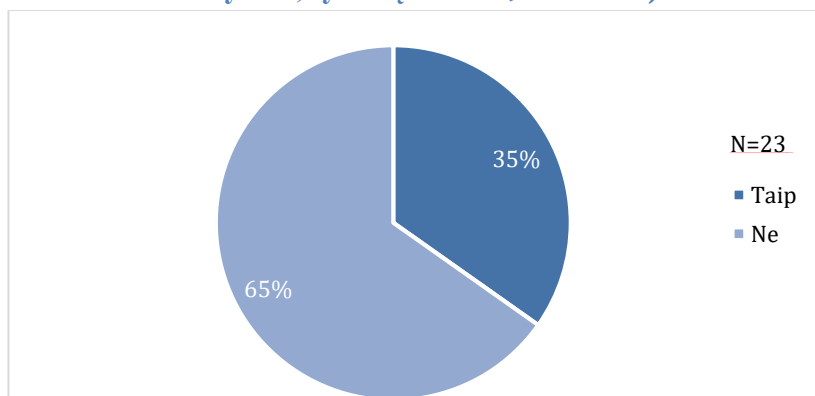
Iš viso 8 respondentai pareiškė, kad, komercinant MTEPI veiklos rezultatus, dalyvavo ir MSI. Visais bendro verslo ir MSI MTEPI veiklos rezultatų komercinimo atvejais dalyvavo universitetai, o dviem atvejais prisijungė tyrimų centrai ar institutai.

19 pav. Ar vykdant MTEPI veiklą dalyvavo (dalyvavimas suprantamas kaip tiriamosios bazės, žinių, tyrimų paslaugų, žmogiškųjų išteklių ir kitų paslaugų suteikimas) MSI (universitetai, neuniversitetinės aukštosios mokyklos, tyrimų centrai, mokslo institutai)?

Šaltinis: PwC apklausa

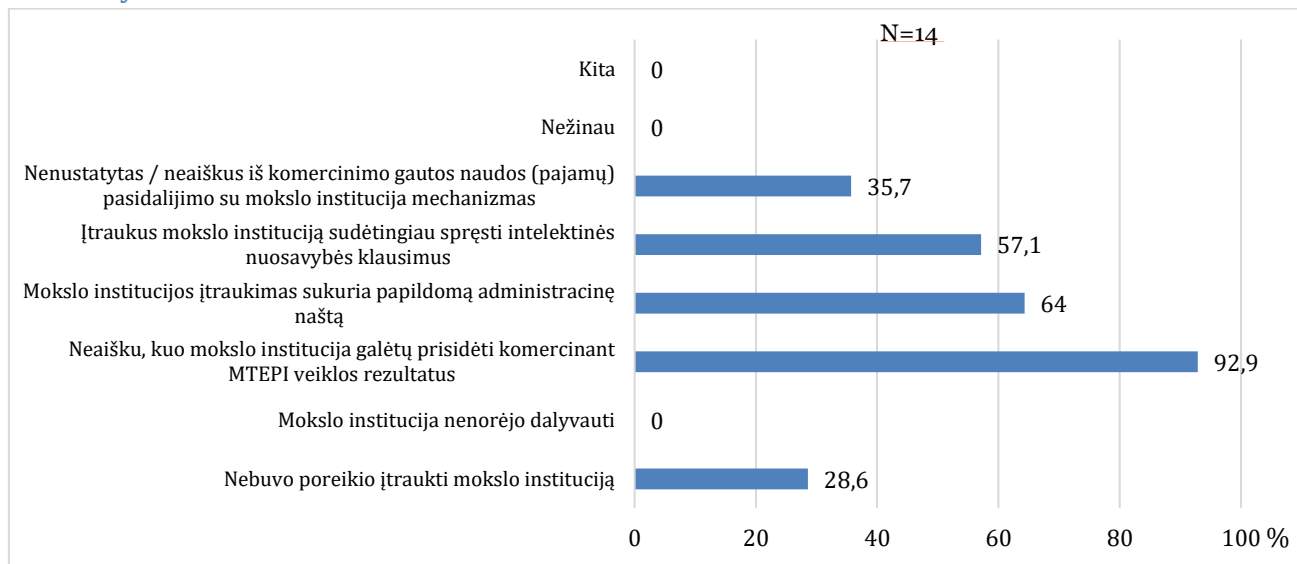
20 pav. Ar komercinant MTEPI veiklos rezultatus dalyvavo MSI (universitetai, neuniversitetinės aukštosios mokyklos, tyrimų centrai, institutai)?

Šaltinis: PwC apklausa

Pagrindinė priežastis, kuri lėmė MTEPI veiklą vykdančios įmonės pasirinkimą komercinti šios veiklos rezultatus nedalyvaujant MSI, buvo tai, kad įmonės nežinojo, kuo MSI galėtų prisidėti, kokią pridėtinę vertę sukurti komercinant MTEPI veiklos rezultatus. Apklausoje dalyvavusios įmonės taip pat bijojo papildomos administracinės naštos, kurią galėtų sukurti MSI įtraukimas, ir sudėtingesnio IN klausimų sprendimo. Apie trečdalis apklaustųjų apskritai nematė poreikio į MTEPI rezultatų komercinimą įtraukti MSI.

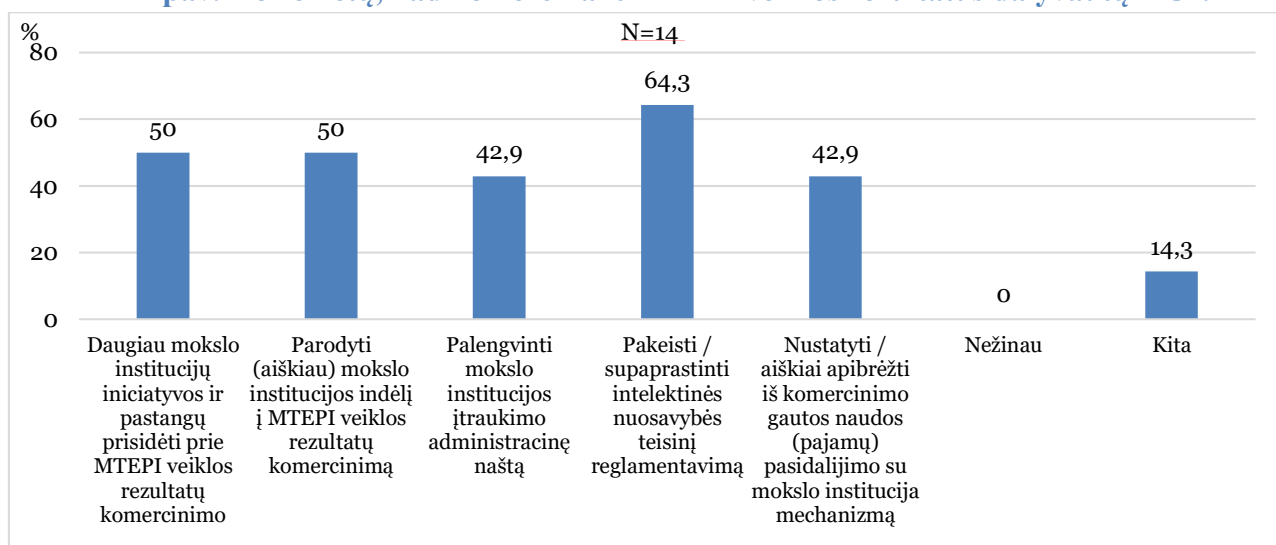
21 pav. Kokios priežastys lėmė, kad MTEPI veiklos rezultatai buvo komercinti be MSI dalyvavimo?

Šaltinis: PwC apklausa

Klausiant, kaip būtų galima padidinti MSI įsitraukimą į MTEPI veiklos rezultatų komercinimą, 64 proc. respondentų pažymėjo, kad reikėtų pakeisti (supaprastinti) IN teisinį reglamentavimą. Kitos galimos MSI įsitraukimą į MTEPI veiklos rezultatų komercinimą padidinsiančios priemonės, respondentų nuomone, yra didesnė MSI iniciatyva ir pastangos prisidedant prie MTEPI veiklos rezultatų komercinimo, aiškiau išreikšta ir parodyta MSI teikiama pridėtinė vertė, aiškus iš komercinimo gautos naudos pasidalinimo mechanizmas.

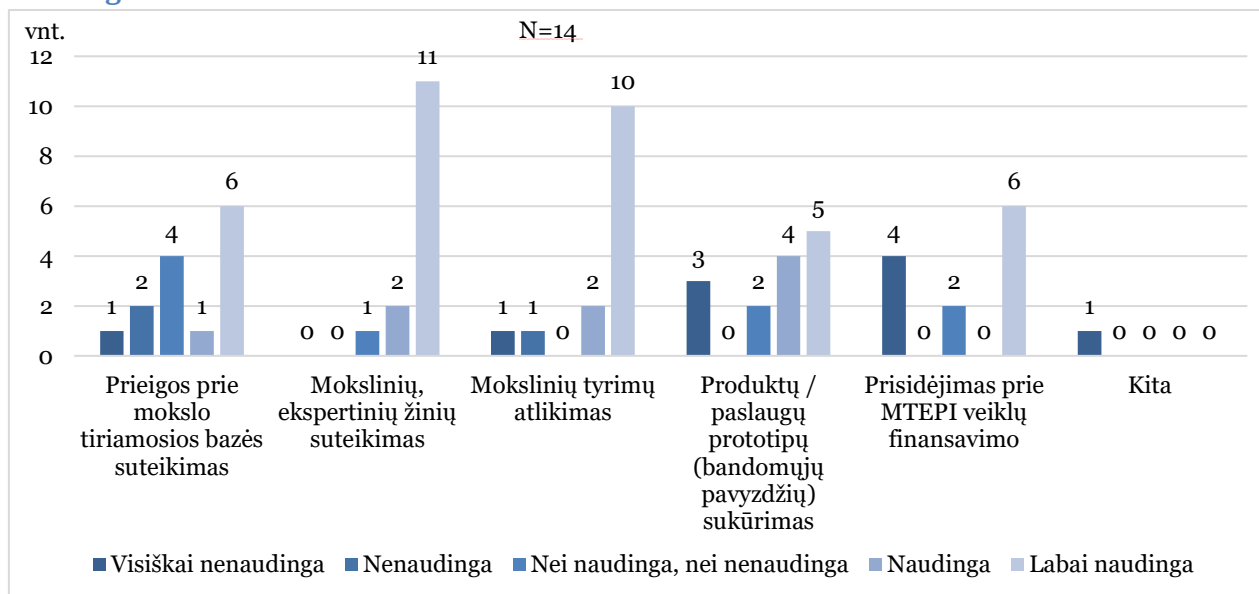
22 pav. Ko reikėtų, kad komercinant MTEPI veiklos rezultatus dalyvautų MSI?

Šaltinis: PwC apklausa

Vertinant, koks konkretus MSI indėlis būtų naudingiausias, didžioji dalis respondentų labiausiai norėtų, kad MSI suteiktų mokslinių ir ekspertinių žinių. Mokslinių tyrimų atlikimą, kaip labai naudingą prie MTEPI veiklos rezultatų komercinimo prisidedančią veiklą, kurios tikimasi iš MSI, taip pat įvardijo didžioji dalis apklaustų respondentų. Tuo tarpu finansavimo iš MSI apklausoje dalyvavusios MTEPI veiklą vykdančios įmonės tikisi ribotai. MSI finansinį indėlį į MTEPI veiklos vykdymą 4 iš 14 respondentų vertina kaip visiškai nenaudingą.

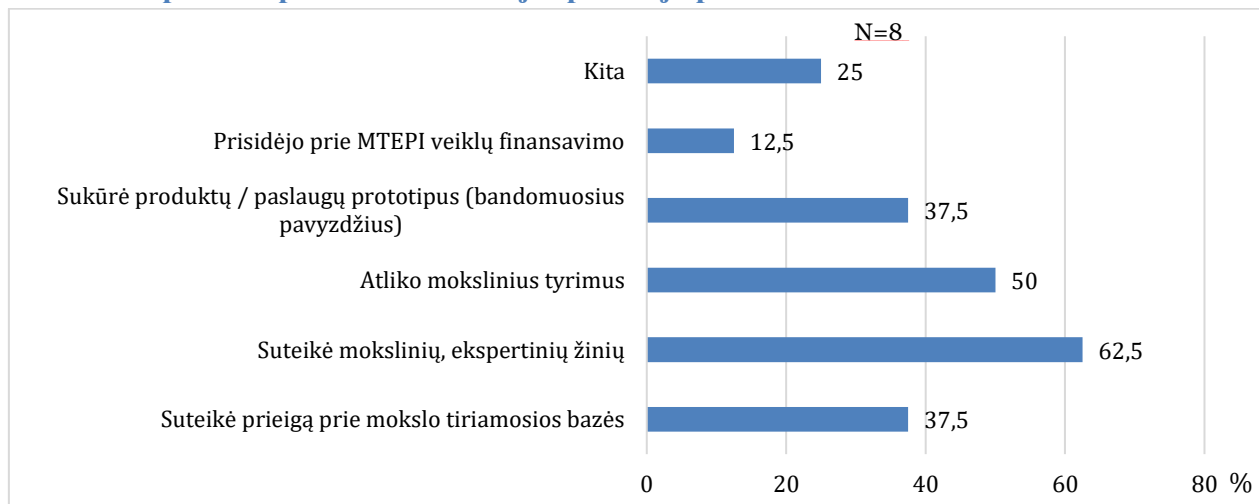
23 pav. Koks MSI indėlis komercinant MTEPI veiklos rezultatus būtų naudingiausias?

Šaltinis: PwC apklausa

Panašios tendencijos pastebimos ir tų respondentų, kurie kartu su MSI komercino MTEPI veiklos rezultatus, atsakymuose. Daugiau nei pusė respondentų (63 proc.) teigia, kad MSI suteikė MTEPI rezultatų komercinimui naudingų mokslinių ir ekspertinių žinių. Mokslinių tyrimų atlikimas buvo antra populiariausia MSI pagalbos forma MTEPI veiklos rezultatus komercinančioms įmonėms. Šį atsakymo variantą pažymėjo 50 proc. respondentų. Tik 13 proc. respondentų pažymėjo, kad MSI prisidėjo prie MTEPI veiklos finansavimo.

24 pav. Kaip mokslo institucijos prisidėjo prie MTEPI veiklos komercinimo?

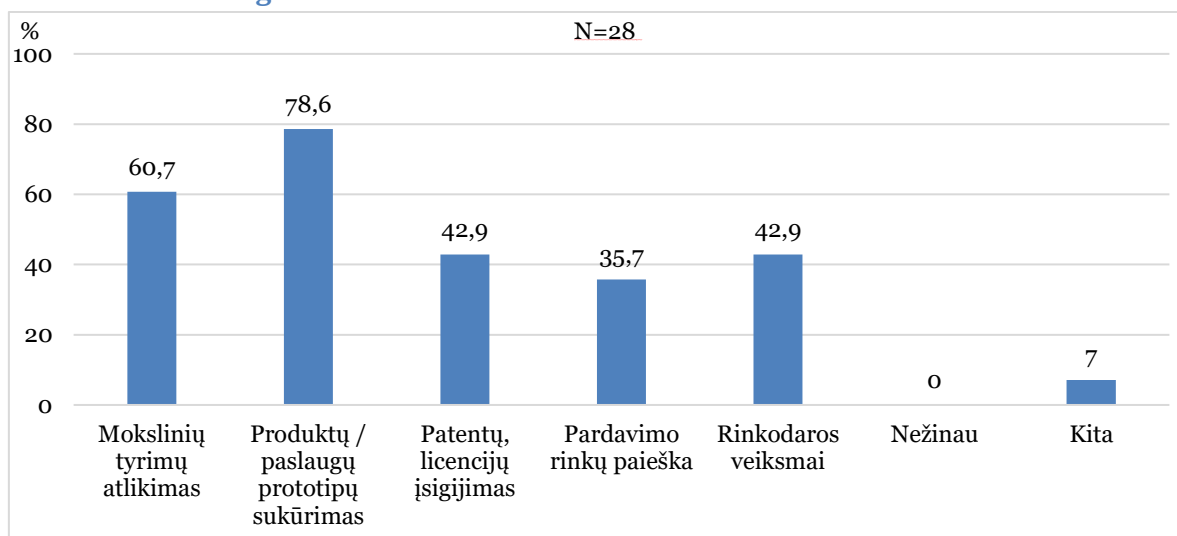

Šaltinis: PwC apklausa

Apskritai, idėją, kad MSI prisidėtų finansuojant MTEPI veiklos rezultatų komercinimą, respondentai vertina neutraliai. Ketvirtadalis respondentų pasirinko neutralų vertinimą. Labiau teigiamų ir labiau neigiamų vertinimų pasiskirstymas labai nesiskiria, nors daugiau linkstama į teigiamą vertinimą: 36 proc. respondentų idėja apie MTEPI veiklos rezultatų komercinimui skiriamą finansavimą iš MSI visiškai arba iš dalies nepatraukli, 39 proc. respondentų tokia idėja atrodo iš dalies arba labai patraukli.

Paprašyti įvertinti, kokio dydžio papildomo finansavimo reikėtų norint komercinti MTEPI veiklos rezultatus, respondentų nurodoma suma varijavo nuo 30 tūkst. iki 1 mln. EUR, vidurkis – 589 tūkst. EUR. Finansavimas labiausiai būtų reikalingas produktų (paslaugų) prototipams kurti (79 proc.), vykdyti mokslinius tyrimus (61 proc.) ir įsigyti patentams bei licencijoms (43 proc.).

25 pav. Kokioms MTEPI veiklos rezultatų komercinimo veikloms finansavimas būtų labiausiai reikalingas?

Šaltinis: PwC apklausa

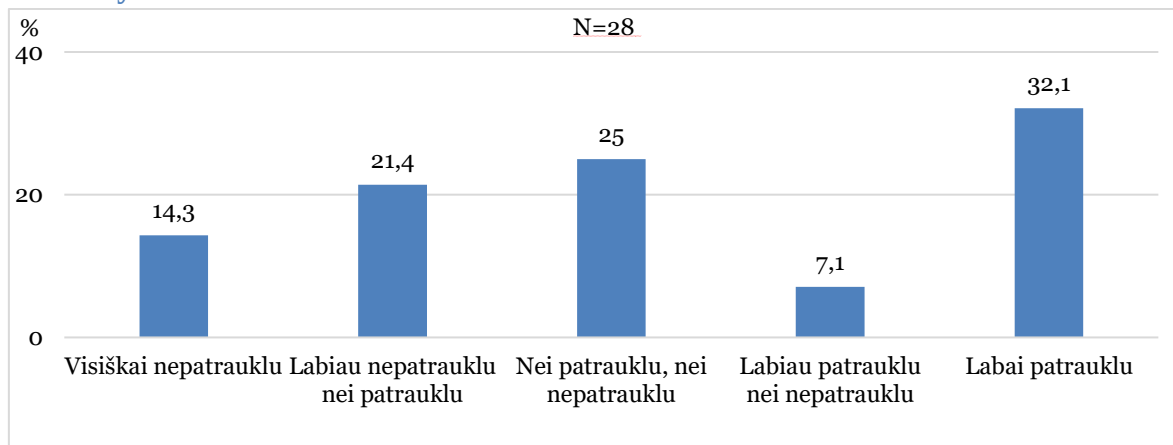
Patraukliausia finansavimo forma apklausos dalyviai laiko investiciją į pradedančiosios įmonės kapitalą. Šią MTEPI veiklos rezultatų komercinimo finansavimo formą kaip patraukliausią pasirinko pusė (50 proc.) apklausoje dalyvavusių įmonių. Nemaža dalis apklaustųjų (39 proc.) negalėjo pasakyti, ar teikia prioritetą vienai iš nurodytų finansavimo formų – investicijos į kapitalą, paskolos ar garantijos suteikimo.

Norint išsiaiškinti, ar MTEPI veiklas vykdančios įmonės teikia prioritetą tam tikroms MSI, buvo paklausta respondentų nuomonės, kuri MSI galėtų labiausiai prisidėti komercinant MTEPI veiklos rezultatus. Atsakymai parodė, kad daugiau nei pusė respondentų (54 proc.) neturi preferencijų MSI atžvilgiu, tačiau ketvirtadalis respondentų atsakė, kad komercinant MTEPI veiklos rezultatus tinkamiausi partneriai būtų universitetai. Universitetų preferencijų kitų MSI atžvilgiu galima pagrįsti respondentų turima bendradarbiavimo su universitetais patirtimi.

Anketos pabaigoje respondentų buvo prašoma įvertinti, ar MSI investicija į MTEPI veiklą vykdančios įmonės kapitalą būtų patraukli finansavimo alternatyva, ir pateikti savo nuomonę, kodėl mano vienaip ar kitaip. Atsakymų į šį klausimą rezultatai rodo, kad apklausos dalyviai labiau teigiamai negu neigiamai vertina galimybę MSI investuoti į įmonės kapitalą, tačiau skirtumai nėra dideli. Ši MTEPI veiklos rezultatų komercinimo finansavimo alternatyva labai patraukli ir iš dalies patraukli atrodo 39 proc. respondentų. Visiškai nepatraukli ir iš dalies nepatraukli ši alternatyva atrodo 36 proc. apklaustųjų.

Verta atkreipti dėmesį, kad respondentai, MSI investiciją į įmonės kapitalą vertinantys kaip patrauklią finansavimo alternatyvą, yra tikresni dėl savo vertinimo (32 proc. atsakiusių „labai patrauklu“) palyginti su neigiamai vertinančiais šią finansavimo alternatyvą (14 proc. atsakiusių „visiškai nepatrauklu“).

26 pav. Ar MSI suteikiama investicija į įmonės kapitalą, būtų patraukli finansavimo alternatyva komercinant MTEPI veiklos rezultatus?

Šaltinis: PwC apklausa

Vertinant priežastis, kodėl MSI investicijos į įmonės kapitalą atrodo patraukli arba nepatraukli finansavimo alternatyva, daugiau nuomonių pareiškė nepalankiai šią finansavimo alternatyvą vertinantys respondentai. Vardijant priežastis, dėl kurių ši finansavimo alternatyva nepatraukli, nurodoma, kad tokiu atveju būtų iškreipiama MSI paskirtis, kuri yra mokslo ir studijų vykdymas, minima universitetų patirties ir kompetencijos stoka komercinant MTEPI veiklos rezultatus, atpažįstant įmonės potencialą, taip pat teigiama, kad yra kitų finansavimo šaltinių (rizikos kapitalo fondai, verslo angelai, paskolų garantijos), nežinoma, kaip MSI dalyvavimas atsilieptų įmonės valdymui, abejojama MSI noru investuoti į įmonę. Tie respondentai, kurie MSI investiciją į įmonės kapitalą laiko patrauklia finansavimo alternatyva, teigia, kad MSI dalyvavimas paskatintų didesnę MSI įsitraukimą į MTEPI veiklos rezultatų kūrimą ir komercinimą, o tai sudarytų sąlygas lengvesniam žinių apsikeitimui ir pagerintų bendradarbiavimą visuose veiklos etapuose – nuo idėjos iki produkto realizavimo, pagreintų mokslo institucijos darbo tempą.

3.2.2 MSI apklausa

Siekiant nustatyti, ar MSI gimusios verslo idėjos, išradimai yra komercinami, kokios komercinimo formos pasirenkamos, kodėl MSI netampa verslo, kuris susikūrė iš MSI atsiradusių verslo idėjų, dalininkais, taip pat, siekiant sužinoti MSI nuomonę apie planuojamą FP, skirtą paskatinti MSI tapti naujai kuriamo verslo dalininkais, atlikta keturių didžiausių Lietuvos universitetų apklausa taikant pusiau struktūruoto interviu metodą.

9 lentelė. Su universitetų atstovais vykdyti interviu

MSI	2017-02-22	2017-02-24	2017-03-09	2017-03-16
LSMU			+	
KTU				+
VGTU	+			
VU		+		

Šaltinis: PwC ataskaita

Universitetų komercinimo veikla ir jos perspektyvos

2007–2013 m. laikotarpio ES SF investicijos į MTEPI infrastruktūrą, pradedančiųjų įmonių ekosistemos kūrimą ir vystymą, verslumo skatinimą turėjo teigiamą poveikį universitetų vykdomų MTEPI veiklų kokybei ir universitetų bendruomenių narių verslumo didinimui. 2012 m., siekiant paskatinti studentų idėjų komercinimą, KTU įkūrė verslo inkubavimo ir akceleravimo centrą „KTU Startup Space“. 2014 m., bendradarbiaujant KTU ir LSMU, įkurtas Nacionalinis inovacijų ir verslo centras, kurio tikslas teikti kokybiškas tyrimų paslaugas verslo įmonėms, skatinti mokslo ir verslo bendradarbiavimą, koordinuoti technologijų perdavimo ir komercinimo procesus. Analogiškų tikslų siekdamas VU įkūrė keturis atviros prieigos centrus: Gyvybės mokslų centro atviros prieigos centrą, Informacinių technologijų centro atviros prieigos centrą, Naglio atviros prieigos centrą ir Fizinių ir technologinių mokslų atviros prieigos centrą. 2014 m. VGTU įsteigė „LinkMenų fabriką“, kuriame universiteto bendruomenės nariai skatinami kurti, brandinti ir įgyvendinti savo idėjas.

Universitetai skiria dėmesio ir pastangų idėjų bei inovacijų komercinimui ir technologijų perdavimui skatinti. Visuose interviu dalyvavusiuose universitetuose veikia IN apsauga, inovacijų ir technologijų perdavimu užsiimančios universitetų padaliniai, parengtos IN valdymo tvarkos.

Sukurta verslo idėjų kūrimo ir brandinimo infrastruktūra, bendradarbiavimo tarp mokslo ir verslo skatinimas per mokslo ir verslo slėnių, atviros prieigos centrų veiklą davė teigiamų rezultatų. Nors įkurtų pradedančiųjų įmonių skaičius nėra didelis, universitetuose gimstančios idėjos yra komercinamos.

2014–2016 m. laikotarpiu interviu dalyvavusių universitetų bendruomenės nariai įkūrė 108 universitetų pradedančiąsias įmones ar kitų veiklos formų verslus (žr. lentelę žemiau).

10 lentelė. Su universitetu susijusių pradedančiųjų įmonių* skaičius 2014–2017 m.

MSI	2014	2015	2016	2017 (p)
LSMU	n.d.	13	12	n.d.
KTU	19	12	11	12
VGTU	18	5	6**	n.d.
VU	8	4	0	n.d.

* Pradedančioji įmonė – universiteto darbuotojų arba studentų įkurta nauja įmonė ar kitos veiklos formos verslas

** Planuojamos įkurti įmonės (laukiama paramos)

(p) – planas.

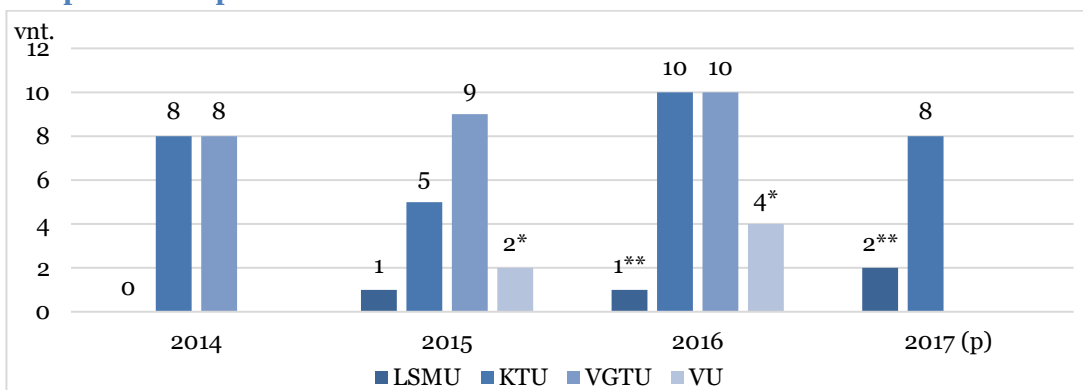
Šaltinis: LSMU, KTU, VGTU ir VU pateikta informacija

Ne visos universitetų bendruomenės narių įkurtos pradedančiosios įmonės atsirado kaip MTEPI veiklos rezultatas. Nemažai daliai pradedančiųjų įmonių, ypač toms, kurios yra įkurtos studentų, nebuvo reikalingi moksliniai tyrimai ir jiems atlikti reikalinga infrastruktūra. Nors tokia informacija galėtų padėti tiksliau nustatyti finansavimo poreikį, pateikiamoje su universitetais susijusių pradedančiųjų įmonių statistikoje nebuvo galimybės išskirti įmonių, kurios atsirado po intensyvių mokslinių tyrinėjimų, kadangi universitetai tokių duomenų nepateikė.

Universitetų bendruomenės nariai per pastaruosius ketverius metus įkūrė virš šimto pradedančiųjų įmonių. O 2017 m. balandžio 14 d. L. Šlepikas kartu su LSMU įkūrė pirmąją atžalinę įmonę. Kol kas tai pirmas atvejis, kai universitetas yra tokios pradedančiosios įmonės akcininkas. Tai, kad universitetai neinvestuoja į savo atžalines įmones (išskyrus aukščiau paminėtą atvejį), daugiausiai lemia universitetų nuostata neįgyti pradedančiųjų įmonių nuosavybės, taip pat pradedančiųjų įmonių steigėjų iniciatyvos stoka pritraukiant universitetus dalyvauti pradedančiosios įmonės steigime.

Universitetų IN valdymo tvarkose yra numatyta galimybė komercinti MTEPI veiklų rezultatus steigiant atžalines įmones, tačiau praktikoje populiariausia komercinimo forma yra iš MTEPI veiklų gimusių išradimų patentavimas ir patentų licencijavimas. 2014–2016 m. KTU ir VGTU pirmauja pagal patentų skaičių.

27 pav. Gauti patentai 2014–2017 m.

* Užsienio patentai

** Rengiamos ir (arba) pateiktos patentų paraiškos

(p) – planas

Šaltinis: LSMU, KTU, VGTU ir VU pateikta informacija

Turintys komercinį potencialą ir suinteresuotų asmenų patentuoti MTEPI veiklų rezultatai dažniausiai licencijuojami ir gaunamos licencinės pajamos. Pagal licencijų skaičių pirmauja technologinių mokslų krypties KTU. Tuo tarpu didžiausias pajamas iš IN pastaraisiais metais gavo VU. Visgi, tiek licencijų skaičius, tiek ir pajamos iš licencijų rodo, kad Lietuvos universitetų veikla komercinimo srityje yra pradinės vystymosi stadijos, o patirtis labai nedidelė. Šioje stadijoje universitetai mokosi ir įgyja komercinimo patirties, tačiau reikšmingos finansinės grąžos ši veikla nesuteikia.

11 lentelė. Licencijų skaičius universitetuose 2014–2017 m.

MSI	2014	2015	2016	2017 (p)
LSMU	0	0	0	1
KTU	8	3	3	6
VGTU	n. d.	1	4	n. d.
VU	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.

(p) – planas.

Šaltinis: LSMU, KTU, VGTU ir VU pateikta informacija

12 lentelė. Pajamos iš IN (licencijų, prekės ženklų) 2014–2017 m., EUR

MSI	2014	2015	2016	2017 (p)
LSMU	n. d.	n. d.	132.90	n. d.
KTU	0	0	4.284	5.000
VGTU	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.
VU	n. d.	190.000	n.d.	n. d.

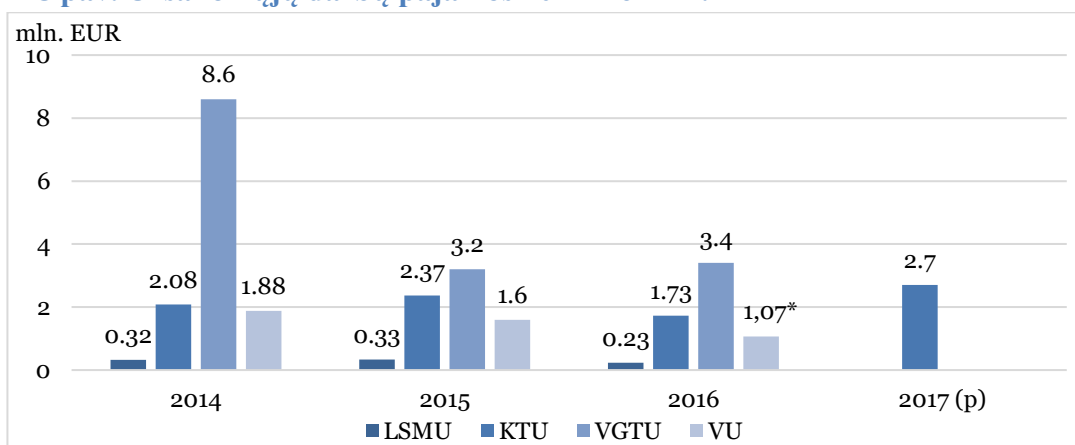
(p) – planas

Šaltinis: LSMU, KTU, VGTU ir VU pateikta informacija

Nagrinėjant turimus universitetų vykdomos MTEPI veiklos rezultatų komercinimo duomenis, svarbu pažymėti, kad esami duomenys yra fragmentiški, kadangi universitetai tik labai neseniai pradėjo stebėti ir kaupti vykdomos komercinimo veiklos rodiklius: universitetų pradedančiųjų įmonių skaičių, licencijų skaičių, pajamas iš IN. Pavyzdžiui, KTU buvo sukurta vykdomų MTEPI projektų duomenų bazė. Panaši duomenų bazė kuriama ir VU. Šia linkme turėtų būti judama ir toliau, kadangi informuoti, duomenimis grįsti sprendimai gali būti priimti tik turint kokybiškus duomenis apie komercinimo veiklą.

Kita iš MTEPI veiklos gaunamų pajamų forma, kurią universitetai priskiria MTEPI komercinimui, yra užsakomųjų darbų atlikimas. Palyginti su pajamomis, gautomis iš IN, užsakomųjų darbų pajamos yra ženkliai didesnės. Pagal iš užsakomųjų darbų gautas pajamas pirmauja VGTU, kuris 2014–2016 m. gavo 15,2 mln. EUR pajamų iš užsakomųjų darbų. Tačiau, žiūrint iš MTEPI veiklų rezultatų komercinimo potencialo pusės, verslo užsakytų MTEPI tyrimų rezultatai paprastai priklauso verslui, kas reiškia ir galimybę pasinaudoti šiais rezultatais sukuriant naują produktą ar teikiant naują paslaugą. Tokiu atveju universiteto atžalinė įmonė, kuri galėtų atsirasti iš MTEPI veiklos rezultatų, sukurtų atliekant užsakomuosius darbus, nebus įkurta.

28 pav. Užsakomųjų darbų pajamos 2014–2017 m.

*apima ir pajamas iš IN

(p) – planas.

Šaltinis: LSMU, KTU, VGTU ir VU pateikta informacija

Universitetų atstovų pastebėjimai dėl planuojamos FP

Interviu su universitetais metu buvo kalbėta ne tik apie esamą MSI situaciją MTEPI veiklos rezultatų komercinimo srityje, bet ir aptarta planuojama FP, siekiant sužinoti, ar planuojama FP būtų patraukli MSI. Toliau pateikiami pagrindiniai universitetų pastebėjimai dėl planuojamos FP patrauklumo:

- MSI įsitraukimas į MTEPI veiklos rezultatų komercinimą.** Universitetai ir tų pačių universitetų atstovai yra skirtingos nuomonės vertinant universitetų dalyvavimą MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektuose. Praktiškai visų universitetų, su kurių atstovais buvo bendrauta, bendruomenė yra pasidalinusi į dvi grupes: manančius, kad universiteto misija mokslo prasme yra mokslo kūrimas, o šios veiklos rezultatų komercinimo iniciatyva turi būti perleista verslui, universitetui tik minimaliai dalyvaujant komercinimo veikloje, ir teigiančius, kad universitetas turi aktyviai dalyvauti MTEPI veiklos rezultatų komercinime ir siekti iš to gauti daugiau naudos. Pastebėta, kad pastaroji tendencija universitetuose ryškėja, todėl ir matomi pokyčiai – įkurti komercinimo padaliniai, parengtos IN valdymo tvarkos.

- **Status quo išlaikymas.** Universitetai iš esmės yra patenkinti egzistuojančiu MTEPI veiklos rezultatų komercinimo procesu, kai pagrindinė MTEPI veiklos rezultatų komercinimo priemonė yra šių rezultatų patentavimas ir licencijavimas esamoms verslo įmonėms, IN teisę išlaikant universitetuose ir pasiliekančią galimybę tęsti mokslinius tos srities tyrimus. Universiteto atžalinės įmonės kūrimas reikštų būtinybę skirti papildomus išteklius šiai veiklai, tačiau universitetai nėra linkę stipriai didinti dalyvavimo komercinimo procese masto, nes pagrindinį dėmesį nori išlaikyti mokslo kūrimui.
- **Nuosavybės teisių atžalinėje įmonėje dalis.** Nepaisant to, kuri MSI dalyvavimo MTEPI veiklos rezultatų komercinimo procese pusė palaikoma, bendrai sutinkama, kad, jeigu universitetas nuspręstų tapti atžalinės įmonės akcininku, jo valdoma nuosavybės teisių dalis įprastu atveju neturėtų būti didesnė nei 5–15 proc. Tai leistų apriboti universiteto dalyvavimą atžalinės įmonės veikloje, taip pat neatsirastų prievolės atžalinei įmonei pirkti pagal viešųjų pirkimų procedūras.
- **Įnašas į atžalinės įmonės kapitalą.** Analizuotos dvi įnašo į atžalinės įmonės kapitalą alternatyvos: IN ir piniginio įnašo įnešimas į steigiamos atžalinės įmonės kapitalą. Universitetai linkę pritarti piniginio įnašo įnešimui, jeigu šis įnašas nebūtų didesnis nei teisės aktų reikalaujamas minimalus įstatinis kapitalas. Šios alternatyvos pasirinkimas grindžiamas procedūrų aiškumu ir paprastumu. Tuo tarpu jeigu reikėtų įnešti IN, ji turėtų būti įvertinama pinigine išraiška. Dėl kompetencijų stokos patys universitetai negalėtų įvertinti įnešamos IN, o specialistų atliekamas IN vertinimas yra ilgas ir brangus procesas, kuriam universitetai nelinkę skirti daug išteklių.
- 2020 m. vertinimo metu buvo išsakyta pozicija, kad MSI būtų palankiau investuoti ne tiesiogiai, o per jų valdymo įmones (vadinamąsias specialios paskirties įmones) arba MSI paramos (endowment) fondus.

3.3 Rinkos problemų ir trūkumų identifikavimas

MSI įkurtos atžalinės įmonės nėra dažnas reiškinys, tačiau jos yra labai svarbios ekonomikos vystymuisi. Pirmiausia, jos kuria verslo galimybes transformuodamos tyrimų rezultatus į veikiančias technologijas komercializuodamos jas rinkoje. MSI atžalinės įmonės panaudoja MSI sukurtas technologijas, kurios kitu atveju nebūtų vystomos arba vystomos be pačių MSI dalyvavimo. Antra, kiekvienam moderniam universitetui kyla vis didesnis poreikis vystyti stipresnius ryšius tarp atliekamų mokslinių tyrimų ir rinkos tendencijų ir vienas iš tokių ryšių vystymo būdų yra atžalinių įmonių steigimas.

Išorinio verslo finansavimo pasiūlos ir paklausos vertinimas parodė, kad egzistuoja šios pagrindinės rinkos problemos:

- **Kompetencijos trūkumas.** Tyrėjai ir akademinės bendruomenės nariai yra daugiausiai susikonscentravę į techninius sprendimus, o jų vadybos įgūdžiai yra menki. Iš kitos pusės, rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojai pripažįsta, kad neturi specifinių mokslo srities žinių, kurios yra reikalingos norint įvertinti MTEPI veiklos rezultatų komercinimo potencialą. Šis trūkumas riboja akademinę bendruomenę komandų galimybes siekiant išorinio finansavimo.
- **FĮ nepriimtina rizika.** FĮ finansuoti MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektus vykdančias MVĮ yra labai rizikinga. MTEPI veiklos rezultatų komercinimo etape pinigų srautai sunkiai prognozuojami, nėra kredito istorijos ir sudarytų preliminarinių sutarčių su

pirkėjais, o MTEPI veiklos rezultatų komercinimo iniciatoriai dažniausiai negali užtikrinti finansavimo garantija ar laidavimu.

- **Ribotos finansavimo galimybės.** Pasiūlos analizė parodė, kad universitetai ar jų atžalinės įmonės turi galimybių gauti finansavimą MTEPI komercinimui negrąžintinų subsidijų forma. Toks finansavimas yra reikalingas, tačiau jo nepakanka tam, kad paskatintų MSI atžalinių įmonių steigimąsi. Investicijos į įmonių kapitalą yra efektyvesnis būdas paskatinti išradėjų įsitraukimą į atžalinių įmonių kūrimą, lyginant su kitomis kompensavimo formomis. ES SF ir privačiomis lėšomis finansuojami rizikos ir privataus kapitalo fondai investuoja ar artimiausiu metu investuos daugiau kaip 105 mln. EUR į MVĮ, šių rizikos ir privataus kapitalo fondų investavimo strategija atitinka verslo vystymo stadiją, kurioje yra MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektai, tačiau praktikoje tokių pavyzdžių yra labai mažai.

Vertinant finansavimo poreikį buvo analizuotos MSI ir atžalinės įmonės. Analizės rezultatai rodo, kad universitetai nėra įvertinę lėšų poreikio atžalinėms įmonėms, nes tokių įmonių iki šiol dar nebuvo įsteigta. Siekiant nustatyti finansavimo poreikį, galimas tik netiesioginis šio poreikio vertinimas pagal įsteigtų su universitetais susijusių, atžalinių įmonių statistiką. 2014–2016 m. įsteigtos 108 pradedančiosios įmonės, o 2017 m. planuojama įsteigti 12 pradedančiųjų ir 1 atžalinę įmonę³³. Dalis šių pradedančiųjų įmonių yra įsteigtos universitetų studentų ir jų vykdoma veikla nėra grįsta MTEPI veiklos rezultatais. PwC ekspertiniu vertinimu, 50 proc. pradedančiųjų įmonių galėjo būti įkurtos kaip MTEPI veiklos rezultatus komercinančios universitetų atžalinės įmonės, jų skaičius per ketverius metus būtų apie 60. Tokiam skaičiui įmonių galėtų būti reikalingas finansavimas MTEPI veiklos rezultatų komercinimui.

Atžalinių įmonių finansavimo poreikis buvo vertintas atliekant MTEPI veiklą vykdančių ir jos rezultatus komercinančių pradedančiųjų įmonių apklausą. Apklausoje dalyvavo 32 MTEPI veiklą vykdančios ir jos rezultatus komercinančios pradedančios įmonės. Apklausoje rezultatai rodo, kad didelė dalis tokių įmonių jaučia finansavimo trūkumą ir turi poreikį papildomam finansavimui. Vertinant 17 MTEPI veiklą vykdančių įmonių apklausos respondentų atsakymus, kurie nurodė konkretų papildomą finansavimą, kuris jiems reikalingas, bendras finansavimo poreikis yra 10 mln. EUR. Verta paminėti, kad apklausos respondentai sudaro tik dalį Lietuvos MTEPI veiklą vykdančių ir jos rezultatus komercinančių įmonių, formuojančių finansavimo paklausą analizuojamoje srityje.

Atžalinių įmonių atsiradimas padėtų formuoti sveiką mokslo ir verslo bendradarbiavimo MTEPI srityje ekosistemą Lietuvoje, todėl, siekiant sumažinti rinkos trūkumus, 7 vertinimo dalyje pateikiama FP, kuri būtų įgyvendinama 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu investavimo strategija.

3.4 Teisinė aplinka

3.4.1 Bendra mokslo ir studijų institucijų teisinio reglamentavimo apžvalga

VP 1.2 prioriteto³³ uždaviniai yra inovatyvių idėjų ekonominio panaudojimo ir pradedančių bei jaunų inovatyvių įmonių (įskaitant pumpurines įmones, startuolius) kūrimosi ir plėtros skatinimas, siekiant užtikrinti finansavimo šaltinių prieinamumą (pradinis kapitalas, verslo akseleravimas ir kt.) bei žinių komercinimo ir technologijų perdavimo masto didinimas, kuriuo siekiama išspręsti vieną iš

³³ 2017 m. kovo mėn. duomenys

pagrindinių menko ekonominio inovacijų poveikio priežastį – t. y. silpnai išvystytus ryšius tarp mokslo ir verslo sektorių.

2014–2020 m. laikotarpio ES intervencijomis yra siekiama skatinti mokslo ir verslo sektorių atstovus apjungti resursus bendrai vystant technologijas, diegiant procesus ir kuriant produktus, aktualius norint įveikti ilgalaikius Lietuvai kylančius iššūkius. Dėl to aukščiau nurodytu prioritetu uždaviniu siekiama:

- Kompleksiškai skatinti efektyvų naujų produktų kūrimui aktualių žinių perdavimą ir MTEPI rezultatų komercinimą verslo–mokslo ir kitose (įskaitant tarptautines) partnerystėse.
- Atsižvelgiant į santykinai menką inovacijoms imlaus Lietuvos verslo dalį, remti aktyvesnį mokslo sektoriaus potencialo (žinių, žmogiškųjų išteklių, turimos MTEPI infrastruktūros) išnaudojimą, skatinant MSI aktyviau užsiimti vykdomų MTEPI veiklų rezultatų komercinimu.

Atliekant FP, kurios orientuotos į MSI įmones, galimybių įvertinimą, būtina apžvelgti MSI teisinio reguliavimo pagrindus ir galimus apribojimus ir potencialius trukdžius šių veiklų vystymui.

Pagrindinis Lietuvos aukštojo mokslo ir studijų institucijų veiklą reglamentuojantis teisės aktas yra MSI, todėl šis teisės aktas yra centrinis atliekant aukštųjų mokyklų veiklos teisinės aplinkos analizę.

MSI įtvirtina kelių rūšių aukštųjų mokyklų formas³⁴, tačiau šiuo metu MTEPI veiklos yra labiausiai išvystytos ir plėtojamos universitetuose. Atitinkamai darytina prielaida, kad skatinamosios priemonės būtų aktualiausios universitetams ir jų kuriamoms atžalinėms įmonėms. Dėl to bendro MSI reglamentavimo kontekste pagrindinis analizės dėmesys bus skirtas universitetų veiklos reguliavimui. MSI iš esmės nustato veiklos apribojimus ir reikalavimus valstybiniam universitetams, tuo tarpu nevalstybinės aukštosios mokyklos (pavyzdžiui, turinčios privataus JA statusą) turi platesnę veikimo laisvę ir ne visi ribojimai joms aktualūs. Taigi šioje apžvalgoje siekiama akcentuoti valstybinių universitetų veiklos reguliavimo ypatumus ir apribojimus, kurie gali būti reikšmingi atžalinių įmonių steigimo ir intelektinės veiklos komercinimo veikloms.

Šioje teisės srityje, siekiant ištirti MTEPI veiklų skatinimo ir intelektinės veiklos rezultatų komercinimo teisinės prielaidas, galimybes bei taikomus apribojimus, būtina įvertinti tiek bendrinius aukštųjų mokyklų veiklą reglamentuojančius teisės aktus, tiek ir specifiskai universitetų turto ir atskirų jo rūšių, įskaitant intelektinės nuosavybės objektus, valdymą reglamentuojančią teisinę bazę.

13 lentelė. Pagrindinių teisės aktų, nustatančių intelektinės veiklos rezultatų komercinimo sąlygas ir reikalavimus mokslo ir studijų institucijose, reglamentavimo srities apžvalga

Nr.	Teisės aktas	Reglamentuojama sritis
1.	Lietuvos Respublikos Konstitucija	Konstitucijoje, kaip pamatiniame valstybės teisės akte, yra įtvirtinama ir garantuojama aukštųjų mokyklų autonomija ³⁵ , kuri savo turiniu apima akademinę, administracinę, ūkio ir finansų tvarkymo veiklą, grindžiamą savivaldos principu ir akademinė laisve

³⁴ Remiantis MSI 7 straipsnio nuostatomis, Lietuvos aukštosios mokyklos yra dviejų tipų: universitetai ir kolegijos. Atsižvelgiant į steigėjus, taip pat išskiriamos valstybinės ir nevalstybinės aukštosios mokyklos

³⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 40 straipsnis

2.	MSĮ	MSĮ yra pagrindinis aukštojo mokslo veiklą reglamentuojantis įstatymas, kuris įtvirtina³⁶: – mokslo ir studijų valstybinį reguliavimą; – mokslo ir studijų kokybės užtikrinimo principus; – MSI steigimo, pabaigos ir pertvarkymo teisinius pagrindus; – aukštojo mokslo kvalifikacijų suteikimą ir pripažinimą; – MSI valdymą, veiklos organizavimą ir priežiūrą; – MSI dėstytojų, mokslo darbuotojų ir studentų teises ir pareigas; – mokslo ir studijų finansavimą; – valstybinių MSI turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo principus
3.	Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas (VŠĮ įstatymas)	VŠĮ įstatymas nustato valstybinių universitetų, kaip viešųjų įstaigų, bendrinius valdymo ir veiklos vykdymo reikalavimus ir apribojimus, kiek to nenumato MSĮ ³⁷
4.	Universitetų statutai, patvirtinti atskirais įstatymais	Valstybiniai universitetai steigiami LR Seimo, universiteto statutą patvirtinant atskiru įstatymu ³⁸ . Aukštosios mokyklos statutas yra teisės aktas, apibrėžiantis universiteto misiją, nustatantis jo struktūrą ir reglamentuojantis jo veiklą bei valdymą
5.	Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Civilinis kodeksas)	Civilinis kodeksas yra pagrindinis teisės aktas, nustatantis visų civilinių teisinių santykių pagrindus, įskaitant bendrinius reikalavimus komerciniams sandoriams dėl turtinių teisių suteikimo ir perdavimo, juridinių asmenų steigimo, jų teisnumo ir kitų turtinių santykių
6.	Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (Akcinių bendrovių įstatymas)	Akcinių bendrovių įstatymas įtvirtina bendrus įmonių steigimo, akcininkų įnašų, įskaitant turtinių teisių, kylančių iš intelektinės veiklos rezultatų, įnešimo reikalavimus, įmonių valdymo bei kitus korporatyvinius veiklos klausimus
7.	Intelektinės veiklos rezultatų apsaugą ir naudojimą reglamentuojantys įstatymai	Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas, Lietuvos Respublikos patentų įstatymas, Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas, Lietuvos Respublikos puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymas, Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas apibrėžia kūrinių ir pramoninės nuosavybės objektų teisinės apsaugos sąlygas ir reikalavimus turtinių teisių, kylančių iš intelektinės veiklos, atsiradimui,

³⁶ MSĮ 1 straipsnio 1 dalis

³⁷ Remiantis VŠĮ įstatymo 1 straipsnio 2 dalimi VŠĮ įstatymo nuostatos valstybinėms mokslo ir studijų institucijoms, kurių teisinė forma yra viešoji įstaiga, taikomos tiek, kiek jos neprieštarauja MSĮ

³⁸ MSĮ 34 straipsnio 2 dalis

		perdavimui, licencijavimui bei naudojimosi šiomis teisėmis ypatumus
8.	ŠMSM Rekomendacijos Lietuvos mokslo ir studijų institucijoms dėl teisių, atsirandančių iš intelektinės veiklos rezultatų	Rekomendacijos Lietuvos mokslo ir studijų institucijoms dėl teisių, atsirandančių iš intelektinės veiklos rezultatų, yra konsultacinio pobūdžio vadovas, nustatantis Lietuvos MSI gaires teisių, atsirandančių iš intelektinės veiklos rezultatų, valdymo, naudojimo ir disponavimo klausimais
9.	Universitetų vidinės tvarkos ir taisyklės dėl intelektinės nuosavybės valdymo ir technologijų perdavimo tvarkos	Universitetų viduje tvirtinamos intelektinės nuosavybės valdymo ir technologijų (žinių) perdavimo tvarkos nustato universitetų darbuotojų ir studijuojančių asmenų sukurtos intelektinės nuosavybės valdymo ir žinių perdavimo proceso tvarką, pagrindus bei sąlygas

Šaltinis: PwC ataskaita

Apibendrinant galima teigti, kad atžalinių įmonių steigimo ir intelektinės veiklos rezultatų komercinimo skatinimas prisidėtų prie VP tikslų ir uždavinių įgyvendinimo.

MTEPI veiklos vystymo ir intelektinės veiklos rezultatų komercinimui, steigiant atžalines įmones, taikytinas sisteminis teisės aktų analizės metodas, apimant tiek bendrąjį aukštųjų mokyklų veiklos reglamentavimą, tiek ir atskirų IN objektų panaudojimo ir įmonių veiklos reguliavimo taisyklių analizę.

Nors Lietuvos aukštosioms mokykloms yra priskiriami ne tik universitetai, bet ir kolegijos, manytina, kad MTEPI veiklų plėtojimas aktualiausias būtent universitetams. Pastarieji, priklausomai nuo jų steigėjo, dar gali būti skirstomi į valstybinius universitetus, kuriems MSI nustato tam tikrus ūkinės veiklos apribojimus, ir nevalstybinius universitetus, turinčius privataus juridinio asmens statusą, kuris sąlygoja daug platesnę jų veikimo laisvę.

3.4.2 Valstybinių universitetų teisinės formos sąlygoti ūkinės veiklos vykdymo ypatumai

Valstybinių universitetų, kaip JA, veiklos vykdymo sąlygas ir veiklos apribojimus pirmiausia nulemia aukštųjų mokyklų teisinė forma, apibrėžianti universiteto teisinį subjektiškumą. Pagrindinė Lietuvoje valstybinių universitetų teisinė forma yra viešoji įstaiga³⁹.

Universitetų, kaip korporatyvinių subjektų, tikslai ir veikla iš esmės atitinka viešųjų įstaigų tikslinę paskirtį. Viešoji įstaiga – tai pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus, vykdant švietimo, mokymo ir mokslinę, kultūrinę, sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos, sporto plėtojimo, socialinės ar teisinės pagalbos teikimo, taip pat kitokią visuomenei naudingą veiklą. Viešųjų įstaigų reglamentavimas taikomas valstybiniams universitetams tik subsidiariai⁴⁰, tačiau apibrėžiant ūkinės komercinės veiklos apribojimus ir sąlygas sistemiškai taikytini VŠĮ įstatyme nustatyti viešųjų įstaigų veiklos reguliavimo principai:

³⁹ MSI 7 straipsnio 3 dalis

⁴⁰ Remiantis VŠĮ 1 straipsnio 2 dalimi VŠĮ įstatymo nuostatos valstybinėms mokslo ir studijų institucijoms, kurių teisinė forma yra viešoji įstaiga, taikomos tiek, kiek jos neprieštarauja Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymui

- Viešojo įstaiga gali turėti ir įgyti tik tokias civilines teises ir pareigas, kurios neprieštarauja įstatymams, viešosios įstaigos įstatams ir veiklos tikslams⁴¹.
- Viešojo įstaiga turi teisę verstis įstatymų nedraudžiama ūkine komercine veikla, kuri yra neatsiejamai susijusi su jos veiklos tikslais⁴².
- Viešojo įstaiga privalo laikytis veiklos apribojimų⁴³:
 - gauto pelno viešojo įstaiga negali skirti kitiems veiklos tikslams, negu nustatyta viešosios įstaigos įstatuose⁴⁴;
 - viešojo įstaiga negali neatlygintinai perduoti viešosios įstaigos turtą nuosavybėn, pagal patikėjimo ar panaudos sutartį viešosios įstaigos dalininkui ar su juo susijusiam asmeniui, išskyrus VŠĮ įstatymo nustatytus atvejus;
 - viešojo įstaiga negali skolintis pinigų už palūkanas iš savo dalininko ar su juo susijusio asmens;
 - viešojo įstaiga negali užtikrinti kitų asmenų prievolių įvykdymo.

Šie bendrieji reikalavimai nustato ir universitetų, kaip viešųjų įstaigų, teisnumo ribas, kurios yra detalizuojamos MSĮ bei valstybinių universitetų statutuose.

MSĮ, kaip pagrindinis valstybinių universitetų veiklą reglamentuojantis teisės aktas, įtvirtina prielaidas valstybiniams universitetams šalia akademinės veiklos užsiimti MTEPI veikla ir imtis jos rezultato komercinimo iniciatyvų. MSĮ numato, kad aukštosios mokyklos turi teisę savo nuožiūra⁴⁵:

- pasirinkti studijų ir asmenybės ugdymo, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros, profesionalios meno veiklos, kultūros ir mokslo žinių sklaidos kryptis ir formas;
- turtą valdyti, naudoti, juo disponuoti MSĮ ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka;
- verstis įstatymų nedraudžiama ūkine komercine veikla, kuri yra neatsiejamai susijusi su aukštosios mokyklos veiklos tikslais.

Taigi MSĮ įtvirtina plačias universitetų veiklos galimybes, siekiant vystyti MTEPI veiklas ir komercinti jos rezultatus. Kita vertus, būtina atkreipti dėmesį į tai, kad universitetas yra viešasis JA, kuris turi *specialųjį teisnumą*⁴⁶, t. y. jis gali turėti ir įgyti tik tokias civilines teises ir pareigas, kurios neprieštarauja jų steigimo dokumentams ir veiklos tikslams. Dėl to visa universitetų vykdoma ūkinė komercinė veikla ir jos rūšys turėtų būti aiškiai apibrėžtos universitetų statute⁴⁷.

Atžalinių įmonių ir kitų juridinių asmenų (pavyzdžiui, valdymo ar kitų įmonių) steigimo kontekste pastebėtina, kad į daugelio valstybinių universitetų statutus yra tiesiogiai perkelta *MSĮ 90 straipsnio 3 dalyje* įtvirtinta teisė steigti ribotos civilinės atsakomybės juridinius asmenis (tuo atveju, jeigu aiškių nuostatų universitetų statutuose nebūtų, galėtų būti keliamas klausimas,

⁴¹ VŠĮ įstatymo 3 straipsnio 1 dalis

⁴² VŠĮ įstatymo 3 straipsnio 4 dalis

⁴³ VŠĮ įstatymo 3 straipsnio 2 dalis

⁴⁴ VŠĮ įstatymo 14 straipsnis nustato, kad viešosios įstaigos gautas pelnas gali būti naudojamas tik viešosios įstaigos įstatuose nustatytiems viešosios įstaigos veiklos tikslams siekti ir negali būti skiriamas dalininkams, viešosios įstaigos organų nariams, darbuotojų premijoms

⁴⁵ MSĮ 8 straipsnio 2 dalis

⁴⁶ LR civilinio kodekso 2.74 straipsnis

⁴⁷ Šiame kontekste taikytinas ir bendrasis VŠĮ įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 4 punkto reikalavimas, nustatantis, kad viešosios įstaigos veiklos tikslai jie turi būti apibūdinti aiškiai ir išsamiai, nurodant veiklos sritis bei rūšis steigiamajame dokumente

ar universitetai gali ir turi teisę vykdyti tokią veiklą⁴⁸), tačiau šios teisės įgyvendinimo praktika nėra išvystyta ir atitinkamų nuostatų taikymas praktikoje dar nebuvo išmėgintas (2017 m. planuojama įsteigti pirmąją atžalinę įmonę).

Kita vertus, MSĮ nustato papildomą sąlygą universiteto juridinių asmenų steigimui: „*Juridinių asmenų steigimas turi būti susijęs su valstybinės aukštosios mokyklos vykdoma studijų ar mokslinių tyrimų veikla ir eksperimentine plėtra bei yra būtinas šiems tikslams pasiekti*“⁴⁹. Taigi ši sąlyga nulemia tai, jog universiteto steigiamo juridinio asmens, t. y. atžalinės ar kitos įmonės, veiklos tikslai ir veikla visais atvejais turės atitikti universiteto ir MTEP veiklos tikslus, įtvirtintus universiteto statute. Siekiant išvengti abejonių ir toliau vystant atžalinių įmonių komercinimo veiklą galimybes, kilus praktiniam poreikiui ši MSĮ sąlyga galėtų būti tikslinama praplečiant taikymo sritį, tuo tarpu išliekant dabartiniam reglamentavimui turėtų būti užtikrinta visų steigiamų juridinių asmenų tikslų atitiktis nurodytiems aukštosios mokyklos veiklos tikslams.

Taigi IN objektų komercinimo kontekste yra svarbu užtikrinti, kad komercinimo veiklos galimybės ir tikslai būtų tinkamai aprašyti universitetų statuteuose, o atžalinių įmonių steigimo dokumentai nustatytų atitinkamas tokių įmonių veiklos ribas.

Valstybinių universitetų, kaip viešųjų įstaigų, teisnumas yra ribotas, todėl intelektinės veiklos komercinimo ir atžalinių įmonių steigimo veiklos turi griežtai atitikti veiklas, įtvirtintas ir apibrėžtas MSĮ ir universitetų statutų nuostatose.

JA steigimas yra galimas tik tokiems tikslams, kurie susiję su universiteto studijomis arba MTEPI veikla, todėl atžalinių veiklos tikslai visais atvejais turi atitikti ir prisidėti prie universitetų veiklos tikslų įgyvendinimo.

3.4.3 Valstybinių universitetų turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo bendrosios sąlygos ir reikalavimai

Universitetų intelektinės veiklos rezultatų komercinimo ir atžalinių įmonių steigimo veikla yra neatsiejama nuo universiteto turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo. Valstybinių universitetų valdomas turtas yra kelių rūšių, kuriam MSĮ ir kiti teisės aktai nustato atskirus teisinius režimus bei valdymo reikalavimus:

- 1) *Valstybės turtas, perduotas pagal turto patikėjimo sutartis* – kuriam taikomos LR valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme įtvirtintos valdymo sąlygos, apribojimai bei kiti reikalavimai.
- 2) *Universitetų nuosavybės teise valdomas turtas* – kuris naudojamas atsižvelgiant į MSĮ, VŠĮ įstatymo ir universitetų statuteuose įtvirtintas sąlygas bei reikalavimus.

⁴⁸ Tokiu atveju rekomenduotina atlikti universitetų statutų patikslinimus, įtvirtinant galimybę steigti juridinius asmenis, perleisti jų akcijas ir kitokiomis formomis dalyvauti atžalinių įmonių kūrimo ir valdymo veiklose, taip užtikrinant teisinį aiškumą ir apibrėžtumą

⁴⁹ MSĮ 90 straipsnio 3 dalis

14 lentelė. Valstybinių universitetų valdomo turto paskirstymas pagal turto grupes

Valstybės turtas⁵⁰, perduotas pagal patikėjimo sutartis	Valstybinių aukštųjų mokyklų turtas, priklausantis nuosavybės teise⁵¹
– Gyvenamieji pastatai (bendrabučiai, butai, gyvenamieji namai); – Negyvenamieji pastatai (administraciniai pastatai, švietimo ir mokslo įstaigų pastatai, pramoniniai pastatai ir sandėliai, kiti pastatai); – Infrastruktūros ir kiti statiniai (gatvės, įvažiavimai į kiemus, kiemo aikštelės, sporto aikštelės tvoros, gręžiniai, inžineriniai tinklai, kiti statiniai); – Nekilnojamosios ir kilnojamosios kultūros vertybės; – Ilgalaikis materialusis ir nematerialusis turtas, naudojamas Lietuvos mokslo ir studijų kompiuterių tinklo Litnet veiklai užtikrinti, Lietuvos akademinių bibliotekų tinklo LABT veiklai užtikrinti ir Lietuvos virtualaus universiteto programai vykdyti; – Kitas valstybės perduotas turtas patikėjimo teise	– Valstybės investuotas turtas; – Pajamos, gautos kaip apmokėjimas už studijas; – Pajamos iš mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros, ūkinės, mokslinės veiklos ir teikiamų paslaugų; – Lėšos ir kitas turtas, kurie gauti kaip parama pagal Labdaros ir paramos įstatymą; – Kitos piniginių lėšos, išskyrus valstybės biudžeto lėšas; – Iš valstybės biudžeto ar kitų lėšų įgytas turtas, išskyrus nekilnojamąjį turtą, įgytą už ES paramą, valstybės biudžeto ir valstybės fondų lėšas; – Dovanotas turtas; – Paveldėtas turtas; – Turtinės teisės, atsirandančios iš intelektinės veiklos rezultatų; – Pajamos, turtas ar kita nauda, gauta valdant, naudojant aukščiau nurodytą turtą ar juo disponuojant

Šaltinis: MSĮ, Valstybės turto, perduoto pagal patikėjimo sutartis, ataskaitos

Pagrindiniai valdymo ypatumai ir apribojimai priklauso nuo turtui taikytino teisinio režimo. Disponavimo ribojimai, susiję su valstybės turtu, universitetams perduotu pagal patikėjimo sutartis, iš esmės nulemia itin ribotas šios grupės turto panaudojimo galimybes atžalinių įmonių steigimo veikloje:

- Universitetai negali šio grupės turto:
 - perduoti nuosavybės teise kitiems asmenims (t. y. negali jo įnešti kaip įnašo į atžalinių įmonės kapitalą);
 - įkeisti ar kitaip suvaržyti daiktines teises į jį;
 - juo garantuoti, laiduoti ar kitu būdu juo užtikrinti savo ir kitų asmenų prievolių įvykdymą.
- Universitetai šios grupės turtą gali nuomoti arba perduoti panaudai tik LRV nustatyta tvarka⁵².

⁵⁰ Valstybės turto, perduoto pagal patikėjimo sutartis, grupės išskirtos pagal valstybinių universitetų viešinamas ataskaitas

⁵¹ MSĮ 88 straipsnio 1 dalis

⁵² Remiantis MSĮ 87 straipsnio 5 dalimi valstybinių aukštųjų mokyklų išnuomotas turtas gali būti subnuomojamas įmonėms, vykdančioms taikomųjų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros darbus ir diegiančioms inovacijas, kai yra turtą perdavusios valstybinės aukštosios mokyklos ir ŠMSM rašytinis sutikimas

Tuo tarpu turtas, priklausantis universitetams nuosavybės teise, galėtų būti panaudotas atžalinių įmonių steigimo procese, jeigu yra laikomasi MSI ir universitetų statutų nustatytų sąlygų.

Pagrindiniai valdymo ypatumai ir apribojimai, susiję universitetams nuosavybės teise priklausančio turto valdymu yra šie:

- Universitetai gali sudaryti tik tokius civilinius sandorius dėl nuosavybės teise priklausančio turto, kurie neprieštarauja jų steigimo dokumentams ir veiklos tikslams⁵³.
- Sandoriai dėl šios grupės nekilnojamo turto perleidimo kitų juridinių ir (ar) fizinių asmenų nuosavybėn turi būti:
 - sudaromi vadovaujantis rinkos kainomis, nustatytomis pagal Turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymą;
 - sudaromi tik prieš tai gavus ŠMSM sutikimą LRV nustatyta tvarka⁵⁴.
- Universitetai neturi teisės jokio turto investuoti į neribotos civilinės atsakomybės JA ir jų steigti⁵⁵.
- Į universitetų įsteigtus ribotos civilinės atsakomybės juridinius asmenis, universitetų turtas gali būti investuojamas aukštosios mokyklos tarybos nustatytais sąlygomis ir tvarka ir tik tuo atveju, kai toks investavimas yra susijęs su valstybinės aukštosios mokyklos vykdoma studijų ar mokslinių tyrimų veikla ir eksperimentine plėtra bei yra būtinas šiems tikslams pasiekti.
- Valstybinėms aukštosioms mokykloms draudžiama jų nuosavybės teise valdomu turtu užtikrinti trečiųjų asmenų prievolės⁵⁶.

MSI numato, kad universitetų rektorius (direktorius) priima sprendimus, susijusius su aukštosios mokyklos lėšų ir turto valdymu, naudojimu ir disponavimu jais⁵⁷, todėl sprendimą dėl turto investavimo į atžalines įmonę turėtų priimti universitetų rektorius, vadovaudamasis MSI ir universiteto statuto jam suteiktais įgaliojimais.

Plačiau vystant atžalinių įmonių veiklas universitetai galėtų pasitvirtinti specialias atžalinių įmonių steigimo ir valdymo politikas ar tvarkas, kurios turėtų atitikti ir būti paremtos universitetų turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo principais⁵⁸:

15 lentelė. Valstybinių universitetų turto valdymo, naudojimo ir disponavimo principai

Nr.	Principas	Principo turinys
1.	Visuomeninės naudos	Šis principas reiškia, kad turtas turi būti valdomas, naudojamas ir juo disponuojama rūpestingai, siekiant ugdyti išsilavinusią, mokslui, kultūros vertybėms ir naujausioms technologijoms imlią asmenybę ir visuomenę, laisvai kuriančią, kaupiančią ir skleidžiančią mokslo žinias ir kultūros vertybes, puoselėjančią Lietuvos tapatybę
2.	Efektyvumo	Šis principas reiškia, kad valstybinė aukštoji mokykla, turtą valdydama,

⁵³ MSI 88 straipsnio 5 dalis

⁵⁴ Sprendimus dėl sutikimo sudaryti valstybinės aukštosios mokyklos nekilnojamojo turto sandorį priima ŠMSM, vadovaudamasi LRV 2009 m. liepos 15 d. nutarimu Nr. 832 „Dėl Sprendimų dėl valstybinių aukštųjų mokyklų nekilnojamojo turto sandorių, kuriais turtas perleidžiamas tretiesiems asmenims ar kuriais užtikrinamos šių valstybinių aukštųjų mokyklų prievolės, priėmimo tvarkos aprašo patvirtinimo“

⁵⁵ MSI 90 straipsnio 3 dalis

⁵⁶ MSI 90 straipsnio 3 dalis

⁵⁷ MSI 29 straipsnio 2 dalies 11 punktas

⁵⁸ MSI 86 straipsnio 1 dalis

		naudodama ir juo disponuodama, turi siekti didžiausios naudos visuomenei
3.	Racionalumo	Šis principas reiškia, kad turtas turi būti tausojamas ir protingai, tikslingai, tinkamai tvarkomas
4.	Atskaitingumo visuomenei	Šis principas reiškia, kad valstybinės aukštosios mokyklos, įgyvendindamos joms Lietuvos Respublikos Konstitucijos laiduojamą autonomiją, kultūros, mokslo, tyrinėjimo, dėstymo laisvę ir savarankiškai tvarkydamos joms patikėtą turtą, yra atskaitingos visuomenei už valdomo, naudojamo ir disponuojamo turto kiekybinius ir kokybinius pokyčius
5.	Ūkinės veiklos autonomijos	Šis principas reiškia, kad valstybinei aukštajai mokyklai suteikiama ūkinės veiklos laisvė, siejama su jos atsakomybe už aukštosios mokyklos misijos įgyvendinimą

Šaltinis: PwC ataskaita

Universitetų valdomo ir nuosavybės teise turimo turto investavimo atžalinių įmonių steigimui galimybės yra ribotos, tačiau investavimas į ribotos civilinės atsakomybės steigiamas atžalines įmones yra leistinas MSI nustatyta tvarka.

Steigiant atžalines įmones ir intelektinės veiklos rezultatų komercinimo metu sudarant sandorius, universitetų turtas turi būti valdomas, naudojamas ir juo disponuojama laikantis MSI įtvirtintų apribojimų, o universiteto vadovybės sprendimai dėl turto investavimo priimami vadovaujantis MSI patvirtintais principais bei universitetų turto valdymo, naudojimo ir disponavimo vidinėmis tvarkomis, todėl siūloma svarstyti galimybę investuoti ne tik kartu su MSI, o ir su MSI paramos fondais arba MSI valdymo įmonėmis (specialios paskirties įmonėmis).

3.4.4 Universitetų intelektinės veiklos rezultato, kaip specifinio nuosavybės objekto, valdymo ir naudojimo ypatumai

Vienas iš analizuojamos FP tikslų – paskatinti universitetų vykdomos intelektinės veiklos rezultatų komercinimo procesus steigiant atžalines įmones. Dėl to būtina įvertinti su intelektinės veiklos objektais ir IN teisių įgyvendinimu susijusio teisinio reguliavimo specifiką bei iš jo kylančias naudojimo sąlygas ir galimus apribojimus. IN suprantama kaip turtinės ir asmeninės neturtinės teisės į intelektinės veiklos rezultatus: literatūros, mokslo, meno ir kitus autorinius kūrinius, pramoninės nuosavybės objektus (išradimų patentus, dizainus, prekių ženklus ir puslaidininkinių gaminių topografijas, interneto vardus (*angl. domain name*), kompiuterių programas, duomenų bazes, gerosios patirties (*angl. know-how*) pavyzdžius, komercines paslaptis ir kitus IN objektus.

MSI įtvirtina bendrinę taisyklę⁵⁹, kad valstybinėms aukštosioms mokykloms nuosavybės teise priklauso turtinės teisės, atsirandančios iš intelektinės veiklos rezultatų, įgytų pagal sutartį ar įstatymų nustatyta tvarka. Taigi IN universitetui gali atsirasti arba iš įstatymų, arba iš sutartinių santykių.

Šiame kontekste pastebėtina, kad IN įgijimo ypatumai priklauso nuo atskirų intelektinės veiklos objektų rūšių reglamentavimo ir universitetų santykio su intelektinės veiklos rezultato kūrėju.

IN atsiradimo ypatumai santykyje „Universitetas – universiteto darbuotojai ir studentai“

⁵⁹ MSI 89 straipsnio 1 dalis

Visų pirma, IN teisių paskirstymo klausimas kyla tarp universiteto ir universiteto darbuotojų, studentų bei asmenų, dirbančių universiteto ar universitete vykdomuose projektuose, ar kitoje universiteto vykdomoje veikloje, susijusioje su IN kūrimu. Santykiuose su pagrindiniais MTEPI veiklų dalyviais, t. y. universitetų darbuotojais, išskirtini šie atskirų intelektinės veiklos objektų teisinio reguliavimo ir turtinių teisių atsiradimo ypatumai:

- Pramoninės nuosavybės objektų IN teisės yra registruojamos – IN atsirasti ir jos apsaugai įtvirtinti reikalingi papildomi registravimo veiksmai Valstybiniame patentų biure ar kitoje IN registruojančioje institucijoje, todėl teisės įgauna jas įregistruojantys asmenys. Sistemine pramoninės nuosavybės objektų teisinio reguliavimo analizė⁶⁰ leidžia daryti išvadą, kad bendruoju atveju turtinės teisės į darbuotojų sukuriamus „tarnybinius“ pramoninės nuosavybės objektus priklauso darbdaviui (šiuo atveju universitetui) ir yra registruotinos jo vardu⁶¹. Atitinkamai kūrėjui už tarnybinio pramoninės nuosavybės objekto sukūrimą mokamas sulytas atlyginimas⁶². Pagrindinės tokių intelektinės veiklos rezultatų sukūrimo sąlygos reikalingos tarnybinių pramoninių IN rezultatų kvalifikavimui yra išpildomos tuomet, kai jie sukurti:
 - darbo sutarties, kuri numato pramoninės nuosavybės objektų kūrimo veiklą, vykdymo metu;
 - kai yra konkretus pavedimas, projektavimo, konstravimo, mokslinio tyrimo arba technologijų kūrimo metu;
 - naudojantis sukaupta darbdavio patirtimi arba jo technologijomis ir įrengimais.
- Autorių ir gretutinių teisių įstatymas numato kitokias taisykles darbuotojų sukuriamų kūrinių atžvilgiu. Kūrinio, sukurto darbuotojui atliekant tarnybines pareigas ar darbo funkcijas, autorius yra fizinis asmuo ar fizinių asmenų grupė, sukūrę kūrinį, tačiau turtinės autorių teisės į tokį kūrinį, išskyrus kompiuterių programas, 5 metams pereina darbdaviui įstatymo pagrindu, jeigu kitaip nenustatyta sutartyje⁶³. Kompiuterio programos įstatymo pagrindu pereina darbdaviui visam laikui, jeigu nėra susitariama kitaip.

Kitas svarbus aspektas yra finansinės naudos, gaunamos iš intelektinės veiklos, rezultatų paskirstymo tvarka tarp universitetų ir universitetų darbuotojų, kuri turi būti nustatoma iš anksto. MSI įtvirtina finansinės naudos iš IN pagrindinius pasidalijimo principus,⁶⁴ įtvirtinant, kad:

„Ne mažiau kaip 1/3 (trečdalis) pajamų, gautų už intelektinės veiklos rezultatų (sukurtų valstybinės aukštosios mokyklos darbuotojams atliekant mokslinius tyrimus ir (arba) eksperimentinę plėtrą, vykdant darbo funkcijas ir studentams atliekant mokslo tiriamąjį,

⁶⁰ Atskirų tarnybinių pramoninės intelektinės veiklos objektų nuosavybės ypatumai nustatyti: Patentų įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje; Dizaino įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje; Lietuvos Respublikos puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje

⁶¹ Jeigu universitetas nepasinaudoja šia teise arba kitokio susitarimo atveju, jos gali būti perleistos tiesiogiai pramoninės nuosavybės objektų kūrėjams

⁶² Atlyginimo nustatymo principines nuostatas pramoninės nuosavybės objektų atžvilgiu iliustruoja Patentų įstatymas, kuris nustato, kad: „Darbdavys, gavęs tarnybinio išradimo patentą, privalo mokėti išradėjui autorinį atlyginimą. Šio atlyginimo dydis priklauso nuo išradimo ekonominės vertės ar kitos naudos, kurią darbdavys gali gauti panaudojęs šį išradimą. Autorinio atlyginimo ir jo mokėjimo sąlygos nustatomos darbdavio ir išradėjo pasirašomoje autorinio atlyginimo sutartyje (Patentų įstatymo 11 straipsnio 4 dalis), taip pat nustatyta, kad „Autorinis atlyginimas gali būti nemokamas, jeigu darbuotojo darbo sutartyje yra numatytas išradimų kūrimas ir už tai jam buvo arba yra mokamas sutartas padidintas atlyginimas“ (Patentų įstatymo 11 straipsnio 4 dalis)

⁶³ Autorių ir gretutinių teisių įstatymas 9 straipsnio 1-2 dalys

⁶⁴ MSI 89 straipsnio 3 dalis

eksperimentinės plėtos ar meno darbą) komercinį panaudojimą, turi būti skiriama autoriui (bendraautoriams), jeigu darbo ar kitoje valstybinės aukštosios mokyklos ir darbuotojo (studento) sudarytoje sutartyje nenumatyta kitaip.“

Iš šių ypatumų matyti, kad teisės aktai palieka universitetui plačią susitarimo diskreciją apspręsti klausimus, kylančius dėl IN atsiradimo ir turtinių teisių į įgyvendinimo, atskirais susitarimais IN objektų kūrėjais.

Vis dėlto, turint siekį komercinti intelektinės veiklos rezultatus, universitetams gali būti naudinga tokio pobūdžio susitarimais su IN objektų kūrėjais užtikrinti IN grynumą, t. y. jos valdymą ir išlaikymą universitete palankiomis ekonominėmis sąlygomis.

IN ypatumai santykyje „Universitetas – atžalinės įmonės ar kiti MTEP partneriai“

Tuo atveju, jeigu MTEP veiklose kuriant IN bendradarbiaujama su universitetu nesusijusiais fiziniais asmenimis ir (arba) JA, dalyvaujančiais MTEP projektuose (pvz., privačiomis įmonėmis) – IN pasiskirstymo, sukurtos objekto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo sąlygos yra apibrėžiamos ir nustatomos išimtinai sutartyje tarp universitetų ir MTEPI partnerio ar dalyvio. Šie principai taikytini ir tuo atveju, jeigu intelektinės veiklos rezultatai būtų kuriami tiesiogiai atžalinėse įmonėse.

Tokio pobūdžio teisiniai santykiai yra sutartiniai – atitinkamai susitarimams su MTEPI partneriais taikytinas sutarčių laisvės principas⁶⁵, todėl šalims yra suteikiama diskrecija susitarti dėl skirtingų IN sukūrimo ir naudojimo variantų, pavyzdžiui:

- Universitetui priklauso sukurta IN, o partneriams atlygintinai suteikiama licencija naudoti sukurtus IN objektus tam tikroje srityje;
- Sukurta IN priklauso partneriui, o universitetui paliekama teisė sukurtus IN objektus naudoti mokslo ir studijų veikloje, įskaitant mokslinių straipsnių publikavimą;
- Sukurta IN priklauso universitetui ir partneriui bendrąja daline nuosavybės teise ar nustatomas kitoks nuosavybės valdymo modelis ir sąlygos.

Taigi, MTEPI veiklos metu sukuriamų intelektinės veiklos objektų nuosavybė gali būti sukuriami tiek universitetuose, tiek ir atžalinėse ar kitose įmonėse, ką apsprendžia susitarimai su MTEPI partneriais. Šie susitarimai apsprendžia ir tolimesnius IN objekto panaudojimo būdus. Dėl to būtina sukurti tinkamą universiteto politiką IN valdymo, naudojimo ir disponavimo ja srityje ir užtikrinti jos taikymą praktikoje (universitetui sudarant reikiamas sutartis ir pan.), siekiant sukurti palankias prielaidas vėlesniam intelektinės veiklos rezultatų panaudojimui komercinimo procesuose.

IN valdymas universitetuose ir panaudojimas komercinimo veiklose

Nustatant universitetų teises ir pareigas tiek santykiuose su darbuotojais, tiek sutartiniuose santykiuose, yra svarbu, kad MSĮ universitetų veikla yra grindžiama konstituciniu aukštųjų mokyklų autonomijos principu. Savo turiniu tai reiškia⁶⁶, kad aukštoji mokykla turi autonomiją, apimančią akademinę, administracinę, ūkio ir finansų tvarkymo veiklą, grindžiamą savivaldos principu ir akademinė laisve.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.156 straipsnis

⁶⁶ MSĮ 8 straipsnio 1 dalis

Universiteto autonomija suteikia teisę universitetams savo diskrecijos ribose nustatyti, kaip yra valdoma ir tvarkoma jiems priklausančių intelektualinės veiklos rezultatų nuosavybė.

Šiame kontekste pažymėtina, kad vadovaujantis Europos Komisijos 2008 m. balandžio 10 d. *Rekomendacija 2008/416/EB „Dėl intelektualinės nuosavybės valdymo žinių perdavimo veikloje ir universitetų bei kitų viešųjų mokslinių tyrimų organizacijų praktikos kodekso“* buvo parengtos ir dar 2009 metais Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro patvirtintos *„Rekomendacijos Lietuvos mokslo ir studijų institucijoms dėl teisių, atsirandančių iš intelektualinės veiklos rezultatų“* (toliau – Rekomendacijos).

Rekomendacijos savo turiniu sudaro konsultacinio pobūdžio vadovą, nustatantį Lietuvos MSI gaires teisių, atsirandančių iš intelektualinės veiklos rezultatų, valdymo, naudojimo ir disponavimo klausimais. Atitinkamai rekomendacijos siūlo MSI įtraukti IN politiką į ilgalaikę institucijos strategiją, numatyti jos įgyvendinimo mechanizmą ir priemones, sklaidos būdus, stebėseną ir vertinimą.

Pagal Rekomendacijas⁶⁷ MSI turėtų pasirengti vidinės tvarkos dokumentus, kuriuose būtų įtvirtintos universiteto intelektualinės nuosavybės valdymo nuostatos, apimančios bent šiuos aspektus:

- IN teisių paskirstymą tarp MSI, jos darbuotojų ir kitų MTEP veikloje dalyvaujančių subjektų;
- IN teisių apsaugos įgijimo, priežiūros ir gynimo tvarką;
- IN identifikavimo, atskleidimo MSI ir įvertinimo procedūras;
- Taikytinus IN teisių komercinimo būdus;
- Pelno, gaunamo iš intelektualinės veiklos ir jos rezultatų komercinimo, paskirstymą;
- Atlyginimo kūrėjui dydžius ir mokėjimo sąlygas;
- Intelektinės veiklos rezultatų sklaidą (įskaitant prieigą mokymų ir mokslinių tyrimų tikslais ir viešą paskelbimą);
- Interesų konfliktų tarp kūrėjų ir MSI sprendimų galimybes;
- MSI darbuotojų ir studentų informavimą bei mokymą apie IN;
- Patentinio švarumo (grynumo) tyrimų metodikos MSI įdiegimą;
- MSI darbuotojų ir studentų skatinimo kurti intelektualinės veiklos produktus mechanizmus.

Nors Rekomendacijos buvo patvirtintos 2009 m., tačiau valstybiniai universitetai IN valdymo nuostatus pasitvirtino tik po kelerių metų. Dabartinės universitetų IN valdymo nuostatai ir tvarkos yra priimtos 2012–2014 m. Vis dėlto skirtingų universitetų IN valdymo nuostatuose įtvirtintas komercinimo galimybių reglamentavimo lygis yra nevienodas.

Rekomendacijomis pagrįsti universitetų IN valdymo nuostatai iš esmės išskiria kelias pagrindines IN rezultatų komercinimo formas:

- komercinimas atlygintinai perduodant (pvz., parduodant);
- komercinimas licencijavimo būdu (suteikiant išimtinę ar neišimtinę licenciją);
- komercinimas steigiant atžalinę įmonę;
- komercinimas pačioje MSI.

Labiausiai praktikoje paplitęs komercinimo modelis yra licencijavimas išlaikant intelektualinės veiklos rezultatų nuosavybę universitetuose – tam yra sukurta pakankama ir aiški teisinė aplinka bei reikalavimai.

⁶⁷ Rekomendacijų 5 punktas

Siekiant plėtoti kitas intelektinės veiklos rezultatų komercinimo veiklas, įskaitant atžalinių įmonių steigimą, galima būtų siekti dabartinius universitetų nuostatus tobulinti remiantis geriausiomis IN valdymo praktikomis (pvz., KTU intelektinės nuosavybės nuostatų⁶⁸ praktika).

Kita vertus, intelektinės veiklos rezultatų komercinimo būdų reglamentavimo raidos paspartinimui impulsą galėtų duoti Rekomendacijų atnaujinimas, nustatant detalesnes gaires atžalinių įmonių steigimui ir kitiems komercinimo formų įgyvendinimo būdams.

Atkreiptinas dėmesys, kad Rekomendacijose yra skirtos tik trys rekomendacijos, susijusios su atžalinių įmonių veiklos vystymu⁶⁹:

- rekomenduojama, kad MSI siektų gauti dalį šios įmonės akcijų ir disponuoti jomis nuosavybės teisėmis;
- rekomenduojama nustatyti MSI ir atžalinės įmonės akcijų ir IN paskirstymo (perdavimo) principus;
- rekomenduojama nustatyti pelno, gaunamo iš intelektinės veiklos ir jos rezultatų komercinimo veiklą, paskirstymo metodiką, atsižvelgus į MSI struktūrinio padalinio, jo darbuotojo, studento ar jų grupės indėlį į intelektinės veiklos rezultatus.

Šių gairių ir aiškių rekomendacinių modelių steigiant detalizavimas Rekomendacijose sudarytų prielaidas universitetams pradėti diskusiją atsinaujinant savo intelektinės nuosavybės valdymo nuostatus ir paskatintų iš naujo apsvarstyti komercinimo būdų galimybes. Vis dėlto Rekomendacijų atnaujinimas yra sudėtingas uždavinys ir šiam tikslui būtų reikalinga atskira teisinio reguliavimo ir geriausios nacionalinės ir užsienio praktikos analizė.

Apibendrinant, galima daryti išvadą, kad teisės aktai sukuria prielaidas MTEPI veiklą metu sukurtą IN išlaikyti universitetuose ir vėliau panaudoti komercinimo tikslais, tačiau šios galimybės turi būti tinkamai įtvirtinamos susitarimuose su IN kūrėjais. Universitetų tvirtinamuose IN valdymo nuostatuose yra apibrėžiamos IN komercinimo būdų galimybės ir tvarka, tačiau šiuo metu yra labiausiai praktikoje paplitusi tik viena komercinimo forma – teisių, kylančių iš IN, licencijavimas. Siekiant plėsti komercinimo veiklą rūšis, turi būti išnaudojamos ir kitos komercinimo galimybės, įskaitant atžalinių įmonių kūrimą, kurių potencialas šiuo metu dar nėra panaudotas.

Atžalinių įmonių steigimo, kaip IN komercinimo būdo, reglamentavimo lygis skirtinguose universitetuose nėra vienodas, todėl geriausia praktika galėtų būti susisteminta atliekant Rekomendacijų atnaujinimą, kas sudarytų pagrindą ir prielaidas iš naujo peržiūrėti atžalinių įmonių steigimo procesus ir juos patobulinti horizontaliu lygmeniu.

3.4.5 Atžalinių įmonių steigimo proceso ir valdymo ypatumai

Valstybiniai universitetai, atsižvelgiant į savo teisingumą, gali steigti tik ribotos atsakomybės JA. Rinkoje tipiškiausia ribotos atsakomybės JA forma yra uždaroji akcinė bendrovė (toliau – UAB), todėl būtent ši forma yra rekomenduotina steigiant universitetų atžalines įmones.

Atžalinės įmonės, kaip uždarnosios akcinės bendrovės, steigimo proceso reikalavimai ir ypatumai

⁶⁸ Kauno technologijos universiteto intelektinės nuosavybės valdymo ir technologijų perdavimo nuostatai, patvirtinti Kauno technologijos universiteto rektoriaus 2014 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. A-185

⁶⁹ Rekomendacijų 14-15 p.

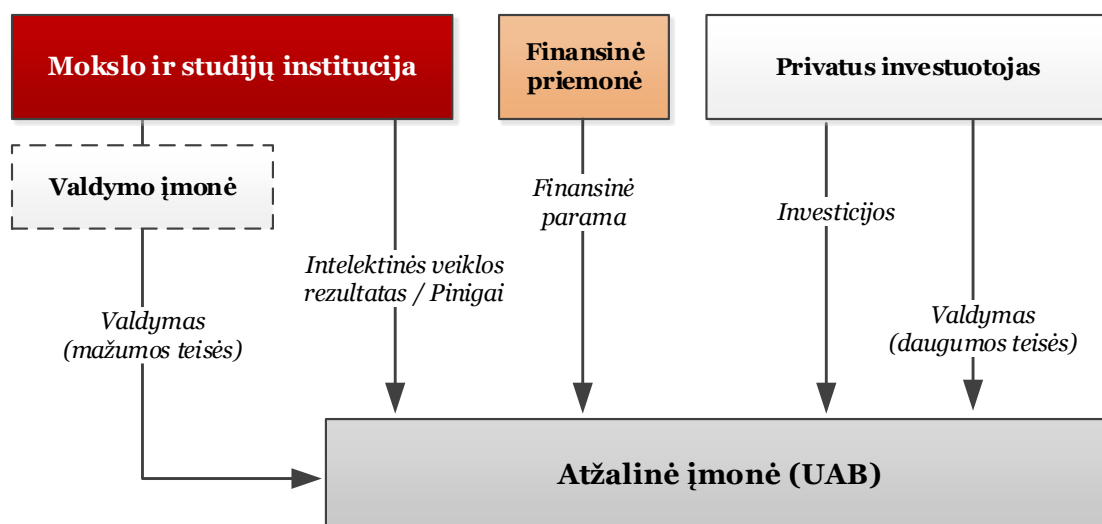
Pagrindinius reikalavimus uždaryjū akcinių bendrovių steigimui ir valdymui nustato Akcinių bendrovių įstatymas. Atžalinių įmonių steigimo procesas iš esmės nesiskirtų nuo įprastų įmonių steigimo ir jį sudarytų šie pagrindiniai etapai:

- UAB steigiamųjų dokumentų parengimas;
- UAB įstatinio kapitalo suformavimas;
- Steigiamojo susirinkimo sušaukimas ir UAB valdymo organų suformavimas;
- UAB steigiamųjų dokumentų notarinis tvirtinimas ir įregistravimas Juridinių asmenų registre;
- UAB poregistraciniai administraciniai klausimai (sutartys su darbuotojais, apskaitos dokumentacijos tvarkymo ir kiti klausimai).

Atsižvelgiant į tai, kad yra siekiama skatinti mokslo ir verslo sektorių atstovų resursų apjungimą IN komercinimo veiklose, vienas iš tikslų vystant atžalinės įmonės veiklą yra privataus verslo partnerio pritraukimas.

Akcinių bendrovių įstatymo nuostatos numato plačias verslo partnerių įsitraukimo į atžalinių įmonių veiklą galimybes – universitetas gali steigti atžalinę įmonę iškart su privačiu partneriu arba alternatyviai – universitetas gali būti vienintelis atžalinės įmonės steigėjas, o privatus partneris būtų pritraukiamas vėlesniame etape parduodant jam dalį esamų įmonės akcijų ar jam įsigyjant atžalinės įmonės išleidžiamą naują akcijų emisiją. Tačiau visais atvejais, atsižvelgiant į FP tikslus, galutinis siektinas rezultatas būtų ir verslo (investuotojo) reikšmingas įsitraukimas į įmonės veiklą, užtikrinant komercinių įmonės veiklą organizavimą ir valdymą, kadangi universitetams ši veikla nėra tipinė jų veiklos rūšis.

29 pav. Principinė atžalinių įmonių steigimo ir valdymo FP kontekste schema

Šaltinis: PwC ataskaita

Vienas iš esminių atžalinės įmonės steigimo etapų yra UAB įstatinio kapitalo suformavimas akcininkų įnašais. Minimalus UAB įstatinis kapitalas turi būti ne mažesnis kaip 2 500 EUR⁷⁰,

⁷⁰ Akcinių bendrovių įstatymo 2 straipsnio 4 dalis

tačiau, atsižvelgiant į intelektinės veiklos rezultatų komercinimo veikloms reikalingas investicijas, siekiant išlaikyti pakankamą universiteto kaip akcininko proporciją, išitraukus privačiam investuotojui, gali kilti poreikis įstatinį kapitalą didinti papildomais akcininkų turтинiais arba neturtинiais įnašais. Dėl to yra reikšminga įnašų atlikimo ir įmonių kapitalo formavimo taisyklių analizė.

Akcinių bendrovių įstatymas įtvirtina galimybę⁷¹ kelias UAB įstatinio kapitalo formavimo ir didinimo atlikimo alternatyvas – akcininkai už įgyjamas akcijas gali apmokėti keliais būdais:

1. *Pinigais* – į ribotos atsakomybės juridinius asmenis universitetas gali investuoti nuosavybės teise priklausančią turtą MSI ir universitetų statutų nustatyta tvarka (plačiau žr. šios ataskaitos 2.1.2 dalį).

2. *Nepiniginiais įnašais* – nepiniginiais įnašais gali būti universitetui nuosavybės teise priklausančias turtas, įskaitant ir turtines teises. Taigi šiuo aspektu universitetai galėtų pasirinkti intelektinės veiklos rezultatų įnešimo variantus apimant:

- tiesioginį registruoto pramoninės nuosavybės objekto įnešimą – tokiu atveju nuosavybė pereis atžalinei įmonei;
- turtinių teisių, kylančių iš intelektinės veiklos objektų, įnešimą – tokiu atveju IN būtų išlaikoma universitete.

Atžalinės įmonės kapitalo formavimo procese taip pat svarbus ir IN įnešimo momentas, kadangi jis įtakoja papildomų universiteto finansinių lėšų įnešimo poreikį:

- *Steigimo metu* – kiekvieno akcijas pasirašiusio asmens pradinis įnašas pinigais turi būti ne mažesnis kaip 1/4 visų jo pasirašytų akcijų nominalios vertės ir visų pasirašytų akcijų nominalios vertės perviršio suma⁷². Atitinkamai steigimo metu tik likusi ¾ įstatinio kapitalo dalis už pasirašytas akcijas gali būti apmokama nepiniginiais įnašais.
- *Įstatinio kapitalo didinimo metu* – didinant bendrovės įstatinį kapitalą akcijos visiškai ar iš dalies gali būti apmokamos nepiniginiais įnašais⁷³, taigi įmonės įstatinis kapitalas gali būti didinamas vien tik nepiniginio įnašo verte be papildomų piniginių lėšų įnešimo.

Ekonominiu požiūriu yra naudingesni minimalaus UAB įstatinio kapitalo suformavimas pinigинiais įnašais, pagal poreikį įnešant IN objektus ar turtines teises, kaip nepiniginį įnašą, įstatinio kapitalo didinimo metu.

Kitas svarbus nepiniginio įnašo ypatumas, nustatytas Akcinių bendrovių įstatyme, yra tai, kad, tiek apmokant UAB įstatinį kapitalą, tiek nepiniginiais įnašais didinant įstatinį kapitalą, jį turi įvertinti ir vertę nustatyti nepriklausomas turto vertintojas teisės aktų, reglamentuojančių turto vertinimą, nustatyta tvarka⁷⁴.

IN objektų turtinės vertės įvertinimas yra sudėtingesnis procesas, lyginant su materialaus turto vertinimu. Siekiant nustatyti nematerialaus turto vertę yra būtina kreiptis į sertifikuotus nepriklausomus turto vertintojus. Vertinimas atliekamas Tarptautiniuose vertinimo standartuose ir Europos vertinimo standartuose nustatytais turto ir verslo vertinimo metodais šiuose standartuose nustatytais vertinimo atvejais⁷⁵, vadovaujantis turto vertinimo metodikomis⁷⁶. Dėl to intelektinės

⁷¹ Akcinių bendrovių įstatymo 45 straipsnio 1 dalis

⁷² Akcinių bendrovių įstatymo 45 straipsnio 4 dalis

⁷³ Akcinių bendrovių įstatymo 45 straipsnio 5 dalis

⁷⁴ Akcinių bendrovių įstatymo 45 straipsnio 4 dalis

⁷⁵ Turto įstatymo 6 straipsnio 1 dalis

nuosavybės, kaip neturtinio įnašo, įnešimas į atžalinę įmonę sąlygos papildomus laiko, žmogiškųjų resursų ir finansinius kaštus.

Iš šių pagrindinių Akcinių bendrovių įstatymo nuostatų matyti, kad teisės aktai nenumato tiesioginių kliūčių universitetams steigti UAB ir į ją įnešti intelektinės veikos rezultatus, tačiau universitetams rekomenduotina suformuoti ir vidiniuose dokumentuose įtvirtinti atžalinių įmonių steigimo principus ar strategiją, kurioje būtų aptartos atžalinių įmonių veiklos finansavimo, įnašų įnešimo, papildomų įnašų įnešimo tvarkos ir kiti su atžalinių įmonių veikla susiję klausimai. Tuo tarpu santykiuose su privačiu verslo partneriu šiuos klausimus rekomenduotina apibrėžti pasinaudojant akcininkų sutarčių institutu.

Atžalinių įmonių steigimui taikytinos bendros Akcinių bendrovių įstatymo įtvirtintos įmonių steigimo procesą reglamentuojančios taisyklės. Teisės aktai nenumato intelektinės veiklos rezultatų įnešimo į atžalines įmones kliūčių, tačiau, įnešant nepiniginius įnašus, yra privalomas nepriklausomas turto vertinimas, kuris sąlygoja papildomus finansinius ir laiko kaštus. Tai gali būti ypač aktualu tais atvejais, kai įnešamą nepinginį įnašą sudaro pilnai neišbaigtas intelektinės nuosavybės rezultatas (pvz., iki galo neišdirbtas ir neužpatentuotas išradimas, ir pan.). Universitetams, siekiant tinkamai ir efektyviai pasinaudoti teisės aktų suteikiamomis galimybėmis, rekomenduotina pasirengti detalias atžalinių įmonių steigimo ir valdymo tvarkas, kuriuose būtų įtvirtinti pagrindiniai įmonių steigimo klausimai ir atžalinių įmonių valdymo ir veiklos principai.

Atžalinių įmonių valdymas ir su viešųjų pirkimų reguliavimu susiję ypatumai

Įnašo įnešimas į UAB nėra vienintelė akcininkų pareiga – akcininkas, įgyvendindamas savo neturtines teises, dalyvauja įmonės valdymo ir sprendimo priėmimo procesuose, tačiau universitetams atžalinių įmonių valdymas nėra tipinė veikla.

Akcininko turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimas bei efektyvus dalyvavimas atžalinių įmonių valdyme reikalauja papildomų kompetencijų, dėl to universitetai turėtų įsivertinti turimas kompetencijas ir pagal poreikį bei veiklos apimtis apsvarstyti galimybę įsteigti atskirą universiteto padalinį ar atskirą valdymo įmonę⁷⁷ su atžalinių įmonių veiklos organizavimu ir valdymu susijusiems klausimams spręsti. Kita vertus, aktyvus universitetų įsitraukimas ir dalyvavimas atžalinių įmonių veikloje ir valdyme gali atžalinei įmonei sukelti papildomų apribojimų, kuriuos įtvirtina viešųjų pirkimų reglamentavimas.

Perkančiųjų organizacijų sąrašas⁷⁸ yra nustatyta, jog perkančiosiomis organizacijomis yra laikytinos mokslo ir studijų sistemos įstaigos, švietimo sistemos įstaigos, kultūros įstaigos ir kitos įmonės, įstaigos ir organizacijos, atitinkančios Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPI) 4 straipsnio 2 dalyje nustatytas sąlygas. Taigi universitetai, kaip mokslo ir studijų įstaigos, atitinka VPI reikalavimus ir yra laikytini perkančiosiomis organizacijomis – toks atžalinės įmonės akcininko statusas gali turėti įtaką ir steigiamoms atžalinėms įmonėms, t. y. jos taip pat gali įgyti perkančiųjų organizacijų statusą.

⁷⁶ Turto ir verslo vertinimo metodika, patvirtinta Lietuvos Respublikos finansų ministro 2012 m. balandžio 27 d. įsakymu Nr. 1K-159

⁷⁷ Valdymo įmonės steigimui būtų taikomi tie patys šioje ataskaitoje aprašyti reikalavimai kaip ir atžalinių įmonių steigimui

⁷⁸ Perkančiųjų organizacijų sąrašas, patvirtintas 2003 m. vasario 21 d. įsakymas Lietuvos Respublikos ūkio ministro „Dėl perkančiųjų organizacijų sąrašų patvirtinimo“

VPĮ numato subjektus, kurie laikytini perkančiosiomis organizacijomis. Vienai iš šių subjektų kategorijų priskirtini viešieji ir privatieji JA, kurie atitinka 4 straipsnio 2 dalies sąlygas⁷⁹, todėl, jeigu universiteto įsteigta atžalinė įmonė atitiks perkančiosios organizacijos kvalifikacinius kriterijus, ji savo veikloje organizuodama pirkimus bus įpareigota vadovautis viešųjų pirkimų taisyklėmis.

VPĮ įtvirtina du esminius kriterijus⁸⁰, kuriuos abu atitinkantis viešasis ar privatusis JA yra laikomas perkančiąja organizacija:

1) *Pirma, juridinis asmuo savo veiklą ar dalį jos turi skirti specialiai viešųjų interesų, kurie yra nekomercinio ir nepramoninio pobūdžio, tenkinimui.*

Sąvoka „viešieji interesai, neturintys komercinio ar pramoninio pobūdžio“ priklauso ES teisei ir turi būti aiškinama autonomiškai ir vienodai visose valstybėse narėse.⁸¹ Plačiąją prasme, *viešaisiais interesais* laikytina tokia veikla, kuri skatina prekybos, ekonominę ir socialinę plėtrą.⁸²

Praktikoje viešųjų interesų, neturinčių komercinio ar pramoninio pobūdžio, buvimas ar nebuvimas turi būti nustatomas vertinant teisinių ir faktinių veiksnių visumą. Tokiais veiksniais gali būti: aplinkybės, nulėmusios subjekto sukūrimą (įsteigimą); sąlygos, kuriomis jis vykdo savo veiklą, įskaitant išplėtotos konkurencijos lygį rinkoje, t. y., ar subjektas veikia konkurencinėje aplinkoje su privačiomis įmonėmis; esamos rinkos aplinkybės – ar valstybė paprastai pati pasirenka tenkinti tokius poreikius, kuriuos tenkina subjektas, ar jokiais kitais būdais šių poreikių rinka negali patenkinti; pelno, kaip nepagrindinio tikslo, siekimas; aplinkybės, kurios parodo, ar subjektas savo veikloje vadovaujasi produktyvumo ir kainų efektyvumo kriterijais; ar subjektas prisiima ekonominę riziką dėl savo veiklos; ar galimi nuostoliai padengiami valstybės ir kt.⁸³

Savo ruožtu atžalinė įmonė – įmonė, kurios steigėjas arba vienas iš steigėjų būtų MSI, turėtų vieną iš pagrindinių tikslų – komercinti MTEPI veiklą metu sukurtus MTEP rezultatus, pagal poreikį ir galimybes užtikrindama bendradarbiavimą tarp mokslo įstaigų ir verslo atstovų. Kita vertus, priklausomai nuo veiklos objekto ir tikslų apibrėžimo, atžalinės įmonės turėtų verstis tiek ekonomine, tiek neekonomine veikla (pvz., MTEP plėtros veikla), todėl galėtų tenkinti pirmąjį perkančiosios organizacijos kvalifikacinį kriterijų.

Kadangi atžalinės įmonės steigimo tikslai yra susiję su valstybinės aukštosios mokyklos (šiuo atveju universitetų) vykdoma studijų ar mokslinių tyrimų veikla ir eksperimentine, technologijų, socialine bei kultūrine plėtra, siekiant patenkinti visuomenės švietimo bei aukštojo mokslo poreikius, jos veikla galėtų būti laikoma bent iš dalies susijusi su viešųjų interesų, kurie yra nekomercinio ir nepramoninio pobūdžio, tenkinimu, todėl galėtų atitikti pirmąjį perkančiosios organizacijos kvalifikacinį kriterijų.

2) *Antra, juridinis asmuo privalo atitikti bent vieną iš alternatyvių VPĮ sąlygų juridinio asmens finansavimo ir kontrolės aspektais*

VPĮ 4 straipsnio 2 dalies 1-3 punktuose yra įtvirtintos sąlygos, kurių bent vienos tenkinimas nulemia atitiktį antram perkančiosios organizacijos kvalifikaciniam kriterijui. Šios sąlygos yra sekančios:

⁷⁹ VPĮ 4 straipsnis

⁸⁰ VPĮ 4 straipsnio 2 dalis

⁸¹ 2003 m. vasario 27 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje Nr. C-373/00 Adolf Truley, Rink. [2003], I-01931, 28-45 pastraipos

⁸² 2003 m. gegužės 22 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje Nr. C-18/01, Korhonen ir kt., Rink. [2003] I-5321, 45 pastraipa

⁸³ 2001 m. gegužės 10 d. Teisingumo Teismo sprendimas Nr. C-223/99 ir 260/99, Agorà ir Excelsior, Rink. [2001], I-03605, 33-34 pastraipos

- *Viešojo ar privataus subjekto veikla yra daugiau kaip 50 procentų finansuojama iš valstybės ar savivaldybių biudžetų arba kitų valstybės ar savivaldybių fondų lėšų, arba kitų šioje dalyje nustatytų viešųjų ar privačiųjų juridinių asmenų (t. y. kitų perkančiųjų organizacijų) lėšų*⁸⁴.

Jei subjektas finansuojamas ne tik iš viešojo subjekto lėšų (šiuo atveju universitetų), bet ir kitų finansinių šaltinių arba turi nuosavų lėšų iš vykdomos veiklos (pavyzdžiui, komercinės), būtina išsiaiškinti, ar universitetas tokį subjektą finansuoja daugiau kaip 50 proc. jo visų turimų lėšų sumos, ar ne.

Taikant perkančiosios organizacijos statuso nustatymo procedūrą, būtina remtis ir tam tikru šios procedūros numatomumo kriterijumi, nes tokio subjekto finansavimas įvairiais metais gali būti skirtingas. Planuojamas finansavimas yra skaičiuojamas finansinių metų pradžioje. Jeigu atžalinės įmonės veikla yra daugiau kaip 50 procentų finansuojama iš valstybės ar savivaldybių biudžetų arba kitų valstybės ar savivaldybių fondų lėšų, arba kitų perkančiųjų organizacijų, ji tais finansiniais metais visus savo pirkimus, nepriklausomai nuo lėšų šaltinio, vykdo VPI nustatyta tvarka. Jeigu atžalinė įmonė pagal planuojamą metų pradžioje finansavimą yra ne perkančioji organizacija, o metų eigoje, gavus finansavimą, paaiškėja, kad ji tapo perkančiąja organizacija, visus pirkimus nuo šio momento ji privalo vykdyti vadovaujantis VPI. Šiuo atveju, nustatant perkančiosios organizacijos statusą atžalinei įmonei, atsižvelgiama į momentą, kada buvo gautas finansavimas ir, jeigu jis viršija 50 procentų ribą, tai tokiu atveju perkančiosios organizacijos statusas yra suteikiamas.

Atkreiptinas dėmesys, kad subjektas atitiks finansavimo iš valstybės ar savivaldybių biudžetų kriterijų ir tuo atveju, jeigu atitinkamo dydžio (daugiau kaip 50 procentų) finansavimas bus gautas iš ES paramos lėšų, todėl, gavus FP lėšų, kiltų poreikis vertinti, ar šis kriterijus būtų tenkinamas, ar ne.

- *Subjektas kontroliuojamas (valdomas) valstybės ar savivaldybių institucijų arba kitų VPI nustatytų viešųjų ar privačiųjų juridinių asmenų (t. y. kitų perkančiųjų organizacijų)*⁸⁵.

Vertinant atitiktį šiai sąlygai – kontrolės kriterijus neturi apsiriboti realiu įsikišimu į ūkio subjekto kontrolę. Pakanka fakto, kad valstybės ar savivaldybės institucijos arba kiti viešieji ar privatieji asmenys, turintys perkančiųjų organizacijų statusą, nustato tam tikras veiklos taisykles ar reguliavimą ir prižiūri, ar ūkio subjektas jomis vadovaujasi.

Pripažįstama, kad subjekto kontrolė egzistuoja, kai valstybės ar savivaldybių institucijos arba kitos perkančiosios organizacijos priima sprendimus dėl: jei gaminamos prekės, tai dėl jų kainos, kiekio; veiklos pobūdžio, krypties ir tempo ir pan. Dėl to universitetų įtaka atžalinės įmonės veiklai sprendimo priėmimo kontekste galėtų nulemti atitiktį šiam kriterijui.

- *Subjektas turi administraciją, valdymo ar priežiūros organą, kurio daugiau kaip pusė narių yra skiriami valstybės ar savivaldybių institucijų arba VPI nurodytų viešųjų ar privačiųjų juridinių asmenų (t. y. kitų perkančiųjų organizacijų)*⁸⁶.

Administracijos, valdymo ar priežiūros nariai turėtų būti suprantami kaip bet kurio JA struktūrinio vieneto, turinčio administracines, valdymo ar priežiūros funkcijas, nariai. Tam, kad juridinis asmuo būtų pripažintas tenkinančiu šią sąlygą, valstybės ar savivaldybių institucijos arba

⁸⁴ VPI 4 straipsnio 2 dalies 1 punktas

⁸⁵ VPI 4 straipsnio 2 dalies 2 punktas

⁸⁶ VPI 4 straipsnio 2 dalies 3 punktas

kitos perkančiosios organizacijos turi skirti daugiau kaip pusę JA administracijos, valdymo ar priežiūros organo narių.

Taigi, atsižvelgiant į šias perkančiųjų organizacijų kvalifikacinius kriterijus, įtvirtintus VPĮ, intensyvus universitetų dalyvavimas atžalinių įmonių veikloje finansiniu ar valdymo aspektu galėtų nulemti viešųjų pirkimų taisyklių taikymą atžalinei įmonei. Siekiant sumažinti šią riziką ir taip sudaryti lankstesnes sąlygas atžalinės įmonės veiklos vykdymui, siūlytina galimybė universitetams steigti atžalines įmones kartu su privačiu partneriu, kuris, priklausomai nuo savo įnašo dydžio, galėtų įgyti atžalinės įmonės kontrolę. Mūsų supratimu, atžalinės įmonės kontrolės atsisakymas atitiktų ir pačių universitetų interesus, kuriems atžalinių įmonių valdymas nėra įprasta veikla. Tokiu atveju būtų suvaldyta rizika dėl atžalinės įmonės pripažinimo perkančiąja organizacija, nes atžalinė įmonė neatitiktų vieno iš būtinų dviejų kriterijų tokiam statusui įgyti. Kita vertus, universiteto, kaip atžalinės įmonės mažumos akcininko, interesai tokiu atveju galėtų būti apsaugoti sudarant su privačiu partneriu akcininkų sutartį ir joje įtvirtinant atitinkamas šalių teisių įgyvendinimo priemones.

Aktyvus universitetų dalyvavimas atžalinių įmonių veikloje, priklausomai nuo jo apimties, gali sąlygoti VPĮ nustatytų reikalavimų tenkinimą ir suteikti atžalinei įmonei perkančiosios organizacijos statusą. Siekiant, kad atžalinei įmonės veikla nebūtų ribojama viešųjų pirkimų taisyklių reikalavimų, universitetų dalis tiek įmonės akcijų prasme, tiek sprendimo priėmimo procesuose turėtų būti ne esminė. Atžalinės įmonės steigimas kartu su privačiu partneriu, kuris iš karto įgytų atžalinės įmonės kontrolę ir užtikrintų jos finansavimą, galėtų būti viena iš priemonių valdant riziką dėl atžalinės įmonės pripažinimo perkančiąja organizacija.

3.4.6 Paramos (endowment) fondų teisinis reguliavimas

LR labdaros ir paramos fondų įstatymas įtvirtina plačias labdaros ir paramos fondų veiklos galimybes, įskaitant galimybę investuoti į MTEPI veiklą. Atitinkamai, FP gali būti įgyvendinama investuojant per paramos (endowment) fondus, kurių tikslas (ar vienas iš tikslų) yra MTEPI veiklų skatinimas. Veiklos įgyvendinimui per paramos (endowment) fondus nėra teisinių kliūčių, tol kol fondų veikla atitinka FP tikslus, apribojimus ir taikytinų teisės aktų reglamentavimą. Atkreiptinas dėmesys į LR labdaros ir paramos fondų įstatymo 18 str. 2 d. 8 p., kuris numato, kad Fondui draudžiama steigti JA, todėl Fondas gali tik įsigyti jau egzistuojančios UAB akcijas.

3.5 Mokestinė aplinka⁸⁷

3.5.1 Mokslo ir studijų institucijos apmokestinimas atžalinės įmonės steigimo metu

Pelno mokesčio pasekmės įnešant turtą

Šiame vertinime laikoma, kad atžalinės įmonės juridinė forma bus UAB. Teisės aktuose nustatyta, jog minimalus įstatinis kapitalas UAB yra 2 500 EUR. Atkreipiame dėmesį, kad įmonės įstatinis kapitalas gali būti suformuotas ne tik piniginiu įnašu, bet ir turtu. Todėl MSI galės į atžalinės įmonės įstatinį kapitalą kaip turtą įnešti IN. Turto įnešimas į įmonės įstatinį kapitalą

⁸⁷ Analizės prielaidos:

- Mokestinė analizė apima komentarus iš MSI perspektyvos, atžalinės įmonės ir valdymo įmonės perspektyvos
- MSI nefinansuoja atžalinės įmonės ar valdymo įmonės (išskyrus steigimui reikalingo pradinio įnašo suformavimą)
- Visas su projektų vystymu susijusias išlaidas patiria atžalinė (valdymo) įmonė, o MSI arba jų nepatiria, arba patiria nereikšmingas sumas

mainais už išleistas akcijas jokių neigiamų mokestinių pasekmių neturėtų sukelti. Vėlesnis įstatinio kapitalo mažinimas įnašo apimtimi būtų laikomas įnašo atsiėmimu ir taip pat nebūtų apmokestinamas pelno mokesčiu. Tačiau, jei kapitalas iki įnašo atsiėmimo buvo didintas iš atžalinės įmonės lėšų, mažinant įstatinį kapitalą reikėtų atskirai analizuoti MSI kylančias mokestines pasekmes.

Taip pat atžalinės įmonės steigimo išlaidas papildomai sudarys notariniai ir įmonės registracijos Juridinių asmenų registre mokesčiai, kurių bendra suma turėtų neviršyti 600 EUR.

Atkreipiame dėmesį, kad MSI įsteigti atžalinę įmonę truks apie 2 savaites.

PVM pasekmės įnešant turtą

IN, kaip turtinio įnašo, perdavimas kitai įmonei laikomas paslaugų teikimu už atlygį tik tuo atveju, jei jai pasigaminti sunaudotų prekių ar paslaugų pirkimo PVM (ar jo dalis) buvo ją perduodančio PVM mokėtojo įtrauktas į atskaitą.

Tad, jei MSI nepatyrė (neatskaitė) jokio pirkimo PVM kurdama IN, toks turtinis įnašas nelaikomas nei prekių tiekimu, nei paslaugų teikimu (ne PVM objektas). Tokios IN įnešimas nesukurtų jokių PVM pasekmių nei įnešančiai MSI, nei gaunančiai įmonei.

Tačiau, jei pirkimo PVM (ar jo dalis) buvo atskaityta, MSI, įnešdama IN kaip turtinį įnašą mainais į akcijas, turėtų išrašyti PVM sąskaitą faktūrą atžalinei įmonei su PVM. Jei atžalinė (valdymo) įmonė yra įregistruota (registruojama) PVM mokėtoja, toks tiekimas būtų apmokestinamas pagal „atvirkštinio“ apmokestinimo PVM mechanizmą, t. y. prievolė priskaičiuoti ir sumokėti į biudžetą pardavimo PVM tektų turtinio įnašo gavėjai, PVM mokėtojai. Todėl turto įnešimo metu atžalinė įmonė turėtų būti įsiregistravusi arba pateikusi prašymą užsiregistruoti PVM mokėtoju. Priešingu atveju PVM sumokės MSI, o jis tuo metu atžalinei įmonei būtų neatskaitomas. Jei atžalinė įmonė vėliau užsiregistruotų PVM mokėtoja, galimybės atskaityti pirkimo PVM turėtų būti detalčiau analizuojamos.

Tad vertinant iš PVM pusės, paprastumo atžvilgiu naudingiau MSI nepatirti arba visai neatskaityti pirkimo PVM nuo IN kūrimo išlaidų.

3.5.2 Mokslo ir studijų institucijos apmokestinimas atžalinės įmonės veiklos periodu

Pelno nesiekiančių vienetų ūkinės komercinės veiklos pajamų apmokestinimas

Šiame vertinime laikoma, kad MSI yra ne pelno siekiantys vienetai taip, kaip apibrėžta LR pelno mokesčio įstatyme (toliau – PMĮ) 2 str. 5 d., t. y. vienetai, kurių veiklos tikslas nėra pelno siekimas ir kurie pagal jų veiklą reglamentuojančius teisės aktus gauto pelno neturi teisės skirstyti savo steigėjams ir (arba) dalyviams.

Atkreipiame dėmesį, kad pagal PMĮ 5 str. 4 d. ir jos komentarą, pelno nesiekiantys vienetai pelno mokestį moka tik nuo ūkinės komercinės veiklos pajamų. Jei pajamos iš ūkinės komercinės veiklos neviršija 300 000 EUR, apmokestinamojo pelno dalis, atitinkanti 7 250 EUR, apmokestinama taikant 0 proc. pelno mokesčio tarifą, o likusi dalis – taikant 15 proc. tarifą. Jei pajamos iš ūkinės komercinės veiklos viršija 300 000 EUR, visas apmokestinamasis pelnas apmokestinamas taikant 15 proc. pelno mokesčio tarifą. Taip pat pažymime, jog ūkinės komercinės veiklos pajamoms nepriskiriamos pajamos (ir neapmokestinamos pelno mokesčiu), kurios tiesiogiai skiriamos tenkinant viešuosius interesus vykdomai veiklai finansuoti.

MSI gaunamos pajamos iš honorarų bendru atveju būtų laikomos pajamomis iš ūkinės komercinės veiklos. Todėl tokios pajamos turėtų būti apmokestinamos pelno mokesčiu. Tačiau, jei

iš šios veiklos gautos pajamos būtų tiesiogiai panaudotos tenkinant viešuosius interesus vykdomai veiklai finansuoti einamaisiais ar penkiais vėlesniaisiais vienas po kito einančiais mokestiniais laikotarpiais, tai prievolė tokį pelną apmokestinti pelno mokesčiu neatsirastų.

Sandoriai tarp susijusių šalių

Atkreipiamas dėmesys, kad pagal PMI įtvirtintą susijusių asmenų apibrėžimą MSI ir atžalinė įmonė būtų laikomos susijusiomis šalimis. Todėl visi vykdomi sandoriai tarp MSI ir atžalinės įmonės turėtų atitikti tikrąją rinkos kainą. Jei sandorių kainos neatitiktų rinkos kainos, mokesčių administratorius per mokestinį tyrimą ar patikrinimą galėtų priskaičiuoti papildomų apmokestinamųjų pajamų MSI arba dalį sąnaudų atžalinėje įmonėje priskirti neleidžiamiems atskaitymas pelno mokesčio tikslais, bei priskaičiuoti baudas bei delspinigius. Atitinkamai, galėtų padidinti mokėtiną pardavimo PVM arba sumažinti pirkimo PVM atskaitą.

Remiantis 2004 m. balandžio 9 d. LR finansų ministro įsakymu, Lietuvos vienetais, kurių metinės pardavimo pajamos viršijo 2,9 mln. EUR, yra taikomas reikalavimas turėti ir, mokesčių administratoriui pareikalavus, pateikti sandorių su asocijuotais asmenimis kainodaros dokumentaciją, nepriklausomai nuo vykdytų sandorių vertės.

Todėl viršijus 2,9 mln. EUR pajamų ribą, reikėtų pasirengti sandorių su asocijuotais asmenimis kainodaros dokumentaciją.

Taip pat svarbu paminėti, kad nuo 2017 m. sausio 1 d. sandorių kainodaros dokumentavimo tvarkos nesilaikymas (sandorių dokumentacijos neturėjimas arba neatitikimas teisės aktuose numatytiems reikalavimams) gali užtraukti baudą nuo 1 400 iki 4 300 EUR. Pakartotinai nusižengus, gali būti pritaikyta bauda nuo 2 900 iki 5 800 EUR.

Dividendų apmokestinimas

Atžalinei įmonei sėkmingai vystant veiklą ir generuojant pelną iš vykdomos veiklos, MSI galėtų gauti dividendus. Lietuvos įmonės gaunami dividendai yra apmokestinami taikant standartinį 15 proc. pelno mokesčio tarifą (kurį apskaičiuoti ir išskaityti iš mokamų dividendų privalo dividendus išmokantis vienetas), tik tuo atveju, jei nėra tenkinamos dalyvavimo išimties sąlygos, t. y. Lietuvos vienetas ne trumpiau kaip 12 mėn. be pertraukų valdo ne mažiau kaip 10 proc. balsus suteikiančių įmonės akcijų. Lengvata taikoma ir tais atvejais, kai yra ketinama akcijas išlaikyti tokį laikotarpį. Tačiau toks ketinimas turi būti įvykdytas.

Dividendai nėra laikomi PVM objektu. Dividendų gavimas iš turimų akcijų nelaikomas MSI ekonomine veikla ir jų gavimas neturi įtakos PVM atskaitai. Pagal Akcinių bendrovių įstatymą akcininkams išmokami dividendai proporcingai jiems nuosavybės teise priklausančių akcijų daliai. Paprastai dividendai išmokami kartą per metus pritarus visuotiniam akcininkų susirinkimui, kuris turi įvykti per keturis mėnesius nuo finansinių metų pabaigos (t. y. iki kitų metų balandžio 30 d.).

Taip pat dividendus galima mokėti ir už trumpesnę negu finansiniai metai laikotarpį. Tokiu atveju, dividendus išmokanti įmonė turi paruošti tarpinę finansinę atskaitomybę. Jei įmonei privalomas metinių finansinių ataskaitų rinkinio auditas, tarpinis finansinių ataskaitų rinkinys taip pat turi būti audituotas.

Sąnaudos, susijusios su honorarų pajamomis

PMI nurodyta, kad visos faktiškai patirtos įprastinės tokiai veiklai vieneto sąnaudos, būtinos vieneto pajamoms uždirbti ar vieneto ekonominei naudai gauti, pripažįstamos leidžiamais atskaitymais pelno mokesčio tikslais.

Jeigu MSI už IN teisių suteikimą iš atžalinės įmonės ims honorarus, tai visos sąnaudos, susijusios su IN, bus leidžiami atskaitymai pelno mokesčio tikslais, nes sąnaudos bus tiesiogiai susijusios su pajamų uždirbimu.

Pirkimo PVM atskaita

PVM mokėtojai, vykdantys ekonominę, PVM apmokestinamą veiklą, turi teisę atskaityti pirkimo PVM, jei tai susiję su jų vykdoma ar numatoma vykdyti PVM apmokestinama veikla. Todėl, jei MSI patirs su IN kūrimu susijusių išlaidų su PVM, ji turėtų teisę į šių išlaidų tiesioginę pirkimo PVM atskaitą (100 proc.) tik tuo atveju, jei ji imtų PVM apmokestinamą atlygį už IN naudojimą.

Teisė naudotis IN laikoma paslaugų teikimu, kuriam taikomos standartinės PVM apmokestinimo taisyklės. Manome, kad MSI, teikdama tokias paslaugas, būtų laikoma vykdanči ekonominę veiklą, todėl tokios paslaugos turėtų būti apmokestinamos PVM. Todėl MSI, kurios jau įsiregistravusios PVM mokėtojomis, išrašydamos sąskaitas atžalinei ar valdymo įmonei, turėtų priskaičiuoti pardavimo PVM.

Tačiau tos MSI, kurios nėra įsiregistravusios PVM mokėtojomis, turėtų sekti pajamų, gautų už IN naudojimo ir kitos ekonominės veiklos, atlygio sumą per 12 kalendorinių mėnesių. Viršijus 45 tūkst. EUR ribą, reikėtų privalomai registruotis PVM mokėtoju ir pradėti skaičiuoti pardavimo PVM (galima registruotis PVM mokėtoju ir skaičiuoti pardavimo PVM savanoriškai ir nepasiekus ribos). Iki įsiregistravimo PVM mokėtoja MSI teisė į pirkimo PVM atskaitą būtų apribota. Po įsiregistravimo PVM mokėtoja, visų patirtų išlaidų pirkimo PVM MSI galėtų atskaityti, nes toks pirkimo PVM būtų tiesiogiai susijęs su vykdoma PVM apmokestinama IN naudojimo veikla.

Jeigu MSI nepatirtų (neatskaitytų) pirkimo PVM nuo IN kūrimo išlaidų, jos teikiamos IN panaudojimo paslaugos būtų apmokestinamos taip pat, kaip nurodyta aukščiau.

MSI paramos fondų apmokestinimas

MSI paramos fondai neturėtų būti apmokestinami, jei iš neliečiamajam kapitalui perduotų lėšų būtų investuojama į atžalinės įmonės akcijas ir jei gautą grąžą iš šių investicijų MSI paramos fondas panaudotų visuomenei naudingiems poreikiams įgyvendinti.

3.5.3 Mokslo ir studijų institucijos apmokestinimas parduodant atžalinės įmonės akcijas

Turto vertės padidėjimo pajamos iš akcijų pardavimo (skirtumas tarp akcijų įsigijimo ir pardavimo kainos) yra apmokestinamos pelno mokesčiu, jeigu netenkinama PMĮ 5 str. 4 d. lengvata.

Tačiau akcijų pardavimo pajamos yra neapmokestinamos, jei tenkinamos PMĮ 12 str. 15 d. nurodytos šios lengvatos sąlygos:

- Lietuvos bendrovė ne trumpiau kaip du metus valdė daugiau nei 25 proc. perleidžiamos įmonės akcijų (jei akcijos įsigytos mokesčiams neutraliu reorganizavimo ar perleidimo būdu, akcijos turi būti išlaikytos tris metus);
- įmonė, kurios akcijos perleidžiamos, organizuota Europos ekonominės erdvės valstybėje arba valstybėje, su kuria sudaryta ir taikoma dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis;
- užsienio įmonė yra pelno mokesčio arba jam tapataus mokesčio mokėtoja;
- akcijos neperleidžiamos šias akcijas išleidusiam vienetui.

Darant prielaidą, kad MSI turės ne daugiau kaip 25 proc. atžalinės įmonės akcijų, aukščiau minėta lengvata negalėtų būti taikoma. Todėl MSI nusprendus parduoti turimas atžalinės įmonės akcijas, turto vertės padidėjimo pajamos iš akcijų pardavimo būtų apmokestinamos 15 proc. pelno mokesčiu.

Įmonės akcijų pardavimas yra ne PVM objektas ir nesukuria jokių pasekmių, jei sandoriai yra atsitiktinio pobūdžio ir PVM mokėtojas įprastai nesiverčia tokios rūšies veikla. Tačiau, sudarant vis daugiau akcijų pardavimo sandorių, būtų reikalinga įvertinti, ar tokia veikla nebūtų laikoma įprastinė, daranti įtaką MSI PVM atskaitos procentui (didėtų PVM neapmokestinamos pajamos ir tuo pačiu mažėtų PVM atskaita).

3.5.4 Su valdymo įmone susijusios mokestinės pasekmės iš MSI perspektyvos

Iš MSI perspektyvos mokestinės pasekmės būtų panašios kaip ir dėl sandorių su valdymo įmone:

- apmokestinimas steigimo metu toks pat, kaip nurodyta 3.5.1 p. „*Mokslo ir studijų institucijos apmokestinimas atžalinės įmonės steigimo metu*“;
- apmokestinimas veiklos periodu toks pat, kaip nurodyta 3.5.2 p. „*Mokslo ir studijų institucijos apmokestinimas atžalinės įmonės veiklos periodu*“;
- Vienintelis skirtumas – jeigu valdymo įmonė būtų 100 proc. valdoma MSI, tuomet akcijų pardavimo pajamos MSI būtų neapmokestinamos (žr. 3.5.3 p. „*Mokslo ir studijų institucijos apmokestinimas parduodant atžalinės įmonės akcijas*“ lengvata).

Taigi, valdymo įmonė būtų reikalinga, jei ateityje planuojama parduoti atžalinės įmonės veiklą.

3.5.5 Atžalinės (valdymo) įmonės apmokestinimas

Pajamų iš įprastinės veiklos apmokestinimas

Šiame vertinime laikoma, kad atžalinės (valdymo) įmonės juridinė forma bus uždaroji akcinė bendrovė.

Atžalinės (valdymo) įmonės pelnas būtų apmokestinamas standartiniu 15 proc. pelno mokesčio tarifu. Visos faktiškai patirtos įprastinės tokiai veiklai atžalinės (valdymo) įmonės sąnaudos, būtinos pajamoms uždirbti ar ekonominei naudai gauti, bus pripažįstamos leidžiamais atskaitymais pelno mokesčio tikslais.

Atžalinės (valdymo) įmonės apmokestinamasis pelnas būtų apskaičiuojamas iš apmokestinamųjų pajamų atimant neapmokestinamąsias pajamas ir atskaitant leidžiamus ir ribojamų dydžių leidžiamus atskaitymus.

Pajamų apmokestinimas PVM ir teisė į PVM atskaitą

Valdymo įmonės teikiamos valdymo paslaugos ir atžalinės įmonės teikiamos tyrimų ar kitos paslaugos bei prekių tiekimai (jeigu būtų) turėtų būti apmokestinami PVM. Dėl to atžalinė (valdymo) įmonė turėtų būti laikoma vykdanči PVM apmokestinamą veiklą, turinti teisę į PVM atskaitą. Apmokestinamasis asmuo, vykdančis PVM apmokestinamą veiklą gali nesiregistruoti PVM mokėtoju iki kol nepasieks 45 tūkst. EUR per 12 kalendorinių mėnesių pajamų sumos, tuomet iki tol jos teikiamos paslaugos (teikiamos prekės) būtų neapmokestinamos PVM. Tačiau, iš kitos pusės, ne PVM mokėtojas negalėtų atskaityti savo veiklai vykdyti įsigytų prekių ir paslaugų

pirkimo PVM (įskaitant ir PVM nuo turtinio įnašo gavimo, jei pastarasis būtų laikomas PVM objektu).

Pastebėtina, kad ne visos paslaugos laikomos apmokestinamomis PVM. PVM įstatymas numato tokius PVM neapmokestinimo atvejus:

- teikiant švietimo ir mokymo paslaugas (ikimokyklinis ugdymas, mokymas pagal pradinio/pagrindinio/vidurinio ugdymo programas, profesinis mokymas, aukštojo mokslo studijos, kvalifikacijos kėlimas);
- teikiant su sveikatos priežiūra susijusias prekes ir paslaugas;
- teikiant socialinės paslaugas (vaikų ir jaunimo, senelių ir neįgaliųjų globos institucijų/pelno nesiekiančių asmenų teikiamos paslaugos);
- kiti atvejai (pavyzdžiui, teikiant kultūros ir sporto paslaugas, pašto, radijo ir televizijos, draudimo, finansines ir kt. paslaugas).

Teikiant aukščiau numatytas paslaugas, apmokestinamasis asmuo laikomas nevykdančiu PVM apmokestinamos veiklos, todėl jis neturėtų teisės į pirkimo PVM atskaitą (nebent teiktų ir kitas PVM apmokestinamas paslaugas, tuomet turėtų teisę į dalinę PVM atskaitą).

Taip pat svarbu akcentuoti tai, kad apmokestinamasis asmuo, patiriantis vien tik išlaidas savo veiklai ir ilgą laiką neplanuojantis uždirbti (neuždirbantis) PVM apmokestinamų pajamų (nors ir nereikšmingų), gali susidurti su sunkumais įsiregistruoti PVM mokėtoju, mokesčių administratorius gali negrąžinti sukauptos pirkimo PVM sumos, jei nebus įrodyta, jog įmonė uždirbs PVM apmokestinamas pajamas ateityje.

Nežiūrint į tai, atsižvelgiant į ESTT praktiką, PVM atskaitos principus, PwC ekspertų nuomone, įrodžius PVM apmokestinamosios veiklos vykdymą, atžalinė įmonė turėtų teisę atskaityti (susigrąžinti) sukaupą pirkimo PVM nuo veiklos plėtrai patirtų išlaidų (įskaitant ir PVM nuo turtinio įnašo gavimo, jei pastarasis būtų laikomas PVM objektu). Tačiau dėl tam tikrų taisyklių, kada galima prašyti grąžinti PVM, tam tikrą laiką gali būti reikalinga finansuoti atžalinės įmonės veiklai skirtas išlaidas su PVM.

Honorarų sąnaudos

Kaip jau minėta aukščiau, visos faktiškai patirtos įprastinės tokiai veiklai vieneto sąnaudos, būtinos vieneto pajamoms uždirbti ar vieneto ekonominei naudai gauti, pripažįstamos leidžiamais atskaitymais pelno mokesčio tikslais.

Jei honorarų sąnaudos bus tiesiogiai susijusios su atžalinės (valdymo) įmonės vykdoma veikla, tai išmokami honorarai (jų sąnaudos) bus leidžiami atskaitymai pelno mokesčio tikslais.

Norėtume atkreipti dėmesį į tai, kad mokesčių administratorius gali kvestionuoti sąnaudų atskaitomumą pirmaisiais metais, jei tais metais atžalinė (valdymo) įmonė neuždirbs jokių pajamų. Tačiau praktikoje, jei įrodomas pajamų uždirbimo ateityje tikslas, tokios sąnaudos gali būti laikomos leidžiamais atskaitymais pelno mokesčio tikslais.

Mokestinių nuostolių perkėlimas į ateinančius laikotarpius

Remiantis PMĮ 30 str. 4 dalies nuostatomis, vienetas, mokestiniu laikotarpiu patyręs mokestinių nuostolių, gali juos perkelti į kitus mokestinius laikotarpius ir taip susimažinti tais laikotarpiais apskaičiuotą apmokestinamąjį pelną, bet ne daugiau kaip 70 proc. Likę mokestiniai veiklos nuostoliai gali būti perkelti į ateinančius mokestinius laikotarpius.

Atkreipiamas dėmesys, kad Lietuvos įmonių veiklos nuostoliai gali būti perkelti neribotą laikotarpį su sąlyga, kad įmonės tęsia veiklą, iš kurios patiriami nuostoliai.

Pažymėtina, kad nuostoliai dėl vertybinių popierių perleidimo gali būti perkeliami penkis mokestinius laikotarpius ir gali būti dengiami tik tokios rūšies pelnu.

Svarbu ir tai, kad tiesioginis ar netiesioginis įmonės valdymo pasikeitimas neapriboja mokestinių nuostolių perkėlimo.

Reorganizavimo atveju, perleidžiamos (išigyjamos) Lietuvos įmonės nuostolius gali persikelti įsigyjanti Lietuvos bendrovė (kai bendrovės sujungiamos (prijungiamos)), jei perleidžiama veikla, dėl kurios susidarė nuostoliai, yra tęsiama mažiausiai tris metus. Jei ši sąlyga nėra tenkinama ir veikla toliau nebevykdoma, nuostoliai negali būti perkeliami, įsigyjanti įmonė turi skaičiuoti ir mokėti pelno mokestį.

Taigi atžalinė (valdymo) įmonė pirmaisiais veiklos metais patirtus nuostolius (jei pelnas nebūtų uždirbamas) galėtų perkelti į kitus mokestinius laikotarpius ir taip susimąžinti apskaičiuotą apmokestinamąjį pelną ateities laikotarpiais.

Mokestinių nuostolių perkėlimas tarp grupės įmonių

Atkreipiamas dėmesys, kad pagal PMĮ 56-1 str. Lietuvoje mokestiniai nuostoliai gali būti perkeliami tarp grupės įmonių. Tam turi būti tenkinamos šios sąlygos:

- patronuojanti įmonė valdo ne mažiau kaip 2/3 kiekvienos įmonės, dalyvaujančios mokestinių nuostolių perkėlime, akcijų;
- įmonės, dalyvaujančios nuostolių perkėlime, įmonių grupei priklauso ne trumpiau kaip du metus iki mokestinių nuostolių perdavimo dienos; arba
- mokestinius nuostolius perduoda ar perima įmonė, kuri įmonių grupei priklauso nuo jos įregistravimo dienos ir bus įmonių grupėje be pertraukų ne trumpiau kaip du metus.

Taip pat užsienio įmonė gali perkelti savo mokestinius nuostolius į Lietuvos įmonę, jei tenkinami žemiau nurodyti reikalavimai:

- užsienio įmonė yra rezidentė mokesčių tikslais ES šalyje narėje; ir
- mokestiniai nuostoliai negali būti perkeliami į ateinančius laikotarpius pagal tos šalies narės teisės aktų nuostatas; ir
- perkeliami nuostoliai yra apskaičiuoti pagal Lietuvos PMĮ.

Visos aukščiau nurodytos sąlygos turi būti tenkinamos mokestinių nuostolių perkėlimo dieną. Nuostoliai įmonių grupėje gali būti perkeliami tiek vertikalčiai, tiek horizontalčiai visa suma ar dalimis.

Tačiau tik einamųjų metų mokestinis nuostolis gali būti perkeliamas į kitą grupės įmonę, pvz., 2017 m. mokestiniai nuostoliai gali būti dengiami tik su kitos grupės įmonės 2017 m. mokestiniu pelnu.

Taigi, jei būtų tenkinamos aukščiau paminėtos sąlygos, tai atžalinė (valdymo) įmonė, patyrusi nuostolius, galėtų juos perketi kitoms grupės įmonėms. Tačiau, jeigu sąlygos nebūtų tenkinamos, tai atžalinė (valdymo) įmonė sukaupus nuostolius galėtų perkelti į kitus mokestinius laikotarpius pagal bendrąsias taisykles.

Dividendų išmokėjimas

Pagal PMĮ Lietuvos įmonė gali išmokėti dividendus mokesčiams neutraliu būdu, jei tenkinamos dalyvavimo išimties sąlygos, t. y. ne mažiau kaip 10 proc. akcijų išlaikoma ne trumpiau kaip 12 mėnesių. Lengvata taikoma ir tais atvejais, kai yra ketinama akcijas išlaikyti tokį laikotarpį (tačiau toks ketinimas turi būti įvykdytas).

Ši lengvata netaikoma ir dividendų išmokėjimas yra apmokestinamas 15 proc. pelno mokesčio prie pajamų šaltinio, kai dividendus gaunanti užsienio įmonė yra įregistruota ar kitaip organizuota tikslinėje teritorijoje, nurodytoje FM pateiktame sąraše.

Lengvata netaikoma ir tais atvejais, kai dividendai yra išmokami užsienio įmonėms turint pagrindinį tikslą arba vieną iš pagrindinių tikslų gauti mokestinės naudos.

Sandoriai tarp susijusių šalių

Pagal PMĮ įtvirtintą susijusių asmenų apibrėžimą atžalinė (valdymo) įmonė ir MSI būtų laikomos susijusiomis šalimis. Todėl visi vykdomi sandoriai tarp atžalinės (valdymo) įmonės ir MSI turėtų atitikti tikrąją rinkos kainą. Jei sandorių kainos neatitiktų rinkos kainos, mokesčių administratorius per mokestinį tyrimą ar patikrinimą galėtų priskaičiuoti papildomų apmokestinamųjų pajamų MSI arba dalį sąnaudų atžalinėje (valdymo) įmonėje priskirti neleidžiamiesiems atskaitymams pelno mokesčio tikslais ir priskaičiuotas baudas bei delspinigius. Atitinkamai, galėtų padidinti mokėtiną pardavimo PVM arba sumažinti pirkimo PVM atskaitą.

Palūkanų sąnaudos

Palūkanų sąnaudos gali būti priskiriamos leidžiamiesiems atskaitymams, jei:

- jos atitinka rinkos kainą (žr. aukščiau); ir
- jos yra būtinos pajamoms uždirbti ir ekonominei naudai gauti; bei
- kontroliuojamojo skolinto kapitalo ir nuosavo kapitalo santykis neviršija nustatytojo (žr. žemiau).

PMĮ 40 str. 3 dalyje ir LRV 2003 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. 1575 patvirtintose Pajamų arba išmokų apibūdinimo iš naujo taisyklėse įtvirtinta, kad palūkanų sąnaudos už paskolas, gautas iš susijusių šalių, jeigu kontroliuojamojo skolinto kapitalo ir nuosavo kapitalo santykis paskutinę mokestinio laikotarpio dieną yra didesnis nei 4:1, priskiriamos neleidžiamiesiems atskaitymams.

Neatskaitomos tos palūkanų sąnaudos, kurios yra apskaičiuotos nuo viršijančios minėtą 4:1 santykį paskolos sumos, gautos iš susijusių šalių (taip pat paskolos, gautos iš banko, jeigu ji garantuota susijusio asmens). Tačiau aukščiau paminėta nuostata netaikoma, jeigu įmonė gali įrodyti, kad tokia paskola tomis pačiomis sąlygomis galėjo būti suteikta tarp nesusijusių asmenų. Minėtos nuostatos būtų taikomos atžalinės (valdymo) įmonės finansavimo atveju, palūkanas už iš susijusių šalių gautą paskolą (jei tokių būtų) priskiriant leidžiamiesiems atskaitymams.

Atkreipiamas dėmesys, kad Lietuvos įmonės išmokamos palūkanos užsienio vienetui yra neapmokestinamos pelno mokesčiu prie pajamų šaltinio, jeigu palūkanos išmokamos vienetui, registruotam Europos ekonominės erdvės valstybėje arba valstybėje, su kuria sudaryta ir taikoma dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis. Priešingu atveju, palūkanos apmokestinamos 10 proc. pelno mokesčio prie pajamų šaltinio tarifu.

Lengvatų taikymas

Atsižvelgiant į vykdomos veiklos pobūdį, atžalinė (valdymo) įmonė galėtų pasinaudoti viena iš žemiau pateiktų lengvatų, jei būtų tenkinami lengvatai keliami reikalavimai.

Investicinių projektų lengvata

Pagal PMĮ 46-1 str. įmonė, vykdomi investicinį projektą, turi galimybę iki 50 proc. susimažinti savo apmokestinamąjį pelną per mokestinį laikotarpį faktiškai patirtų išlaidų investicijoms į tam tikrą ilgalaikį turtą (pvz., mašinas ir įrengimus, kompiuterinę techniką ir programinę įrangą bei įsigytas teises) suma. Pažymėtina, kad tuo atveju, kai išlaidų suma yra

didesnė nei 50 proc., tai šią sumą viršijančios išlaidos gali būti perkeliamos į vėlesnius keturis vienas po kito einančius mokestinius laikotarpius.

Taip pat toks įsigytas ilgalaikis turtas gali būti nudėvimas įprasta tvarka, taigi lengvata iš esmės leidžia du kartus pelno mokesčio tikslais atskaityti investicijų sumas.

Apmokestinamasis pelnas gali būti sumažintas išlaidomis į aukščiau paminėtus objektus, jei išlaidos, susijusios su tuo turtu, yra patiriamos per 2009–2018 m.

Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros lengvata

Įmonės patirtos sąnaudos (išskyrus ilgalaikio turto nusidėvėjimo arba amortizacijos sąnaudas) vykdam MTEP veiklą gali būti atskaitomos iš pajamų tris kartus tą mokestinį laikotarpį, kai sąnaudos yra patiriamos.

Pagal PMĮ 2 str. 18 d. ir jos komentara, pagrindinis kriterijus, pagal kurį MTEP veikla atskiriama nuo kitų veiklos rūšių, yra tas, kad MTEP būtų apčiuopiamas naujumo elementas ir mokslinio ir (arba) technologinio neapibrėžtumo sprendimas. MTEP projektu turi būti siekiama mokslinės ar technologijų pažangos, o šio projekto rezultatas turi būti reikšmingas ne tik jį inicijavusiai bei vykdyusiai įmonei.

Atkreipiame dėmesį ir į tai, kad MTEP veikloje naudojamam ilgalaikiam turtui (mašinoms ir įrengimams, įrenginiams, kompiuterinei technikai ir ryšių priemonėms, programinei įrangai, įsigytoms teisėms bei kai kuriam kitam materialiam ir nematerialiam turtui) yra nustatyti sutrumpinti nusidėvėjimo normatyvai mokesčių tikslais, t. y. taikomas dviejų metų nusidėvėjimo normatyvas.

Taigi, atžalinė (valdymo) įmonė galėtų sąnaudas, susijusias su MTEP vykdoma veikla, atskaityti iš pajamų tris kartus tą mokestinį laikotarpį, kai sąnaudos patiriamos, o dėl to patirtus nuostolius (jei tokių būtų) kelti į kitas grupės įmones arba į būsimus mokestinius laikotarpius.

Laisvosios ekonominės zonos lengvata

Laisvosios ekonominės zonos (toliau – LEZ) įmonė šešis mokestinius laikotarpius gali nemokėti pelno mokesčio nuo gauto pelno, o kitus 10 mokestinių laikotarpių jai taikomas 50 proc. sumažintas pelno mokesčio tarifas, jeigu tenkinamos šios sąlygos:

- LEZ įmonės kapitalo investicijos siekia ne mažiau kaip 1 mln. EUR;
- ne mažiau kaip 75 proc. LEZ įmonės atitinkamo mokestinio laikotarpio pajamos sudaro pajamos iš zonoje vykdomos prekių gamybos, apdirbimo, perdirbimo, sandėliavimo veiklos, orlaivių ir erdvėlaivių bei susijusios įrangos gamybos, orlaivių ir erdvėlaivių remonto ir techninės priežiūros, su orlaivių techniniu aptarnavimu ir remontu susijusios veiklos (elektroninės ir optinės įrangos remonto, techninio tikrinimo ir analizės), kompiuterių programavimo veiklos, kompiuterių konsultacinės veiklos, kompiuterinės įrangos tvarkybos, kitos informacinių technologijų ir kompiuterių paslaugų veiklos, duomenų apdorojimo, interneto serverių paslaugų (prieglobos) ir susijusios veiklos, užsakomųjų informacinių paslaugų centrų veiklos, didmeninės prekybos zonoje sandėliuojamomis prekėmis ir (arba) teikiamų paslaugų, susijusių su minėtomis zonoje vykdomos veiklos rūšimis;
- LEZ įmonė turi auditoriaus išvadą, patvirtinančią reikalaujamą kapitalo investicijos dydį;

arba

- LEZ įmonės kapitalo investicijos siekia ne mažiau kaip 100 tūkst. EUR;

- vidutinis mokestinių metų darbuotojų skaičius ne mažesnis kaip 20;
- ne mažiau kaip 75 proc. LEZ įmonės atitinkamo mokestinio laikotarpio pajamos sudaro pajamos iš zonoje vykdomos apskaitos, buhalterijos ir konsultacinės veiklos (išskyrus auditą, sąskaitų ekspertizės ir teisingumo paliudijimą), įstaigų administracinės ir aptarnavimo veiklos, žmogiškųjų išteklių veiklos, architektūros ir inžinerijos ir su ja susijusių techninių konsultacijų veiklos (išskyrus statybos darbų kontrolę, vietovės nuotraukų darymą);
- LEZ įmonė turi auditoriaus išvadą, patvirtinančią reikalaujamą kapitalo investicijos dydį.

Taigi, atsižvelgiant į veiklos pobūdį ir tenkinant aukščiau išvardytus lengvatos kriterijus, LEZ įsteigta atžalinė (valdymo) įmonė galėtų pasinaudoti minėta lengvata.

Atlikus mokestinės aplinkos analizę galima teigti, kad nėra kokių nors reikšmingų problemų, kodėl MTEPI veikla neturėtų būti vykdoma per atžalines įmones. MTEPI veiklos vystymas per atžalines įmones būtų paprastesnis nei vystant MTEPI veiklą MSI lygmenyje, pavyzdžiui, dėl paprastumo atskiriant sąnaudas, tenkančias MTEPI veiklai. Be to, MTEPI veiklos vystymas būtų patogesnis ir iš verslo bei finansavimo perspektyvos.

PVM prasme vykdant MTEPI veiklą per MSI gali būtų sudėtinga administruoti ir paskaičiuoti PVM išlaidas (PVM atskaitą). Tačiau, vykdant MTEPI veiklą per atžalinę įmonę, būtų kiek paprastesnis pajamų (išlaidų) atskyrimas ir dėl to aiškesni PVM atskaitos klausimai. PMI įtvirtinta MTEP lengvata yra patraukli, kadangi leidžia iš pajamų tris kartus atskaityti su MTEP veikla susijusias sąnaudas ir taip susimažinti mokėtiną pelno mokestį. Atžalinė įmonė, pasinaudojusi MTEP lengvata, turėtų galimybę padidinti savo grynąjį pelną (dėl mažesnio pelno mokesčio), o akcininkai gauti didesnius dividendus. Todėl MTEP lengvata savo esme pati skatintų investuotojus investuoti į atžalines įmones.

Jei MSI turėtų ne daugiau kaip 25 proc. atžalinės įmonės akcijų, tai nusprendus parduoti turimas atžalinės įmonės akcijas turto vertės padidėjimo pajamos iš akcijų pardavimo būtų apmokestinamos 15 proc. pelno mokesčiu. Tuo tarpu turto vertės padidėjimo pajamos iš valdymo įmonės akcijų pardavimo būtų neapmokestinamos (darant prielaidą, kad valdymo įmonė būtų 100 proc. valdoma MSI). Todėl valdymo įmonė būtų reikalinga, jei ateityje planuojama parduoti atžalinės įmonės veiklą.

Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad, remiantis bendrais principais, sąnaudos, susijusios su MTEPI veiklos vystymu, būtų leidžiami atskaitymai pelno mokesčio tikslais ir galima PVM atskaita. Tačiau, atsižvelgiant į faktą, jog atžalinė įmonė gali pirmus kelerius metus neuždirbti pajamų, t. y. patirti nuostolių, arba po kelių nesėkmingų veiklos metų nutraukti veiklą, tai būtų reikalinga papildoma analizė (atsižvelgiant į faktines aplinkybes) dėl sąnaudų, susijusių su MTEPI veikla, atskaitomumo pelno mokesčio tikslais ir PVM atskaitos.

4 FP pridėtinės vertės vertinimas

Europos centrinio banko atliktame tyrime „Galimybė gauti finansavimą MVĮ euro zonoje“⁸⁸ buvo išskirta, kad priėjimas prie finansavimo yra antra aktualiausia problema euro zonoje. Taigi FP nauda yra matuojama ne tik pritrauktų privačių lėšų skaičiumi ar paremtų subjektų suma, bet ir apskritai kaip priemonė palengvinanti finansavimo verslo kūrimuisi ir plėtrai gavimą.

FP yra pranašesnė už dotacijas ir subsidijas. Išskiriami FP privalumai, lyginant su negrąžinamosiomis subsidijomis:

- lėšų grįžtamumo veiksnys – naudojant FP, lėšos yra grąžinamos ir gali būti panaudotos kitiems projektams finansuoti, o subsidijos yra vienkartinės išmokos;
- efektyvus privačių lėšų pritraukimas;
- FP mažiau iškreipia vietinę rinką – teigiamo paramos socialinio ekonominio poveikio nesumažina neigiamas paramos poveikis dėl konkurencijos iškraipymo;
- finansuojami jauni ir inovatyvūs verslai;
- užtikrinamas įmonių veiklos tęstinumas ekonominio ir finansinio nuosmukio laikotarpiu;
- mažinamas finansavimo trūkumas ekonominio ir finansinio nuosmukio laikotarpiu.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu svarbu numatyti, kad nacionalinės paramos priemonės nekonkuruos tarpusavyje ir su tarptautinių programų priemonėmis.

Vertinant galimybes derinti subsidines priemones su planuojama FP, geriausia būtų derinti tas priemones, kurios labiausiai orientuotos į MTEPI veiklos rezultatų komercinimą. Pavyzdžiui, priemone „Kompetencijos centrų ir inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimas“ remiama technologijų perdavimo veikla, kuri tiesiogiai susijusi su MSI vykdomos MTEPI veiklos rezultatų komercinimu, todėl galėtų būti nustatyta, kad parama (arba didesnio intensyvumo parama) pagal šią priemonę skiriama pareiškėjams, kurie naudojami planuojama FP.

EK programa *Horizontas 2020* (80 mlrd. EUR) yra skirta subsidijoms ir FP moksliniams tyrimams ir inovacijoms, siekiant didinti verslo ir mokslo bendradarbiavimą, investicijas į MTEPI. Ši programa nėra laikytina valstybės pagalba, skirtingai nuo nacionalinių (valstybės) lėšų FP.

Atlikus bendro investavimo priemonės (standartinė FP) palyginimą su analogiškais FP, įgyvendinamomis iš 2014–2020 m. programavimo laikotarpio ES SF lėšų, galima daryti išvadą, kad standartinę FP ir bendrai su verslo angelais investuojantį fondą būtų sudėtinga pritaikyti ypač rizikingų investicijų tokių kaip MSI atžalinių įmonių MTEPI veiklų rezultatų komercinimo finansavimui, nes, arba tokios priemonės nebus patrauklios privataus sektoriaus FT ir privatiems investuotojams, arba kaip ir dabar nebus investuojama į tokį rizikingą segmentą. Tinkamesnė alternatyva MSI atžalinių įmonių MTEPI veiklų rezultatų komercinimo finansavimui būtų priemonės „Ko-investicinis fondas“ ir „Ko-investicinis fondas II“ analogiška FP.

Egzistuoja trys tipinės FP – paskolų FP, garantijų FP ir kapitalo FP. FT apklausos rezultatai rodo, kad paskolų ir garantijų FP nebūtų tinkamos alternatyvos, nes MTEPI veiklos rezultatų komercinimo projektai FI yra per daug rizikingi: dažniausiai dar nėra sukurtas produktas ar

⁸⁸ Survey on the access to finance of SMEs in Euro area, ECB, 2013

paslauga, sunkiai prognozuojami pinigų srautai, nes nėra sudarytos preliminarios sutartys ar ketinimo protokolai su pirkėjais, materialaus turto nėra arba jis mažai likvidus.

Rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojai taiko aukštesnius pajamingumo reikalavimus, tačiau toleruoja didesnę riziką. Investicijos į MSI atžalinių įmonių kapitalą yra labai rizikingos, tačiau sėkmės atveju gali būti labai pelningos, todėl kapitalo FP yra realiausia alternatyva tokių įmonių finansavimui. Žinoma, egzistuoja rizika, kad dėl MTEPI projektų vykdytojų verslumo stokos, informacijos asimetrijos, rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojų kompetencijos trūkumo, planuojama FP nebus patraukli platesniu mastu.

4.1 Kiekybinės FP naudos vertinimas

Norint įvertinti siūlomos FP, skirtos MSI sukurtų MTEPI rezultatų komercializavimui skatinti, kiekybinę naudą turi būti vertinama, kiek bus pritraukta privačių lėšų. Planuojamos FP kiekybinė vertė plačiau aprašyta vertinimo 5 dalyje.

4.2 Kokybinis FP naudos vertinimas

BGI Consulting atliktas „ŪM kompetencijai priskirtų bendrai finansuojamų iš ES SF lėšų ekonomikos sektorių būklės pokyčių vertinimas“ (toliau – BGI vertinimas⁸⁹) parodė, jog įmonių, pritraukusių RKF ir „Verslo angelų fondas I“ finansavimą, veiklos rodikliai gerėjo, o tai turėjo tiesioginės teigiamos įtakos šalies makroekonominių rodiklių augimui. Žinoma, poveikio mastas, vertinant absoliučiomis makroekonominių rodiklių reikšmėmis, nebūtų didelis dėl nedidelio įmonių, gavusių investicijas, skaičiaus, tačiau poveikis šiai įmonių imčiai buvo labai ženklus. Per metus po pirmųjų investicijų pritraukimo bendra įmonių apyvarta išaugo 44 proc., darbuotojų skaičius įmonėse padidėjo 11,7 proc., o bendras įmonių nuostolis sumažėjo 71 proc. Nors negalima visos šių pokyčių apimtį priskirti RKF ir „Verslo angelų fondas I“ poveikiui, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad į šias įmones nagrinėjamu laikotarpiu buvo investavę RKF ir, vertinant tai, kad RKF į įmonę investuoja ne tik finansinį kapitalą, tačiau investuotojai taip pat aktyviai dalyvauja įmonės valdyje, konsultuoja verslo ir vadybos klausimais, turi vertingus verslo ryšius – visa tai yra vertinama, kaip esminis įmonės tolesnio augimo veiksnys.

Kaip teigiama BGI vertinime, dalis įmonių (pvz., naujos mažos technologinės įmonės) yra labai svarbios šalies ekonomikai, bet KĮ, nepriklausomai nuo ekonominio ciklo, jas finansuoja nenoriai arba visai nefinansuoja. Tam tikros galimybės tokioms įmonėms egzistuoja rizikos kapitalo rinkose⁹⁰. Remiantis LT VCA tyrimu⁹¹, portfelio įmonių nuomone, rizikos kapitalo priemonės yra vienas (ar vienintelis) prieinamas finansavimo šaltinis įmonės plėtrai ar kai kuriais atvejais įmonės steigimui ir idėjos įgyvendinimui. Įmonės ankstyvojoje veiklos vystymosi stadijoje nusprendžia bendradarbiauti su RKF dėl šių priežasčių: kitų FP trūkumas, priėjimas prie finansinių resursų net tuomet, kai neturima pakankamai pajamų ir nereikalaujama įkeisti papildomo turto (nereikia garantijos), aktyvus dalyvavimas įmonės valdyje, konsultacijos verslo ir vadybos klausimais,

⁸⁹ (BGI Consulting (2011) *ŪM kompetencijai priskirtų bendrai finansuojamų iš ES SF lėšų ekonomikos sektorių būklės pokyčių vertinimas*, http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2009MVP/UM_Ekonomikos_sektoriu_vertinimo_ataskaita.pdf)

⁹⁰ BGI vertinimas

⁹¹ 2014 m. liepos mėn. LT VCA atliktas tyrimas, kuriuo siekta apžvelgti įmonių, į kurias investavo RKF, patirtį, nes šių įmonių patirtis ir vertinimas atspindi FP, skirtų investicijoms į įmonės kapitalą, naudą, privalumus bei trūkumus

priėjimas prie vertingų verslo ryšių. Dažnai portfelio įmonės pabrėžia, kad RKF Lietuvoje turi žinių apie inovatyvius verslo modelius ko negalima pasakyti apie tradicines FĮ. Pabrėžiama, kad net 100 proc. inovatyvių portfelio įmonių dalyvavusių apklausoje teigė, kad tik RKF investavus į įmonę, kuri yra ypač ankstyvojoje ir pačioje rizikingiausioje veiklos vystymosi stadijoje, buvo nuspręsta sparčiai tęsti projekto aprėptis – be RKF investicijos būtų sunkiai įsivaizduojamas idėjos ir tolimesnis projekto realizavimas. Tokiu atveju investuotojai dažnai yra įtraukiami į verslo plėtrą, o siekis auginti verslo vertę yra abipusis. Tai akcentavo didžioji dauguma portfelio įmonių buvusių ankstyvojoje veiklos vystymosi stadijoje.

Poveikis šalies ekonomikai daromas ne tik per rizikos kapitalo investicijas gavusias įmones, bet ir per kitas šalies įmones, kurių elgsena, plėtojantis rizikos ir privataus kapitalo rinkoms, keičiasi. Rizikos kapitalo ir verslo angelų rinkos formavimas turi teigiamą poveikį bendrai šalies verslo kultūrai, įmonių požiūriui, kad verslą galima vystyti ne tik nuosavomis ar KĮ skolintomis lėšomis, bet ir pritraukiant privačius ar rizikos kapitalo investuotojus⁹².

JEREMIE iniciatyva, turėjo esminį postūmį rizikos kapitalo ir verslo angelų rinkų vystymuisi Lietuvoje. Maža šalies ekonomika nėra patraukli stambiems tarptautiniams RKF, todėl, norint sudaryti galimybes didelį augimo potencialą ir riziką turinčioms įmonėms gauti finansavimą, aktualus tampa vietinių rinkos dalyvių auginimas⁹³.

4.3 FP suderinamumas su kitomis intervencijos priemonėmis

Kaip nurodoma FM užsakymu VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ atliktoje „Ūkio ministerijos planuojamų įgyvendinti 2014–2020 m. priemonių verslui“ analizėje (toliau – ESTEP analizė), 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu Lietuvai ir kitoms ES šalims narėms prioritetingose srityse atsiveria galimybės pasinaudojant ne tik ES SF lėšomis, bet ir kitų ES ir tarptautinių programų galimybėmis efektyviau ir didesne apimtimi įgyvendinti pokyčius konkrečiose srityse. Didžiausios galimybės 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu apims prioritetingas sritis, susijusias su mokymu ir švietimu, inovacijų ir mokslinių tyrimų plėtra, kokybišku užimtumu ir darbo jėgos judumu, socialinės įtraukties didinimu ir skurdo mažinimu, darniu vystymusi ir aplinkosauga, energetiniu efektyvumu, verslo konkurencingumu bei informacine visuomene. ES lėšų ir kitų finansavimo šaltinių intervencijos turi būti suderintos, kad nebūtų finansuojamos tos pačios sritys ar veiklos, ir intervencijų poveikis būtų kaip įmanoma didesnis ir platesnis.

Partnerystės sutartyje nurodoma, kad suderinamumu laikomas tikslų, uždavinių, veiklų ir procedūrų derėjimas, kuris leistų integruotai naudoti visus finansinius instrumentus siekiant nacionalinių ir ES tikslų. Siekiant įvertinti, kiek ir kokios sritys gali būti finansuojamos iš fondų ar programų, Partnerystės sutartyje pateikiamas ES SF ir kitų finansinių iniciatyvų sąrašas, atlikta jų prioritetų, tikslų ir uždavinių panašumo ir suderinamumo analizė, pateikiama šios analizės pagrindu parengta suvestinė, kurioje matyti ES SF ir kitų FP persidengimas remiamų politikos sričių atžvilgiu bei kitų FP tikslų suderinamumas su ES SF VP prioritetais.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu, kuriant priemones, finansuojamas iš ES SF lėšų, svarbu įvertinti, ar jos nefinansuoja tokių pat (ar labai panašių) veiklų ir nėra skirtos tai pačiai tikslinei grupei, t. y. tiems patiems pareiškėjams (galutiniams naudos gavėjams). Ypač būtina atsižvelgti į tai, kad per FP remiamos veiklos ir pareiškėjai nebūtų remiami ir negražinamųjų

⁹² BGI vertinimas

⁹³ BGI vertinimas

subsidijų priemonėmis, nes tokių FP paklausa būtų ženkliai sumažinta dėl galimybės gauti negrąžinamą paramą. Kaip nurodoma ESTEP analizėje, būtina įvertinti, ar ir kaip verslui suplanuotos priemonės dera tarpusavyje. Visos priemonės, skirtos verslui, bendrai turi prisidėti prie geresnio tikslų pasiekimo, paskatinti ūkio vystymąsi tam tikrose srityse, duoti sinergijos efektą.

4.3.1 Planuojamos FP suderinamumas su kitomis FP

Nors teoriškai per privataus ir rizikos kapitalo fondus MSI atžalinės įmonės gali gauti finansavimą (plačiau 3.1.1 dalyje), tačiau realiai tokių investicijų, į kurias tiesiogiai ar netiesiogiai investuotų tiek MSI, tiek privataus ir rizikos kapitalo fondai iki šiol nebuvo. Todėl, atsižvelgiant į užsienio šalių patirtį, Lietuvoje yra labai aktualu paskatinti MSI sugebėjimus komercinti savo MTEPI veiklą rezultatus steigiant ar investuojant atžalines įmones ir taip rūpinantis ne tik MTEPI veikla, bet ir jos atsiperkamumu. Planuojama FP bus pilotinė, todėl bus nedidelės apimties ir specialiai nukreipta investicijoms į MSI atžalinių įmonių kapitalą ir žinių perdavimui joms.

Planuojama FP nekonkuruos su kitomis FP, nes tradiciniai RKF Lietuvoje neinvestuoja į MSI atžalines įmones (išskyrus pora išimčių) (pagrindinės priežastys, kodėl RKF neinvestuoja į MSI atžalines įmones įvardytos 3.3 dalyje), o papildys jas, nes sudarys galimybes ir tokioms įmonėms prieiti prie finansavimo.

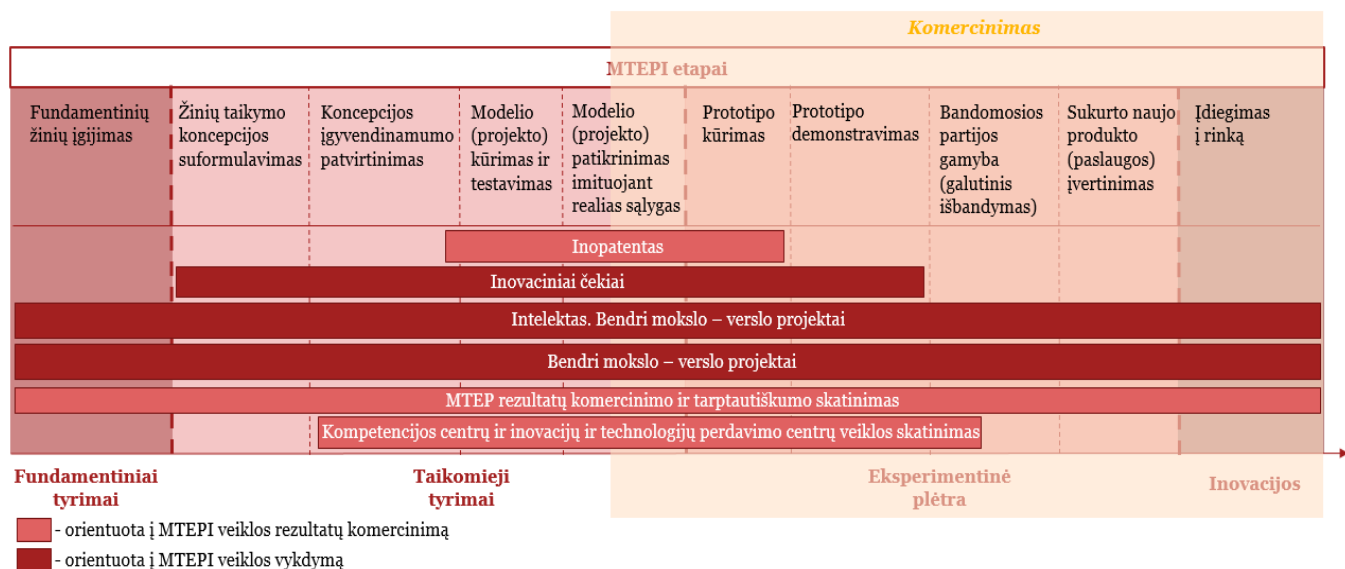
4.3.2 Planuojamos FP suderinamumas su kitomis nacionalinėmis ir ES programų priemonėmis

Nacionalinės priemonės

Vertinimo 3.1.1 skyriuje yra aprašytos priemonės, pagal kurias teikiama parama negrąžinamųjų subsidijų forma ir kurios gali būti naudojamos finansuoti MTEPI veiklos rezultatų komercinimo veiklas. Buvo nustatyta, kad šešios priemonės, kurių finansavimo forma yra negrąžinamoji subsidija, gali būti tinkamos su MTEPI veiklos rezultatų komercinimu susijusioms veikloms finansuoti. Bendra šių subsidinių priemonių finansavimo suma sudaro 227,1 mln. EUR. Iš šios sumos 75 mln. EUR skirta tik MSI tiesiogiai arba per jų valdomus JA.

Atlikus detalesnę negrąžinamųjų subsidijų priemonių, kurios gali būti tinkamos su MTEPI veiklos rezultatų komercinimu susijusioms veikloms finansuoti, analizę (žr. paveikslą žemiau) matyti, kad visos šios priemonės gali būti naudojamos finansuojant ir tą MTEPI veiklą, kuri orientuota į fundamentinius ir taikumuosius tyrimus, ir į tą – kuri orientuota į eksperimentinę plėtrą ir inovacijas.

30 Pav. Subsidinių priemonių, kuriomis gali būti finansuojamas MTEPI veiklos rezultatų komercinimas, detalizavimas pagal MTEPI veiklos etapus

Šaltinis: www.esinvesticijos.lt

Labiausiai į su MTEPI veiklos rezultatų komercinimu susijusių veiklų finansavimą orientuotos priemonės „Kompetencijos centrų ir inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimas“, „MTEP rezultatų komercinimo ir tarptautiškumo skatinimas“ ir „Inopatentas“. Detalesnė informacija apie šias priemones pateikiama 16 lentelėje.

16 lentelė. Priemonių „Kompetencijos centrų ir inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimas“, „MTEP rezultatų komercinimo ir tarptautiškumo skatinimas“ ir „Inopatentas“ finansavimo tikslai, finansuojamos veiklos ir galimi pareiškėjai

Priemonė	Finansavimo tikslas	Finansuojamos veiklos	Galimi pareiškėjai
„Kompetencijos centrų ir inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimas“	Skatinti MSI vykdyti MTEP veiklas, turinčias komercinį potencialą	Kompetencijos centrų veiklos skatinimas, siekiant išbandyti MTEP grįstas, komercinį potencialą turinčias idėjas, sukurti tolesnėms investicijoms parengtą ar kitokį rezultatą, kuris gali būti pritaikytas diegti rinkoje	MSI ir universitetų ligoninės
„MTEP rezultatų komercinimo ir tarptautiškumo skatinimas“	Skatinti studentų, tyrėjų ir mokslininkų įmonių (taip pat ir bendrų su mokslo ir studijų institucijomis) kūrimą bei visų tipų įmonių mokslo ir studijų institucijose sukurtų MTEP rezultatų pagrindu kuriamų inovatyvių produktų plėtojimą visuose etapuose nuo idėjos iki bandomosios gamybos (įskaitant idėjų plėtotę, mokslinius ir inžinerinius tyrimus, eksperimentinę plėtrą, prototipų kūrimą, testavimą ir	MTEP veiklų tarptautiškumo skatinimas (į rinką orientuotų mokslo-verslo projektų įgyvendinimas per tarpvalstybinį tinklą). Veiklos tikslas – stiprinti mokslininkų ir kitų tyrėjų gebėjimus įsijungti į Europos mokslinių tyrimų erdvę, remiant į rinką orientuotus tarptautinio lygio taikomuosius mokslo ir verslo projektus	MSI

	naujų produktų bandomąją gamybą)		
„Inopatentas“	Paskatinti JA teikti paraiškas tarptautiniu mastu patentuoti išradimus ir registruoti dizainą, taip stiprinti IN teisių apsaugą tarptautiniu mastu ir skatinti vykdyti MTEPI veiklas	Išradimų patentavimas tarptautiniu mastu; Dizaino registravimas tarptautiniu mastu	JA

Šaltinis: www.esinvesticijos.lt

Vertinant galimybes derinti subsidines priemones su planuojama FP, geriausia būtų derinti tas priemones, kurios labiausiai orientuotos į MTEPI veiklos rezultatų komercinimą. Pavyzdžiui, priemone „Kompetencijos centrų ir inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimas“ remiama technologijų perdavimo veikla, kuri tiesiogiai susijusi su MSI vykdomos MTEPI veiklos rezultatų komercinimu, todėl galėtų būti nustatyta, kad parama (arba didesnio intensyvumo parama) pagal šią priemonę skiriama pareiškėjams, kurie naudojami planuojama FP.

EK programa Horizontas 2020

Toliau vertinime aptariamas EK programos *Horizontas 2020*, kurios lėšas galima panaudoti MTEPI veiklos rezultatų komercinimui 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu, suderinamumas su planuojama FP, skirta MSI atžalinių įmonių MTEPI veiklų komercinimui.

Horizontas 2020 yra didžiausia tyrimų ir inovacijų programa ES, kuriai iš viso 2014–2020 m. bus skirta 80 mlrd. EUR, neskaitant privačių investicijų lėšų, kurias ketinama pritraukti. Pagal programą *Horizontas 2020* planuojamos intervencijos mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje, vykdančios tarptautinio lygmens mokslinius tyrimus, investuojant į pagrindines technologijas, didinant finansavimo galimybes ir remiant MVĮ, skatinamas bendradarbiavimas tarp mokslo ir verslo, siekiama padidinti verslo investicijas į MTEPI. Lėšos SVV bus skirstomos teikiant subsidijas ir finansuojant juos per FP.

Programą sudaro trys dalys (prioritetai):

- Pažangus mokslas (angl. Excellent Science) – skatinami aukšto lygio moksliniai tyrimai;
- Pramonės lyderystė (angl. Industrial Leadership) – remiamos inovatyvios MVĮ ir jų tyrimai pramonės technologijų srityse;
- Visuomenės iššūkiai (angl. Societal Challenges) – sprendžiami visuomenei svarbūs klausimai, susiję su klimato kaita, transportu, energetika, maisto sauga, saugumu ir kita.

17 lentelė. Programos Horizontas 2020 struktūra

Pažangus mokslas	Pramonės lyderystė	Visuomenės iššūkiai
▪ Europos mokslo taryba ▪ Ateities ir kuriamos technologijos ▪ Marie Skłodowska-Curie veiklos ▪ Mokslinių tyrimų infrastruktūra	▪ Lyderystė didelio poveikio ir pramonės technologijų srityse (IRT, nanotechnologijos, medžiagos, biotechnologijos, gamyba, kosmosas) ▪ Prieiga prie rizikos kapitalo ▪ Inovacijos mažose ir	▪ Sveikata, demografiniai pokyčiai ir gerovė ▪ Maisto sauga, žemės ūkis ir miškininkystė, jūrų ir vidaus vandenys, bioekonomika ▪ Energetika ▪ Transportas ▪ Klimato kaita, aplinka,

	vidutinėse įmonėse	ištekliai ir žaliavos ▪ Įtrauki, inovatyvi ir reflekyvi visuomenė ▪ Saugi visuomenė
Pažangos sklaida ir dalyvavimo plėtra, Mokslas visuomenėje		
Europos inovacijų ir technologijų institutas	Jungtinis tyrimų centras	EURATOMAS

Šaltinis: Lietuvos mokslo taryba

Horizonte 2020 gali dalyvauti fiziniai asmenys ir JA iš viso pasaulio, tačiau finansavimą gali gauti tik dalyviai iš ES valstybių narių ir jų užjūrio šalių ir teritorijų, asocijuotų programos šalių; taip pat tarptautinės europinės svarbos organizacijos, kitos šalys, kurios įvardijamos kvietimo dokumentuose. Programoje gali dalyvauti tiek tarptautiniai konsorciumai (konsorciumą turi sudaryti mažiausiai trys nepriklausomos organizacijos iš skirtingų ES valstybių narių ar asocijuotų šalių), tiek individualūs tyrėjai, jų grupė ar pavienė organizacija.

Viena iš *Horizonto 2020* tik MVĮ MTEPI veikloms finansuoti skirta priemonė yra MVĮ instrumentas. Per šią priemonę paramos savo projektams gali kreiptis vienas dalyvis (t. y. viena MVĮ). Ši priemonė finansuoja novatoriškas MVĮ, kad šios įgyvendintų savo idėjas rinkoje. Jai numatyta 3 mlrd. eurų.

18 lentelė. MVĮ instrumento minimalios dalyvavimo sąlygos

Finansavimo etapas	Minimalios dalyvavimo sąlygos	Maksimalus finansavimo intensyvumas	Trukmė, mėn.	Tikslas
SME-1	1 MVĮ, įsteigta ES valstybėje narėje ar asocijuotoje* šalyje	50000 Eur fiksuota suma; 70 proc.	iki 6	MVĮ naujos idėjos mokslinės ar techninės galimybės ir komercinio potencialo nustatymas (konceptijos įrodymas), kad galėtų parengti inovacijų projektą
SME-2		Paramos suma nėra numatyta. Orientacinė projekto vertė turėtų būti 0,5-2,5 mln. EUR.; 70 proc.	12-24	tyrimams, prototipui, projektavimui, novatoriškų procesų bandymui, produktams ir paslaugoms

*Albanija, Armėnija, Bosnija ir Hercegovina, Farerų salos, Gruzija, Islandija, Izraelis, Juodkalnija, Makedonija, Moldavija, Norvegija, Serbija, Šveicarija, Tunisas, Turkija, Ukraina

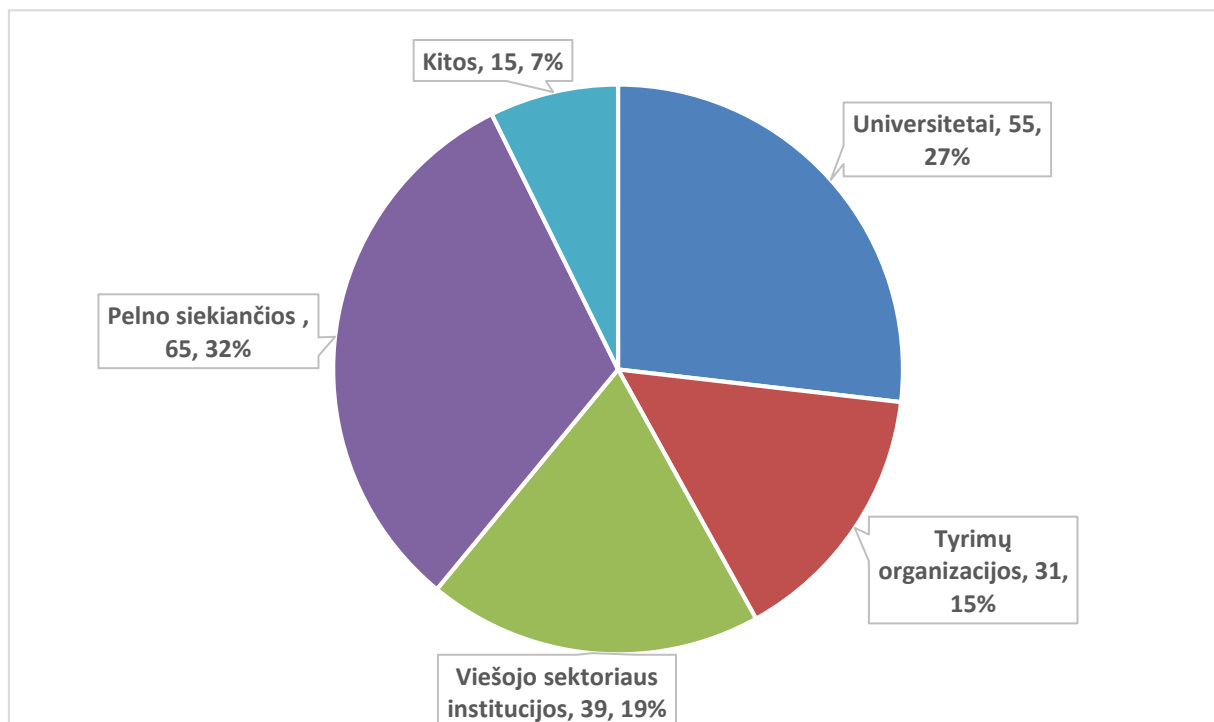
Šaltinis: MITA

Laikantis paprastos ir greitos tvarkos, iš MVĮ instrumento yra skiriamos dotacijos įmonių inovacijų galimybių studijoms (po 50 tūkst. EUR pirmuoju etapu) ir bandomiesiems projektams (0,5-2,5 mln. EUR antruoju etapu) finansuoti. Be to, už investicijoms subrandintas koncepcijas bus galima gauti verslo plėtros konsultavimo ir kitų pagalbinių paslaugų (trečiuoju etapu). Taikydama

MVĮ priemonę, ES nori finansuoti novatoriškiausias mažas įmones, turinčias didelį augimo potencialą. Paraiškų teikimo procesas yra paprastas, tačiau finansavimas skiriamas tik geriausiems projektams.

2017 m. gegužės 31 d. duomenimis⁹⁴ programos Horizontas 2020 projektuose dalyvavo 205 Lietuvos dalyviai, iš jų 65 – pelno siekiančios organizacijos. Per MVĮ instrumentą finansavimą gavo 7 MVĮ iš 12 pateikusių paraiškas.

31 pav. Lietuvos dalyvių dalyvavimų skaičius pagal institucijos tipą

Šaltinis: Lietuvos mokslo taryba

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal *Horizontas 2020* įgyvendinamos FP nėra laikomos valstybės pagalba, o tai yra vienas pranašumų prieš iš ES SF ar valstybės lėšų įgyvendinamas FP. Taip pat pagal šią programą finansuojamos FP gali būti derinamos su FP, įgyvendinamomis iš nacionalinių ar regioninių ir kitų institucijų (pvz., EIB) programų.

4.4 Valstybės pagalbos įvertinimas

Teikiama parama yra valstybės pagalba tik tuo atveju, jei tenkinamos visos Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 107 str. 1 d. nurodytos sąlygos:

- (i) parama skiriama valstybės ar iš valstybės išteklių;
- (ii) parama skiriama ūkio subjektui (įmonei), t. y. subjektui, vykdančiam ekonominę (ūkinę-komercinę) veiklą;
- (iii) parama skiriama selektyviai tam tikriems ūkio subjektams, prekėms ar paslaugoms;
- (iv) parama daro poveikį konkurencijai ir prekybai tarp valstybių narių.

Jeigu nėra tenkinama bent viena sąlyga, pavyzdžiui, parama skiriama ne ūkio subjektui, t. y. ne ekonominę veiklą vykdančiam subjektui, tokia parama nėra valstybės pagalba. Tai, ar skirta

⁹⁴ E-CORDA, 2017-05-31

parama yra valstybės pagalba, gali padėti įvertinti Konkurencijos tarybos parengtas klausimynas⁹⁵. Vertinimas turi būti atliekamas atsižvelgus į visas konkrečias aplinkybes. Paramos, kuri nėra valstybės pagalba, nebereikia vertinti taikant valstybės pagalbą galinčius ligitimizuoti De minimis bei Bendrosios išimties reglamentus.

4.4.1 Ekonominė (ūkinė-komercinė) veikla ir ūkio subjektas

Viena iš sąlygų, būtinų teikiamos paramos pripažinimui valstybės pagalba, nustato, kad parama turi būti skiriama ekonominę (ūkinę komercinę) veiklą vykdančiam subjektui, t. y., įmonei. Parama, teikiama ne ūkio subjektui (įmonei), negali būti laikytina valstybės pagalba.

Sprendžiant, ar paramą gaunantis asmuo laikytinas ūkio subjektu, pirmiausia svarbu įvertinti, kas laikytina ūkio subjektu valstybės pagalbos tikslais ir, ar universitetai, ar universitetų atžalinės įmonės gali būti laikomos ūkio subjektu. Vertinti reikia atsižvelgiant į kriterijų visumą, t. y. turi būti atsižvelgiama tiek į vykdomos veiklos tikslus ir paskirtį, tiek į subjekto veiklos pobūdį.

Pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktiką ūkio subjektu pripažįstamas bet koks ekonominę veiklą vykdančias subjektas, nepaisant jo teisinio statuso ir finansavimo būdo⁹⁶. Pelną nesiekiantys subjektai taip pat gali siūlyti prekes ir paslaugas rinkoje ir būti laikomi ūkio subjektais (įmonėmis)⁹⁷.

Ekonominė veikla laikoma bet kokia veikla, kai konkrečioje rinkoje tiekiamos prekės ir teikiamos paslaugos⁹⁸. Nustatant, ar tam tikro subjekto vykdoma veikla yra ūkinė veikla, susijusi su paslaugų ir prekių siūlymu rinkoje, turi būti atsižvelgiama į tokius kriterijus (sąrašas pavyzdinis):

- veiklos atlygintinumas⁹⁹;
- finansinės rizikos prisiėmimas – jei išlaidos viršija pajamas, susidariusį skirtumą padengia pats subjektas¹⁰⁰. Tačiau tai, kad tam tikros išlaidos kompensuojamos iš valstybės išteklių, savaime nepaneigia ūkinės veiklos pobūdžio;
- prekių įsigijimas ūkinės veiklos vykdymo tikslais¹⁰¹. Jei prekės ar paslaugos įgyjamos ne ūkinės veiklos, o kitokios veiklos vykdymo tikslais, veikla, įsigyjant tokias prekes ar paslaugas, nelaikytina ūkine veikla.

Vertinant, ar veikla yra ekonominė ar neekonominė, atsižvelgiama į atskirų valstybių narių ekonominius ir politinius ypatumus, todėl neįmanoma sudaryti išsamaus veiklos, kuri *a priori*

⁹⁵ http://kt.gov.lt/uploads/documents/files/veiklos-sritys/valstybes-pagalba/klausimynai/kaip_KLAUSIMYNAS_valstybes_pagalba.pdf

⁹⁶ 2015 m. spalio 22 d. ESTT sprendimas byloje *EasyPay AD, Finance Engineering AD prieš Ministerski savet na Republika Bulgaria, Natsionalen osiguritelten institute* (C-185/14), 37 punktas

⁹⁷ 2006 m. sausio 10 d. ESTT sprendimas byloje *Cassa di Risparmio di Firenze ir kt.* (C-222/04), 123 punktas; 2008 m. liepos 1 d. ESTT sprendimas byloje *Motosykletistiki Omospondia Ellados NPID (MOTOE) prieš Elliniko Dimosio* (C-49/07), 27,28 punktai

⁹⁸ 1987 m. birželio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Komisija prieš Italiją* (118/85), p. 7; 1998 m. birželio 18 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Komisija prieš Italiją* (C-35/96), p. 36; 2000 m. rugsėjo 12 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Pavlov ir kiti*, sujungtos bylos (C-180/98–C-184/98), 75 punktas; 2012 m. liepos 12 d. ESTT sprendimas byloje *Compass-Datenbank GmbH prieš Austrijos Respubliką* (C-138/11), 35 punktas

⁹⁹ 2002 m. vasario 19 d. ESTT sprendimas byloje *J. C. J. Wouters ir kiti v Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten* (C-309/99), 48 punktas

¹⁰⁰ 2013 m. vasario 28 d. ESTT sprendimas byloje *Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas prieš Autoridade da Concorrência*, (C-1/12), 37 punktas; 2002 m. vasario 19 d. ESTT sprendimas byloje *J. C. J. Wouters ir kiti v Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten* (C-309/99), 48 punktas

¹⁰¹ 2006 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *Federación Española de Empresas de Tecnología Sanitaria (FENIN) v Europos Bendrijų Komisija* (C-205/03 P), 26 punktas

niekada nebūtų ekonominė, sąrašo¹⁰². Vienu metu veikla gali nebūti ekonomine veikla, tačiau vėliau dėl pasikeitusių teisinių ir ekonominių aplinkybių ji gali būti pripažinta ekonomine, ir atvirkščiai. Dėl to kiekviena veikla turėtų būti vertinama individualiai, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes. Vis dėlto, ESTT ir EK praktika nurodo veiklas, kurios paprastai nėra laikomos ekonomine veikla. Pavyzdžiui, veikla, kuri yra išimtinai susijusi su socialinių tikslų įgyvendinimu, nėra laikoma ūkine veikla¹⁰³.

Taigi, atitinkamas asmuo ūkio subjektu valstybės pagalbos tikslais pripažįstamas tuo atveju, jei jo vykdoma veikla yra ekonominė veikla. Tuo tikslu svarbu atsižvelgti į esamą situaciją ir kiekvieną individualų atvejį, įvertinti vykdomos veiklos tikslus bei paskirtį, asmens veiklos pobūdį ir šių kriterijų visumą.

4.4.2 Universitetas, kaip ūkio subjektas

EK pranešimas numato, kad valstybinis švietimas, organizuojamas pagal nacionalinę švietimo sistemą, kurią finansuoja ir prižiūri valstybė, gali būti laikomas neekonominė veikla¹⁰⁴. EK ir ESTT požiūriu, į paslaugų sąvoką SESV prasme nepatenka viešojo mokyimo sistemai priklausančių ir visiškai ar daugiausia iš viešųjų fondų finansuojamų įstaigų dėstomos pamokos. Nustatydama ir išlaikydama tokią viešojo švietimo sistemą, kuri paprastai finansuojama iš viešojo biudžeto, o ne mokinių ar jų tėvų, valstybė neketina verstis veikla už užmokestį, o atlieka socialinę, kultūrinę ir švietimo funkciją savo visuomenės atžvilgiu¹⁰⁵.

Tai, kad kartais tenka sumokėti mokesť už mokslą ar registracijos mokesť, kuriais dengiamos sistemos veikimo išlaidos, neekonominiam valstybinio švietimo pobūdžiui poveikio iš esmės nedaro. Tokie finansiniai įnašai neretai padengia tik dalį realių paslaugos išlaidų ir todėl negali būti laikomi užmokesčiu už teikiamą paslaugą. Todėl jie nekeičia neekonominio bendrojo švietimo paslaugos, kuri daugiausia finansuojama iš valstybinių lėšų, pobūdžio¹⁰⁶. Tokie patys principai taikomi ir valstybinio švietimo paslaugoms universitetuose – aukštojo mokslo įstaigų veikla, kuri yra finansuojama iš valstybės lėšų, nelaikoma paslaugomis¹⁰⁷. Tačiau aukštasis mokslas, kuris visiškai finansuojamas studentų, aiškiai priklauso ekonominei veiklai.

Be to, tam tikra universitetų ir mokslinių tyrimų centrų veikla paprastai nėra laikoma ekonomine veikla¹⁰⁸: (i) dideliu mastu vykdomas labiau kvalifikuotų žmoniškųjų išteklių švietimas; (ii) nepriklausomų mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos vykdymas, siekiant daugiau žinių ir geresnio suvokimo, įskaitant bendruosius mokslinius tyrimus ir taikomąją veiklą; (iii) mokslinių tyrimų rezultatų platinimas. Be to, technologijų perdavimo veikla (licencijavimas, veiklos atskyrimas (atžalinių įmonių steigimas) arba kitos mokslinių tyrimų organizacijos sukurtų žinių valdymo formos) yra neekonominė veikla, jei ta veikla yra vidinio pobūdžio ir visos pajamos reinvestuojamos į mokslinių tyrimų organizacijų pirminę veiklą¹⁰⁹.

Vertinant, ar universitetų veikla yra ekonominė ar neekonominė, turi būti atsižvelgiama į atskirų valstybių narių ekonominius ir politinius ypatumus. MSĮ 14 str. numato, jog valstybės

¹⁰² Komisijos komunikatas dėl Europos Sąjungos valstybės pagalbos taisyklių taikymo kompensacijai už visuotinės ekonominės svarbos paslaugų teikimą, 2012/C 8/02; (toliau – EK pranešimas)

¹⁰³ 2002 m. sausio 22 d. ESTT sprendimas byloje *Cisal ir INAIL* (C-218/00), 45 punktas

¹⁰⁴ 2002 m. sausio 22 d. ESTT sprendimas byloje *Cisal ir INAIL* (C-218/00), 28 p.

¹⁰⁵ 2007 m. rugsėjo 11 d. ESTT sprendimas byloje *Komisija prieš Vokietiją* (C-318/05), 68 punktas

¹⁰⁶ 2008 m. vasario 21 d. ELPA Teismo sprendimas byloje *Private Barnehagers Landsforbund prieš ELPA priežiūros instituciją* (E-5/07), 83 punktas

¹⁰⁷ 1993 m. gruodžio 7 d. ESTT sprendimas byloje *Wirth* (C-109/92), 14–19 punktai

¹⁰⁸ Komisijos komunikatas; Komisijos pranešimas, 31 p.

¹⁰⁹ Komisijos komunikatas; Komisijos pranešimas, 31 p.

mokslo ir studijų politiką formuoja LR Seimas, LRV, ŠMSM ir kitos ministerijos¹¹⁰. Be to, valstybinių aukštųjų mokyklų studijų programos turi būti vertinamos ir akredituojamos atsižvelgus į valstybės ūkinės, socialinės, kultūrinės plėtros poreikius ir ateities raidos perspektyvą. Todėl, nepaisant to, kad aukštoji mokykla turi teisę pasirinkti studijų ir asmenybės ugdymo, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros kryptis ir formas, rengti ir tvirtinti studijų programas ir kt., valstybinis universitetas, kaip aukštoji mokykla, neturi visiškos autonomijos vykdomos švietimo veiklos atžvilgiu.

Be to, LR švietimo įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje įtvirtina, jog aukštojo mokslo studijų paskirtis – padėti asmeniui įgyti šiuolaikinį pažinimo ir technologijų lygį ir ūkio poreikius atitinkančią aukštojo mokslo kvalifikaciją, pasirengti aktyviai profesinei, visuomeninei ir kultūrinei veiklai. Švietimo veikla, kuria siekiama parengti daugiau geresnės kvalifikacijos žmogiškųjų išteklių, užtikrinti visuomeninių poreikių įgyvendinimą, savo prigimtimi nelaikytina ekonomine veikla¹¹¹. Todėl darytina išvada, kad švietimo veikla Lietuvoje, kai ją vykdo valstybei priklausančios aukštosios mokyklos, valstybės pagalbos tikslais laikytina neekonomine veikla.

Kita vertus, atkreiptinas dėmesys, kad asmuo gali būti laikomas ūkio subjektu vykdydamas vieną veiklą, kuri yra ekonominė, ir nebūti laikomas ūkio subjektu dėl tos veiklos, kuri nėra laikoma ekonomine veikla¹¹². Universitetai gali teikti tam tikras paslaugas, pvz., administravimo, patalpų nuomos, apgyvendinimo, ir gali būti laikomi ūkio subjektu šioje savo veiklos dalyje. Vis dėlto, šios veiklos paprastai yra papildomos veiklos šalia pagrindinės mokslo, švietimo, mokslinių tyrimų veiklos. Todėl, jei didžioji dalis universiteto veiklos nelaikytina ekonominė veikla, nebūtų pagrindo universitetą pripažinti ūkio subjektu visos veiklos atžvilgiu¹¹³.

Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, į universitetų veiklos reglamentavimą ir jų socialinę, kultūrinę bei švietimo funkciją, taip pat tai, kad aukštasis mokslas sudaro viešojo mokymo sistemą ir yra daugiausia finansuojamas iš viešųjų fondų, darytina išvada, kad universitetų vykdoma švietimo, MTEPI veikla, ypač, jei ją vykdo valstybei priklausantis universitetas, nėra ekonominė veikla. Tokiu atveju universitetas nebūtų laikomas ūkio subjektu, o jam švietimui, MTEPI veiklai skirta parama nebūtų laikoma valstybės pagalba. Vis dėlto, konkrečiu atveju reikėtų įvertinti, ar konkretaus universiteto vykdomos veiklos nebūtų pagrindo pripažinti ekonomine veikla, pvz., dėl to, kad jo veikla didžiąja dalimi ar visiškai yra finansuojama iš privačių lėšų. Todėl neatmestina galimybė, kad privataus universiteto vykdoma švietimo ir mokslinė veikla valstybės pagalbos tikslais gali būti pripažinta ekonomine veikla.

4.4.3 Universiteto atžalinė įmonė, kaip ūkio subjektas

Universiteto atžalinė įmonė, priklausomai nuo jos vykdomos veiklos pobūdžio, gali būti pripažinta ūkio subjektu pagal tuos pačius aukščiau minėtus kriterijus, kurie taikomi universiteto

¹¹⁰ Valstybės mokslo ir studijų politikos įgyvendinimo priemonės taip pat yra įtvirtintos ir kituose Lietuvos teisės aktuose. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 40 str. įtvirtina, jog aukštosioms mokykloms suteikiama autonomija. Tačiau valstybė prižiūri mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą. LR Seimo statuto 66 str. įtvirtina, jog LR Seimo Švietimo ir mokslo komitetas svarsto ir teikia pasiūlymus dėl valstybės švietimo politikos formavimo, rengia ir svarsto švietimą reglamentuojančių įstatymų, nutarimų ir kitų LR Seimo priimamų teisės aktų projektus bei pasiūlymus, atlieka kitas funkcijas, susijusias su švietimo veikla. LR švietimo įstatymo 28 str. 4 d. numato, jog LR Seimas užtikrina pakankamą valstybinių universitetų tinklą, o 42 str. 1 d. 1 p. įtvirtina, jog LR Seimas valstybinį universitetą steigia LRV teikimu

¹¹¹ Komisijos komunikatas, 19 p.

¹¹² 2000 m. gruodžio 12 d. Bendrojo Teismo sprendimas byloje *Aéroports de Paris* prieš *Komisiją* (T-128/98), 108 punktas

¹¹³ 2012 m. liepos 12 d. ESTT sprendimas byloje *Compass-Datenbank GmbH* prieš *Austrijos Respubliką* (C-138/11), 36-38 punktai; Komisijos komunikatas, 20 p.

atžvilgiu. Net ir pripažinus universitetą, kaip atžalinės įmonės steigėją, ne ūkio subjektu, tai savaime nereikštų, kad ir atžalinė įmonė yra ne ūkio subjektas. Atžalinių įmonių statusą reikėtų vertinti, atsižvelgus į pačių atžalinių įmonių veiklos pobūdį. Atžalinėms įmonėms MTEPI teikiama parama gali būti pripažinta valstybės pagalba, jei būtų tenkinamos SESV 107 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos sąlygos¹¹⁴. Jeigu atžalinės įmonės vykdytų ir ekonominę ir neekonominę veiklą, kurios būtų aiškiai atskirtos, išimtinai neekonominėi veiklai skirta parama galėtų nebūti laikoma valstybės pagalba¹¹⁵.

Šiame kontekste svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad planuojama FP būtų skirta rinkos poreikius atitinkančių idėjų ir technologijų vystymo (įskaitant komercinimo galimybių studijų rengimą) ir prototipų kūrimo veikloms. Dėl šios FP gavimo galėtų pretenduoti MSI įsteigtos atžalinės įmonės. Atsižvelgiant į ESTT ir Komisijos komunikato nuostatas, numatomų finansuoti atžalinių įmonių veiklą, priklausomai nuo konkrečių veiklos sąlygų ir tikslų, gali būti laikoma tiek ekonomine, tiek neekonominė veikla. Neekonominė veikla paprastai laikytina tokia veikla, jei ta veikla universiteto atžvilgiu gali būti laikoma daugiau vidinio pobūdžio ir visos iš jos gautos pajamos reinvestuojamos į mokslinių tyrimų organizacijų pirminę veiklą¹¹⁶. Darytina prielaida, kad atžalinių įmonių, kurioms planuojama skirti FP, pirminis tikslas yra išvystyti atsirinktą idėją ar technologiją iki tam tikros pamatuotinos finansinės vertės ir įgyti galimybę šią vertę realizuoti siekiant pelno, bet ne reinvestuoti iš šios veiklos gautas pajamas į universiteto vykdomą mokslinių tyrimų veiklą. Tai ypač taikytina tais atvejais, kai į atžalinę įmonę pritraukiamas privatus kapitalas. Todėl darytina išvada, kad daugumoje atvejų atžalinės įmonės veikla turėtų būti laikytina ekonomine, o pati atžalinė įmonė pripažintina ūkio subjektu valstybės pagalbos tikslais, net jeigu tokios atžalinės įmonės steigėju yra neekonominę veiklą vykdomas universitetas. Pastaruoju atveju tokiai atžalinei įmonei, kaip ūkio subjektui, teikiama parama iš esmės turėtų būti laikytina valstybės pagalba, nebent kitos SESV 107 straipsnio 1 dalyje nurodytos sąlygos nebūtų išpildytos.

4.4.4 Vieno ekonominio vieneto sąvoka

Valstybės pagalbos tikslais keletas ūkio subjektų gali būti laikomi vienu ūkio subjektu arba vienu ekonominiu vienetu. Vieną ekonominį vienetą sudaro du ar daugiau tarpusavio ryšiais susijusių ūkio subjektų, t. y. ekonominę veiklą vykdančių subjektų. Vieno ekonominio vieneto vertinimas remiasi faktinėmis aplinkybėmis, atsižvelgiant į tai, ar vienas iš ūkio subjektų turi kito ūkio subjekto kontrolinį akcijų paketą ir, ar juos sieja kiti funkciniai, ekonominiai ir struktūriniai ryšiai¹¹⁷. Konkurencijos taryba yra parengusi klausimyną, kuris gali padėti įvertinti, ar paramos gavėjas yra susijęs su kitais ūkio subjektais¹¹⁸.

EK pranešimo 16 p. nurodyta, kad vien tai, kad subjektas turi prekes tiekiančios ar paslaugas rinkoje teikiančios įmonės akcijų, net, jei tai sudaro kontrolinį akcijų paketą, nereiškia, kad tas subjektas, taikant SESV 107 straipsnio 1 dalį, automatiškai turėtų būti laikomas įmone. Jeigu tas akcijų turėjimas suteikia tik teisę naudotis su akcininko statusu susijusiomis teisėmis ir, atitinkamais atvejais, gauti dividendus, t. y. naudotis paprastais turto nuosavybės rezultatais, tas subjektas nebus laikomas įmone, jeigu jis pats rinkoje prekių netiekia ar paslaugų neteikia.

¹¹⁴ 2008 m. sausio 30 d. Europos Komisijos sprendimo N 365/2007, 40 p.

¹¹⁵ 2012 m. birželio 16 d. Europos Komisijos sprendimas SA. 34307 (2012/N)

¹¹⁶ Komisijos komunikatas; Komisijos pranešimas, 31 p.

¹¹⁷ 2010 m. gruodžio 16 d. ESTT sprendimas byloje *AceaElectrabel Produzione SpA prieš Komisiją* (C-480/09), 49–51 punktai; 2006 m. sausio 10 d. ESTT sprendimas byloje *Cassa di Risparmio di Firenze SpA ir kt.* (C-222/04), 112 punktas

¹¹⁸ <http://kt.gov.lt/uploads/documents/files/veiklos-sritys/valstybes-pagalba/klausimynai/kaip>

Jeigu universitetas įsteigia atžalinę įmonę, kuri vykdo ekonominę veiklą, pvz., parduoda prekes ar paslaugas, kaip MTEPI rezultata, universitetas vien dėl tokios atžalinės įmonės akcijų turėjimo netampa ūkio subjektu. Atsižvelgus į tai, kad vieno ekonominio vieneto sąvoka apima ekonominę veiklą vykdančius subjektus (ūkio subjektus), universiteto, kuris nevykdo ūkinės veiklos, nebūtų pagrindo įtraukti į vieną ekonominį vienetą. Jei universitetas nevykdytų ekonominės veiklos, tik atžalinė įmonė būtų laikoma ūkio subjektu valstybės pagalbos skyrimo tikslais. Vis dėlto, EK praktikos, kuri aiškiai pagrįstų tokį vieno ekonominio vieneto aiškinimą, nėra. Šis aiškinimas grindžiamas vieno ekonominio vieneto samprata ir su tuo susijusiais dokumentais bei praktika, todėl, siekiant teisinio tikrumo, galima būtų kreiptis į EK dėl papildomo išaiškinimo.

Tuo atveju, jei universitetas atžalinę įmonę steigė su kitu ūkio subjektu, pvz., rizikos kapitalo fondu ar kita įmone, atžalinė įmonė kartu su tuo kitu ūkio subjektu (ir su juo susijusiais ūkio subjektais) sudarytų vieną ekonominį vienetą valstybės pagalbos tikslais. EK teisės aktai gali numatyti išimtis. Pavyzdžiui, EK laikosi nuomonės, jog dėl palankių bendradarbiavimo sąlygų netiesioginė valstybės pagalba per šiuos subjektus dalyvaujančioms įmonėms nesuteikiama, jeigu tenkinama viena iš šių sąlygų, pvz., dalyvaujančios įmonės padengia visas projekto sąnaudas; bendradarbiavimo rezultatai, kuriems netaikomos IN teisės, gali būti plačiai skelbiami, o visos IN teisės, susijusios su mokslinių tyrimų organizacijų arba mokslinių tyrimų infrastruktūros veikla, visiškai atitenka tiems subjektams¹¹⁹.

Taigi, vieno ekonominio vieneto sąvoka turi būti aiškinama atsižvelgiant į konkrečias faktines aplinkybes ir atžalinės įmonės struktūrą bei vykdomą veiklą. Nepriklausomai nuo to, ar yra pagrindo universiteto vykdomą veiklą pripažinti neekonominė veikla, o universitetą – ne ūkio subjektu, universitetas neturėtų būti įtraukiamas į vieną ekonominį vienetą. Be to, jeigu universitetas nebūtų laikomas vykdančiu ekonominę veiklą, jam skirta valstybės parama nebūtų laikoma valstybės pagalba. Tokiu atveju valstybės pagalbos vertinimą reikėtų atlikti tik atžalinės įmonės arba atžalinės įmonės ir kito ją kontroliuojančio ūkio subjekto atžvilgiu.

Tokiu būdu, apibendrinant vieno ekonominio vieneto sampratą darytina išvada, kad vienas ekonominis vienetas apima du ir daugiau ekonominę veiklą vykdančių ūkio subjektų, kurie tarpusavyje yra susiję dėl funkcinių ir (ar) ekonominių, ir (ar) struktūrinių ryšių. Nustačius, kad universitetas nevykdo ekonominės veiklos ir nėra ūkio subjektas, nebūtų pagrindo universiteto įtraukti į vieno ekonominio vieneto sąvoką. Tačiau į vieno ekonominio vieneto sąvoką reikėtų įtraukti kitus (t. y. privatų kapitalą į atžalinę įmonę investuojančius ir ją kontroliuojančius) ūkio subjektus bei su jais susijusius asmenis.

4.4.5 *De minimis* reglamentas

De minimis reglamentas įtvirtina sąlygas, kurioms esant valstybės pagalba laikoma suderinama su SESV reikalavimais ir nereikia kreiptis į EK pagal SESV veikimo 108 straipsnio 3 dalį.

Jeigu bendra vienai įmonei ar vienam ekonominiam vienetui (tiek dideliame, tiek MVĮ) kiekvienoje valstybėje narėje skirta suma ne didesnė nei 200 000 EUR¹²⁰ per bet kurį trejų metų laikotarpį, tokia pagalba laikoma *de minimis* pagalba. Vertinant trejų metų laikotarpį atsižvelgiama į bendrą per atitinkamus finansinius metus ir per praėjusius dvejus finansinius metus suteiktos

¹¹⁹ Žr. Komisijos komunikato 28 p.

¹²⁰ *De minimis* reglamentas numato išimtis: (i) 100 000 EUR viršutinė riba taikoma *de minimis* pagalbai įmonėms, veikiančioms krovinių vežimo keliais sektoriuje; (ii) *De minimis* reglamentas netaikomas žemės ūkio produktų gamybos, žuvininkystės ir akvakultūros sektoriuose; pirminės žemės ūkio produktų gamybos veiklai; tam tikrais atvejais veiklai žemės ūkio produktų perdirbimo ir prekybos sektoriuje

de minimis pagalbos sumą. *De minimis* reglamentas taikomas tik *de minimis* pagalbai, kurios bendrąjį subsidijos ekvivalentą galima tiksliai ex ante apskaičiuoti neatlikus rizikos vertinimo, pavyzdžiui, dotacijos, palūkanų subsidijos, apribotas atleidimas nuo mokesčių ar kitos priemonės, kuriomis numatoma riba, kuria galima užtikrinti, kad atitinkama viršutinė riba nebūtų viršyta.

De minimis valstybės pagalbos limitas taikomas „vienam ekonominiam vienetui“, kuris apima visus ūkio subjektus, kurie yra tiesiogiai ar netiesiogiai tarpusavyje susiję¹²¹. Todėl, kai parama skiriama atžalinės įmonės veiklai, *de minimis* reglamente numatytą 200 000 EUR ribą galima būtų vertinti tik atžalinės įmonės atžvilgiu, kadangi neekonominę veiklą vykdančiam universitetui skirta parama nėra valstybės pagalba¹²² ir dėl to neturi įtakos *de minimis* pagalbos maksimalios ribos vertinimui. Vis dėlto, jeigu universitetas vykdytų ir ekonominę veiklą, ir neekonominę veiklą, reikėtų atskirti šias veiklos rūšis, išlaidas, finansavimą ir pajamas¹²³.

Vadinasi, 100 proc. universiteto kontroliuojamai atžalinei įmonei teikiama valstybės pagalba galėtų būti iki 200 000 EUR ir ši riba turėtų būti vertinama atsižvelgiant tik į atžalinės įmonės gautą *de minimis* valstybės pagalbą. Tuo atveju, jei projektą vykdo universitetas kartu su privačiu ūkio subjektu, reikia atsižvelgti į Komisijos komunikato 2.2.2 dalyje išdėstytus vertinimo principus, nustatant, ar atžalinė įmonė ir privatus subjektas sudaro vieną ekonominį vienetą. Jeigu ne, tuomet *de minimis* pagalbos dydis taip pat turėtų būti vertinamas tik atžalinės įmonės atžvilgiu.

Jeigu Komisijos komunikato 28 p. sąlygos nėra tenkinamos, visai įnašo į MTEPI projekto vertei bus taikomos įprastos valstybės pagalbos taisyklės¹²⁴.

Taikant įprastas valstybės pagalbos taisykles, jeigu atžalinę įmonę kontroliuotų ne universitetas, o kitas privatus subjektas, vertinant 200 000 EUR ribą reikėtų atsižvelgti į atžalinės įmonės kartu su privačiu subjektu ir jį kontroliuojančiais subjektais (vieno ekonominio vieneto) gautą *de minimis* valstybės pagalbą per paskutinius trejus metus.

Tuo atveju, jei privatus subjektas dalį atžalinės įmonės akcijų įsigytų vėlesniame etape, t. y. universiteto įsteigta atžalinei įmonei jau pradėjus vykdyti veiklą, *de minimis* reglamento 3 straipsnio 8 dalis numato tokias taisykles: jei dvi įmonės susijungia arba viena įsigyja kitą, apskaičiuojant, ar nauja *de minimis* pagalba naujai arba įsigyjančiajai įmonei viršija atitinkamą viršutinę ribą, atsižvelgiama į visą ankstesnę *de minimis* pagalbą, suteiktą bet kuriai iš susijungiančių įmonių. *De minimis* pagalba, kuri teisėtai suteikta prieš susijungimą arba įsigijimą, tebėra teisėta. Vertinant šį klausimą taip pat reikėtų atsižvelgti į tai, ar atžalinei įmonei valstybės parama buvo skirta ekonominei ar neekonominėi veiklai ir, ar ji gali būti laikoma *de minimis* valstybės pagalba. Be to, reikia atsižvelgti į tai, kad 200 000 EUR riba taikytina tik skirtai *de minimis* pagalbai. Tai yra, jeigu pagalba įmonei buvo skirta pagal valstybės pagalbos schemą, Bendrosios išimties reglamentą ar buvo atskirai suderinta su EK (ad hoc valstybės pagalba), remiantis *de minimis* reglamento nuostatomis, į tokia pagalbą nebūtų pagrindo atsižvelgti vertinant *de minimis* pagalbos ribą¹²⁵.

Tokiu būdu, apibendrinant *de minimis* reglamento taikymą atžalinei įmonei, pažymėtina, kad jeigu universiteto vykdoma veikla nėra ekonominė veikla, universitetas nėra ūkio subjektas ir jam skiriama parama nėra valstybės pagalba. Tokiu atveju universiteto gauta parama neturėtų įtakos

¹²¹ *De minimis* reglamento 2 str. 2 d.

¹²² Komisijos pranešimo 6 p.; Komisijos komunikato Valstybės pagalbos moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai ir inovacijoms sistema, 17 p.

¹²³ Komisijos komunikato Valstybės pagalbos moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai ir inovacijoms sistema, 18 p.

¹²⁴ Komisijos komunikato 30 p.

¹²⁵ Taip pat žr. <http://kt.gov.lt/lt/veiklos-sritys/valstybes-pagalba/susijusi-informacija-2/de-minimis-pagalba>

de minimis ribos taikymui atžalinei įmonei. Toks vertinimas gali būti naudingas, atsižvelgus į tai, kad EK praktikoje nėra vienareikšmiškai įtvirtinta, kad universiteto, nevykdančio ekonominės veiklos, nereikia įtraukti į vieno ekonominio vieneto sąvoką. Tuo atveju, jeigu atžalinę įmonę universitetas steigė kartu su privačiais ūkio subjektais, *de minimis* reglamento taikymas priklausytų nuo konkrečių aplinkybių, t. y.: (a) jei universiteto ir privataus ūkio subjekto bendradarbiavimas atitiktų Komisijos komunikato 28 p. reikalavimus, būtų pagrindas į vieno ekonominio vieneto sąvoką neįtraukti atžalinę įmonę kontroliuojančių ūkio subjektų; (b) jei universiteto ir privataus subjekto bendradarbiavimas neatitiktų Komisijos komunikato reikalavimų, būtų pagrindas vienu ekonominiu vienetu laikyti atžalinę įmonę ir privatų ūkio subjektą kartu su visais jį kontroliuojančiais asmenimis ir šio vieno ekonominio vieneto atžvilgiu vertinti *de minimis* valstybės pagalbos limitą.

4.4.6 Bendrosios išimties reglamentas

Bendrosios išimties reglamentas įtvirtina taisykles, kurioms esant valstybės pagalba laikoma suderinama su SESV nuostatomis ir apie ją nereikia pranešti EK pagal SESV 108 straipsnio 3 dalį.

Kai kurios Bendrosios išimties reglamento taisyklės taikomos tik MVĮ. MVĮ suprantamos pagal Bendrosios išimties reglamento I priede nurodytus kriterijus – tai įmonės, kuriose dirba mažiau kaip 250 asmenų ir kurių metinė apyvarta neviršija 50 mln. EUR, ir (arba) bendra metinė balanso suma neviršija 43 mln. EUR. Nuo 2017 m. gegužės 1 d. įsigaliojusi LR smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymo redakcija numato tokius pačius reikalavimus MVĮ.

Bendrosios išimties reglamento I priedo 3 straipsnis nurodo įmonių rūšis, į kurias atsižvelgiama apskaičiuojant personalo skaičių ir finansines sumas: savarankiškos įmonės, įmonės partnerės bei susijusios įmonės. Todėl MVĮ yra platesnė sąvoka nei susijusios įmonės arba vienas ekonominis vienetas. MVĮ gali apimti ir tuos atvejus, kai įmonės nelaikytinos vienu ekonominiu vienetu, tačiau jos gali būti laikomos partnerėmis ir jų pajamos bei darbuotojai gali būti sumuojami MVĮ nustatymo tikslais, jeigu viena įmonė kartu su kitomis susijusiomis įmonėmis turi 25 proc. ar daugiau, bet ne daugiau nei kontrolinį akcijų paketą, įmonės kapitalo ar balsavimo teisių.

Bendrosios išimties reglamento I priedo 3 straipsnio 2 dalis taip pat numato, kad įmonė yra laikoma savarankiška (neturinčia įmonės partnerės), net jeigu tam tikri investuotojai turi daugiau kaip 25 proc. akcijų arba balsavimo teisių, jeigu jie atskirai ar bendrai nėra susiję su ta įmone. Tokie investuotojai gali būti rizikos kapitalo bendrovės, asmenys ar asmenų grupės, jeigu tokių asmenų investicijų į tą pačią įmonę suma yra mažesnė kaip 1 250 000 EUR, universitetai ar ne pelno mokslinių tyrimų centrai. Taigi, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, reikėtų vertinti, ar universiteto atžalinę įmonę yra pagrindas pripažinti savarankiška įmone ir tik jos pajamas bei darbuotojų skaičių vertinti MVĮ nustatymo tikslais.

Tai, ar universitetas turėtų būti įtrauktas į MVĮ vertinimą, priklauso nuo to, ar universitetas būtų pripažintas ūkio subjektu ir laikomas susijusia įmone, kaip paaiškinta aprašant *De minimis* reglamento taikymą bei vadovaujantis Bendrosios išimties reglamento I priedo 3 str. 3 d. nuostatomis.

Apibendrinant dėl Bendrosios išimties reglamento taikymo MVĮ, darytina išvada, kad Bendrosios išimties reglamento taikymo tikslais reikia vertinti, ar, atsižvelgus į Bendrosios išimties reglamento I priedo kriterijus, atžalinę įmonę yra savarankiška įmonė ir todėl į vieno ekonominio vieneto sąvoką nereikia įtraukti neekonominę veiklą vykdančio universiteto ar atžalinę įmonę kontroliuojančio privataus investuotojo. Nustačius, kad atžalinę įmonę laikytina savarankiška įmone, tik atžalinės įmonės darbuotojų skaičius ir pajamos turėtų būti vertinamos MVĮ tikslais.

4.5 Standartinės FP

Kaip jau minėta vertinimo 1.2 dalyje, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas naudotis nacionaliniu, regioniniu, tarptautiniu arba tarpvalstybiniu lygmeniu nustatytomis FP, kurias valdo arba už kurių valdymą atsako VI pagal Reglamento (ES) Nr. 1303/2013 38 straipsnio 3 dalies a punktą, taip vadinamu Komisijos Įgyvendinimo aktu (reglamentu) yra nustatytos tam tikrų FP standartinėms sąlygoms taikytinos taisyklės. Šias standartinės sąlygas atitinkančios standartinės (angl. „*off-the-shelf*“) FP laikomos atitinkančiomis valstybės pagalbos taisyklės.

Šiuo metu Įgyvendinimo aktu yra patvirtintos trys standartinės FP, skirtos SVV, – pasidalytos portfelio rizikos paskolos (angl. *Portfolio Risk Sharing Loan*), apribota portfelio garantija (angl. „*Capped Portfolio Guarantee*“) ir bendro investavimo priemonė (angl. *Co-investment Facility*). Kadangi iš šių trijų priemonių tik bendro investavimo priemonė tinka rizikos kapitalo investicijoms, todėl toliau tik ji bus lyginama su analogiškais FP, įgyvendinamomis iš 2014–2020 m. programavimo laikotarpio ES SF lėšų.

19 lentelė. Pagrindinės bendro investavimo standartinės FP sąlygos ir jų palyginimas su kitomis bendro investavimo FP

	Bendro investavimo priemonė (standartinė FP)	Ko-investicinis fondas	Ko-investicinis fondas II	Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas
Investicijų forma	nuosavo kapitalo arba kvazinuosavo kapitalo (<i>angl. equity and quasi-equity</i>) forma	nuosavo kapitalo arba kvazinuosavo kapitalo (<i>angl. equity and quasi-equity</i>) forma	nuosavo kapitalo arba kvazinuosavo kapitalo (<i>angl. equity and quasi-equity</i>) forma	nuosavo kapitalo arba kvazinuosavo kapitalo (<i>angl. equity and quasi-equity</i>) forma
FT	Privačiojo sektoriaus subjektas	INVEGA kartu su specialiai rizikos kapitalo fondų valdymui ir efektyviam įgyvendinimui įsteigta INVEGOS dukterine įmone	INVEGA kartu su specialiai rizikos kapitalo fondų valdymui ir efektyviam įgyvendinimui įsteigta INVEGOS dukterine įmone	Privačiojo sektoriaus subjektas
Didžiausia investicija	15 mln. EUR	Į vieną MĮ investicija negali būti didesnė nei 0,8 mln. EUR, o investicijos į novatorišką MĮ suma negali būti didesnė nei 1,6 mln. EUR	Į vieną MĮ investicija negali būti didesnė nei 0,8 mln. EUR, o investicijos į novatorišką MĮ suma negali būti didesnė nei 1,6 mln. EUR	0,6 mln. EUR
FT finansinis indėlis į priemonę	Atrinktas FT kiekvienu atskiru atveju pritraukia bent 1 proc. papildomų FT arba su FT susijusios priemonės lėšų, kad būtų suderinti interesai, taip pat jungtinių investuotojų, t. y. privačiojo sektoriaus investuotojų, lėšų	Nėra reikalavimo FT prisidėti savo lėšomis	Nėra reikalavimo FT prisidėti savo lėšomis	Priklausomai nuo Fondo valdytojo ir jo komandos narių finansinės padėties ir įgyvendinamumo vertinimo, FT turi prisiimti reikšmingą finansinį įsipareigojimą Fondui, siekiant padidinti Fondo valdytojo ir investuotojų suinteresuotumo Fondu suderinimą
Privataus dalyvavimo norma	a) 10 proc. – rizikos finansų, suteiktų tinkamoms finansuoti įmonėms prieš jų pirmą komercinį pardavimą bet kurioje rinkoje, atveju; b) 40 proc. – rizikos finansų, suteiktų tinkamoms finansuoti įmonėms, veikiančioms bet kurioje rinkoje mažiau nei septynerius metus, po jų pirmo komercinio pardavimo, atveju; c) 60 proc. – rizikos finansų, suteiktų tinkamoms finansuoti	Jei investuojama į įmonę, registruotą Vilniaus, Kauno ar Klaipėdos miestuose – 30 proc. Jei įmonė, į kurią investuojama, registruota ne Vilniaus, Kauno ar Klaipėdos miestuose, ši dalis gali būti mažinama 10 proc. Privačios lėšos pritraukiamos konkrečios investicijos atveju	Jei investuojama į MĮ, kuriai taikomi Bendrosios išimties reglamento reikalavimai: - 30 proc., jei įmonė yra registruota Vilniaus, Kauno arba Klaipėdos miestuose ir veikia ne sumanios specializacijos srityje; 20 proc., jei įmonė yra registruota ne Vilniaus, Kauno arba Klaipėdos miestuose arba įmonė yra registruota Vilniaus, Kauno	50 proc. Privačios lėšos pritraukiamos konkrečios investicijos atveju

	įmonėms, kurioms reikia pradinių rizikos finansų investicijų, pagal verslo planą, parengtą siekiant patekti į naują produktų ar geografinę rinką, viršijančių 50 proc. jų vidutinės metinės apyvartos ankstesniais penkeriais metais, atveju, arba suteiktų paskesnėms investicijoms į tinkamas finansuoti įmones praėjus septyneriems metams po jų pirmo komercinio pardavimo atveju Privačios lėšos pritraukiamos fondo lygiu		arba Klaipėdos miestuose, tačiau veikia sumanios specializacijos srityje; 10 proc., jei įmonė yra registruota ne Vilniaus, Kauno arba Klaipėdos miestuose ir taip pat veikia sumanios specializacijos srityje. Jei investuojama į MĮ, kuri neatitinka Bendrosios išimties reglamento reikalavimų ir į vidutinę įmonę – 50 proc. Privačios lėšos pritraukiamos konkrečios investicijos atveju	
Tinkamos investicijos	Taikant bendro investavimo priemonę suteikiama kapitalo nebiržinėms MVĮ, tenkinančioms bent vieną iš šių sąlygų: a) MVĮ nevykdo veiklos jokioje rinkoje; b) MVĮ vykdo veiklą bet kurioje rinkoje mažiau nei septynerius metus nuo savo pirmo komercinio pardavimo; c) MVĮ reikia pradinės rizikos finansų investicijos, kuri, remiantis verslo planu, parengtu siekiant patekti į naują produkto ar geografinę rinką, yra didesnė nei 50 proc. jų vidutinės metinės apyvartos per ankstesnius penkerius metus; d) MVĮ reikia paskesnių investicijų į tinkamas finansuoti įmones, be kita ko, praėjus septyneriems metams nuo	Fondas investuos į MĮ, kaip jos apibrėžtos Bendrosios išimties reglamento I priedo 2 straipsnyje Investicijos metu (įskaitant paskesnes investicijas) MĮ turi būti nebiržinė ir atitikti visas šias sąlygas: 1. ji registruota ne ilgiau kaip 5 metus iki investicijos atlikimo; 2. ji nėra paskirsčiusi pelno; 3. ji nėra sukurta per susijungimą	Fondas investuos į MĮ, kaip jos apibrėžtos Bendrosios išimties reglamento I priedo 2 straipsnyje Investicijos metu (įskaitant paskesnes investicijas) MĮ turi būti nebiržinė ir atitikti visas šias sąlygas: 1. ji registruota ne ilgiau kaip 5 metus iki investicijos atlikimo; 2. ji nėra paskirsčiusi pelno; 3. ji nėra sukurta per susijungimą	Į nebiržines MVĮ

	pirmojo komercinio pardavimo			
Priemonės trukmė	10 m. su galimybe pratęsti	Bendrosios išimties reglamento taikymo laikotarpiu su galimybe pratęsti	Bendrosios išimties reglamento taikymo laikotarpiu su galimybe pratęsti	Iki 10 metų su galimybe pratęsti
Valdymo (administravimo) mokestis	Valdymo mokestis turi būti susijęs su veiklos rezultatais, kaip nustatyta Reglamento Nr. 480/2014 12 ir 13 straipsniuose	Yra	Valdymo mokestis turi būti susijęs su veiklos rezultatais, kaip nustatyta Reglamento Nr. 480/2014 12 ir 13 straipsniuose	Valdymo mokestis turi būti susijęs su veiklos rezultatais, kaip nustatyta Reglamento Nr. 480/2014 12 ir 13 straipsniuose

Šaltinis: INVEGA

Palyginus aukščiau išvardytas priemones galima teigti, kad jos visos iš esmės yra panašios, išskyrus šiuos esminius skirtumus:

- per standartinę FP ir bendrai su verslo angelais investuojantį fondą, FT turi prisidėti savo lėšomis, o per ko-investicinius fondus tokio reikalavimo nėra;
- standartinės FP ir bendrai su verslo angelais investuojančio fondo atveju FT turi būti atrinktas privačiojo sektoriaus subjektas, ko-investicinių fondų atveju FT yra INVEGA kartu su savo dukterine įmone. Privačiojo sektoriaus subjektams yra svarbus fondo dydis, didesnis valdymo mokestis, jei fondo dydis nėra pakankamas, platesnė FP geografinė aprėptis, ilgesnis investavimo laikotarpis;
- priemonės taip pat skiriasi pagal tai, kuriame lygyje yra pritraukiamos privačios lėšos: standartinės FP atveju – fondo lygyje, kitų priemonių atveju – konkrečios investicijos atveju;
- bendrai su verslo angelais investuojančio fondo atveju nėra valstybės pagalbos, tačiau reikia pritraukti ne mažiau kaip 50 proc. privačių lėšų.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad standartinę FP ir bendrai su verslo angelais investuojantįjį fondą būtų sudėtinga pritaikyti ypač rizikingų investicijų tokių, kaip MSI atžalinių įmonių MTEPI veiklų rezultatų komercinimo finansavimui, nes, arba tokios priemonės nebus patrauklios privataus sektoriaus FT ir privatiems investuotojams, arba kaip ir dabar nebus investuojama į tokį rizikingą segmentą. Tinkamesnė alternatyva MSI atžalinių įmonių MTEPI veiklų rezultatų komercinimo finansavimui būtų priemonėms „Ko-investicinis fondas“ ir „Ko-investicinis fondas II“ analogiška FP.

5 Papildomų viešųjų ir privačių lėšų šaltinių pritraukimas

Vertinant papildomų lėšų pritraukimo galimybę išskiriami viešųjų ir privačių lėšų šaltiniai. Kadangi valstybės biudžeto asignavimų dalis, skirta MSI atžalinių įmonių veiklai vykdyti, 2015 m. sudarė 0,3 proc. MSI mokslo ir meno veiklai vykdyti skirto metinio biudžeto, egzistuoja reali galimybė padidinti MSI atžalinių įmonių veiklai vykdyti skiriamą valstybės finansavimą.

Interviu dalyvavę universitetai¹²⁶ teigė, kad savo lėšomis galėtų prisidėti suformuojant teisės aktais nustatytą minimalų atžalinių įmonės įstatinį kapitalą, atsižvelgiant į jiems skiriamą teisių į nuosavybę dalį.

Rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojų, su kuriais buvo atlikti interviu, apklausos metu nustatyta, kad planuojamai FP būtų sudėtinga pritraukti privačių lėšų dėl didelės investavimo rizikos, kurią sąlygoja sudėtingas MTEPI veikla grįstos idėjos potencialo įvertinimas, žemas mokslo ir verslo bendradarbiavimo lygis, ilgesnis investavimo laikotarpis, palyginti su idėjomis, kurios neparemtos MTEPI veiklos rezultatais. Pasak fondų valdytojų planuojama FP geriausiu atveju galėtų pritraukti iki 10 proc. fondo dydžio sudarančias privačias investicijas. FP patrauklumas privatiems investuotojams galėtų padidėti, jei būtų sudarytos ypač palankios sąlygos, kompensuojančios didelę investavimo riziką. Interviu dalyvavę finansuotojai nurodo toliau išvardytas sąlygas, kurios galėtų pritraukti patyrusius fondo valdytojus ir jų sukauptą privatų kapitalą:

- didesnis, palyginti su kitais fondais, metinis fondo administravimo mokestis, siekiantis apie 4 proc.;
- 50 proc. investuotojui tenkanti investicijų prieaugio dalis, skaičiuojama nuo kiekvienos sėkmingos investicijos, o ne nuo viso investicijų portfelio;
- ilgesni fondo investavimo ir investicijų realizavimo laikotarpiai – apie 14 metų;
- 15-20 mln. EUR siekiantis fondo dydis.

Apibendrinant, galima teigti, kad papildomos viešosios lėšos galėtų būti pritrauktos, skiriant daugiau valstybės biudžeto asignavimų ir MSI nuosavų lėšų atžalinių įmonių komercinimo veiklai vystyti. Vertinama, kad privačios lėšos galėtų sudaryti iki 10 proc. fondo arba konkrečios investicijos iš fondo dydžio, jeigu būtų pasiūlytos privatiems investuotojams palankios investicijų prieaugio pasidalinimo sąlygos, ilgesnis fondo veiklos laikotarpis, didesnis fondo administravimo mokestis, o pats fondas būtų ne mažesnis nei 15-20 mln. EUR dydžio. Finansavimo alternatyva, kai privatūs investuotojai pritraukiami kiekvienai potencialiai investicijai, galėtų lengviau pritraukti privačius investuotojus, nes prieš investuodami į konkretų MTEPI veiklos rezultatą komercinimo projektą privatūs investuotojai galėtų atskirai įvertinti kiekvienos galimos verslo idėjos potencialą ir investicijos patrauklumą.

Jeigu rizikos kapitalo FP, skirtos finansuoti įmones prieš jų pirmą komercinį pardavimą bet kurioje rinkoje, būtų įgyvendinamos pagal bendrosios išimties reglamentą, – ES lėšų dalis investicijose privalės sudaryti ne daugiau 90 proc. Tokiu atveju šių FP finansinis svertas tiesioginių lėšų pritraukimo etape ir kiekybinė pridėtinė vertė sudarytų iki 1,1 (1 (projekto vertė)/90 proc. ES lėšos), o pridėtinė kiekybinė vertė yra didesnė ir toks efektas atsiranda dėl iš investicijų grįžusių lėšų.

¹²⁶ LSMU, KTU, VGTU, VU

6 Išmoktos pamokos

2007 m. EIF atliko rinkos trūkumų analizę Lietuvoje. Buvo suplanuotos ir įgyvendintos rizikos kapitalo FP už 84,5 mln. EUR.

Finansavimą MTEPI veiklos rezultatų komercinimui teikiančių fondų Airijoje ir JK valdymas dažniausiai patikimas išoriniams fondų valdytojams, o Austrijoje MTEPI veiklos rezultatų komercinimą finansuojančias programas administruoja valstybinė organizacija – federalinis bankas AWS.

Valdyti į MTEPI veiklos rezultatų komercinimą orientuotus investicinius fondus atrenkami technologijų perdavimo ir MTEPI veiklos rezultatų komercinimo srityje besispecializuojantys investicinių fondų valdytojai, paprastai valdantys ne vieną panašaus profilio investicinį fondą.

ES valstybėse, kurių fondai buvo analizuoti, egzistuoja skirtingi požiūriai į investavimo krypčių pasirinkimą. Kai kurie fondai investuoja į vieno ar kelių konkrečių MSI atžalines įmones. Kitais atvejais fondų investicijų strategijos neapribotos konkrečiomis MSI.

Investicinių fondų dydis analizuotose ES valstybėse varijuoja nuo maždaug 5 mln. EUR iki 60 mln. EUR.

Visi analizuoti fondai, kurie teikia grąžintiną finansavimą MTEPI veiklos rezultatus komercinantioms atžalinėms įmonėms, finansuojami bent iš dviejų skirtingų šaltinių – privačių investuotojų ir MSI arba valstybės biudžeto lėšų.

Populiariausia fondų, kurie buvo analizuoti, investavimo forma – investicijos į atžalinės įmonės kapitalą. Vienos investicijos į atžalinę įmonę dydis nėra tiksliai apibrėžtas ir svyruoja nuo 600 tūkst. iki 3,6 mln. EUR.

MTEPI veiklos rezultatų komercinimo finansavimas dažnai organizuojamas dviem etapais. Pirmas etapas, kuris apima MTEPI koncepcijos pagrindimą ir kitas komercinimo veiklas iki atžalinės įmonės sukūrimo, finansuojamas teikiant negrąžintiną finansavimą, dažnai su tam tikromis sąlygomis, pvz., įsipareigojimu perleisti IN ar dalį nuosavybės į būsimą atžalinę įmonę teisių fondo valdytojui. Antras etapas – atžalinės įmonės sukūrimas ir jos vystymas – finansuojamas, investuojant į atžalinės įmonės kapitalą ar teikiant grąžintiną finansavimą.

Nepaisant kokia fondo valdymo struktūra būtų pasirinkta, visų pirma svarbu, kad, investuojant fondo lėšas, dalyvautų technologijų perdavimo veikloje ir tas mokslo sritis, į kurias investuojama, išmanantys specialistai.

MTEPI veiklos rezultatų komercinimo finansavimas galėtų būti organizuojamas dviem etapais – MTEPI koncepcijos pagrindimas ir MSI atžalinės įmonės steigimas. Pirmas etapas – MTEPI koncepcijos pagrindimas – galėtų būti finansuojamas esamomis MTEPI veikloms remti skirtomis negrąžinamųjų subsidijų priemonėmis. Antrasis etapas – atžalinės įmonės steigimas – galėtų būti finansuojamas planuojamos FP.

6.1 Lietuvos patirtis įgyvendinant rizikos kapitalo FP

2007–2013 m. programavimo laikotarpiu EK nebuvo nustačiusi reikalavimo prieš pradėdant įgyvendinti FP atlikti rinkos trūkumų analizę. Tačiau, matydama tokį poreikį, EK įpareigojo EIF atlikti rinkos trūkumų analizes 20 ES šalių narių. Visų šalių analizės buvo atliktos 2006–2009 m. laikotarpiu pagal standartinę (šabloninę) formą, kuri nebuvo tikroji rinkos trūkumų analizė, o tik labiau šalių finansavimo rinkų apžvalga¹²⁷.

2007 m. EIF atliko rinkos trūkumų analizę ir Lietuvoje (toliau – 2007 m. analizė). 20 lentelėje pateikiamos rizikos kapitalo FP, kurios buvo suplanuotos 2007 m. analizėje ir vėliau įgyvendintos.

20 lentelė. 2007 m. analizėje numatytos rizikos kapitalo FP – planas ir faktas

Siūlyta įgyvendinti FP	Planuota skirti ES SF lėšų suma, mln. EUR	Faktiškai skirta, mln. EUR*
RKF, skirti investicijoms į Lietuvoje veikiančias MVI	10	50,51
RKF, skirtas trims Baltijos šalims	5	26
Verslo angelų bendrai investuojantis fondas	5	8
Iš viso:	20	84,51

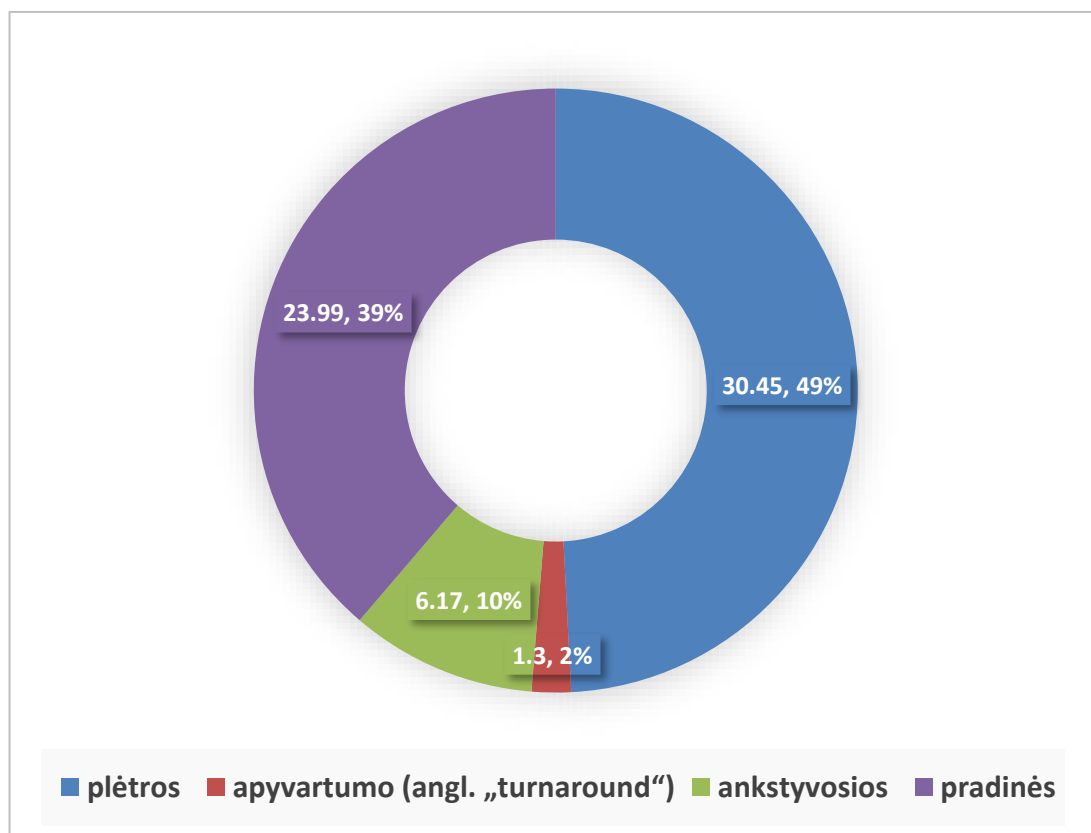
Šaltinis: 2007 m. analizė

*EIM 2017 m. rugsėjo mėn. duomenys

Bendrai investuojančiam verslo angelų fondui buvo skirta 8 mln. EUR vietoj planuotų 5 mln. EUR, taip pat buvo įsteigti net 3 RKF, finansuojami ES SF ir grįžusiomis lėšomis, kuriems iš viso skirta – 50,51 mln. EUR, vietoj planuotų 10 mln. EUR. Tai rodo, jog poreikis finansuoti verslą per RKF augo. Taip pat, įsteigtas BIF, kuris leido trims Baltijos šalims (Lietuvai, Latvijai, Estijai) sukurti bendrą fondų fondą, valdomą EIF, ir kurio bendra vertė yra 130 mln. EUR (kiekvienos šalies indėlis yra ne mažesnis nei 26 mln. EUR). Visų aukščiau išvardytų fondų, išskyrus finansuojamų iš BIF, investavimo laikotarpiai baigėsi, o BIF fondai nėra orientuoti į MTEPI.

¹²⁷ Financial instruments for SMEs co-financed by the European Regional Development Fund, European Court of auditors, Special report No 2, 2012

32 pav. 2007 m. analizėje numatytų rizikos kapitalo FP investicijų pasiskirstymas pagal jų stadijas (mln. EUR)

Šaltinis: LT VCA duomenys

6.2 Užsienio šalių patirtis finansuojant MTEPI veiklos rezultatus komercinančias atžalines įmones

Airija

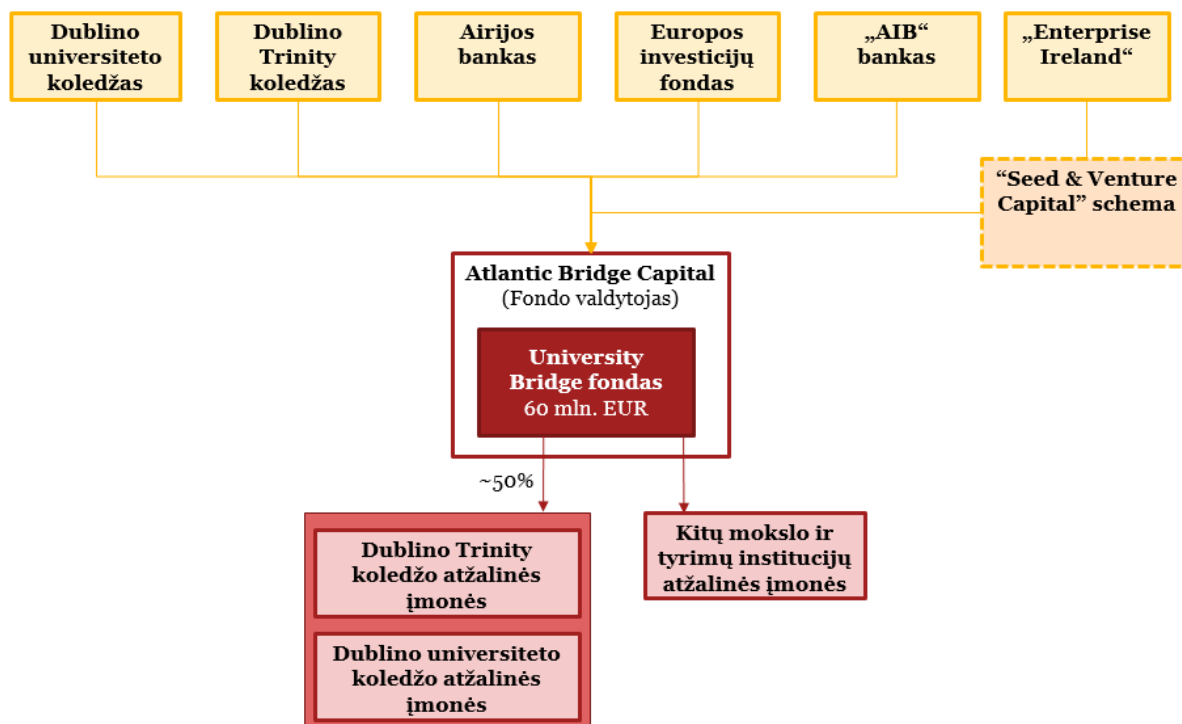
Inovatyvaus verslo kūrimo skatinimas, tarptautinių aukštųjų technologijų įmonių pritraukimas į šalį yra viena iš Airijos strateginių vystymosi kryptų. Mokslo institucijų tyrimų rezultatų komercinimas, įskaitant ir universitetų atžalinių įmonių kūrimą, dažniausiai finansuojamas universitetų, valstybės ir privačiomis lėšomis.

University Bridge fondas

2016 m. dvi aukštojo mokslo įstaigos – Dublino universiteto koledžas (*University College Dublin*) ir Dublino Trinity koledžas inicijavo 60 mln. EUR dydžio investicinio fondo, investuosiančio į tarptautinį potencialą turinčias ankstyvos stadijos Airijos universitetų ir kitų aukštojo mokslo institucijų atžalines įmones, steigimą. Fondo valdytoju pasirinktas tarptautinis investicinių fondų, investuojančių į technologines įmones, valdytojas Atlantic Brigde Capital, valdantis penkis didesnės nei 500 mln. USD vertės investicinius fondus ir turintis atstovybes Londone, Dubline, JAV Silikono slėnyje, Pekine ir Honkonge. Į University Bridge fondą investavo abi fondo steigimą inicijavusios

aukštojo mokslo institucijos, Europos investicijų fondas, Airijos bankas, bankas „AIB“ ir „Enterprise Ireland“, valstybinė agentūra, skatinanti inovacijas ir mokslinių tyrimų komercinimą.

33 pav. University Bridge fondo valdymo struktūra

Šaltinis: www.universitybridgefund.com

University Bridge fondas investuoja į Dublino universiteto koledžo, Dublino Trinity koledžo ir kitų mokslo ir tyrimų institucijų MTEPI rezultatų komercinimą. Iki dabar University Bridge fondas yra investavęs į 6 atžalines įmones iš įvairių mokslo įstaigų. Tikimasi, kad apie 50 proc. fondo investicijų bus nukreipta į Dublino universiteto koledžo, ir Dublino Trinity koledžo atžalines įmones. Per pastaruosius dešimt metų bendrai abi šios mokslo įstaigos įkūrė daugiau nei 60 atžalinių įmonių, į kurias buvo investuota daugiau nei 200 mln. EUR.

Austrija

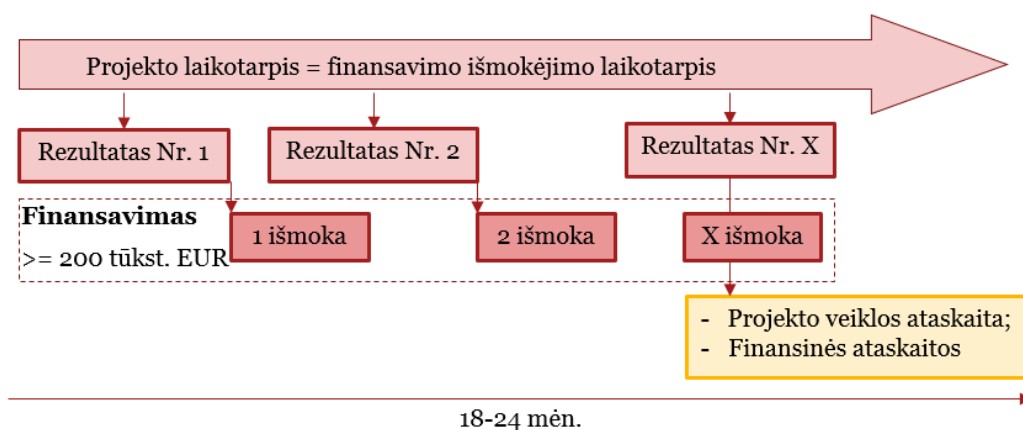
Austrijos valdžia siekia skatinti verslo ir mokslo tarpusavio bendradarbiavimą ir tam tikslui yra sukūrusi nacionalinių ir regioninių finansavimo mechanizmų, kuriuos administruoja Austrijos federalinis bankas Austria Wirtschaftsservice Gesellschaft mbH (toliau – AWS), įkurtas Austrijos federalinės Mokslo, tyrimų ir ekonomikos ministerijos bei federalinės Transporto, inovacijų ir technologijų ministerijos. AWS administruoja „PreSeed“ ir „Seedfinancing“ programas ir šių programų paprogrames LISA (*Life Science Austria*), skirtas paskatinti MTEPI rezultatų komercinimą technologinių ir gamtos mokslų srityje veikiančių įmonių kūrimą.¹²⁸

¹²⁸ <http://www.lifescienceaustria.at/en/services/life-science-funding/>

PreSeed programa

Pagal „PreSeed“ finansavimo programą, kuriai taikomos *de minimis* valstybės pagalbos nuostatos, teikiama negražinama finansinė parama informacinių ir komunikacinių technologijų, fizinių ir gyvybės mokslų projektams iki įkuriant aukštųjų technologijų įmonę. Finansuojamos veiklos: koncepcijos ir principo pagrindimas, mokymai, suvartojamas trumpalaikis turtas, personalo išlaikymas. Negražinamos finansinės paramos dydis siekia 200 tūkst. EUR.

34 pav. PreSeed finansavimo programos schema

Šaltinis: www.wisto.at/de/

2013–2016 m. laikotarpio pagal „PreSeed“ programą iš viso finansuoti 57 projektai, kuriems skirta 8,3 mln. EUR negražintino finansavimo. Žemiau pateikiama „PreSeed“ programos statistika pagal kiekvieną paprogramę.

21 lentelė. „PreSeed“ programos pagrindiniai rodikliai 2013–2016 m.

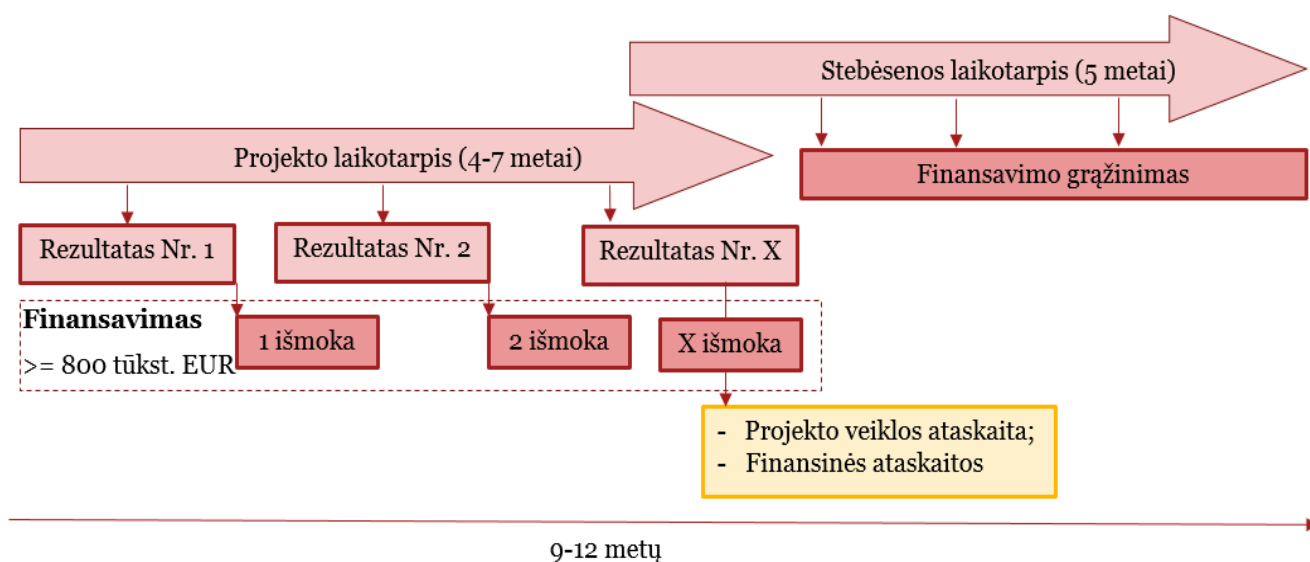
Finansavimo programa/rodikliai	2013	2014	2015	2016	Iš viso
LISA PreSeed					
Finansuoti projektai, vnt.	10	4	6	5	25
Finansavimas iš viso, mln. EUR	2,2	0,8	2,0	n. d.	5,0
Skirtas finansavimas, mln. EUR	0,7	1,9	1,0	n. d.	3,6
AWS PreSeed					
Finansuoti projektai, vnt.	13	6	13	n. d.	32
Finansavimas iš viso, mln. EUR	2,6	1,7	3,1	n. d.	7,4
Skirtas finansavimas, mln. EUR	1,8	0,9	2,0	n. d.	4,7

Šaltinis: Bundesministerium für Verkehr, Innovation und Technologie

Seedfinancing programa

„Seedfinancing“ programa skirta finansuoti aukštųjų technologijų įmonių kūrimą, kurios gali būti tiek universitetų ir tyrimų centrų atžalinės įmonės, tiek ir kitos įmonės. AWS gali suteikti iki 800 tūkst. EUR finansavimą nereikalaujama garantuoti turtu, tačiau reikalaujama, kad finansuojant kuriamą įmonę atitinkamai prisidėtų ir privatūs investuotojai. Kai finansavimą gavusi įmonė pradeda dirbti pelningai arba yra parduodama, gautas finansavimas turi būti grąžintas AWS. Galimi du skirtingi finansavimo grąžinimo modeliai: pelno dalies (iki 50 proc.) pasidalinimas arba išmokos nuo pardavimų. Finansavimo sumos išmokėjimo laikotarpis gali būti nuo vienerių iki dvejų metų, finansavimo sumos grąžinimo laikotarpis nustatomas atsižvelgiant į kiekvieną finansavimo atvejį ir gali siekti 12 metų.

35 pav. Seedfinancing finansavimo programos schema

Šaltinis: www.wisto.at/de/

Pagrindiniai finansavimo suteikimo kriterijai:

- tarptautiniu mastu unikaliomis charakteristikomis pasižyminti technologija;
- įmonė turi didelį augimo potencialą;
- įmonės įkūrėjai turi aukštą įsipareigojimo ir rizikos prisiėmimo lygį;
- parengtas verslo planas;
- įmonė laikoma maža įmone pagal ES teisės aktus;
- vidutinė arba didelė įmonė neturi 25 proc. ar daugiau nuosavybės teisių į įmonę.

Seedfinancing programa gali būti derinama su kitomis AWS administruojamomis priemonėmis: aws Management auf Zeit, aws Double Equity¹²⁹, aws i2 Business Angels ir discover.IP. Valstybės pagalbos reglamentavimo atžvilgiu Seedfinancing programos finansavimo schema buvo specialiai suderinta su EK.

¹²⁹ AWS suteikiama iki 80 proc. garantija paskolai iki 2,5 mln. EUR

2013–2016 m. laikotarpio pagal „Seedfinancing“ programą iš viso finansuoti 64 projektai, kuriems skirta 34,2 mln. EUR finansavimas. Žemiau pateikiama „Seedfinancing“ programos statistika pagal kiekvieną paprogramę.

22 lentelė. „Seedfinancing“ programos pagrindiniai rodikliai 2013–2016 m.

Finansavimo programa/rodikliai	2013	2014	2015	2016	Iš viso
LISA Seedfinancing					
Finansuoti projektai, vnt.	5	6	7	6	24
Finansavimas iš viso, mln. EUR	31,2	22,5	25,1	n. d.	78,8
Skirtas finansavimas, mln. EUR	3,3	5,3	4,4	n. d.	13,0
AWS Seedfinancing					
Finansuoti projektai, vnt.	21	11	8	n. d.	40
Finansavimas iš viso, mln. EUR	78,3	48,6	48,9	n. d.	175,8
Skirtas finansavimas, mln. EUR	12,1	5,6	3,5	n. d.	21,2

Šaltinis: Bundesministerium für Verkehr, Innovation und Technologie

Jungtinė Karalystė

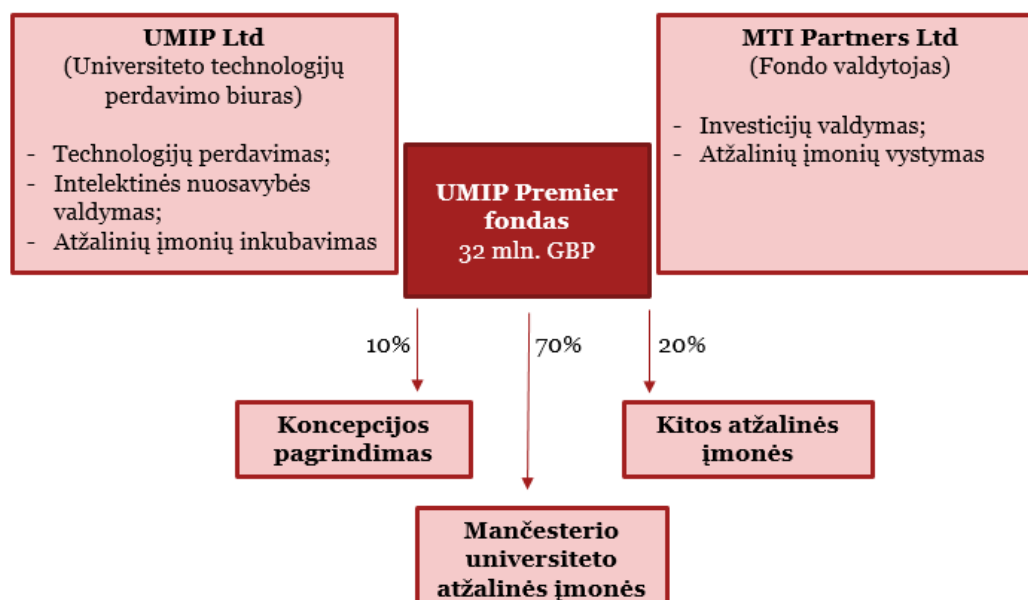
Jungtinės Karalystės (toliau – JK) universitetai turi ilgą bendradarbiavimo su verslu patirtį perduodant žinias ir komercinant mokslinių tyrimų rezultatus. Pagrindiniai JK universitetų naudojami mokslinių žinių komercinimo būdai yra intelektinės nuosavybės (patentų, „know-how“, duomenų bazių, dizaino teisių) teisių licencijavimas ir naujų universitetų įmonių (*spin-out companies*) kūrimas. JK universitetai yra vieni labiausiai pažengusių pasaulyje perduodant technologijas ir komercinant mokslinių tyrimų rezultatus. Vertinant pagal mokslinių tyrimų pajamas, JK universitetai licencijuoja daugiau intelektinės nuosavybės nei JAV universitetai. JK universitetai pirmauja ir pagal įkurtas universitetų įmones bei iš šių įmonių gautas pajamas. Palyginti su JAV, JK universitetai įkūrę dvigubai daugiau naujų universitetų įmonių ir gavę beveik dvigubai daugiau pajamų iš jų nei kolegės iš JAV. JK universitetuose už žinių perdavimą ir komercinimą paprastai yra atsakingi atskiri padaliniai, kurie gali būti įvairios struktūros ir skirtingai vadinami: tyrimų pagalbos centrai (*Research support*), Pramonės tarpininkai (*Industry liaison*), technologijų perdavimo biurai (*Technology transfer office*) arba įmonės, komercinimo institutai, inkubatoriai, akceleratoriai. Nors šių padalinių pavadinimai ir valdymo struktūra gali skirtis, jų funkcija iš esmės yra ta pati – apsaugoti ir komercinti universitetuose sukurtą intelektinę nuosavybę suderinant universiteto, išradėjų (mokslininkų ir studentų) ir mokslinių tyrimų finansuotojų interesus.

Siekiant dalintis technologijų perdavimo patirtimi ir skatinti mokslinių tyrimų rezultatų komercinimą 2009 m. buvo sukurta pelno nesiekianti organizacija PraxisUnico. Organizacija sukurta sujungus dvi bendroves – technologijų perdavimo ekspertų mokymo bendrovę Praxis ir universitetų įmonių interesus reprezentuojančią bendrovę Unico. Šiuo metu PraxisUnico nariais yra daugiau nei 173 institucijų, tarp kurių žinomiausi JK universitetai. PraxisUnico yra išleidusi praktinių rekomendacijų intelektinės nuosavybės licencijavimo, universitetų įmonių kūrimo ir kitomis technologijų perdavimo srities temomis.

UMIP Premier fondas

UMIP Premier fondas¹³⁰ yra vienas didžiausių rizikos kapitalo fondų, orientuotų į vieną akademinę instituciją – Mančesterio universitetą. Fondo dydis siekia 32 mln. GBP, iš kurių dalį lėšų investavo Europos investicijų fondas. UMIP Premier fondą valdo investicijų valdymo bendrovė MTI Partners Limited bendradarbiaudama su Mančesterio universiteto technologijų perdavimo bendrove UMIP Limited (*University of Manchester Intellectual Property*). 10 proc. IMUP Premier fondo lėšų investuota į mokslinių tyrimų koncepcijos patvirtinimą (*Proof of Principle*). Finansavimas skirtas 31 projektui, iš kurių 75 proc. gavo tolesnį finansavimą verslo vystymui. 20 proc. IMUP Premier fondo lėšų skirta investicijoms į kitų universitetų ir gerą reputaciją turinčių įmonių atžalines įmones, o likusi fondo lėšų dalis – tiesioginėms investicijoms į Mančesterio universiteto atžalines įmones. Viena investicija svyruoja nuo pusės iki 3 mln. GBP. UMIP Premier fondas pritraukė 100 mln. GBP papildomų investicijų.

36 pav. UMIP Premier fondo valdymo struktūra

Šaltinis: www.mtiventures.com

IP Venture fondai

Fondų valdytojas IP Capital valdo du fondus, skirtus investuoti į universitetų atžalines įmones. IP Venture fondą I sudaro 31 mln. GBP, o IP Venture fondą II sudaro 30 mln. GBP. Į abu fondus lėšas investavo Europos investicijų fondas, privatūs investuotojai ir IP Capital. IP Capital specializuojasi investuojant į sveikatos apsaugos, technologijų, biotechnologijų ir atsinaujinančių energijos šaltinių vystymo sritis ir bendradarbiauja su daugeliu JK ir užsienio universitetų. Investicijų portfelyje yra Oksfordo, Kembridžo, Glazgo, Bristolio, Šefildo, Prinstono universitetų atžalinių įmonių. IP Capital valdomi fondai turi nuo 0,5 proc. iki 73 proc. atžalinių įmonių nuosavybės teisių, vidutiniškai – 10 proc. įmonių nuosavybės teisių.

¹³⁰ <http://www.mtiventures.com/what-we-do/funds>

Oksfordo universiteto fondai

Oksfordo universitetas tiesiogiai ir per savo technologijų perdavimo bendrovę Oxford University Innovation Ltd valdo visą eilę fondų, skirtų finansuoti mokslinių tyrimų komercinimo projektus.

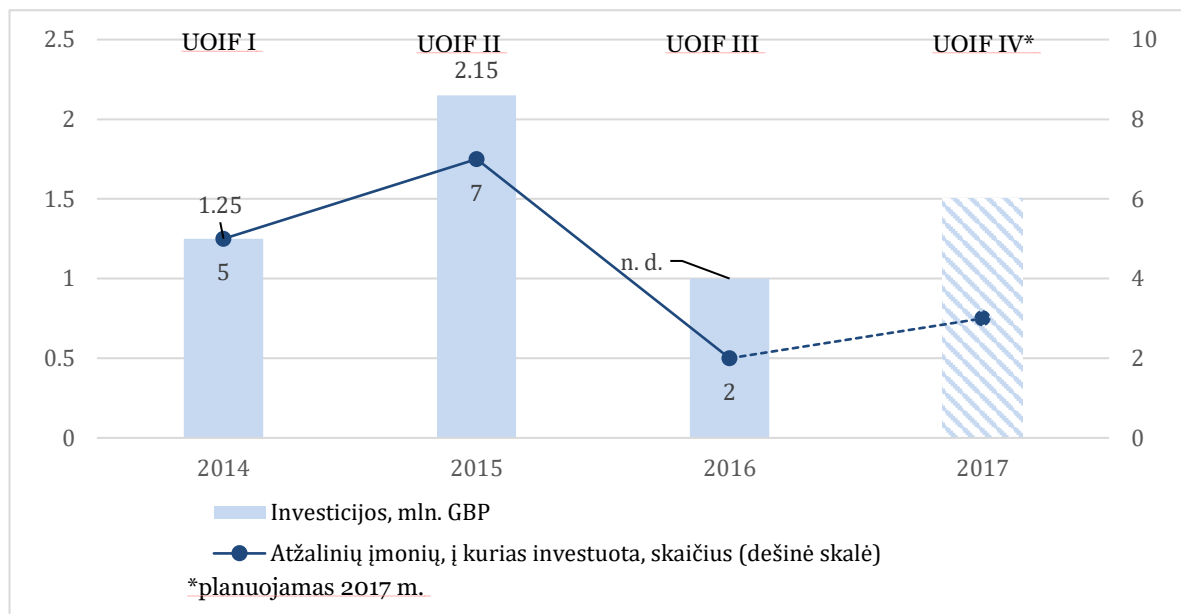
23 lentelė. Oksfordo universiteto tiesiogiai ir netiesiogiai valdomi fondai, skirti MTEPI komercinimo veikloms finansuoti

Fondo pavadinimas	Investavimo strategija	Vid. investicija
<i>Oksfordo universiteto valdomi fondai</i>		
Oxford EPSRC Impact Acceleration Account	Technologijos išvystymas iki tinkamos investuoti rizikos kapitalo fondams, tyrėjų komandiruotės	Nenustatyta
The John Fell Fund	Mokslinių tyrimų, ypač tarpdisciplininių, skatinimas, pradedančiųjų įmonių kūrimas	<7,5 tūkst. GBP >7,5 tūkst. GBP
<i>Oxford University Innovation Ltd valdomi fondai</i>		
Oxford Invention Fund	Ankstyvos stadijos technologiniai projektai, koncepcijos patvirtinimas	10–250 tūkst. GBP
University Challenge Seed Fund	Vadybinių išteklių įsigijimas, IN apsaugojimas, prototipų kūrimas, verslo plano parengimas, teisinės konsultacijos	2,5–250 tūkst. GBP
University of Oxford Innovation Fund	Investicijos į atžalinių ir pradedančiųjų įmonių kapitalą	Nenustatyta
Lab282 Large Scale Award	Koncepcijos patvirtinimas	Iki 250 tūkst. GBP
Lab282 Small Scale Award	Koncepcijos patvirtinimas	Iki 25 tūkst. GBP

Šaltinis: <http://innovation.ox.ac.uk>

2014 m. įkurtas University of Oxford Innovation fondas (toliau – UOIF) specializuojasi investuodamas į universitetų atžalinių įmonių kapitalą. Nuo įkūrimo iki 2017 m. buvo sukurti trys investicijų fondai – UOIF I, UOIF II ir UOIF III, kuriuose esančios lėšos buvo investuotos į 14 universitetų atžalinių įmonių. 2017 m. planuojamas steigti UOIF IV.

37 pav. UOIF investicijos į atžalines įmones

Šaltinis: <http://innovation.ox.ac.uk>

UOIF valdo Londone įsikūrusi ir universitetų atžalinių įmonių finansavime besispecializuojanti fondų valdymo bendrovė Parkwalk Advisors Ltd¹³¹, kurią 2016 m. įsigijo IP Group plc, intelektinės nuosavybės komercinimo bendrovė. Be UOIF Parkwalk Advisors Ltd valdo Bristolio ir Kembridžo universitetų fondus, taip pat su konkrečiais universitetais nesiejamą fondą, investuojantį į MTEPI veiklą vykdančias ir šios veiklos rezultatus komercinančias atžalines bendrovių ir universitetų įmones.

¹³¹ <http://parkwalkadvisors.com>

7 Investavimo strategija

MTEPI veiklos rezultatus komercinančių dalyvių apklausa parodė, kad finansavimo poreikis yra 10 mln. EUR. Naujai kuriamai FP pradžioje siūloma skirti 5 mln., tačiau numatant galimybę finansavimą jai padidinti iki 10 mln. EUR. Ši FP yra rizikinga, todėl siūloma pradėti įgyvendinti nuo mažesnės sumos.

MTEPI veikloms skirtą FP numatoma finansuoti pagal 1 VP prioritetą.

VP 1 prioriteto tikslas – skatinti mokslo ir studijų institucijose generuojamų idėjų perdavimą verslui (komercializavimą). Įmonėms bus pasiūlyta ekspertų pagalba identifikuojant komercinį potencialą turinčias inovatyvias technologijų idėjas, taip pat finansavimas ir palaikymas jas įgyvendinant.

2007–2013 m. ir 2014–2020 m. programavimo laikotarpiais Lietuva sukūrė skaidrų ir efektyvų FP įgyvendinimo modelį. Lietuvoje veikiančios institucijos, kurios administruoja ir įgyvendina FP, turi pakankamai kompetencijų ir techninių galimybių, kad galėtų sukurti specifines FP, kurios atitiktų verslo subjektų finansavimo poreikį. Be to, atliktos SVV subjektų¹³² ir FT apklausos rodo, kad 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu nacionaliniu lygmeniu įgyvendintos FP yra vertinamos teigiamai. Atsižvelgiant į tai ir į vertinimo 4.5 dalyje pateiktą informaciją apie standartines FP, tikslinga šiuo atveju taikyti esamą arba kurti naują FP, t. y. siūloma įgyvendinti panašią nacionalinio lygmens FP, ją pritaikius, atsižvelgiant į 1 VP prioriteto nustatytus tikslus.

7.1 Išorinio verslo finansavimo trūkumo padengimas

MTEPI veiklos rezultatus komercinančių dalyvių apklausa parodė, kad finansavimo poreikis yra 10 mln. EUR. Naujai kuriamai FP pradžioje siūloma skirti 5 mln., tačiau numatant galimybę finansavimą jai padidinti iki 10 mln. EUR. FP siūloma pradėti įgyvendinti nuo mažesnės sumos, kadangi FP priemonė yra rizikinga, todėl turėtų būti pilotinė ir nedidelės apimties.

7.2 FP įgyvendinimo struktūra

Šioje dalyje yra nagrinėjamos FP valdymo ir įgyvendinimo galimybės, siekiant išsiaiškinti, kuris FP valdymo ir įgyvendinimo būdas yra patogiausias ir naudingiausias šaliai narei. Todėl yra nagrinėjamos visos FP įgyvendinimo alternatyvos, jų trūkumai ir privalumai bei pateiktos išvados dėl tinkamiausios alternatyvos pasirinkimo.

24 ir 25 lentelėse aptariamos FP, finansuojamos iš ES SF, įgyvendinimo, per ES lygmeniu nustatytas FP, kurias tiesiogiai arba netiesiogiai valdo EK, arba kurios atitinka EK nustatytas standartines sąlygas, alternatyvos pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 str. 1 ir 3 dalis.

¹³²Lietuvoje veikiančių SVV subjektų elektroninė apklausa (atlikta 2013 m. II ketv.)

24 lentelė. FP įgyvendinimas pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 str. 1 dalį

Finansinių priemonių įgyvendinimas pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 str. 1 dalį	Privalumai	Trūkumai
ES lygmeniu nustatytos FP, kurias tiesiogiai arba netiesiogiai valdo EK SVV iniciatyva (angl. „SME initiative“) EK programa <i>Horizontas 2020</i>	• SVV iniciatyvos įgyvendinimui naudojamas EK parengtas modelis; • Fondų fondo ir (ar) FT atrankai netaikomas VPI; • VI nereikia atlikti patikrų, o audito institucijai nereikia audituoti valdymo ir kontrolės sistemos; • Pagal EK programą <i>Horizontas 2020</i> įgyvendinamos FP nėra laikomos valstybės pagalba.	• Naudojant vieningą įgyvendinimo modelį, taikant tuos pačius principus visoms šalims narėms, dėl šalies specifikos bus ne visa apimtimi atsižvelgta į rinkos trūkumus ar specialius šalies poreikius; • Pagal EK programą <i>Horizontas 2020</i> finansavimas skiriamas tik geriausiems projektams, todėl toks finansavimas prieinamas jau veiklą vykdančios MVĮ, o ne naujai steigiamoms MSI atžalinėms įmonėms; • SVV iniciatyvos atveju būtina sukurti atskirą veiksmų programą; • Siekiant pasinaudoti SVV iniciatyva, Lietuva turėtų prisidėti iki 7 proc. šaliai skirtų ERPF lėšų, o tai sudarytų didžiąją dalį verslui skirtų FP finansavimo.

ES lygmeniu nustatytos FP, kurias tiesiogiai arba netiesiogiai valdo EK yra tinkamas pasirinkimas tais atvejais, kai šalies narės institucijos, kurios, administruotų ir įgyvendintų FP, neturi kompetencijų, arba valstybėje narėje nėra poreikio kurti specifines FP, o egzistuojanti ES lygmeniu įgyvendinama FP yra suderinta su VP tikslais.

Atsižvelgiant į 24 lentelėje įvardytas priežastis ir norint padengti vertinime nustatytą išorinio verslo finansavimo rinkos trūkumą, Lietuva turėtų skirti įnašą ne ES lygmeniu nustatytoms FP, kurias tiesiogiai arba netiesiogiai valdo EK, o pasirinkti kitas alternatyvas, kurias siūlo Reglamentas Nr. 1303/2013, t. y. įnašą skirti nacionaliniu lygmeniu nustatytoms FP.

25 lentelė. Alternatyvų įgyvendinti FP pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 str. 3 dalį vertinimas

Eil. Nr.	Alternatyvos įgyvendinti finansines priemones pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 str. 3 dalį	Privalumai	Trūkumai
1.	FP, kuri atitinka EK nustatytas standartines sąlygas (bendro investavimo priemonė)	• Šalyse veikiančioms institucijoms, neturinčioms pakankamai kompetencijų ir galimybių sukurti specifines FP, suteikiama galimybė pasinaudoti jau sukurtais produktais; • Valstybės pagalbos schema yra iš anksto suderinta su EK ir valstybės pagalbą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimais	• Iš anksto nustatytos FP sąlygos nevisiškai atitinka verslo finansavimo poreikius; • FP nelankstumas – standartinės FP turi būti įgyvendinamos griežtai laikantis nustatytų sąlygų
2.	Esamos arba naujos FP, kurios yra specialiai skirtos konkrečioms, pagal atitinkamą VP prioritetą nustatytiems,	• Kuriama FP, atitinkanti specifinius verslo finansavimo poreikius; • Lietuvoje jau pradėtos įgyvendinti 2 analogiškos priemonės, todėl FP sukūrimas tikėtina, kad būtų greitesnis; • Institucijos Lietuvoje turi patirties	

	tikslams pasiekti	kuriant ir įgyvendinant FP 2007–2013 m. (sėkminga patirtis pristatoma tarptautiniuose renginiuose) ir 2014–2020 m. programavimo laikotarpiams	
--	-------------------	---	--

Atsižvelgiant į 30 lentelėje aprašytus privalumus ir į vertinimo 4.5 dalyje pateiktą informaciją apie standartines FP, tikslinga šiuo atveju taikyti esamą arba kurti naują FP, t. y. siūloma įgyvendinti panašią nacionalinio lygmens FP, ją pritaikius, atsižvelgiant į 1 VP prioriteto nustatytus tikslus.

Alternatyvos įgyvendinti FP pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 str. 4 dalį vertinimas

Vadovaujantis Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsniu, remdama nacionaliniu lygmeniu įgyvendinamas FP VI gali:

- investuoti į egzistuojančios ar naujai kuriamos įmonės kapitalą. Tai gali būti ir įmonė, finansuojama iš ES SF lėšų, kurios tikslas įgyvendinti FP ir kuri įsipareigos vykdyti įgyvendinimo užduotis (angl. „*implementation tasks*“). Tokio finansavimo dydis turi būti ne didesnis nei reikalinga įgyvendinti naujas investicijas;
- patikėti FP įgyvendinimą EIB, tarptautinėms finansų įstaigoms, kuriose valstybė narė yra akcininkė, arba valstybėje narėje įsteigtoms finansų įstaigoms, kurių tikslas – siekti viešųjų interesų kontroliuojant valdžios institucijai arba institucijai, kuri savo veikloje vadovaujasi viešąja arba private teise;
- įgyvendinti FP tiesiogiai paskolų ir garantijų atveju. Tokiu atveju VI laikoma naudos gavėja.

Kadangi šiuo atveju siūloma įgyvendinti rizikos kapitalo priemonę, todėl paskutinė alternatyva, kaip FP įgyvendina VI, nėra analizuojama.

Žemiau pateiktos ir analizuojamas 5 FP įgyvendinimo alternatyvos:

1. VI investuoja į esamų ar naujų JA, skirtų įgyvendinti FP, kapitalą (38 str. 4 dalies a punktas) (toliau – I alternatyva);
2. EIB grupė (konkrečiai verslui skirtų FP įgyvendinime dalyvautų EIF) (38 str. 4 dalies b punkto i papunktis) (toliau – II alternatyva);
3. tarptautinės finansų įstaigos, kuriose valstybė narė yra akcininkė (vertinami Šiaurės investicijų bankas (NIB), EBRD) (38 str. 4 dalies b punkto ii papunktis) (toliau – III alternatyva);
4. valstybėje narėje įsteigtos finansų įstaigos, kurių tikslas – siekti viešųjų interesų kontroliuojant valdžios institucijai (toliau – nacionalinė finansų įstaiga) (38 str. 4 dalies b punkto ii papunktis) (toliau – IV alternatyva). LRV yra įsteigusi 3 finansų įstaigas – UAB Viešųjų investicijų plėtros agentūrą (toliau – VIPA), INVEGĄ ir Garfondą, kurios turi FP, finansuojamų iš ES SF lėšų, įgyvendinimo ir valdymo patirtį 2007–2013 m. ir 2014–2020 m. programavimo laikotarpiams. Tačiau VIPA specializuojasi tik į viešąjai infrastruktūrai skirtų FP įgyvendinimą, o Garfondas specializuojasi į žemės ūkio ir kaimo verslo sektoriaus FP įgyvendinimą, o LRV 2003 m. lapkričio 4 d. nutarimu Nr. 1367 „Dėl Lietuvos Respublikos investicijų įstatymo įgyvendinimo“ INVEGAI pavedė valdyti fondų fondus arba įgyvendinti FP, kai fondų fondas nesteigiamas, smulkiojo ir vidutinio verslo ir ūkio subjektų veiklos pradžios, vykdymo ir plėtros srityse. Be to, INVEGA, siekdama skaidriai ir veiksmingai įgyvendinti naujas FP „Ko-investicinis fondas“ ir „Ko-investicinis fondas II“, įsteigė dukterinę bendrovę UAB „Kofinansavimas“;

5. viešosios arba privačiosios teisės subjektas (38 str. 4 dalies b punkto iii papunktis) (toliau – V alternatyva).

Visos aukščiau nurodytos alternatyvos vertinamos pagal vienodus kriterijus, t. y.:

- operatyvumas: vertinama, kaip operatyviai būtų galima pradėti įgyvendinti alternatyvą;
- įgyvendinimo kaštai: vertinami alternatyvos įgyvendinimo kaštai, įskaitant pasirengimo įgyvendinti kaštus (pvz., įgyvendinimui reikalingų sistemų ir procedūrų kūrimas);
- patirtis: vertinama institucijų (organizacijų) patirtis įgyvendinant verslui skirtas FP;
- ištekliai: vertinami institucijų (organizacijų) turimi žmogiškieji ištekliai;
- lankstumas: vertinamos galimybės, atsiradus poreikiui, reaguoti į pasikeitusias išorės aplinkybes;
- pasitraukimo rizika: vertinama fondų fondo valdytojo pasitraukimo iš fondų fondo gyvendinimo veiklų galimybė;
- kompetencijų nacionaliniu lygiu kūrimas: vertinama alternatyvos įtaka kompetencijų nacionaliniu lygiu kūrimui. Ateityje FP svarba tik didės, pirmiausia dėl šioms priemonėms skirtų lėšų grįžtamojo efekto, todėl svarbu sukurti tinkamas kompetencijas nacionaliniu lygiu.

26 lentelė. Fondų fondo valdytojo paskyrimo alternatyvų analizė

Vertinimo kriterijus	Reglamento 38 str. 4 (a) punktas	Reglamento 38 str. 4 (b) (i) punktas	Reglamento 38 str. 4 (b) (ii) punktas	Reglamento 38 str. 4 (b) (ii) punktas	Reglamento 38 str. 4 (b) (iii) punktas
	Alternatyva I (investuoti į esamus arba naujus JA)	Alternatyva II (EIB (EIF))	Alternatyva III (tarptautinės finansų įstaigos, kuriose valstybė narė yra akcininkė)	Alternatyva IV (valstybėje narėje įsteigtos finansų įstaigos)	Alternatyva V (viešosios arba privačiosios teisės subjektas)
Operatyvumas (vertinama, kaip operatyviai būtų galima pradėti veiklas, kuriomis būtų suteikiamas finansavimas verslui)	Jei investuojama į valstybės ir savivaldybės įmones, taikomos LR valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme ¹³³ nustatytos procedūros (t. y. taikomi įvairūs apribojimai). FT privalo būti atrinkti per skaidrų, objektyvų ir pagrįstą atrankos procesą (jei taikoma). Preliminariai fondų fondo valdytojo paskyrimas truktų ne trumpiau 12 mėn.	Fondų fondo valdytojo atrankai nėra taikomi viešieji pirkimai. Finansavimo sutartis su EIF būtų rengiama pagal ES ir nacionalinės teisės aktų reikalavimus, tačiau, atsižvelgiant į 2007–2013 m. finansavimo sutarties su EIF derinimo patirtį, tikėtina, kad jos derinimas ir pasirašymas gali užtrukti. FT privalo būti atrinkti per skaidrų, objektyvų ir pagrįstą atrankos procesą šiuo atveju VPI nuostatos nebūtų taikomos ir atrinkimas vykdomas pagal EIB grupės vidaus tvarką. Preliminariai fondų fondo valdytojo paskyrimas ir finansavimo sutarties suderinimas truktų ne trumpiau 8 mėn., o FT atrankos ir sutarčių suderinimas – apie 4-6 mėn.	Fondų fondo valdytojo atrankai nėra taikomi viešieji pirkimai. Fondų fondo valdytojo atranka ir finansavimo sutarties suderinimas truktų apie 12 mėn., o FT atrankos ir sutarčių suderinimas – ne trumpiau 4-6 mėn. (galėtų būti pasinaudojama galimybe netaikyti VPI nuostatų ir pirkimas vykdomas pagal tarptautinių organizacijų specialiąsias pirkimo procedūras).	Fondų fondo valdytojas atrankamas pagal VPI nuostatas, todėl atranka ir finansavimo sutarties pasirašymo procesas truktų apie 6-8 mėn. FT atrankami pagal VPI nuostatas, todėl atranka ir sutarčių pasirašymo procesas truktų apie 6 mėn.	Subjektas, įgyvendinantis FP, privalo būti atrankamas pagal VPI. Preliminariai fondo valdytojo konkurso organizavimo procedūros ir finansavimo sutarties suderinimas gali trukti apie 12 mėn. (pvz., KĮ vidaus sistemos nepritaikytos ES SF lėšomis finansuojamo fondų fondo valdymui, todėl turėtų būti adaptuojami arba kuriami nauji vidaus procesai).
Įgyvendinimo kaštai (vertinami alternatyvos įgyvendinimo kaštai)	Atsižvelgiant į turimą patirtį, kai fondų fondą valdo nacionalinė institucija, manytina, kad valdymo kaštai būtų mažesni nei tarptautinių institucijų. Jei būtų pasirinktas jau veikiantis JA, tai pasirengimo įgyvendinti kaštai vertinami taip pat, kaip ir IV alternatyvos. Jei būtų pasirinktas naujas	2007–2013 m. programavimo laikotarpiu EIF panaudoti kontroliuojančiojo fondo administravimo kaštai yra ženkliai didesni už INVEGOS valdomų fondų fondų administravimo kaštus, nes EIF pagrindinė būstinė yra Liuksemburge, kur taikomi aukštesni įkainiai, taip pat tai lemia papildomas išlaidas susijusias su logistika. Tačiau EIF galimi gauti valdymo mokesčio dydžiai negalėtų būti didesni nei nustatyti	Tikėtina, kad tarptautinių finansinių institucijų valdymo kaštai būtų dideli, tačiau neviršytų Reglamente Nr. 480/2014 nustatytos ribos. Tikėtina, kad būtų atrankami FT, kuriems mokesčiai nustatomi konkurso būdu. Įgyvendinimui reikalingų sistemų ir procedūrų nėra. Jas reiktų sukurti.	Atsižvelgiant į turimą patirtį, kai fondų fondą valdo valstybėje narėje įsteigta finansų įstaiga, manytina, kad valdymo kaštai bus mažesni nei tarptautinių finansinių institucijų. Jei FP įgyvendinimui būtų atrankami FT, tai mokesčiai jiems nustatomi viešojo pirkimo būdu. 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu INVEGOS kontroliuojančiojo fondo administravimo išlaidos yra	Kadangi fondų fondo valdytojas būtų atrankamas pagal VPI, valdymo kaštų dydis jam būtų nustatomas konkurso būdu. Jei būtų atrankami FT, tai administravimo kaštų dydžiai jiems nustatomi konkurso būdu. Įgyvendinimui reikalingų sistemų ir procedūrų nėra. Jas reiktų sukurti.

¹³³ 1998 m. gegužės 12 d. LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas Nr. VIII-729

	JA, tai būtų reikalinga kurti įgyvendinimo procedūras, kurių sukūrimas padidintų fondų fondo administravimo išlaidas. Jei būtų pasitelkiami FT, mokesčiai jiems nustatomi konkurso būdu.	Reglamente Nr. 480/2014, EIF turi įgyvendinimui reikalingas sistemas ir procedūras, kurias reikėtų pritaikyti 2014–2020 m. programavimo laikotarpio reikalavimams.		ženkliai mažesnės už EIF valdomo kontroliuojančiojo fondo valdymo išlaidas (mokestį). 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu INVEGA turi įgyvendinimui reikalingas sistemas ir procedūras.	
Patirtis (alternatyvoms priskiriamos konkrečios institucijos ir vertinama jų patirtis įgyvendinant verslui skirtas FP)	Tuo atveju, jei būtų pasirinktas jau veikiantis juridinis asmuo, tai šios alternatyvos vertinimas atitinka IV alternatyvos vertinimą. Pasirenkant naują JA, gali iškilti problemos, susijusios su patirties trūkumu, įgyvendinant FP.	EIF turi didelę kontroliuojančiojo fondo valdytojo patirtį įgyvendinant JEREMIE FP ES šalyse narėse. Lietuvoje EIF įgyvendino paskolų ir garantijų priemones, kurios buvo perduotos administruoti INVEGAI, bei rizikos kapitalo FP, taip prisidėdamas prie rizikos kapitalo rinkos plėtojimo Lietuvoje. Taip pat EIF vardas užtikrina privačių investuotojų pasitikėjimą veikiančiais RKF.	Tarptautinės institucijos įgyvendina įvairias FP, tačiau šios institucijos neturi fondų fondo valdytojo patirties įgyvendinant ES SF lėšomis finansuojamas FP Lietuvoje. Tačiau tarptautinių organizacijų vardas gali padėti greičiau pritraukti privačias lėšas.	INVEGA turi kontroliuojančiojo fondo, fondų fondo ir FT patirties administruojant FP, finansuojamas ES SF lėšomis. Nuo INVEGOS įsteigimo (2001 m.), kompetencija ir patirtis kaupiama specializuojantis verslui skirtų FP įgyvendinime. 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu INVEGA sėkmingai įgyvendino verslui skirtas FP, teikiant paskolas ir garantijas. Taip pat INVEGA yra BIF investuotoja ir dalyvauja jo valdymo procesuose. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu INVEGA atsakinga už paskolų, garantijų teikimą ir rizikos kapitalo FP įgyvendinimą per fondų fondą Verslo finansavimo fondas.	2007–2013 m. ir 2014–2020 m. programavimo laikotarpiai, kai kurios KĮ, rizikos kapitalo fondų valdytojai atliko (atlieka) FT funkcijas, įgyvendinant ES SF lėšomis finansuojamas verslui skirtas FP, tačiau neatliko ES SF lėšomis finansuojamo fondų fondo valdytojo funkcijų ir neturi tam reikiamos patirties.
Žmogiškieji ištekliai (alternatyvoms priskiriamos konkrečios institucijos ir vertinami jų turimi žmogiškieji ištekliai)	Tuo atveju, jei būtų pasirinktas jau veikiantis JA, tuomet šios alternatyvos vertinimas atitinka IV alternatyvos įvertinimą. Pasirenkant naują JA gali būti žmogiškųjų išteklių patirties trūkumas, gali užtrukti žmogiškųjų išteklių paieška.	EIF turi kompetentingus žmogiškuosius išteklius, įgyvendinant paskolų, garantijų FP bei rizikos kapitalo priemones, tačiau EIF pagrindinė būstinė ir pagrindinis personalas yra Liuksemburge. Remiantis 2007–2013 m. programavimo laikotarpio patirtimi, bendradarbiaujant su EIF buvo susiduriama su nepatogumais dirbant su suinteresuotomis šalimis (pvz., apribotos tiesioginio bendravimo galimybės, ilgiau trunkantis priežiūros komitetų posėdžių organizavimo procesas).	Tarptautinės finansų institucijos turi atskirose FP, bet ne fondų fondo valdyme, kompetentingus žmogiškuosius išteklius, tačiau jų pagrindinės būstinės ir pagrindinis personalas yra ne Lietuvoje. Tai gali sudaryti nepatogumų dirbant su suinteresuotomis šalimis (pvz., apribotos tiesioginio bendravimo galimybės, retesni priežiūros komitetų posėdžiai). Taip pat tai lemtų aukštes žmogiškųjų išteklių įkainius (ribotus galimus skirti išteklius atsižvelgiant į galimą maksimalų valdymo mokestį) ir papildomas išlaidas (vertimai,	INVEGA turi kompetentingus žmogiškuosius išteklius įgyvendinant FP, įgyvendinant paskolų ir garantijų FP, taip pat kuria kompetencijas 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu įgyvendinant rizikos kapitalo FP bei valdant kontroliuojantįjį fondą bei fondų fondą. INVEGOS personalas yra Lietuvoje, todėl, remiantis 2007–2013 m. 2014–2020 m. programavimo laikotarpių patirtimi, tikėtina, kad būtų operatyviau sprendžiamos	Nėra aišku, kurios institucijos (organizacijos) dalyvautų fondų fondo valdytojo atrankos konkurse, organizuojamame pagal VPĮ nuostatas. Siūlomos komandos kompetencijos įvertinimas turėtų būti įtrauktas kaip vienas iš pagrindinių atrankos kriterijų.

		Taip pat tai lėmė aukštus žmogiškųjų išteklių įkainius (ribotus galimus skirti išteklius atsižvelgiant į galimą maksimalų valdymo mokestį) ir papildomas išlaidas (vertimai, logistika).	logistika).	kylančios problemos ir klausimai (t. y. neapribotos tiesioginio bendravimo galimybės).	
Lankstumas (vertinamos galimybės reaguoti į pasikeitusias išorės aplinkybes)	ES SF lėšas investuojant į veikiančių ar naujų JA kapitalą, fondų fondo veiklos rezultatai tampa neatsiejami nuo JA veiklos rezultatų ir atvirkščiai. Atitinkamai visos vykdomos veiklos yra vertinamos pirmiausia pelningumo ir rizikos prarasti lėšas mažinimo požiūriu, antroje vietoje paliekant verslo rėmimo politikos, FP ir joms skirtų lėšų panaudojimo efektyvumo ir kt. kriterijus.	Remiantis 2007–2013 m. programavimo laikotarpio patirtimi, žinoma, kad EIF, įgyvendindamas FP įvairiose šalyse, siekia taikyti tas pačias procedūras, dokumentų formas skirtingose šalyse, dėl to mažėja galimybės atsižvelgti į nacionalinius šalies poreikius. EIF turi palankesnes galimybes organizuoti FT atranką ir sutarčių keitimą, todėl, kad EIF nėra taikomas VPĮ.	Nėra žinomos vidinės tarptautinių finansinių institucijų procedūros. Lankstumas taip pat gali būti mažas dėl žmogiškųjų išteklių dalyje aprašytų apribojimų. Tarptautinės finansinės institucijos gali turėti palankesnes galimybes organizuoti FT atranką ir sutarčių keitimą, todėl, kad joms gali būti netaikomas VPĮ.	Remiantis 2007–2013 m. ir 2014–2020 m. programavimo laikotarpių patirtimi, žinoma, kad INVEGA greitai reaguoja į rinkos poreikius ir problemas valdant fondų fondą ir įgyvendinant FP. INVEGOS žmogiškieji ištekliai, administracinė struktūra gali būti operatyviai keičiama atsižvelgiant į rinkos poreikius ir vykdomas veiklas.	Teikiamų fondų fondo valdymo paslaugų apimtis ir siektini rezultatai nustatomi viešojo pirkimo būdu parinkto tiekėjo sutartyje. Fondų fondo veiklos organizavimo pakeitimai ir galimybės perorientuoti veiklą gali būti apriboti dėl VPĮ nuostatų.
Pasitraukimo rizika (vertinamos fondų fondo valdytojo pasitraukimo iš fondų fondo gyvendinimo veiklų galimybė)	Pasitraukimo rizikos nėra.	Pasitraukimo rizika yra.	Pasitraukimo rizika yra.	Pasitraukimo rizikos nėra.	Pasitraukimo rizika yra, taip pat galima bankroto rizika.
Kompetencijų nacionaliniu lygiu kūrimas (vertinama alternatyvos įtaka kompetencijų nacionaliniu lygiu kūrimui)	Kompetencijos ir žinios sukuriamos Lietuvoje.	Kompetencijos ir žinios koncentruojamos ne Lietuvoje.	Kompetencijos ir žinios koncentruojamos ne Lietuvoje.	Kompetencijos ir žinios sukuriamos Lietuvoje.	Nėra galimybių įvertinti, kadangi konkurse gali dalyvauti tiek užsienio, tiek Lietuvos institucija (organizacija). Taip pat gali dalyvauti ir privataus sektoriaus institucija (organizacija).

Atsižvelgiant į tai, kad INVEGA atsakinga už FP „Ko-investicinis fondas“ ir „Ko-investicinis fondas II“ įgyvendinimą, kurios yra labai panašios į siūlomą įgyvendinti FP ir atsižvelgiant į alternatyvų analizę (26 lentelė) bei siekiant:

- ilgalaikių valstybės tikslų susijusių su verslo skatinimu;
- vienodos praktikos, įgyvendinant kitas rizikos kapitalo FP, tęstinumo;
- neprarasti žmogiškųjų išteklių, įdirbio ir gebėjimų administruojant FP;
- išlaikyti įgytas kompetencijas nacionalinėje finansų įstaigoje

IV alternatyva būtų optimalus FP įgyvendinimo variantas, t. y. nacionalinei finansų įstaigai pavedant įgyvendinti FP, atsižvelgiant į tai, kad nacionalinė finansų įstaiga (INVEGA) jau administruoja panašaus pobūdžio priemones („Ko-investicinis fondas“ ir „Ko-investicinis fondas II“, kurių pagrindu galėtų būti įgyvendinama ir ši FP). Taip pat atsižvelgiant į tai, kad 2016 m. balandžio 15 d. yra įsteigtas fondų fondas Verslo finansavimo fondas, finansuojamas iš Europos regioninės plėtros fondo, (administruojamas INVEGOS) ir siekiant nedelsiant pradėti įgyvendinti FP bei jos efektyvaus valdymo, siūloma šią FP įgyvendinti per fondų fondą Verslo finansavimo fondas, finansuojamas iš Europos regioninės plėtros fondo, kartu su kitomis jame įgyvendinamomis rizikos kapitalo FP.

7.3 FP įgyvendinimo teritorija

Planuojama, kad tinkami bus tik tie galutiniai naudos gavėjai, kurių pagrindinė veiklos vykdymo vieta yra LR teritorija.

7.4 FP aprašymas

Siekiant padėti įmonėms sumažinti verslo pradžios riziką, spartinti sėkmingą jų augimą, skatinti verslo ir mokslo bendradarbiavimą, IN apsaugą ir MTEPI rezultatų komercinimą, numatoma sukurti FP skirtą investicijoms į MSI įsteigtų atžalinių įmonių kapitalą.

Nepaisant pastaruoju metu padarytos pažangos, MTEPI vis dar nėra veiksnys, darantis didesnę įtaką šalies ūkio raidai (žr. vertinimo 2.4 dalį). Viena pagrindinių mažo inovacijų poveikio šalies ekonomikai priežasčių – silpnai išvystyti ryšiai tarp mokslo ir verslo sektorių.

Kaip teigiama VP, 2014–2020 m. programavimo laikotarpio intervencijomis mokslo ir verslo sektorių atstovai bus skatinami apjungti resursus bendrai vystant technologijas, diegiant procesus ir kuriant produktus, aktualius norint įveikti ilgalaikius Lietuvai kylančius iššūkius. Labai maža visų rūšių naujoves diegiančių įmonių dalis, mažos verslo išlaidos MTEP, menkai komercializuojamas esamas ekonominis Lietuvos mokslo potencialas sąlygoja esminių pokyčių poreikį: sumanios specializacijos strategijos (žr. vertinimo 2.4 dalį) pagrindu VP 1 prioritete numatoma sustiprinti verslo, studijų ir tyrimų sinergiją bei jų panaudojimą šalies ūkio konkurencingumo plėtrai. Planuojama įgyvendinti bendrai investuojančią FP („Ko-investicinis fondas MTEPI“), kuri būtų finansuojama VP 1 prioriteto lėšomis, ir kurios tikslas – sudaryti sąlygas MSI steigti atžalines įmones taip įtraukiant pačius universitetus į juose vystomų MTEPI veiklų rezultatų komercinimą bei paskatinti inovatyvių idėjų ekonominį panaudojimą ir atžalinių įmonių kūrimąsi, siekiant užtikrinti finansavimo šaltinių prieinamumą. Kadangi MTEPI veiklas vykdančios įmonės, ypač iki idėjų komercializavimo etapo, KĮ požiūriu yra itin rizikingos ir ilgai neatsiperkančios, o todėl dažniausiai jų ir nefinansuotinos, siūlomos FP įgyvendinimui pasirinkta rizikos kapitalo FP, kuri savo esme labiausiai atitinka tokių įmonių poreikius. Be to, kaip jau minėta anksčiau, investuotojų valdymo komanda be investuotų lėšų,

prisideda prie įmonių augimo žiniomis ir ryšiais, padedančiais šioms įmonėms įgyvendinti gyvybingas idėjas.

27 lentelė. Siūloma rizikos kapitalo FP

	<i>Ko-investicinis fondas MTEPI (bendrai investuojanti FP)</i>
Preliminariai skiriama valstybės lėšų suma (su valdymo mokesčiais (išlaidomis), mln. EUR	Iki 5, su galimybe padidinti iki 10
Finansavimo šaltiniai	ES SF lėšos
Privačios lėšos, proc.	Ne mažiau kaip 10 proc.
MSI, MSI valdymo įmonės (vadinamosios specialios paskirties įmonės), MSI paramos fondo įnašas	apytiksliai 5 proc. naujos investicijos vertės arba įmonės įstatinio kapitalo
Galutiniai naudos gavėjai	Įmonės, veikiančios arba ketinančios pradėti naują ekonominę veiklą pažangiosios specializacijos srityse, ir kurių viena iš akcininkų yra MSI, MSI valdymo įmonė (vadinamosios specialios paskirties įmonė), MSI paramos fondas
Valstybės pagalba	Yra (pagal bendrosios išimties reglamentą arba <i>de minimis</i> reglamentą)
Orientacinis maksimalus fondo investicijų į vieną MVĮ dydis	Iki 1,6 mln. EUR (pagal bendrosios išimties reglamentą)
Investavimas	Į įmonių akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį įmonių pradinio augimo (pradinio, ankstyvo augimo ir plėtros) stadijose
MVĮ veiklos sektoriai	Ribojama pagal valstybės pagalbos schemą ir sumanios specializacijos strategiją
Apytikslis investuotojų (tik valstybės) gaunamas maksimalus gražos dydis (ang. „cap“)	4 proc.
Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	4

8 Tikėtini rezultatai ir stebėsenos sistema

8.1 Kiekybinių rezultatų nustatymas

Siekiant VP numatytų tikslų pagal atskirus prioritetus, investicinius prioritetus ir konkrečius uždavinius bei siekiant padengti nustatytą rinkos trūkumą, turėtų būti įgyvendinama vertinimo 7 dalyje identifikuota FP. FP įgyvendinimas yra siejamas su tam tikrų rodiklių, kuriais bus matuojama FP įgyvendinimo rezultatas, pasiekimu. Toliau bus aprašomi galimos įgyvendinti FP tikėtini rezultatai, jei FP įgyvendinimui būtų skiriama 5 mln. EUR suma.

Siekiant VP 1 prioriteto „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“ 2 investicinio prioriteto „Verslo investicijų į MTI skatinimas, įmonių, MTI centrų ir aukštojo mokslo sektoriaus ryšių bei sąveikos plėtojimas, visų pirma skatinant investicijas į produktų ir paslaugų plėtrą, technologijas, socialines ir viešosioms paslaugoms teikti skirtas inovacijas; taip pat paklausos, jungimosi į tinklus, grupių ir atvirų inovacijų skatinimas pagal pažangiosios specializacijos strategiją remiant technologinius ir taikomųjų mokslų tyrimus, bandomųjų linijų diegimą, išankstinio produktų patvirtinimo veiksmus ir didelio poveikio technologijų pažangiosios gamybos pajėgumus, pirminės gamybos bei bendrosios paskirties technologijų sklaidą“ 1.2.1 uždavinio „Padidinti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų veiklų aktyvumą privačiame sektoriuje“ įgyvendinimo VP yra numatyti rodikliai su siektinomis reikšmėmis iki 2023 m. pabaigos.

Atkreiptinas dėmesys, kad žemiau priemonių lentelėje nurodytų produkto rodiklių reikšmės priklauso nuo rinkos poreikio, investicijų dydžio į įmones, todėl galutiniai pasiekti produkto rodikliai gali kisti.

28 lentelėje nurodomi siūlomos įgyvendinti FP „Ko-investicinis fondas MTEPI“ tikėtini pasiekti rodikliai su nurodyta minimalia lėšų suma.

28 lentelė. FP „Ko-investicinis fondas MTEPI“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės

FP	Ko-investicinis fondas MTEPI				
Finansavimo šaltinis	ERPF				
FP biudžetas, mln. EUR	Iki 5, su galimybe padidinti iki 10				
VP 1 prioriteto 1.2 investicinio prioriteto 1.2.1 uždavinys – padidinti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų veiklų aktyvumą privačiame sektoriuje					
Rezultato rodiklis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Verslo sektoriaus išlaidos MTEP, tenkančios vienam gyventojui	EUR	24,10	60,70	Eurostatas
Produkto rodiklis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	-	4	Duomenys iš projektų

	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	EUR	-	250 000	Duomenys iš projektų
--	--	-----	---	---------	----------------------

8.2 Stebėsenos sistema

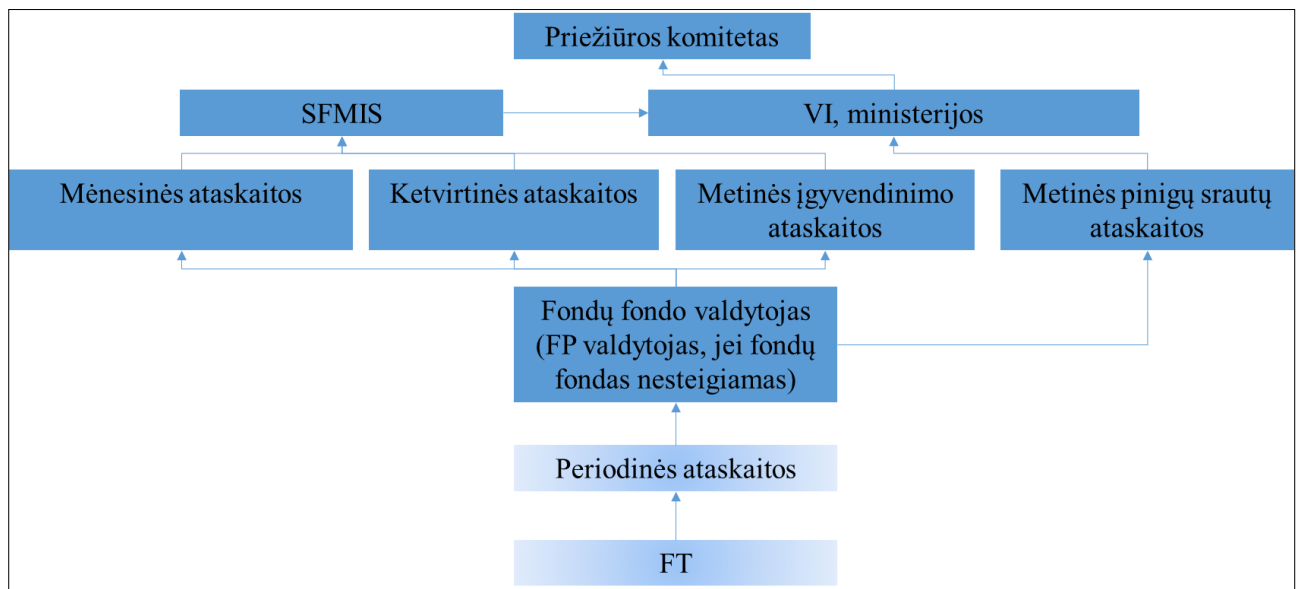
Siekiant užtikrinti FP tikslų ir nusimatytų rodiklių pasiekimą bei lėšų tikslingą panaudojimą bei efektyvų, į rinkos pokyčius orientuotą FP įgyvendinimą yra svarbu nusimatyti tinkamą stebėsenos sistemą FP įgyvendinimui.

Pagrindinę stebėsenos sistemą sudaro ataskaitos VI ir ministerijoms bei FP priežiūros komitetas. Ataskaitos yra kelių pakopų – teikiamos FT, VI. Detalesni informacijos apie FP teikimo reikalavimai, kuriuos rengia VI ir suderina su ministerija (-omis) bei projekto vykdytoju, gali būti nustatomi finansavimo sutartyje. Ataskaitų teikimo periodiškumas, duomenų detalumas ir atsakomybė už teikiamų duomenų tikslumą turi būti nustatoma ministerijų, VI ir FT finansavimo sutartyse.

Stebėsenos rodiklių pasiekimo, lėšų panaudojimo ir kitų ataskaitų teikimas nustatytas Įgyvendinimo akte, kurio reikalavimai perkelti į 2014 m. spalio 16 d. LR finansų ministro įsakymu Nr. 1K-326 „Dėl finansinių priemonių įgyvendinimo taisyklių patvirtinimo“. Teikiamų ataskaitų pagrindu VI, ministerijos ir FP priežiūros komitetas gali imtis įgyvendinti konkrečius veiksmus, siekiant optimizuoti FP įgyvendinimą.

VI gali nustatyti, kad kuo daugiau informacijos apie FP įgyvendinimą būtų prieinama SFMIS, kurioje informacija gali būti atnaujinama pagal aktualiausius FP duomenis.

38 pav. Stebėsenos sistema ir ataskaitų tiekimo VI periodiškumas

9 Vertinimo tikslinimas

Vadovaujantis Reglamento Nr. 1303/2013 37 straipsnio 2 dalies g punktu, vertinimas turi būti peržiūrimas ir atnaujinamas. Atsižvelgiant į tai, kad yra sunku numatyti ekonominės aplinkos pokyčius visam 2014–2020 m. programavimo laikotarpiui, ši numatyta peržiūrėjimo ir atnaujinimo sąlyga suteikia ES SF lėšų panaudojimo lankstumą. Vertinimas turi būti atnaujinamas, kai VI ir (arba) ministerija, pagal kompetenciją atsakinga už FP įgyvendinimą, mano, kad vertinimo išvados nebeatitinka rinkos sąlygų.

Kadangi FP, kuri bus finansuojama iš ES SF lėšų ir yra siūloma bei aprašyta vertinimo 7 dalyje, turi aiškiai apibrėžtus tikslus ir rezultatus, todėl, atsižvelgiant į tai, vertinimo atnaujinimas gali būti inicijuotas ir prieš įgyvendinant FP, ir jau jos įgyvendinimo metu. Taip pat, jei numatyti rezultatai nėra pasiekti, VI ir (arba) ministerija, pagal kompetenciją atsakinga už FP įgyvendinimą, gali nuspręsti atlikti vertinimo atnaujinimą.

Pagrindinės priežastys, dėl kurių vertinimas gali būti atnaujintas:

- Lietuvos ar ES teisės aktų pasikeitimai, kurie suvaržo vertinime siūlomos ir aprašytos FP įgyvendinimą;
- Lietuvos ar ES teisės aktų pasikeitimai, kurie atveria galimybes įgyvendinti vertinime siūlomą ir aprašytą FP lengviau, patiriant mažiau išlaidų;
- strateginių Lietuvos tikslų ir uždavinių pasikeitimai;
- stiprus nuokrypis tarp planuotų pasiekti ir pasiektų rezultatų gali būti kliūtis, siekiant įgyvendinti FP pilna apimtimi, todėl iškilus tokiai situacijai, vertinime nurodyti planuojami rodikliai gali būti peržiūrėti ir, esant poreikiui, pritaikyti FP, atsižvelgiant į pasiektus rezultatus;
- nepakankamas numatytas FP dydis, lyginant su paklausa. Pavyzdžiui, per mažas FP dydis, neatitinkantis rinkos paklausos gali trukdyti pasiekti nustatytus FP tikslus. Be to, jei ES lėšų mokėjimų dalimis procesas, vadovaujantis Reglamento Nr. 1303/2013 41 straipsniu, rodo ženkliai didesnę arba mažesnę nei planuota vertinime, numatytos FP įsisavinimą, tai gali būti viena iš priežasčių atlikti vertinimo peržiūrą. Peržiūra gali parodyti, kad:

- ✓ rinkos padėtis yra iš esmės nepakitusi, tačiau paramos įsisavinimo tempas buvo neteisingai įvertintas;
- ✓ FP įgyvendinimas atitinka lūkesčius, tačiau pačios rinkos segmentų pokyčiai padidino arba sumažino FP paklausą, palyginus su paklausa numatyta vertinime;
- atsiradus kitoms, neplanuotoms kliūtims, įgyvendinant FP.

Po vertinimo atnaujinimo FP dydis gali būti padidintas arba sumažintas, taip pat gali būti pakeistos kitos FP sąlygos, pradėtos įgyvendinti kitos, pvz., techninės pagalbos, priemonės, siekiant pagerinti lėšų įsisavinimą.

Vertinimo atnaujinimo ir peržiūros poreikis gali kilti:

- peržiūrint reguliarias FP ataskaitas ir (arba) patikrų metu;
- vertinant iš anksto numatytus kontrolinius (angl. „trigger“) rodiklius, kurie nustato poreikį peržiūrai (rodikliai lyginami su ataskaitų duomenimis);
- per ad hoc arba planinius vertinimus.

Atkreiptinas dėmesys, kad atnaujinimo darbų apimtį yra sunku prognozuoti iš anksto. Pvz., dėl ženklaus ekonominio ir finansinio nuosmukio gali kilti poreikis atlikti išsamų vertinimo atnaujinimą. Laipsniškai keičiantis rinkos sąlygoms vertinimą atnaujinti reiktų ne visa apimtimi, o tik peržiūrėti atskiras jo dalis.

Atsižvelgdama į atnaujintas vertinimo išvadas, VI ir Ministerija, pagal kompetenciją atsakinga už FP įgyvendinimą, turėtų imtis veiksmų, jei tai būtina, siekiant pagerinti FP atitikimą rinkos poreikiams.

10 Santrauka ir išvados

Finansinės priemonės – tai būdas panaudoti ribotus valstybės biudžeto išteklius, teikiant ne vienkartinės negrąžinamas subsidijas įmonėms, o skolinant lėšas, investuojant jas į įmonių kapitalą, teikiant garantijas. FP privalumas – „atsinaujinančios“ lėšos, t. y. paskolinus ar investavus FP skirtas lėšas, dalis jų sugrįžta ir gali būti dar kartą panaudojamos tiems patiems tikslams, tokiu būdu naudojant tas pačias lėšas didesniam subjektų skaičiui suteikti finansavimą.

Prieš skiriant lėšas konkrečiai Lietuvos 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos prioriteto įgyvendinimo priemonei, įgyvendinant FP, vadovaujantis Reglamento (ES) Nr. 1303/2013, 37 straipsnio reikalavimais, būtina atlikti išankstinį vertinimą. Atliekant šį vertinimą turi būti nustatomi rinkos trūkumai arba nepakankamos investavimo apimtys ir apskaičiuojamas viešųjų investicijų poreikio mastas bei apimtis, įskaitant finansuotinos FP tipą.

Pagrindinis vertinimo tikslas – pateikti įrodymus, kad planuojama FP bus nukreipta nustatytam rinkos nepakankamumui (efektyvios priemonės, skirtos MSI sukurtų MTEPI rezultatų komercinimui, trūkumui) išspręsti ir užtikrins, kad FP prisidės prie VP ir ES SF tikslų įgyvendinimo.

Šis vertinimas buvo atliktas vadovaujantis EK ir EIB užsakymu PriceWaterHouse Coopers (PwC) parengta „Išankstinio vertinimo metodologija finansinėms priemonėms 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu“ metodologija.

Vertinimo proceso koordinavimui ir vertinimo atlikimui FM 2014 m. birželio 26 d. įsakymu 1K-195 „Dėl darbo grupės sudarymo“ sudarė išankstinio vertinimo darbo grupę (toliau – darbo grupė), kurios sudėtis atnaujinta Finansų ministro 2017 m. liepos 20 d. įsakymu Nr. 1K-280. Darbo grupę sudaro FM, EIM, SADM, ŠMSM ir INVEGOS atstovai, taip pat darbo grupės posėdžiuose buvo kviečiami dalyvauti ir socialinių–ekonominių partnerių (LBA, LT VCA, LB, Lietuvos inovacijų centro, Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro, LVPA, asociacijos „Žinių ekonomikos forumas“, Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros (toliau – MITA), Lietuvos pramonininkų konfederacijos, Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos, Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos bei Lietuvos verslo konfederacijos, KTU, VU, Valstybinio mokslinių tyrimų instituto Fizinių ir technologijos mokslų centro atstovai), kurių pasiūlymai buvo panaudoti atliekant vertinimą.

MTEPI veiklos rezultatus komercinančių dalyvių apklausa parodė, kad finansavimo poreikis yra 10 mln. EUR.

Atsižvelgiant į problemas ir iššūkius, su kuriais susiduria MTEPI veiklos rezultatus komercinančios MVĮ, remiantis įgyvendintų bei dar įgyvendinamų FP rezultatais, Lietuvos ir užsienio patirtimi, turima rinkos dalyvių apklausa ir nustatyta rinkos trūkumu, vertinime yra pateikiama siūloma įgyvendinti FP.

Planuojama įgyvendinti bendrai investuojančią FP („Ko-investicinis fondas MTEPI“), kuri būtų finansuojama VP 1 prioriteto lėšomis, ir kurios tikslas – sudaryti sąlygas MSI tiesiogiai ir netiesiogiai steigti atžalines įmones taip įtraukiant pačius universitetus į juose vystomų MTEPI veiklų rezultatų komercinimą bei paskatinti inovatyvių idėjų ekonominį panaudojimą ir atžalinių įmonių kūrimąsi, siekiant užtikrinti finansavimo šaltinių prieinamumą. Kadangi MTEPI veiklas vykdančios įmonės,

ypač iki idėjų komercializavimo etapo, KĮ požiūriu yra itin rizikingos ir ilgai neatsiperkančios, o todėl dažniausiai jų ir nefinansuotinos, siūlomos FP įgyvendinimui pasirinkta rizikos kapitalo FP, kuri savo esme labiausiai atitinka tokių įmonių poreikius. Be to, investuotojų valdymo komanda be investuotų lėšų, prisideda prie įmonių augimo žiniomis ir ryšiais, padedančiais šioms įmonėms įgyvendinti gyvybingas idėjas. Siūloma priemonei skirti 5 mln. EUR., tačiau numatant galimybę finansavimą jai padidinti iki 10 mln. EUR.

2007–2013 m. ir 2014–2020 m. programavimo laikotarpiais Lietuva sukūrė skaidrų ir efektyvų FP įgyvendinimo modelį, Lietuvoje veikiančios institucijos, kurios administruoja ir įgyvendina FP, turi pakankamai kompetencijų ir techninių galimybių, kad galėtų sukurti specifines FP, kurios atitiktų verslo subjektų finansavimo poreikį. Be to, atliktos MVĮ ir FT apklausos rodo, kad 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu nacionaliniu lygmeniu įgyvendintos FP yra vertinamos teigiamai. Atsižvelgiant į tai ir į vertinimo 4.5 dalyje pateiktą informaciją apie standartines FP, tikslinga šiuo atveju taikyti esamą arba kurti naują FP, t. y. siūloma įgyvendinti panašią nacionalinio lygmens FP, ją pritaikius, atsižvelgiant į 1 VP prioriteto nustatytus tikslus.

Vertinimas buvo atliktas pagal metodologiją, konsultuojantis su visomis suinteresuotomis institucijomis, vertinimas atliktas objektyviai ir nešališkai. Vertinimas gali būti keičiamas ar pildomas nepažeidžiant ir vadovaujantis Reglamento Nr. 1303/2013 nuostatomis.

11 Interviu sąrašas

Atliekant vertinimą buvo organizuoti interviu su:

Universitetų atstovais

Monika Kavaliauskė	Vilniaus universitetas
Vilma Purienė	Vilniaus Gedimino technikos universitetas
Antanas Čenys	Vilniaus Gedimino technikos universitetas
Donatas Smailys	Kauno technologijos universitetas
Vilma Karoblienė	Kauno technologijos universitetas
Rasa Venciuviene	Kauno technologijos universitetas
Asta Pundzienė	Kauno technologijos universitetas
Laima Matusevičienė	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas

Finansuotojais

Arvydas Strumskis	Verslo angelų fondas I
Mindaugas Stasionis	Swedbank
Mindaugas Rudys	Šiaulių bankas
Laimutė Bugenienė	Šiaulių bankas
Arvydas Soročka	Lietuvos rizikos ir privataus kapitalo asociacija
Nerilė Baužytė	Lietuvos rizikos ir privataus kapitalo asociacija
Donatas Keras	Practica Capital

Ministerijų atstovais

Vilma Popovienė	Švietimo ir mokslo ministerija
Aušra Milkauskienė	Ūkio ministerija

Atliekant 2020 m. vertinimą buvo organizuoti interviu su:

MSI atstovais

Artūras Žukauskas	Vilniaus universitetas
Alfonsas Daniūnas	Vilniaus Gedimino technikos universitetas
Eugenijus Valatka	Kauno technologijos universitetas
Laurynas Jarukas	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas
Remigijus Žaliūnas	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas
Gintaras Valinčius	Gyvybės mokslų centras
Marius Aleinikovas	Miškų institutas
Arūnas Žebrauskas	Inovatyčios medicinos centras

Finansuotojais (universitetų paramos fondų atstovais)

Arvydas Žabolis	Žabolis ir partneriai
Alius Jakubėlis	Orion Asset Management
Justinas Noreika	Paramos fondas Vilniaus universiteto fondas